

CYPRIAN
NORWID

KATALOG PRAC
PLASTYCZNYCH

CYPRIAN NORWID

KATALOG PRAC
PLASTYCZNYCH

Edyta Chlebowska

CYPRIAN NORWID

KATALOG PRAC PLASTYCZNYCH

DZIAŁ PIERWSZY

PRACE ZACHOWANE

Edyta Chlebowska

CYPRIAN NORWID

KATALOG PRAC PLASTYCZNYCH

TOM V

PRACE LUŻNE 3

Seria
Źródła i monografie 503

Recenzenci: *Prof. dr hab. Waldemar Okoń*
Prof. dr hab. Stefan Sawicki

Opracowanie redakcyjne: *Piotr Chlebowski*
Skład komputerowy i opracowanie ilustracji: *Studio Format*
Projekt okładki: *Marta i Zdzisław Kwiatkowscy*

Źródła ilustracji podano na s. 603

Wydanie i zamieszczenie w Internecie monografii:
C. Norwid. Katalog prac plastycznych, t. V
– zadanie finansowane w ramach umowy DNM/SN/461927/2020
ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

© Copyright by Towarzystwo Naukowe KUL
& Ośrodek Badań nad Twórczością Cypriana Norwida KUL, 2020

ISBN 978-83-7306-947-3

Towarzystwo Naukowe
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II
ul. F. Chopina 29/11, 20-023 Lublin
tel. 81 525 01 93, tel./fax 81 524 31 77
e-mail: tnkul@tnkul.pl www.tnkul.pl
Dział Marketingu i Kolportażu tel. 81 524 51 71
e-mail: kolportaz@tnkul.pl

Druk i oprawa: PETIT s.k., Lublin

*Pamięci Zenona Przesmyckiego „Miriamy”
pierwszego norwidologa i pomysłodawcy katalogu*

Katalog powstał dzięki pomocy i życzliwości wielu osób oraz instytucji. Pragnę przede wszystkim podziękować mojemu macierzystemu Ośrodkowi Badań nad Twórczością Cypriana Norwida KUL: tu bowiem w ramach prowadzonych w nim prac naukowych mogłam rozwijać moje pasje poznawcze; a nadto Instytutowi Historii Sztuki KUL, gdzie formalnie jako druga część rozprawy doktorskiej rzecz ta w swym pierwotnym zarysie powstała. Wdzięczność winna jestem mojemu promotorowi, Profesorowi Lechosławowi Lameńskiemu za naukową pomoc i zainteresowanie moimi badaniami. Profesorowi Waldemarowi Okoniowi dziękuję za życzliwość recenzyjnych uwag. Niezmiennie i stale wyrażam wdzięczność Profesorowi Stefanowi Sawickiemu, za inspirujące uwagi, naukową pomoc i troskę, jakiej od lat doświadczam. Mojemu mężowi Piotrowi wdzięczna jestem ogromnie za nieustające wsparcie.

Wyrazy wdzięczności kieruję do kustoszy i bibliotekarzy z wszystkich instytucji przechowujących fragmenty rozproszonej spuścizny plastycznej Norwida, w których prowadziłam kwerendy oraz badania: ich życzliwość, fachowa i bezinteresowna pomoc bardzo dopomogły mi w realizacji całego zamierzenia. Prywatnym kolekcjonerom dziękuję za umożliwienie zapoznania się z Norwidowskimi dziełami znajdującymi się w ich posiadaniu. Nie mogę także zapomnieć o Fundacji Norwidowskiej, która w trakcie wieloletnich zmagania z trudną i rozproszoną materią katalogu udzielała mi wsparcia.

Bardzo dziękuję osobom oraz organizacjom, które wspierały finansowo wydanie trzech pierwszych tomów katalogu, dzięki czemu obecny tom – sfinansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego – mógł ujrzeć światło dzienne. W serdecznej pamięci zachowuję śp. Pana Dyrektora Andrzeja Paluchowskiego oraz Rektora Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii ks. dr. Stefana Wylężka, którzy

dopomogli w uzyskaniu wsparcia polonijnej Fundacji Mateusza B. Grabowskiego; także Jacentego i Justynę Matysiaków z Fundacji Museion Norwid, Pana Profesora Stefana Sawickiego oraz Pana Władysława Farafonowa. Wszystkim Państwu gorąco dziękuję za bezinteresowną pomoc.

Last but not least osobne podziękowania kieruję pod adresem Towarzystwa Naukowego KUL, bez którego wsparcia oraz udzielonego mi zaufania całe przedsięwzięcie nie mogłoby się dopełnić w postaci niniejszej publikacji.

autorka

PRACE ZACHOWANE

PRACE LUŻNE

RYSUNEK I AKWARELA

PRACE NIEDATOWANE

Akt zapaśnika

Tytuł: Zapaśnicy (Grońska 1991), Akt zapaśnika (BN).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 15,5 × 12,9 (prawy górny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Wycinek większego szkicu. Postać młodego, nagiego mężczyzny w ruchu, mocno przechylonego w lewo, en face. Nogi szeroko rozstawione, prawa ręka uniesiona (z zamiarem rzutu bądź uderzenia), lewa zgięta w łokciu i opuszczona. Twarz zwrócona profilem w prawo, gdzie widoczne są nogi siedzącej postaci.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.594

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, poźółkły wzdłuż lewej i dolnej krawędzi; prawy górny róg ścięty, uzupełniony papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1075.

Uwagi: Na odwrocie różnobarwne próbki akwarelą oraz dwuwierszowa zapiska czarną kredką, ręki Norwida (?): „Nie w sam równy[?] ton zapaśnicy / Racz[?] lub[?] [...]”.

Biały gołąb

Tytuł: Biały gołąb (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, ołówek, papier cienki, prążkowany.

Wymiary: 5 × 5,2

Opis, sygnatury, napisy: Szkic białego gołębia, siedzącego na krawędzi kamiennej płyty (postumentu, muru?), zwróconego w lewo. Podłoże płyty i sylwetka ptaka podmalowane jasnoszarą akwarelą, dziób i pazury przytłumioną czerwienią, tło w odcieniach niebieskawych szarości i czerni. Pośrodku u dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.837

Stan zachowania: dobry – akwarela przebija na odwrocie arkusza.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1150.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 171; Melbechowska-Luty 2001, il. 253.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 512; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 79, il. 21; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

911a
Biały łabędź

Tytuł: Biały łabędź (Cyprian Norwid 1946).

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 5,3 × 7,2

Opis, sygnatury, napisy: Łabędź pływający z uniesionymi lekko skrzydłami i wysuniętą do przodu głową, osadzoną na esowato wygiętej szyi, zwrócony w prawo. Sylwetka ptaka podmalowana jasnoszarą akwarelą z akcentami czerwieni na dziobie, tło w niebiesko-zielonawo-brunatnej kolorystyce. Pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. W prawym dolnym rogu sygnatura brunatnym tuszem: „C. Norwid”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.838

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1149.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 250.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 513; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 80; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Popiersie kobiece* (następna poz. kat).

911b
Popiersie kobiece

Tytuł: Popiersie młodej kobiety (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 5,3 × 7,2

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic popiersia młodej kobiety (?), zwróconej 3/4 w prawo. Pośrodku po lewej odcisk suchej pieczęci „BN”. U dołu wpis ołówkiem, obcej ręki: „I.Rys. 838”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.838 verso.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1149 v.

Uwagi: Na odwrocie akwarela *Białe łabędź* (poprzednia poz. kat).

J. Rys. 838

Biczowanie

Tytuł: Biczowanie (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 12,4 × 11

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej krępy mężczyzna stoi oparty na trzymanym w prawej dłoni mieczu (?), z uniesioną lewą ręką. Tuż przy nim po prawej, słaniając się na nogach drugi mężczyzna, ze związanymi z tyłu rękami, zwrócony profilem w prawo, na twarzy widoczny zarost. Głowa pochylona, otoczona świetlistą poświatą, włosy opadające na twarz. Wokół bioder krótkie perizonium. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.785

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1039.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 90.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 104, il. 88.

Uwagi: M. Grońska rozpoznała na rys. scenę biczowania Chrystusa, choć trudno tu o niej mówić w sposób bezpośredni, ponieważ mężczyzna po lewej (oprawca) nie trzyma w ręku bicia, ale miecz.

Bociany i flamingi

Tytuły: Bociany i ibis (Cyprian Norwid 1946), Bociany (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, kredka, papier w linie.

Wymiary: 15,3 × 11,6 (narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej u góry dwa bociany kroczące w prawo. Obok flaming zwrócony w lewo, z głową osadzoną na esowato wygiętej szyi i z opuszczonym dziobem. U dołu po lewej głowa bociana zwrócona w lewo i flaming z głową odwróconą w prawo, wsuniętą pod lewe skrzydło, zwrócony w lewo. Rysunek czarną kredką, tonowany rozcieńczoną akwarelą z przewagą odcieni niebieskawo-zielonych. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.843

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1147.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 515.

Uwagi: W *Albumie Orbis I* znajdują się prace o analogicznej tematyce: *Flamingi* (poz. kat. 282/VII.I) i *Szkice flamingów* (poz. kat. 283/VII.I), zob. Katalog II, s. 174-177.

914
Chart

Tytuł: Chart (Cyprian Norwid 1946), La levrette (Norwid 2020).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 11,2 × 7,7 (górna krawędź arkusza zaokrąglona).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic siedzącego charta, zwróconego w lewo. Głowa oraz lewa przednia łapa uniesione. W prawym dolnym rogu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.829

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały, z przebarwieniami.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1157.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 242; Norwid 2008, s. 191; DW VII, 205 (barwna); Norwid 2020, s. 228.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 508; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 93, il. 29; BN 2001: Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Chłopiec niosący psa

Tytuł: Chłopczyk z psem (Grońska 1991), Chłopiec niosący psa (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 11,3 × 5 (owal).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic kilkuletniego chłopca niosącego w ramionach psa, zwróconego 3/4 w prawo. Chłopiec spogląda w bok przez prawe ramię. Zwierzę, dość znacznych rozmiarów w stosunku do sylwetki chłopca, zdaje się wyrywać mu z rąk. Po prawej pionowo z dołu ku górze sygnatura tuszem: „C Norwid”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.701

Stan zachowania: niezbyt dobry – linie rysunku mocno rozmyte, tusz przebija na odwrocie.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1123.

Chrystus w rozmowie z faryzeuszami I

Tytuł: Chrystus w rozmowie z faryzeuszami I (Cyprian Norwid 1946).

Materiał i technika: ołówek, kredka, cienki papier.

Wymiary: 9,3 × 14,7 (lewe narożniki ścięte) – skleiony z trzech nieregularnych wycinków papieru.

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic trzech mężczyzn w popiersiach. Po prawej Chrystus ukazany od tyłu z twarzą w lewym profilu, z prawą dłonią uniesioną na wysokość głowy w geście nauczania. Twarz o regularnych rysach, z niewielkim zarostem, włosy długie, rozdzielone przedziałkiem i opadające na ramiona, widoczne lewe ucho.. Po lewej dwaj mężczyźni o schematycznie zaznaczonych rysach twarzy, żywo gestykulują, zwracając się w stronę Chrystusa. U dołu trzy odciski suchej pieczęci „BN”: jedna pośrodku i dwie po prawej.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.708

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1036; Fieguth 2008, s. 15 (przedruk Fieguth 2014, s. 307-308); Kubicka 2011, s. 256.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 4; Fieguth 2008, s. 26; Fieguth 2014, s. 307, tabl. po s. 312 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 471; ML 1971: *Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin*.

Uwagi: Na odwrocie środkowego wycinka papieru fragment rachunku z paryskiej restauracji. Zgodnie z informacją zamieszczoną w katalogu wystawy monograficznej (Cyprian Norwid 1946, poz. 471) rys. nakleiony był niegdyś (przez Norwida?) na arkusz papieru w linie wraz z rys. *Chrystus w rozmowie z faryzeuszami II* (następna poz. kat.).

Chrystus w rozmowie z faryzeuszami II

Tytuł: Chrystus w rozmowie z faryzeuszami II (Cyprian Norwid 1946).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy, cienki.

Wymiary: 11,2 × 17,5 (narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic: grupa mężczyzn ujętych w półpostaci. Po prawej Chrystus zwracający się do trzech mężczyzn, którzy zdają się naradzać. Chrystus ujęty nieco od tyłu, z lewą ręką uniesioną i głową w lewym profilu. Za nim po prawej głowa kolejnego mężczyzny, pochylona, ujęta w lewym profilu. U dołu po lewej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.710

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pożółkły, wzdłuż lewej krawędzi, pośrodku pionowy ślad złożenia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1037; Fieguth 2008, s. 16 (przedruk Fieguth 2014, s. 308-309); Kubicka 2011, s. 256.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 83; Norwid 2008, s. 4; Fieguth 2008, s. 26; Fieguth 2014, s. 308, tabl. po s. 312 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 472; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 106, il. 93.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się rys. *Profil twarzy z otwartymi ustami* (następna poz. kat.).

Zgodnie z informacją zamieszczoną w katalogu wystawy monograficznej (Cyprian Norwid 1946, poz. 471) rys. naklejony był niegdyś (przez Norwida?) na arkusz papieru w linie wraz z rys. *Chrystus w rozmowie z faryzeuszami I* (poprzednia poz. kat.).

917b

Profil twarzy z otwartymi ustami

Tytuł: Zarys twarzy profilem w lewo (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy, cienki.

Wymiary: 11,2 × 17,5 (narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Drobny szkic usytuowany po lewej stronie. Pobieżny zarys twarzy w lewym profilu, z wyrazem zdziwienia (otwarte usta i zmarszczone czoło). Po prawej u dołu fragment nieokreślonego szkicu. Poniżej pierwszego szkicu wpis ołówkiem, obcej ręki: „I. Rys. 710”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.710 verso.

Stan zachowania: dosyć dobry – papier zabrudzony, poślizgi, zwłaszcza wzdłuż prawej krawędzi, pośrodku pionowy ślad złożenia. W narożnikach przebarwienia od kleju.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1037; Fieguth 2008, s. 16.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 200.

Uwagi: Na odwrocie rys. *Chrystus w rozmowie z faryzeuszami II* (poprzednia poz. kat. – zob. Uwagi).

Chrystus z szat odarty

Tytuły: Chrystus odarty z szat (Cyprian Norwid 1946), Chrystus z szat odarty (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, ołówek, karton kremowy prążkowany.

Wymiary: 30,4 × 13,8

Opis, sygnatury, napisy: Nagi, stojący Chrystus, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. Ręce z tyłu. Figura bez perizonium i bez zaznaczonych genitaliów. Na twarzy oznaki cierpienia, wzrok wzniesiony ku górze, niewielki zarost, długie włosy opadające na plecy. Aureola promienista i zarysy nimbu krzyżowego (?). Prawa noga ugięta w kolanie. Tło podmalowane szarą akwarelą.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.702

Stan zachowania: dosyć dobry – przebarwienie i odbarwienia papieru wzdłuż krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1040; Fieguth 2008, s. 14 (przedruk Fieguth 2014, s. 301).

Reprodukcje: Fieguth 2008, s. 23; Fieguth 2014, s. 302, tabl. po s. 312 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 470.

Uwagi: W katalogu wystawy monograficznej (Cyprian Norwid 1946, poz. 470) znajduje się informacja, że rys. naklejony był na kartę notatnika, „gdzie na odwrocie trzy rysunki aktów męskich”. Nie udało się jednak ustalić, o jakim notatniku i o jakich rysunkach mowa.

Tytuły: Dante (MNW), Dante Alighieri (Melbechowska-Luty 2001).

Materiał i technika: tusz, pióro, karton.

Wymiary: 14,2 × 8

Opis, sygnatury, napisy: Mężczyzna w sile wieku, w todzie, z osłoniętą głową, kroczący w lewo. Twarz w lewym profilu, szczupła, pokryta zmarszczkami, z wysuniętą dolną szczęką. Ręce splecione na piersiach, nogi widoczne do kostek, prawa noga w wyroku, lewa nieco ugięta. W prawym górnym rogu napis ołówkiem, obcej ręki: „Norwid”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.4988

Stan zachowania: dosyć dobry – papier mocno żółknięty, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi ze zbiorów Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie. Zdeponowany w MNW w 1942 r.

Reprodukcje: „Poezja” 1971, nr 9, s. 50; Melbechowska-Luty 2001, il. 265; Norwid 2004, s. 110.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 1983: „Cyprian Norwid”; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 168, il. 129.

Uwagi: Na odwrocie, u dołu odcisk pieczęci czerwonym tuszem: „WŁASNOŚĆ TOW. ZACH. SZT. P.”, w lewym górnym rogu napis oł., obcej ręki: „146428. MN / Norwid Cyprian Kamil / Dante [?]”.

Norwid

Tytuł: Dante (Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 20 × 11,5 – naklejony na czarną podkładkę (30 × 22).

Opis, sygnatury, napisy: Całopostaciowy wizerunek mężczyzny w długiej szacie z kapturem, zwróconego $\frac{3}{4}$ w lewo. Głowa pochylona nad trzymaną w obu dłoniach niewielką otwartą książką. Twarz szczupła o wyrazistych rysach, dużym prostym nosie i wąskich ustach. Na głowie laurowy wieniec nałożony na kaptur. Szata przepasana, swobodnie udrapowana, z kaskadowym spływem fałd wzdłuż prawej nogi. Ponad postacią zarysowany łuk z rzeźbionymi wspornikami po bokach, sugerujący fragment przesklepionego wnętrza. Rysunek wykończony przy zastosowaniu szrafowania i rozcierania. W lewym dolnym rogu podpis obcej ręki (?): „C. Norwid”.

Miejsce przechowywania: Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Nr inw.: 1387/II

Stan zachowania: dosyć dobry – papier żółknięty, przy górnej krawędzi, pośrodku dziura (0,2 × 0,3 cm). Na powierzchni papieru brunatne kropki (głównie w obrębie figury).

Proweniencja (historia obiektu): W 1969 roku Muzeum zakupiło rys. w Desie.

Bibliografia: Chlebowska 2020a, s. 145.

Reprodukcje: DW III, 27; Chlebowska 2020a, s. 146.

Uwagi: Rysunek powstał prawdopodobnie w latach 40. XIX w., na co wskazują cechy stylistyczne.

Dionizos z panterą

Tytuł: Dionizos bawiący się z panterą (MNW).

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, papier prążkowany ze znakiem wodnym w formie kwiatonu.

Wymiary: 13,2 × 20,1 – naklejony górnym brzegiem na niebieski papier (17,5 × 27).

Opis, sygnatury, napisy: Nagi młodzieniec zwrócony w lewo, z przepaską na biodrach, siedzący na okrytej draperią skale, z lewą nogą wysuniętą do przodu. Tułów $\frac{3}{4}$ w lewo, twarz w lewym profilu. W lewej dłoni misa, prawą gładzi głowę zwierzęcia, zwróconego w prawo, stojącego naprzeciw niego i sięgającego łapą do naczynia. Ogon zwierzęcia uniesiony ku górze. Rysunek czarnym tuszem, tło podmalowane czerwoną rozcieńczoną akwarelą.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.160411

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno pociemniały, zabrudzony, pośrodku gwiaździste rozdarcie, liczne załamania powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic znajdował się prawdopodobnie wśród spuścizny Norwida pozostałej po jego śmierci w Zakładzie św. Kazimierza w Paryżu, którą przekazano Józefowi Dybowskiemu, przyrodniemu bratu matki poety. Po śmierci Józefa Dybowskiego w 1885 r. przeszedł na własność jego syna Aleksandra, który niemal wszystkie papiery po twórcy *Vade-mecum* zdeponował u Wacława Gasztowtta. W 1902 r. Gasztowtt ofiarował akwarelę wraz z pokaźną liczbą artystycznych Norwidianów do zbiorów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu (nr inw. 2957?). Przejęty na własność Państwa rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z 1923 r., przywieziony do Polski w 1927 r. i włączony do zbiorów Muzeum Wojska Polskiego, zdeponowany w MNW w 1929 r.

Bibliografia: Materiały, k. 259; Chlebowska 2013c, s. 148.

Uwagi: Rysunek stanowi kopię fragmentu płaskorzeźbionego fryzu z Pomnika Lizykratesa w Atenach, przedstawiającego Dionizosa z panterą. Z całą pewnością Norwid wykonał odrys w oparciu o reprodukcję antycznego dzieła (por. M.L. Bernhard, *Sztuka grecka IV wieku p.n.e.*, Warszawa 1992, wyd. 2, s. 188-189).

Zwierzę przedstawione na rysunku (podobnie jak na antycznym pierwowzorze) przedstawia cechy anatomiczne lwa (ew. lwicy), który gatunkowo przynależy do rodzaju: *Panthera* (nazwa systematyczna: *Panthera leo*).

Dłoń według Rembrandta

Tytuł: Dłoń według Rembrandta (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, gruby kremowy papier.

Wymiary: 2,9 × 3,2

Opis, sygnatury, napisy: Szkic lewej dłoni wspartej na jakimś przedmiocie (podłokietniku fotela?) z zaciśniętymi na nim palcami, w ujęciu na wprost. U góry napis: „Rembrandta”, wzdłuż górnego brzegu linia sangwiną. Po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.658

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Jakimowicz 1957, s. 148; Grońska 1991, poz. 1129.

Reprodukcje: Norwid – artysta 2008, s. 152.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1961 (wystawa nie odbyła się) – W kręgu rembrandtowskiej tradycji 1961, s. 65, poz. 182; Warszawa, Muzeum Teatru 1971 – Teatru Norwida fragmenty 1971, poz. 8.

Uwagi: I. Jakimowicz sugerowała, że naszkicowany rzez Norwida motyw pochodzi z obrazu *Portret starego Żyda* Rembrandta z 1652 r. (W kręgu rembrandtowskiej tradycji 1961, s. 65, poz. 182, za: A. Bredius, *Rembrandts Gemälde*, Wien 1935, poz. 267). Obecnie obraz uznawany jest za dzieło naśladowcy Rembrandta i opatrzony tytułem: *Stary mężczyzna w fotelu* (National Gallery, nr inv. NG 6274; za: *Art in the Making: Rembrandt*, katalog wystawy, red. D. Bomford i inni, Londyn: National Gallery 2006, s. 211-213). M. Grońska wysunęła z kolei przypuszczenie, że źródłem był obraz *Ofiara Abrahama* Rembrandta z 1635 r. (Grońska 1991, poz. 1129; zob.: *A Corpus of Rembrandt Paintings*, III: 1635-1642, red. J. Bruyn, Dordrecht, Boston, London 1989, poz. A 108). W Katalogu przyjęto sugestię Jakimowicz.

Rembrandt

Drapieżny ptak

Tytuły: Drapieżnik (Cyprian Norwid 1946), Drapieżny ptak (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, kredka, gruby kremowy papier.

Wymiary: 12,4 × 6,5 (górną krawędź nierówno przycięta).

Opis, sygnatury, napisy: Drapieżny ptak siedzący z opuszczonymi skrzydłami, widoczny od tyłu, zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo. Rysunek czarną kredką i akwarelę w brunatno-niebiesko-zielonawej tonacji. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.842

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1148.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 252.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 510.

Drobne szkice różne

Tytuł: Drobne szkice różne (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, gruby szorstki papier.

Wymiary: 5,6 × 10,5

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór drobnych, schematycznych szkiców. U góry fragmentaryczne zarysy czterech twarzy. Niżej po lewej szkic kury z pochyloną głową, po prawej sylwetka kota zwróconego w prawo, z wygiętym grzbietem i pionowo uniesionym ogonem. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.820

Stan zachowania: dobry – papier nieco zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1167; Plucińska 2015, s. 143-144.

Reprodukcje: Plucińska 2015, s. 144.

Dwa kartusze

Tytuł: Dwa kartusze (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, akwarela, papier w linię.

Wymiary: 13,2 × 5,2 (prawy górny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Dwa szkice kartusza herbowego w różnych ujęciach. U góry kartusz widoczny w rzucie pod kątem, u dołu w ujęciu bocznym. Tło częściowo zakreskowane. Rysunek podmalowany szarą akwarelą.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.849

Stan zachowania: dobry – papier zabrudzony, zwłaszcza wzdłuż brzegów.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1140.

Kartusz – obramowanie herbu, emblematu lub napisu; tu: architektoniczny motyw zdobniczy w postaci ozdobnej tarczy, umieszczany na elewacjach lub nagrobkach.

Dwie głowy

Tytuł: Dwie głowy (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier akwarelowy.

Wymiary: 4,2 × 6,2

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczne szkice. Po lewej zarysy twarzy zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo, obok głowa w masce szermierczej (lub: zarys owalu twarzy), w prawym profilu. W połowie wysokości, nieco po lewej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.867

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza u dołu.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1116.

Dwie głowy dzików

Tytuł: Dwie głowy świń (Cyprian Norwid 1946), Dwie głowy dzików (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, kredka, papier w kratkę.

Wymiary: 6,3 × 9,4 (nieregularny wycinek).

Opis, sygnatury, napisy: Dwie głowy dzików zestawione antytetycznie. Przy każdej z nich po jednej przedniej nodze. Głowy usytuowane blisko, jakby były ze sobą zrośnięte. U dołu, pośrodku sygnatura piórem: „C.N.”. Wzdłuż brzegów ramka niebieską kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.831

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pożółkły, drobne uszkodzenia wzdłuż brzegów; w lewym dolnym rogu nieregularne rozdarcie (podklejone).

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1166.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 503.

928a

Dzieci bawiące się piłką

Tytuł: Dzieci bawiące się piłką (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek kopiowy, papier w kratkę.

Wymiary: 14,8 × 25,7 (papier oddarty z większego arkusza).

Opis, sygnatury, napisy: Fragment kompozycji ze schematycznie naszkicowaną grupą osób. Na wysokości ramion postaci papier oddarty (wzdłuż górnej i prawej krawędzi). Po lewej dziewczynka w sukience do kolan (?) i postać męska (?). Pośrodku kilkoro dzieci, w tym raczkujący malec, bawiący się piłką. Po prawej jeszcze jedna postać. U dołu po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”. W lewym górnym rogu wpis ołówkiem, obcej ręki, odwrócony o 180°: „II 2 / P VII”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

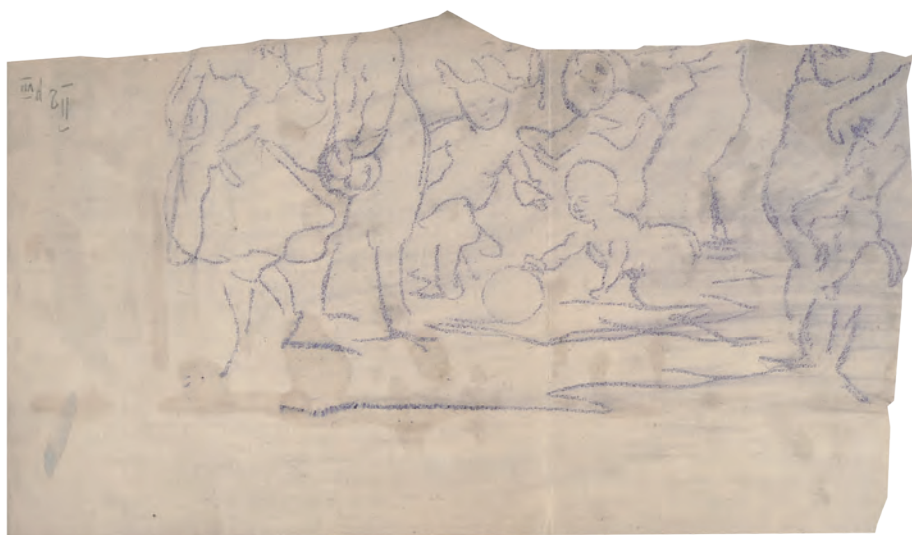
Nr inv.: R.796

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały i zabrudzony, pośrodku pionowy ślad złożenia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1072.

Uwagi: Na odwrocie *Fragmentaryczne szkice* (następna poz. kat.).

928b
Fragmentaryczne szkice

Materiał i technika: kredka, papier w kratkę.

Wymiary: 14,8 × 25,7

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej fragmentaryczne zarysy twarzy odwróconej o 180°, obok dwie dłonie: jedna wyprostowana, druga zaciśnięta w pięść z zaznaczoną częścią przedramienia. Po prawej (wzdłuż krawędzi) oraz pośrodku u góry (przy krawędzi): akwarelowe szaro-brązowe plamy.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.796 verso

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały i zabrudzony, pośrodku pionowy ślad złożenia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Uwagi: Na odwrocie *Dzieci bawiące się piłką* (poprzednia poz. kat.).

Dziecko z barankiem

Tytuły: Dziecko (Cyprian Norwid 1946), Akt dziecka z barankiem (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy prążkowany.

Wymiary: 17,3 × 12,7 (narożniki ścięte, dolne bardziej, górne mniej).

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej postać nagiego kilkuletniego dziecka, z barankiem przy prawej nodze. Chłopiec głaszcze zwierzę prawą ręką, trzymając w ustach palec lewej dłoni. Z wyrazem niepokoju na twarzy spogląda ku stojącemu po prawej starszemu mężczyźnie, który pochyla się ku niemu z groźną miną, trzymając w rękach jakiś przedmiot.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.781

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, tusz przebija na stronę verso.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Cyprian Norwid 1946, s. 80 poz. 341; Grońska 1991, poz. 1094.

930a
Dziewczynka

Tytuł: Dziewczynka (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 10,3 × 8,2

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic dziewczynki w sukience do kolan, w ujęciu en face. Głowa i ręce zaznaczone umownie: lewa uniesiona, prawa opuszczona wzdłuż tułowia. Prawa noga zgięta w kolanie i wsparta o podłoże palcami. Po lewej u dołu zarysy głowy męskiej z dłonią przy brodzie, w lewym profilu. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.774

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1105.

Uwagi: Na odwrocie rys. *Mężczyzna w kapeluszu* (następna poz. kat).

930b
Mężczyzna w kapeluszu

Tytuł: Mężczyzna w kapeluszu (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 10,3 × 8,2

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny szkic mężczyzny w kapeluszu, przechylonym na prawo, do pasa, w lewym profilu, ujęty nieco od tyłu. Po lewej nieokreślone szkice. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 774”. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.774

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1105 v.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się szkic *Dziewczynka* (poprzednia poz. kat).

931a

Fragmenty sześciu aktów męskich

Tytuły: Fragmenty sześciu aktów męskich (Cyprian Norwid 1946), Studia męskiego aktu (Grońska 1991).

Materiał i technika: atrament, pióro, ołówek, kremowy karton.

Wymiary: 20,2 × 16,9

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór luźnych szkiców, przedstawiających fragmenty męskich aktów. U góry mężczyzna siedzący z pochyloną głową, ujęty od tyłu. Obok po prawej półpostać w lewym profilu widziana nieco od tyłu, z prawym ramieniem uniesionym nad głowę, zaś lewym wysuniętym przed siebie. Po prawej tors mężczyzny zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. U dołu postać męska od ramion do kolan, ujęta tyłem, szkic męskich nóg i prawa noga w wyroku. Rysunek niebieskim atramentem, wzdłuż trzech brzegów (poza górnym) ramka ołówkiem. U dołu po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.662

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony, zwłaszcza przy krawędziach i w prawym dolnym rogu; po lewej ślad po zagiętym marginesie (ok. 0,9 cm); brunatne kropki na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1087.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 477.

Uwagi: Na odwrocie rys. *Szkice nóg i aktu* (następna poz. kat).

931b
Szkice nóg i aktu

Tytuł: Szkice nóg i aktu profilem w prawo (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, kremowy karton.

Wymiary: 20,2 × 16,9

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczne szkice aktów męskich. U góry nogi mężczyzny w ruchu (w rozkroku), w ujęciu do kostek. Obok zarys sylwetki męskiej w prawym profilu. U dołu dwa szkice nogi, odwrócone o 90° w lewo. W prawym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 662”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.662 verso.

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony, zwłaszcza na krawędziach; po prawej stronie ślad po zagiętym marginesie (ok. 0,9 cm).

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1087 v.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Fragmenty sześciu aktów męskich* (poprzednia poz. kat.).

J. Reynolds 662

Głowa charakterystycznego mężczyzny

Tytuł: Głowa charakterystycznego mężczyzny (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, papier.

Wymiary: 3,8 × 3,3

Opis, sygnatury, napisy: Twarz dojrzałego mężczyzny w prawym profilu. Rysy twarzy masywne: duże ucho, prosty nos, wydatna dolna warga. W lewym górnym i prawym dolnym rogu tło pokryte kratką. Rysunek piórem, wzmacniany rozcieńczonym tuszem, pędzlem. W lewym dolnym rogu sygnatura z datą: „NORWD / 18[...]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.734

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1050.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 158.

Głowa mężczyzny profilem w lewo

Tytuł: Głowa mężczyzny profilem w lewo (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, ołówek, kredka, papier szary, prążkowany.

Wymiary: 11,6 × 9,3

Opis, sygnatury, napisy: Studium głowy młodzieńca w lewym profilu o nagiej czaszce i szczupłej twarzy. Prosty wąski nos, nieco wydatne kości policzkowe, smukła szyja. Dopracowany rysunek naniesiony na pokratkowane tło, podmalowany szaro-brunatną akwarelą, tył głowy i szyja wzmocnione brązową kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.2118

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 867.

Uwagi: Prawdopodobnie praca stanowi kopię rys. konstrukcyjnego Dürera (za: Grońska 1991, poz. 867). Mowa o szkicu *Constructed Head of a Man In Profile* (1512-13) z The Morgan Library & Museum. Grońska sugerowała, że rys. Norwida powstał w 1856 (?), kierując się autorskim datowaniem innej pracy Norwida powstałej w oparciu o dzieło Dürera (*Arion*, zob. poz. 665: Katalog III, 444). Wskazana analogia wydaje się niewystarczająca dla przyjęcia zaproponowanej datacji.

Głowa mężczyzny z zarostem

Tytuł: Głowa mężczyzny z zarostem (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, kredka, papier.

Wymiary: 3,8 × 3,1 (nieregularny wycinek).

Opis, sygnatury, napisy: Twarz mężczyzny z obfitym zarostem zwrócona w prawo, niemal w profilu. Długi kosmyk włosów opada na skroń. Tło po lewej oraz okolice oka i część twarzy poniżej nosa pokryte ukośnym szrafowaniem. Rysunek tuszem, na słabo zaznaczonym szkicu czarną kredką, lekko lawowany rozcieńczonym tuszem. W lewym dolnym rogu sygnatura piórem, lawowana: „CN.”. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.733

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1054.

Głowa młodego mężczyzny z brodą

Tytuł: Głowa młodego mężczyzny z brodą (Grońska 1991), Głowa męska profilem (BN).

Materiał i technika: ołówek, papier w kratkę.

Wymiary: 18,7 × 10 (kartka wydarta z większego arkusza).

Opis, sygnatury, napisy: Głowa mężczyzny z krótką brodą w lewym profilu. Twarz o wydatnych kościach policzkowych, z lekko zadartym nosem i rozchylonymi ustami. Włosy krótkie, falujące, zaczesane do tyłu, wysokie czoło, zarys dużego ucha. Pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.719

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier pociemniały, pomięty; w prawym dolnym rogu żółtawa rozmyta plama.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1048.

Głowa młodej kobiety z gwiazdą nad czołem

Tytuły: Główka (Marrené-Morzkowska), Głowa młodej kobiety z gwiazdą nad czołem (Grońska 1991), Eloë? (Melbechowska-Luty 2001), Popiersie młodej kobiety z gwiazdą nad czołem (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy, gruby, prążkowany.

Wymiary: 10,6 × ok. 7,8 (boczne brzegi nierówne).

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie młodej kobiety zwróconej w lewo, z gwiazdą nad czołem; głowa w lewym profilu, usta lekko rozwarłe. Długie włosy lekko falujące, opadające na ramiona i plecy. Twarz o greckim profilu, lekko rozchylone usta.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.738

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały, linie rysunku przebijają na odwrocie.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1045; Kalendarz 2, 721; Pietrzak 2012, s. 182.

Reprodukcje: Marrené-Morzkowska 1900, nr 16, s. 307; Norwid 1993b, s. 5; Melbechowska-Luty 2001, il. 288; Norwid 2008, s. 48-49.

Głowa psa z wywieszonym językiem

Tytuły: Głowa psa (Cyprian Norwid 1946), Głowa psa z wywieszonym językiem (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 5,2 × 4,6

Opis, sygnatury, napisy: Głowa psa z niewielkimi oklapniętymi uszami, z wywieszonym językiem, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Tło pokryte pionowym szrafowaniem. Po prawej pionowo w dół wzdłuż krawędzi sygnatura tuszem: „C. N.”. Język i wnętrze pyska podkolorowane czerwoną kredką. Wzdłuż krawędzi ramka niebieską kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.832

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno pociemniały i zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1155.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 501.

Głowa wyżła

Tytuł: Głowa wyżła (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 4,5 × 4,1 (lewy górny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic głowy psa zwróconej w lewo. Pod tuszem szkic ołówkowy. Pysk opuszczony ku dołowi, uszy nieduże, oklapnięte. U dołu po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.827

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony, u dołu niewielka brunatna plama.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1159.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 91; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

939a

Głowy orientalne i inne szkice

Tytuł: Szkice (MNW).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 20 × 9,3 (wycinek o nieregularnym kształcie – pośrodku lewej krawędzi wycięty prostokąt 2,4 × 5,4, prawy dolny róg odcięty).

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór luźnych szkiców. U góry mężczyzna z zarostem, w szlafmicy, ujęty na wprost, podparty łokciami, wyglądający przez okno, niżej sześć głów męskich w dwóch rzędach, w różnych nakryciach, m.in. w wysokich czapkach, orientalnym zawoju i hełmie. Pośrodku popiersie mężczyzny w mundurze z szamerowanym zapięciem, w lewym profilu, z wąsami, odkrytym czołem, z fantazyjnym lokiem, górujące wielkością nad pozostałymi szkicami. Spoza zaznaczonej wokół tego wizerunku krawędzi wychyla się sylwetka diabła. U dołu kolejne drobne szkice: mumia, kamienny obelisk i popiersie w wieńcu.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.1416

Stan zachowania: dobry – papier nieco żółknięty, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi ze zbioru Tomasza Chełmińskiego. Została ofiarowana Muzeum przez p. Łabęcką.

Wystawy katalogi wystaw: ML 1983: *Cyprian Norwid*.

Uwagi: Na odwrocie odcisk pieczęci czarnym tuszem: „ze zbiorów / D-ra TOMASZA CHEŁMIŃSKIEGO” oraz szkic *Krzyż wśród roślinności* obrócony o 90° w lewo (następna poz. kat.).

Uwagi: Cechy stylistyczne wskazują, iż mamy do czynienia z wczesnym rys. Norwida, powstałym jeszcze przed wyjazdem z kraju (ok. 1840).

939b
Krzyż wśród roślinności

Materiał i technika: ołówek, akwarela, papier.

Wymiary: 9,3 × 20 (wycinek o nieregularnym kształcie – u góry wycięty prostokąt 2,4 × 5,4, prawy dolny róg odcięty).

Opis, sygnatury, napisy: Niewielki szkic kamiennego krzyża z przewieszonym przez jedno ramię wieńcem ustawionego na niewielkim wzniesieniu porośniętym trawą. U stóp krzyża kamień, obok niego krzew i kępa traw. Wokół szkicu akwarelowe próbki barwne. W prawym górnym rogu odcisk pieczęci czarnym tuszem: „Ze zbiorów / D-ra TOMASZA CHEŁMIŃSKIEGO”. Niżej wpisy ołówkiem, obcej ręki: „Rys Pol 1416 / Rys Pol. 788/160” oraz odcisk okrągłej pieczęci muzeum czerwonym tuszem. Wzdłuż dolnej krawędzi po prawej wpis ołówkiem, obcej ręki: „1478/771/71”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inv.: Rys.Pol.1416 verso.

Stan zachowania: dobry – papier nieco żółknięty, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi ze zbioru Tomasza Chełmińskiego. Została ofiarowana Muzeum przez p. Łabęcką.

Uwagi: Na odwrocie rys. *Głowy orientalne i inne szkice* obrócony o 90° w prawo (poprzednia poz. kat.).

Zo zbiorów
D-18 TOMASZA CIECHOMSKIEGO

Rys. Gł. 1476
Rys. Gł. 788/160

1478/77/71

Główka uśmiechniętego dziecka

Tytuły: Cesia Ostrowska (Norwid 1963), Główka uśmiechniętego dziecka (Grońska 1991).

Materiał i technika: czarna kredka, ołówek, papier.

Wymiary: 10 × 7,5

Opis, sygnatury, napisy: Głowa małego dziecka o wypukłym czole i puciołowatych policzkach, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Duże oczy ze wzrokiem skierowanym w lewo, mały nos i uśmiechnięte usta. Tło po prawej częściowo zakreskowane. U dołu po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.695

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Norwid 1963, s. 210; Grońska 1991, poz. 931.

Reprodukcje: Norwid 1963, s. 136; Falkowski 2018, s. 184; DW XII, 359.

Uwagi: J.W. Gomulicki uznał, że jest to portret Cesi Ostrowskiej, córki Ludwika Ostrowskiej, z której matką, Joanną Kuczyńską, łączyły Norwida przyjacielskie więzi (Norwid 1963, s. 210). W związku z tą identyfikacją M. Grońska zaproponowała datację rys.: 1865(?) (Grońska 1991, poz. 931). Opinia Gomulickiego nie opierała się na żadnych bliższych przesłankach, stąd zarówno identyfikacja, jak i datacja nie zostały w Katalogu przyjęte. Por. poz. kat. 1068, 1069.

Odwrocie zakreślone ołówkiem.

941
Gołębie

Tytuł: Gołębie (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, kredka, papier.

Wymiary: 16,4 × 10,4

Opis, sygnatury, napisy: Studia gołębi. W górnej partii dwa ptaki o większych rozmiarach namalowane akwarelą: jeden, u góry pośrodku, o ciemnym szarobrunatnym upierzeniu, zwrócony w prawo, drugi – biały, przy prawej krawędzi, ujęty tyłem, z głową zwróconą w lewo. Wokół drobne pobieżne szkice gołębi w różnych ujęciach, wykonane niebieską kredką oraz przy dolnej krawędzi sangwiną. Wzdłuż brzegów ramka sangwiną. Po prawej, poniżej środka odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.839

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały i przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1151.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 81, il. 22; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Grupa osób bawiących się piłką

Tytuł: Grupa osób bawiących się piłką (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 21,2 × 30

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic zwartej grupy postaci grających w piłkę. Sylwetki ujęte tylko w głównych zarysach, przypominające manekiny. W centrum trzy postacie z rękami wzniesionymi ku piłce, wyrzuconej ponad ich głowami. Po lewej postać siedząca na ziemi i druga postać w ruchu, z prawą nogą w wyrzucie. Po prawej jeszcze jedna postać w ruchu.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.798

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, lewa krawędź wystrzępiona.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1068.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Grupa postaci w ruchu

Tytuły: Kompozycja (Grońska 1991), Zabawa (Melbechowska-Luty 2001), Kompozycja. Zwarta grupa postaci w ruchu,łączonych wspólną zabawą (BN).

Materiał i technika: ołówek kopiowy, ołówek, papier w kratkę.

Wymiary: 20,9 × 30,8

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny, mało czytelny szkic zwartej grupy postaci, wykonany ołówkiem kopiowym na nielicznych partiach naszkicowanych zwykłym ołówkiem. Na pierwszym planie nagie putto w ruchu, w głębi kilka trudnych do identyfikacji postaci. Po prawej, na skraju grupy postać grająca na mandolinie. Nad nią sierp księżycy przysłonięty częściowo niewielką chmurą. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

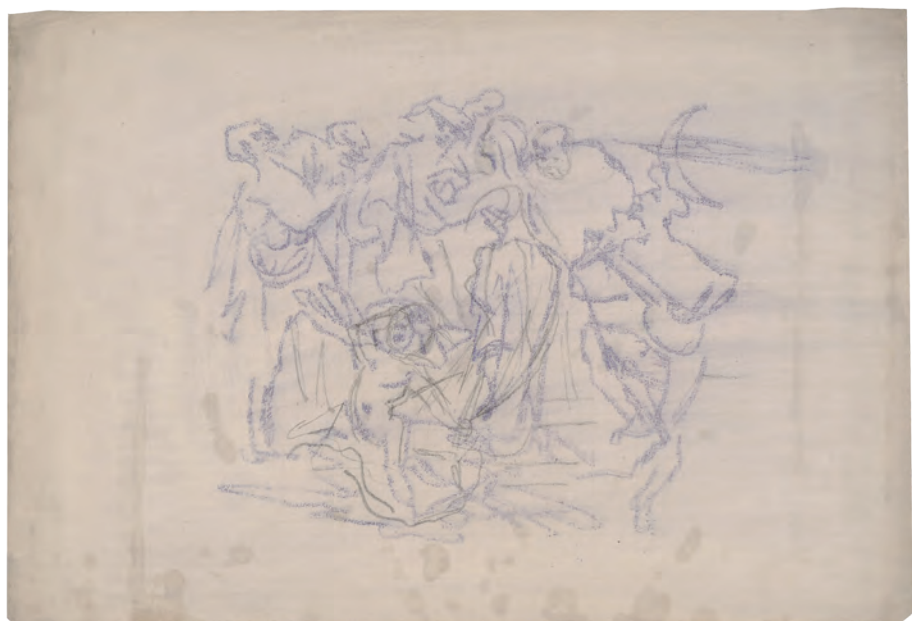
Nr inw.: R.797

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno pociemniały wzdłuż brzegów, z nieregularnymi sepiowymi plamami, zwłaszcza w dolnej części.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1071.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 129.

Grupa trzech osób

Tytuł: Grupa trzech osób (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 12,5 × 9,8

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic trzech postaci przedstawionych w ogólnych zarysach. Na pierwszym planie siedząca postać męska (?) w ujęciu en face, zwracająca się w prawo, ku wychylającej się zza jej pleców postaci kobiecej. Po lewej stoi szczupła postać męska z trzcina lub szpicrutą w dłoniach, zwrócona ku siedzącym. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.784

Stan zachowania: dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1078.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 187 (fragment).

945a
Hiob I

Tytuł: Szkice przenikające się wzajemnie (Grońska 1991), Widzenie (BN).

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier.

Wymiary: 13,9 × 15,9 – arkusz sklejony z trzech wycinków papieru o różnych wymiarach.

Opis, sygnatury, napisy: Scena figuralna. Po prawej siedzi na ziemi mężczyzna w średnim wieku, zwrócony w lewo, o zboliałym wyrazie twarzy, podparty lewą ręką. Prawą rękę wyciąga na wprost, w stronę klęczącej u jego stóp młodej kobiety, zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo. Kobieta przykładą do piersi prawą dłoń, lewą wskazuje na stojącego w głębi mężczyznę w długiej szacie, ujętego w prawym profilu, widocznego do połowy głowy. Szkice ołówkiem, postać leżącego mężczyzny dodatkowo wzmocniona tuszem. W obrębie figury leżącego mężczyzny wyblakły lub zatarty, niemal niewidoczny napis piórem, prawdopodobnie sygnatura z datą: „Norwid 69[?]”. W prawym górnym rogu słabo widoczny napis ołówkiem: „Hiob”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.789

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno pociemniały i zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1073.

Uwagi: Na odwrocie rys. *Zarys męskiej głowy* (następna poz. kat.).

Prawdopodobnie, zgodnie z odautorskim napisem, rys. przedstawia wizerunek bohatera starotestamentalnej Księgi Hioba, doświadczanego licznymi cierpieniami.

945b
Zarys męskiej głowy

Tytuł: Zarys męskiej głowy profilem w lewo (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 13,9 × 15,9 (wycinek papieru skleiony z trzech części o różnych wymiarach).

Opis, sygnatury, napisy: Zarys męskiej głowy w lewym profilu, zwróconej lewo, w dół, z grymasem na twarzy. Szkic usytuowany w lewej części wycinka, niżej pośrodku wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 789”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.789 verso.

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno pociemniały i zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1073 v.

Uwagi: Na odwrocie rys. *Hiob I* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 789

Inicjał D

Tytuły: Inicjał D (Grońska 1991), Inicjał litery O (Norwid 2008), Inicjał O (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, cienki papier.

Wymiary: 5,6 × 5,9

Opis, sygnatury, napisy: Fragment miniatury – inicjał litery D. Sylwetka Chrystusa w tunice i płaszczu układającym się w dekoracyjne fałdy, z częścią szaty powiewającą ponad lewym ramieniem, wpisana w okrąg. Nogi ugięte w kolanach, pozycja ciała pośrednia pomiędzy siedzącą a klęczącą. Wokół głowy nimb krzyżowy. Ręce o nieproporcjonalnie dużych dłoniach wzniesione w stronę dłoni, która z góry spoza okręgu wskazuje na Chrystusa. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2125

Stan zachowania: dobry – papier nieco zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1178.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 15.

Uwagi: Szkic stanowi kopię fragmentu miniatury z Psalterza z Corbie, iluminowanego manuskryptu karolińskiego z początku I w., znajdującego się obecnie w zbiorach Bibliothèque d'Amiens Métropole (sygn. MS 18, k. 18 verso). Inicjał litery D z wizerunkiem Chrystusa w Ogrójcu, rozpoczynający tekst psalmu 21 („Deus, Deus meus”): zob. H. Pulliam, *Exaltation and Humiliation: The Decorated Initials of the Corbie Psalter (Amiens, Bibliothèque municipale, MS 18)*, „Gesta” vol. 49, nr 2 (2010), s. 110. Nazwa psalterza pochodzi od opactwa benedyktyńskiego w Corbie, w którym dokument znajdował się do rewolucji francuskiej, gdy został zagrabiony i włączony do zbiorów biblioteki miejskiej w Amiens. Księga zawiera 151 psalmów, hymny oraz litanie, posiada bogatą dekorację iluminatorską (156 inicjałów: motywy zoo- oraz antropomorficzne, sceny biblijne). Kilka odrysów miniatur z tego kodeksu wkleił Norwid na karty *Albumu Orbis II* (poz. kat. 377/VII.II; 379/VII.II; 380/VII.II – Katalog II, 390, 394, 396).

Inicjał Q

Tytuł: Inicjał Q o dekoracji roślinno-plecionkowej (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 4,6 × 10

Opis, sygnatury, napisy: Fragmenty ornamentów. Po lewej inicjał litery Q ozdobiony ornamentem roślinnym i gwiazdą z plecionki. Obok rozetka spleciona z kwadratem ustawionym na narożniku. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.2127

Stan zachowania: dobry – papier nieco zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1180.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 74 (fragment), 79 (fragment).

Uwagi: Jest to odrys ornamentów z nieustalonego średniowiecznego rękopisu iluminowanego.

Inicjał V

Tytuł: Św. Mateusz Ewangelista ze swoim atrybutem, aniołem (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, cienki papier.

Wymiary: 7 × 7,1

Opis, sygnatury, napisy: Inicjał litery V złożonej z dwu sylwetek. Po lewej postać zwrócona w lewo klęczy podpierając się prawą ręką. Głowa otoczona aureolą, odwrócona w prawo, gdzie znajduje się anioł, który palcem prawej dłoni dotyka ust modlącego się. Głowa anioła otoczona aureolą, zwrócona w lewo, w lewej dłoni laska. Prawe skrzydło opuszczone, lewe uniesione. Stroje postaci dekoracyjnie ułożone, zdobione ornamentem. Dłonie obu postaci nieproporcjonalnie duże w stosunku do ich sylwetek. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2126

Stan zachowania: dobry – papier nieco zabrudzony, przy krawędziach zaplamiony tuszem.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1179.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 16.

Uwagi: Źródło – dekoracyjny inicjał z Psalterza z Corbie, iluminowanego manuskryptu karolińskiego z początku IX w., znajdującego się obecnie w zbiorach Bibliothèque d'Amiens Métropole (sygn. MS 18, k. 67 verso). Inicjał litery V w słowie: „Voce”, rozpoczynającym tekst psalmu 76 (wg Biblii Tysiąclecia Ps. 77). Zob. Uwagi do poprzedniej poz. kat.

M. Grońska mylnie zidentyfikowała temat przedstawienia jako wizerunek św. Mateusza z jego atrybutem, aniołem (Grońska 1991, poz. 1179). W istocie scena związana jest bezpośrednio z tekstem psalmu: „Głos mój się wznosi do Boga i wołam, / głos mój – do Boga, by mnie wysłuchał” (Ps 77, 2; tłum. wg Biblii Tysiąclecia). Zob. H. Pulliam, *Exaltation and Humiliation: The Decorated Initials of the Corbie Psalter (Amiens, 109. Bibliothèque municipale, MS 18)*, „Gesta” vol. 49, nr 2 (2010), s. 109.

Karykatura otyłego mężczyzny

Tytuł: Karykatura otyłego mężczyzny (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek chemiczny, gruby papier.

Wymiary: 14,5 × 7,9

Opis, sygnatury, napisy: Zarysy męskiej postaci zwróconej w lewo, z bardzo wydatnym brzuchem, we fraku i kamizelce, w lewym profilu. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

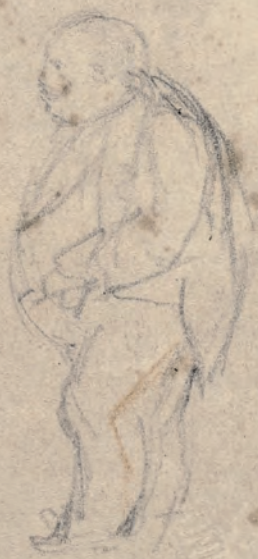
Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.746

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier pożółkły, z przebarwieniami, na powierzchni licznie rozsiane brunatne plamy i kropki.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1057.

Kobieta ze złożonymi rękami

Tytuł: Kobieta ze złożonymi rękami (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, kredka, papier kremowy.

Wymiary: 11,2 × 7,7

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic kobiety w półpostaci, zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo. Głowa w prawym profilu, włosy upięte w kok, usta rozchylone. Ręce splecione, złożone na klatce piersiowej. Rysunek ołówkiem, wzmacniany czarną kredką (głowa kobiety). U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.777

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1104.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

951
Kogut

Tytuł: Kogut (Cyprian Norwid 1946).

Materiał i technika: ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 8,6 × 5,2

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic piejącego koguta. Ptak stoi zwrócony w prawo, z uniesionymi skrzydłami i nastroszonym ogonem. Głowa naszkicowana w dwóch położeniach: nieznacznie odchylona do tyłu i wysunięta do przodu. Dziób otwarty.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.823

Stan zachowania: dobry – poniżej górnej krawędzi arkusza niewielki ubytek uzupełniony papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1163.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 251.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 506; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 87, il. 26.

Koła armaty lub wozu

Tytuł: Koła armaty (?) lub wózka (?) w zaprzęgu (Grońska 1991), Koła armaty lub wozu (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier cienki kremowy.

Wymiary: 6,1 × 8,1

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic. Dwa koła z zarysami pojazdu (bryczki, ławety, armaty?). U góry, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.811

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, sepiowa plama w prawym górnym rogu.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1175.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

953a
Koń cyrkowy w biegu

Tytuł: Koń cyrkowy (Cyprian Norwid 1946), Koń cyrkowy w biegu (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 8,5 × 8,2

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic konia, biegnącego w lewo. Na grzbiecie wierzchowca stoi akrobata, którego postać widoczna jest do ramion. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.818

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1173.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 499; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 85.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Koń w biegu* (następna poz. kat.).

953b
Koń w biegu

Materiał i technika: kredka, ołówek, papier.

Wymiary: 8,5 × 8,2 (dolne rogi nieco zaokrąglone).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny szkic konia w biegu, zwróconego w lewo, wykonany czarną kredką. Rysunek zamazany ołówkiem (kratka). U dołu pośrodku zapis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 818”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.818 verso.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Uwagi: Na odwrocie *Koń cyrkowy w biegu* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 818

Koń w zaprzęgu

Tytuł: Koń w zaprzęgu (Cyprian Norwid 1946).

Materiał i technika: tusz, pióro, sangwina, papier.

Wymiary: 7,6 × 8,1 (wszystkie narożniki przycięte – lewe więcej).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic konia zaprzężonego do jakiegoś pojazdu. Zwierzę stoi zwrócone w lewo, z pochylonym łbem. Za nim fragmentaryczny zarys pojazdu z woźnicą. Po prawej u dołu sygnatura z datą tuszem: „C Norwid / 18[...]”. Obok odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż brzegów ramka sangwiną.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.812

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały i pożółkły, u dołu niewielki nieregularny ubytek uzupełniony papierem.

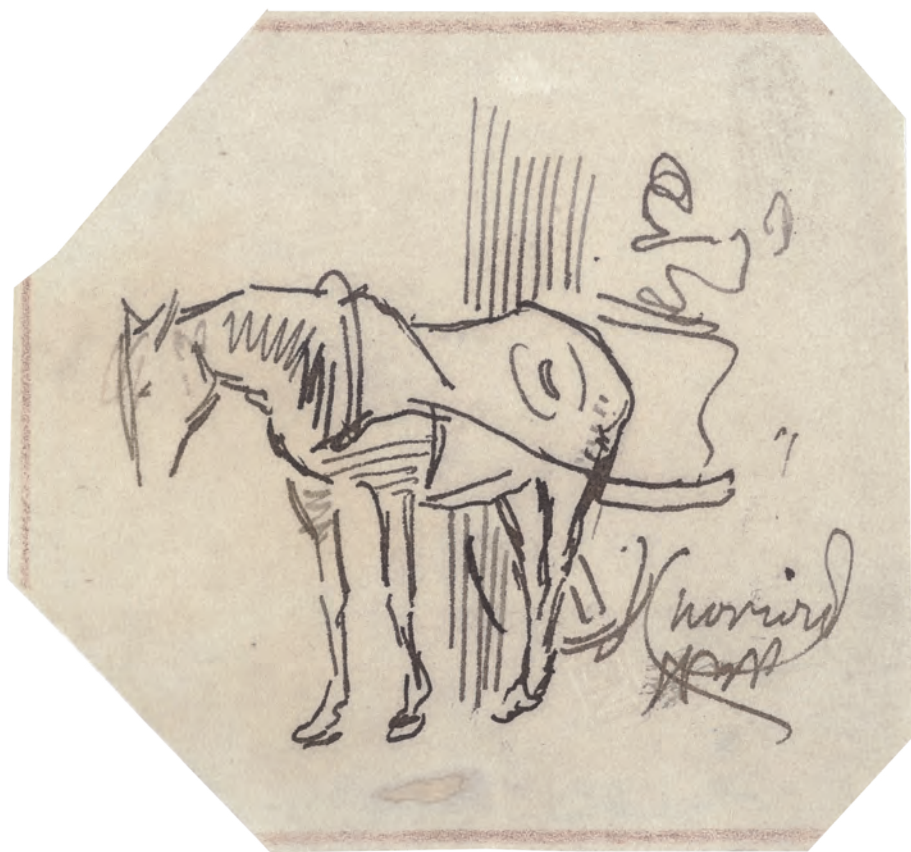
Prowienienca (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 901.

Reprodukcje: DW VII, 81 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 494; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Uwagi: W katalogu wystawy monograficznej (Cyprian Norwid 1946, poz. 494) odczytano datę jako: „1858?”.

Koń z podniesioną tylną nogą

Tytuł: Koń z podniesioną tylną nogą (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier prążkowany, cienki.

Wymiary: 8,8 × 6,8

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny szkic konia ujętego od tyłu, zwróconego w prawo. Głowa w prawym profilu, pochylona, szyja wyciągnięta. Prawa tylna noga uniesiona, zad przechylony ku dołowi. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.817

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1172.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 236.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 84, il. 25.

956

Krowa

Tytuły: Szkic (Cyprian Norwid 1946), Krowa (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 8,8 × 4,5

Opis, sygnatury, napisy: Bardzo schematyczny szkic krowy lub wołu (?) w ujęciu na wprost. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.822

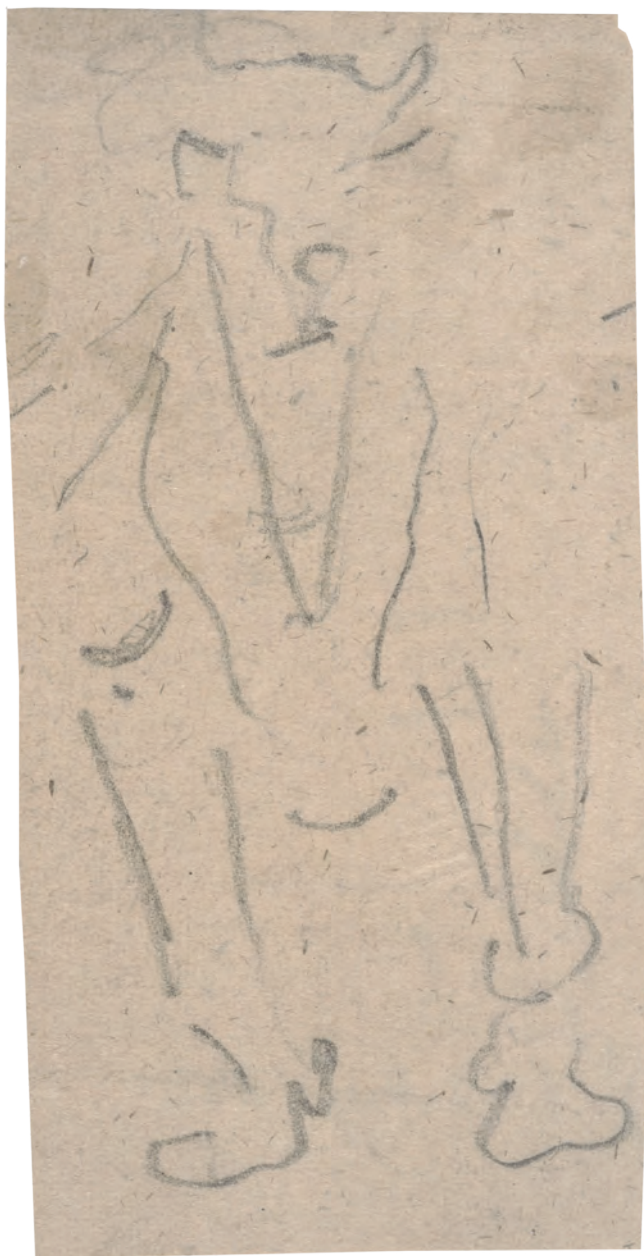
Stan zachowania: dobry – u góry papier zaplamiony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1164.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 507.

Uwagi: Na odwrocie kilka ołówkowych kresek.

Tytuły: Gałązka maku („Poezja” 1983), Kwiaty (Grońska 1991); Szkic roślinny – łądyga maku z owocem (Prorok niechciany 2001); Łodyga maku z owocem (Norwidiana 2003).

Materiał i technika: akwarela, ołówek, kremowy papier.

Wymiary: 12,3 × 6,8

Opis, sygnatury, napisy: Studium kilku kwiatów. Pośrodku łądyga maku z dwoma pąkami, rozwiniętym kielichem kwiatowym i makówką. Wokół drobne kwiaty, kwiatostany złożone i liście. Akwarela w stonowanej kolorystyce zieleni, czerwieni, szarości, gałązka maku na szkicu ołówkowym. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.800

Stan zachowania: dosyć dobry – papier nieco pociemniały i przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Akwarela pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1145.

Reprodukcje: „Poezja” 1983, nr 4-5, s. 215; Melbechowska-Luty 2001, okładka tylna (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: ML 1971: *Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 77; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Tytuł: Szkic stojącego psa [?] (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 6,7 × 9,9

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic lwicy o masywnej klatce piersiowej, w lewym profilu, zwróconej w lewo. Zwierzę stoi z uniesioną głową, nogi widoczne tylko w górnych partiach. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.821

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier zabrudzony, ze śladami zagięć, po lewej nieregularne zacieki.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1154.

Łucznicy

Tytuł: Łucznicy (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 7,6 × 11,1

Opis, sygnatury, napisy: Po prawej zwarta grupa strzelców z łukami w dłoniach, celujących w stronę posągu, ujętych w biegu. Mężczyźni są nadzy, u ich stóp dwie dziecięce sylwetki. Rzeźba ma postać hermy z tarczą, osłaniającą klatkę piersiową, w tarczy tkwi kilka strzał. U dołu pośrodku napis: „di Michel Angelo – CN.”. Po prawej pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.860

Stan zachowania: bardzo dobry – papier przybrudzony na brzegach.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1069; Polanowska 1998, s. 142; Domański 2001, s. 5.

Uwagi: Szkic stanowi kopię rys. Michała Anioła *Łucznicy strzelający do Hermy* (kredka, ok. 1530, The Royal Collection w Londynie), odwróconą wobec oryginału.

di Michel Angelo (wł.) – z Michała Anioła.

di Michelangelo - C. 15.

Madonna z Dzieciątkiem i św. Janem

Tytuł: Madonna z Dzieciątkiem i Św. Janem (ML).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 26 × 19,5 – naklejony górnym brzegiem na podkładkę z reprodukcją litografii (?).

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek Maryi niosącej w ramionach Dzieciątko, idącej w lewo. Głowa zwrócona w lewo, włosy długie, opadające na plecy, długa powłóczysta szata, lewa noga w lekkim rozkroku, ręce podtrzymują na wysokości klatki piersiowej małego Jezusa. Obok kroczy kilkuletni chłopiec (św. Jan), nagi, z przepaską biodrową, z krzyżem oplecionym banderolą w prawej ręce. Dzieciątko, z głową przechyloną nieco w dół w prawo, tuli się do Matki, obejmując ją za szyję. Wokół głów wszystkich postaci zarysowane aureole. Po prawej na drugim planie kwiat lilii. Kompozycja ujęta w górnej partii w ramę w formie łuku.

Miejsce przechowywania: ML, Dział Sztuki.

Nr inv.: K.1258

Stan zachowania: dosyć dobry – papier żółknięty, lekko pomięty, w górnej części sepiowe plamy.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. został zakupiony przez Muzeum od Tomasza Fałęckiego (?) w 1966 r.

Wystawy, katalogi wystaw: Lublin, Galeria Sztuki Sceny Plastycznej KUL, 1992 – Norwid 1992, poz. 10.

Uwagi: Prawdopodobnie jest to młodzieńczy rys. Norwida, powstały ok. 1845 r., na co wskazuje mało wprawna kreska, tematyka oraz widoczna inspiracja estetyką nazareńczyków. Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy jest to oryginalna kompozycja Norwida, czy też praca powstała według cudzego wzoru.

Na odwrocie podkładki naklejona kartka z napisami obcej ręki: „Szkic Norwida / M Boska zakupiony od”. Poniżej naklejona reprodukcja fotograficznego portretu mężczyzny opatrzona drukowanym podpisem: „Stanisław Patek / Dotychczasowy ambasador / R. P. w / Waszyngtonie (od r. / 1933)”.

Maszkaron

Tytuł: Maszkaron (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 7,9 × 5,7

Opis, sygnatury, napisy: Szkic maszkarona w formie głowy na wpół zwierzęcej, na wpół ludzkiej, ujętej na wprost. Rysy zniekształcone grymasem złości: brwi ściągnięte, usta otwarte. Po prawej, poniżej połowy wysokości odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.848

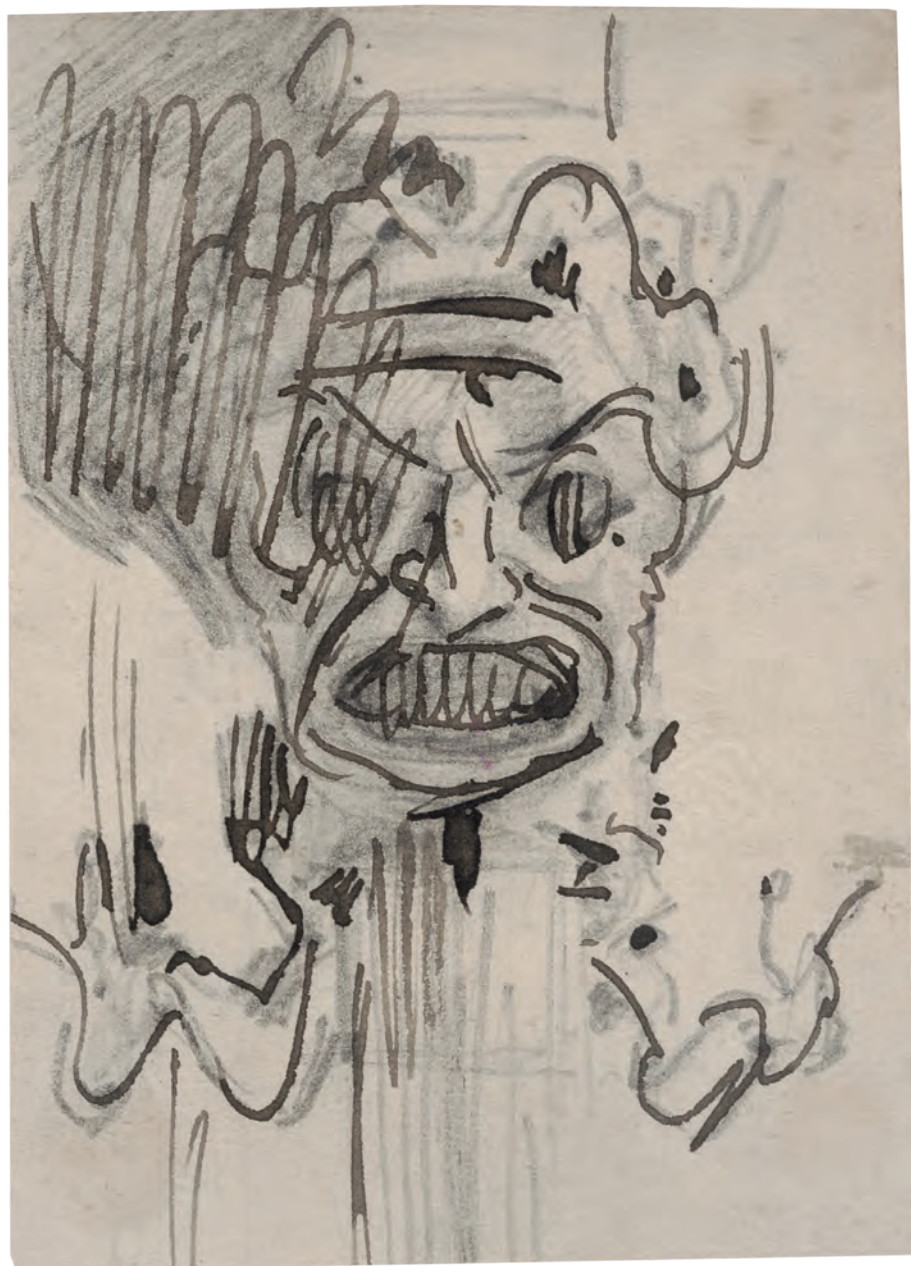
Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, zwłaszcza w prawym górnym i lewym dolnym rogu.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1141.

Uwagi: Na odwrocie fragment mało czytelnej notatki Norwida: „Czwartek 15[...]”.

maszkaron – dekoracyjny motyw architektoniczny w formie stylizowanej głowy ludzkiej lub na wpół zwierzęcej o groteskowych rysach oraz fantastycznej fryzurze.

Maszkaron uśmiechnięty

Tytuł: Maszkaron uśmiechnięty (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 6,9 × 4,7

Opis, sygnatury, napisy: Szkic maszkarona w formie głowy na wpół ludzkiej, na wpół zwierzęcej, ujętej na wprost. Spiczaste uszy, przymknięte oczy, fantazyjnie uformowana broda, usta uśmiechnięte. U dołu po prawej sygnatura: „C. N.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.847

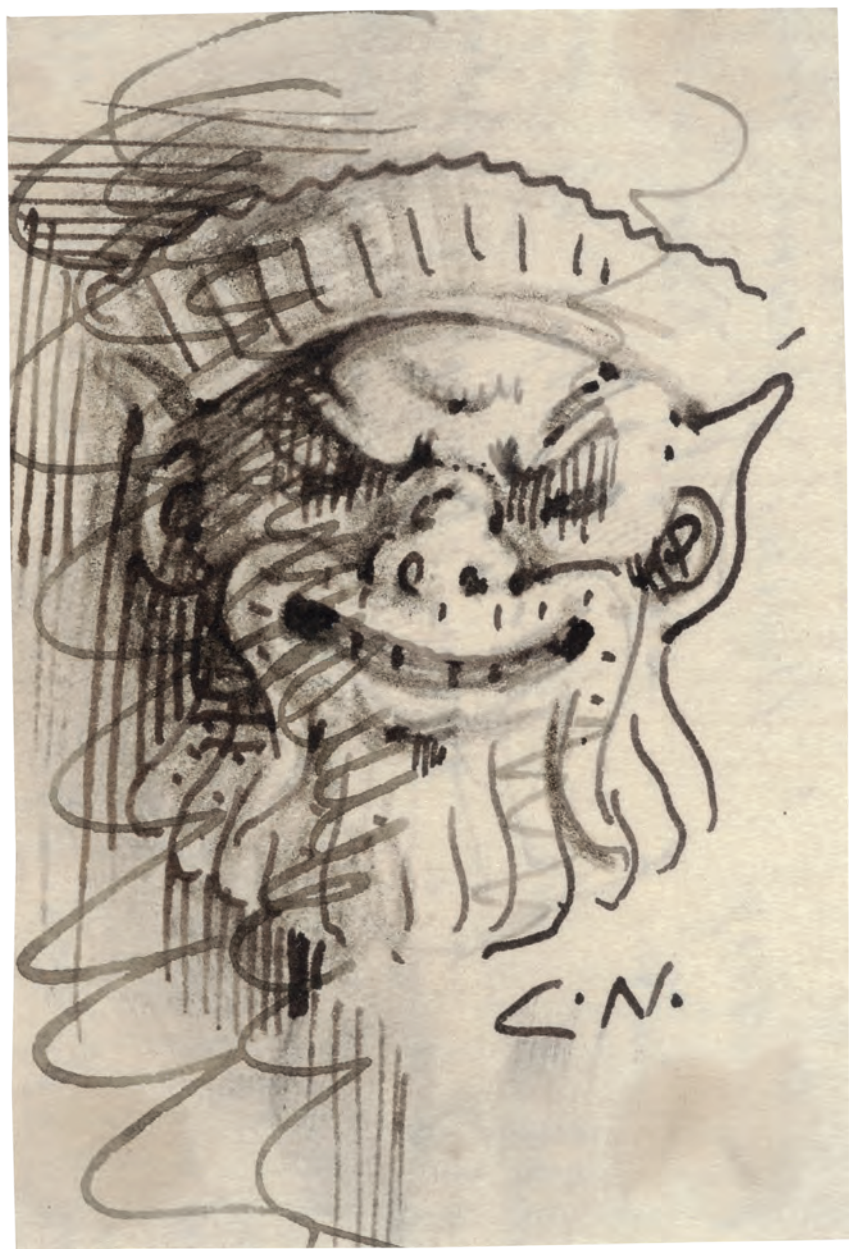
Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, z przebarwieniami.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1142.

Uwagi: Rys. został wykonany na odwrocie autografu listu (przypuszczalnie przysłanego Norwidowi), pisanego piórem: „Mój drogi. Wczoraj wieczorem [...]”. Nie udało się ustalić tożsamości nadawcy.

maszkaron – zob. Uwagi do poprzedniej poz. kat.

963a
Mefistofeles

Tytuły: Mefisto (W. Marrené-Morzkowska), Mężczyzna z kozłą bródką i rogami (Grońska 1991), Mefisto w stroju scholara (Melbechowska-Luty 2000), Mefistofeles (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy, grubszy, ze śladami złocenia na obcięciach.

Wymiary: 14,5 × 8

Opis, sygnatury, napisy: Mężczyzna z rogami na głowie stojący na szeroko rozstawionych nogach, w lewym profilu. Głowa lekko uniesiona, twarz szczupłą, z zarostem: wąsami i kozłą bródką. Głowa w dużej części łysa, jedynie tylną jej część porastają długie włosy opadające na plecy. Mężczyzna ubrany jest w sięgający kolan, szeroki płaszcz. Nogi widoczne do kostek. Lewa ręka włożona do kieszeni. U dołu po lewej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.740

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały i przybrudzony, tusz przebija na odwrocie.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grajewski 1972, s. 192 poz. 11063; Grońska 1991, poz. 1033; Melbechowska-Luty 2000, s. 51.

Reprodukcje: Marrené-Morzkowska 1900, s. 307; Grońska 1991, il. 160; Melbechowska-Luty 2000, s. 51; Melbechowska-Luty 2001, il. 275; Norwid 2008, s. 64.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 114, il. 101.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się szkic *Koń w galopie* (następna poz. kat.).

Zgodnie z identyfikacją dokonaną przez W. Marrené-Morzkowską szkic przedstawia Mefistofelesa (Mefista), czyli upadłego anioła, którego najsłynniejszym literackim wcieleniem był bohater *Fausta* J.W. Goethego.

Niewykluczone, że rysunek stanowił niegdyś część tzw. *Albumiku włoskiego* Norwida. Na taką możliwość wskazują wymiary oraz złoczone obcięcia karty, a także fakt, że rysunek był publikowany przez Walerię Marrené-Morzkowską wraz z innymi rysunkami ze wspomnianego albumu (zob. opis *Albumiku włoskiego* – Katalog VI). W dalszej kolejności można przypuszczać, że rysunek powstał ok. 1845-1846 (orientacyjna data powstania albumu). Zob. także Uwagi do poz. 990).

963b
Koń w galopie

Tytuł: Koń w galopie (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 14,5 × 8

Opis, sygnatury, napisy: Szkic fragmentu sylwetki konia w galopie, zwróconego w lewo.

Widoczna głowa z rozwianą grzywą i część tułowia z zarysem przednich nóg. Adnotacje obcej ręki, ołówkiem; w prawym górnym rogu pionowo: „II 17 / 15[?]”, w prawym dolnym: „I. Rys. 740”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.740 verso.

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały i przybrudzony, tusz przebija ze strony recto.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1033 v.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się rys. *Mefistofeles* (poprzednia poz. kat.).

Niewykluczone, że rysunek stanowił niegdyś część tzw. *Albumiku włoskiego* Norwida (zob. Uwagi do poprzedniej poz. kat.).

11413

J. Rys. 740

Menelaos z ciałem Patroklosa

Tytuły: Starzec dźwigający martwe ciało młodzieńca (Cyprian Norwid 1946), Starzec dźwigający ciało młodzieńca (Grońska 1991), Menelaos z ciałem Patroklesa (?) (Melbechowska-Luty), Menelaos z ciałem Patrokla (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 21,5 × 18 (nieregularny wycinek).

Opis, sygnatury, napisy: Nagi mężczyzna w podeszłym wieku dźwigający ciało młodzieńca, za plecami zarysy szaty (tuniki?). Zwrócony 3/4 w lewo, z głową w profilu, kroczy w lewo. Nieśmiałą postać opada bezwładnie, z głową przechyloną na lewe ramię. Po bokach drobne szkice. Po lewej nagi mężczyzna idący w lewo. W prawym górnym rogu zarysy dwóch postaci walczących na miecze.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.783

Stan zachowania: dosyć dobry – papier mocno pociemniały wzdłuż górnej i lewej krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1093.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 258.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 438; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 99; BN 2008: *Norwid – Herbert. Inspiracje śródziemnomorskie*.

Uwagi: A. Melbechowska-Luty sugerowała, że rysunek ilustruje jeden z fragmentów *Iliady*: wyniesienie z bitwy ciała Patroklosa, który poległ z ręki Hektora (Melbechowska-Luty 2001, s. 215).

Szkic stanowi zapewne nawiązanie do rzymskiej kopii greckiej rzeźby *Menelaos z ciałem Patroklosa* z poł. III w. przed Chr. (Loggia dei Lanzi we Florencji).

Menelaos - w homeryckim eposie król Sparty, jeden z greckich wodzów walczących pod Troją.

Patroklos - w *Iliadzie* Homera syn Menojtiosa z Opuntu, przyjaciel Achillesa. Zginął w ataku na Troję z ręki Hektora, gdy nosił zbroję Achillesa, który wycofał się z walki.

Mężczyzna powalony wśród fantastycznych stworów

Tytuły: Postać męska powalona (Cyprian Norwid 1946), Mężczyzna powalony wśród fantastycznych stworów (Grońska 1991), Mężczyzna wśród fantastycznych stworów (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, akwarela, papier kremowy, gruby.

Wymiary: 24,8 × 18,8

Opis, sygnatury, napisy: Na pierwszym planie postać męska padająca na plecy na ziemię, widoczna od tyłu. Mężczyzna podpira się lewą nogą i lewym przedramieniem, natomiast prawa noga i ręka uniesione w górę, jakby w obronie przed atakiem. W głębi, pośród kłębowiska trudnych do identyfikacji form, widoczna zwierzęca głowa (dzik?). U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.585

Stan zachowania: bardzo dobry – część linii rysunku przebija na odwrocie arkusza.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1074.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 123.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 439; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 113, il. 132.

Mężczyzna w płaszczu narzuconym na ramiona

Tytuł: Mężczyzna w płaszczu narzuconym na ramiona (Grońska 1991).

Materiał i technika: kredka, ołówek, papier szary.

Wymiary: 11,9 × 7,5

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic postaci męskiej w płaszczu narzuconym na ramiona, w ujęciu na wprost, do kolan, w mundurze, z szarfą przewieszoną z prawego ramienia do lewego boku. Na brzuchu widoczny rząd guzików. Rysunek czarną kredką na szkicu ołówkowym. Po lewej u góry napisy ołówkiem: „nouvel / moderne”, zakreślone ołówkiem. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.751

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, lewy dolny narożnik ścięty, uzupełniony papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1058.

Uwagi: nouvel moderne (fr.) – kolejna nowinka.

Mężczyzna z rękami założonymi do tyłu

Tytuł: Mężczyzna z rękami założonymi do tyłu (Grońska 1991), Szkic mężczyzny (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: atrament, pióro, ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 6,5 × 6,3

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczny szkic męskiej postaci od połowy pleców do górnej partii ud, tyłem. Dłonie splecione na plecach. Rysunek niebieskim atramentem na szkicu ołówkowym.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.744

Stan zachowania: dosyć dobry – papier poszarzały, poplamiony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1085.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 110.

Młoda kobieta naprzeciw tłumu I

Tytuły: Scena z Fausta (Cyprian Norwid 1946), Młoda kobieta naprzeciw tłumu (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, cienki prążkowany papier.

Wymiary: 13,2 × 11,3 (nieregularny wycinek).

Opis, sygnatury, napisy: Młoda kobieta stoi z dumnie uniesioną głową, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Do jej kolan skaczą dwa psy. Po prawej kilka stłoczonych postaci. Pierwsza z nich, o masywnej sylwetce, pochyla się ku młodej kobiecie i wysuwa ku jej twarzy prawą rękę. Za jej plecami przynajmniej jeszcze dwie postacie. Szkic wykonany bardzo ruchliwą, pospieszną kreską, nie dbającą o precyzyjne określanie form.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.780

Stan zachowania: dobry – na powierzchni kilka rozmytych plam tuszu.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1079.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 342.

Uwagi: Katalog wystawy monograficznej (Cyprian Norwid 1946, poz. 342) informuje, że rys. naklejony był na arkusz papieru podaniowego, wraz z jedną reprodukcją (nieznana) i rysunkiem ołówkowym czterech postaci (prawdopodobnie nast. poz. kat.). W tej samej publikacji rysunek został zidentyfikowany jako scena z *Fausta* Goethego. Nie udało się jednak ustalić, jaki fragment tego poematu mógł Norwid przedstawić, w związku z czym rozpoznanie tematu nie zostało w Katalogu przyjęte.

Praca stanowi wariant szkicu *Młoda kobieta naprzeciw tłumu II* (następna poz. kat.).

Młoda kobieta naprzeciw tłumowi II

Tytuł: Kompozycja figuralna (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier seledynowy.

Wymiary: 11,8 × 15,3 (prawy górny róg obcięty).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny, mało czytelny szkic sceny figuralnej. Po lewej stoi zwrócona niemal na wprost młoda kobieta z psem podskakującym u jej kolan, a tuż przy niej przygarbiony zakonnik, w lewym profilu. Obok trzy inne postacie: dwie stoją, jedna siedzi pomiędzy nimi. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.786

Stan zachowania: dobry – papier nieco przybrudzony, zwłaszcza na brzegach.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1077.

Uwagi: Rys. stanowi wariant szkicu *Młoda kobieta naprzeciw tłumowi I* (poprzednia poz. kat.).

970a
Na pobojuwisku I

Tytuły: Na pobojuwisku I (Cyprian Norwid 1946), Przy poległym (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 17,3 × 14

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej nagi mężczyzna z szatą narzuconą na lewe ramię, stojący w prawnym profilu, z rękami wyciągniętymi ku leżącej na ziemi postaci. Leży ona z twarzą zwróconą ku ziemi i rękami uniesionymi nad głowę. Powyżej leżącej figury sygnatura: „C. Norwid”. Szkic tuszem na szkicu ołówkowym. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż krawędzi ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.788

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały i zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1091.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 457.

Uwagi: Szkic stanowi wariant poz. kat. 971.

Na odwrocie znajduje się szkic *Akt siedzącego mężczyzny*; (następna poz. kat.). W katalogu wystawy monograficznej (Cyprian Norwid 1946, poz. 458) znajduje się informacja, że oba rysunki wraz z jedną (niezidentyfikowaną) reprodukcją były naklejone na jednym arkuszu papieru.

970b

Akt siedzącego mężczyzny

Tytuł: Akt mężczyzny siedzącego z podkurczoną nogą prawą (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 17,3 × 14

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic tuszem na szkicu ołówkowym. Akt mężczyzny siedzącego z podkurczonymi nogami, z lewą ręką przy głowie, zwróconego $\frac{3}{4}$ w prawo. Figura usytuowana przy lewej krawędzi pośrodku, zwrócona w prawo. U dołu wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys.788”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

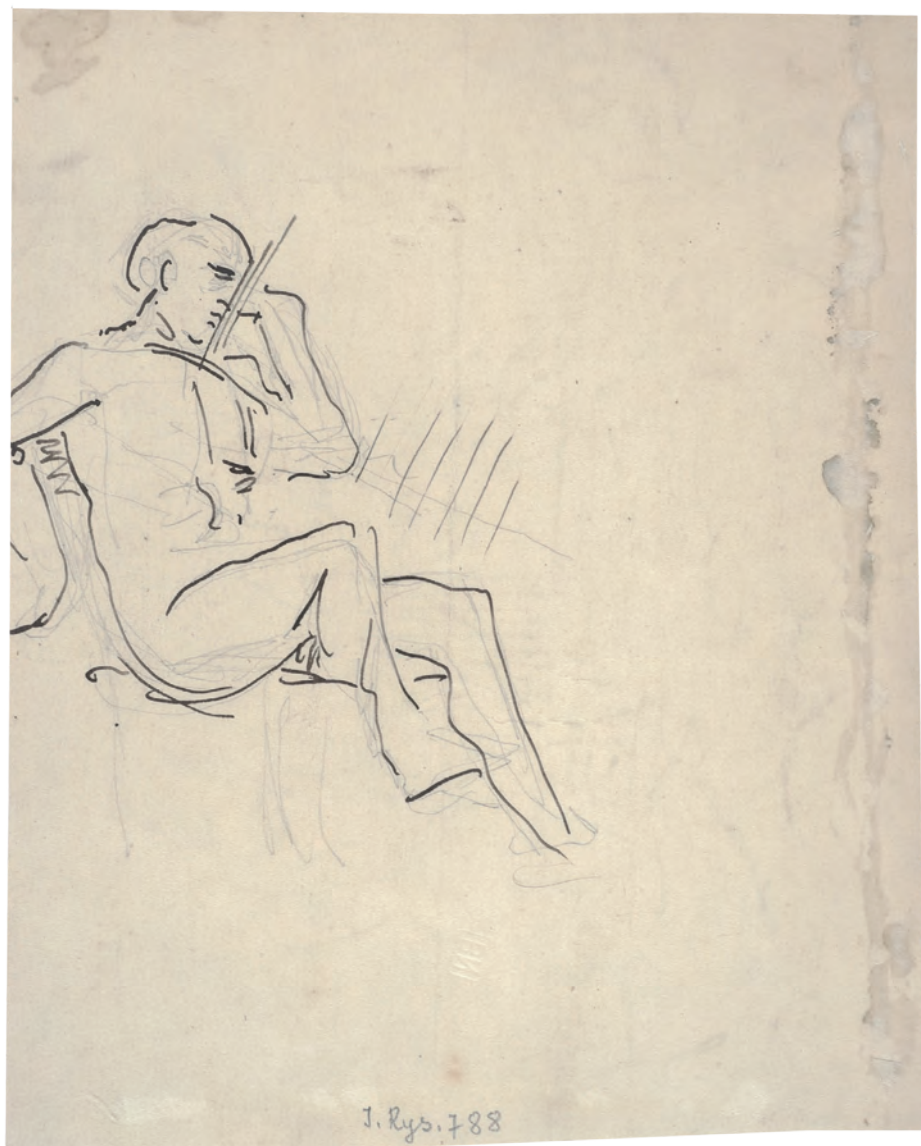
Nr inw.: R.788 verso.

Stan zachowania: dosyć dobry – papier zabrudzony, pozostałości kleju w lewym górnym rogu i wzdłuż prawej krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1091 v.

Uwagi: Na odwrocie znajduje się szkic *Na pobjowisku I* (poprzednia poz. kat.).

Na pobojuwisku II

Tytuły: Na pobojuwisku II (Cyprian Norwid 1946), Na pobojuwisku (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy, prążkowany.

Wymiary: 10,4 × 13

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej nagi mężczyzna, z zarzuconą na lewe ramię szatą, stoi zwrócony w prawo, wyciąga ręce ku kilku leżącym na ziemi postaciom. Dwie z nich leżą na wznak z wyciągniętymi ponad głowy rękami, trzecia natomiast leży w poprzek ich ciał. Na drugim planie postać w długiej szacie, zwrócona profilem w lewo. Wzdłuż krawędzi ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.787

Stan zachowania: dobry – papier zaplamiony w narożnikach.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1092.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 259.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 458.

Uwagi: Szkic stanowi wariant poz. kat. 970a. W katalogu wystawy monograficznej (Cyprian Norwid 1946, poz. 458) znajduje się informacja, że oba rysunki wraz z jedną (niezidentyfikowaną) reprodukcją były naklejone na jednym arkuszu papieru.

Na pobojowisku III

Tytuł: Mężczyzna podtrzymujący rannego i inne szkice (Grońska 1991), Mężczyzna podtrzymujący rannego (Melbechowska-Luty 2001), Pobojowisko (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, papier prążkowany.

Wymiary: 15,8 × 10

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczne szkice postaci w różnych pozach. U góry fragmentaryczny zarys nagiej postaci tyłem i szkic postaci w przykłąku na prawe kolano, z lewą dłonią na głowie. Niżej leżące obok siebie postacie: jedna widoczna od strony głowy, dwie zwrócone w przeciwną stronę. Przy dolnej krawędzi, pośrodku postać klęcząca na szeroko rozstawionych kolanach, z pochyloną głową ujętą dwiema dłońmi, zwrócona na wprost. Szkice wykonane tuszem, wzdłuż brzegów ramka sangwiną.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.782

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier zaplamiony, z przebarwieniami.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1095.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 260.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 98.

Tytuł: Oko (Cyprian Norwid 1946).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 3,5 × 5,3

Opis, sygnatury, napisy: Szkic oka z łukiem brwiowym, Powieki przymknięte, delikatnie zaznaczone rzęsy. Wzdłuż krawędzi ramka ołówkiem. U dołu po prawej odciski suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.758

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, w lewym górnym rogu sepiowa plama.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1176.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 452.

Tytuł: Oreste perseguitate dalle Furie (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 19,6 × 19,7

Opis, sygnatury, napisy: Nagi mężczyzna w ruchu, zwrócony całym ciałem $\frac{3}{4}$ w prawo, ale z głową odwróconą do tyłu (widoczny prawy profil). Prawą ręką zarzuca nad głową ruchem wirowym pas tkaniny, który powiewa wokół jego postaci, Lewą ręką wyciągniętą przed siebie i podniesioną. Nogi rozstawione szeroko: prawa noga wyprostowana wzdłuż ciała, lewa ustawiona w wyroku. Rysunek wykonany cienką, precyzyjną kreską. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.3613

Stan zachowania: bardzo dobry – nieznaczne uszkodzenia papieru na brzegach.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Chlebowska 2008c, s. 38, 39.

Reprodukcje: Chlebowska 2008c, s. 47 il. 10.

Uwagi: Wg ustaleń kustosza BN szkic stanowi wierną kopię fragmentu ryciny Johna Flaxmana *Oreste perseguitate dalle Furie* (*Orestes prześladowany przez Furie*), pochodzącej ze zbioru ilustracji do tragedii Ajschylosa, publ.: *L'Illiade e l'Odissea d'Omero, le Tragedie d'Eschilo, le Giornate e la Teogonia d'Esiodo Ascreo rappresentate in figure da Giovanni Flaxman in 140 tavole in rame*, Firenze 1826. Rys. jest odwrócony względem oryginału.

Orestes – gr. heros, w mitologii syn Agamemnona i Klitajmestry; pomścił ojca, zabijając matkę, jego morderczynię, i jej kochanka. Czyn, jakiego się dopuścił, ściągnął na niego Erynie, które doprowadziły go do obłądzenia – rycina Flaxmana (na podstawie której Norwid wykonał szkic) przedstawia moment dręczenia herosa przez te boginie zemsty (w mitologii rzym. nazywane Furiami), będące uosobieniami kary i wyrzutów sumienia.

Tytuły: Kondory (Cyprian Norwid 1946), Orły (Grońska 1991).

Materiał i technika: kredka, akwarela, cienki karton.

Wymiary: 14,9 × 8,5 – dolne rogi nieznacznie ścięte.

Opis, sygnatury, napisy: Drapieżny ptak (orzeł?) z opuszczonymi skrzydłami, siedzący w lewym profilu. Zza niego, po prawej wychylają się dwie głowy takich samych ptaków w różnych ujęciach: jedna zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo, druga $\frac{3}{4}$ w lewo. W lewym dolnym rogu głowa orła w prawym profilu. Tło niebieskawe, ptaki w tonacji sepiowo-brązowej z akcentami różu. Akwarela podrysowana czarną kredką. U góry pośrodku oznaczenia ołówkiem: „nieb zoł”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.844

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, w prawym górnym rogu sepiowa plama.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1146.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 509.

Uwagi: Odwrocie zakreślone czarną kredką.

nieb zoł – prawdopodobnie chodzi o kolory: niebieski, żółty.

976
Parla!

Tytuł: *Parla!* (Grońska 1991), Widok celi więziennej (Melbechowska-Luty); Cella więzienna (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 10,8 × 8,1

Opis, sygnatury, napisy: Głęboka wnęka okienna z pozostałością kraty w górnej części. We wnęcie sterta kamiennych złomków, wśród nich, po prawej wąta roślina pnąca się w górę. Przez okno wpadają ukośnie promienie światła. Praca w tonacji szaro-niebieskawej z akcentami bladej czerwieni. Po lewej, na powierzchni muru napis piórem: „Parla!”. Wzdłuż lewej krawędzi, z góry na dół, sygnatura i data piórem: „C. NORWID [data nieczytelna]”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.737

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, w dolnej części nieco zniszczony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Biliński 1972, s. 29-30; Kondratowicz 1989, s. 71; Grońska 1991, poz. 1024; Melbechowska-Luty 2000, s. 56; Melbechowska-Luty 2001, s. 260; Sudolski 2003, s. 114.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 144; Melbechowska-Luty 2001, il. 337.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 101, il. 114.

Uwagi: *Parla!* (wł.) – Mów! B. Biliński łączy ten napis z anegdotą z życia Michała Anioła, który po ukończeniu pracy nad posągami Mojżesza, miał ponoć uderzyć młotkiem w jego kolano, krzycząc „Parla!” lub „Perche non parli?” (Czemu nie mówisz?) (Biliński 1972, s. 29-30).

M. Grońska błędnie uznała, że rys. przedstawia wnętrze więziennej celi z kamienną podłogą i zakratowanymi drzwiami, ze stertą tobołów po prawej i pryzmami po lewej (Grońska 1991, poz. 1024). Takie rozpoznanie przyjęto w: Melbechowska-Luty 2000, s. 56.

Pasquino

Tytuł: Pasquino (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, ołówek, papier.

Wymiary: 11,6×7,7

Opis, sygnatury, napisy: Fragment rzeźby przedstawiającej postać ludzką, widoczną do połowy uda, nieco od tyłu, zwróconą w prawo. Głowa zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Prawa ręka utracona w połowie długości ramienia. W tle zaznaczony ciemną akwarelą cień postaci. W prawym dolnym rogu kilka kartek pokrytych napisami: „A / DAS”. Po prawej u góry napis piórem, tuszem: „Pasquino!”. Akwarela w szaro-brunatnej tonacji z akcentami bladej czerwieni (kartki). Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2117

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Biliński 1972, s. 25; Grońska 1991, poz. 1020.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 143.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2008: *Norwid – Herbert. Inspiracje śródziemnomorskie*

Uwagi: Szkic przedstawia rzymską kopię hellenistycznej rzeźby z II poł. III w. przed Chr. o nieustalonej tematyce: przez pewien czas uważano, że to zachowany fragment przedstawiający Mene-laosa z ciałem Patroklosa, następnie dopatrywano się figury Ajaksa lub innego z bohaterów wojny trojańskiej. Obiekt odnaleziony w ruinach Rzymu został umieszczony w 1501 r. koło pałacu Branschi, nieopodal pracowni krawca (w innej wersji legendy: szewca lub nauczyciela). Nazwa rzeźby (*Pasquino*) pochodzi ponoć od nazwiska mieszkającego tu w XVI w. krawca. Rzemieślnik zaczął wywieszać na rzeźbie satyryczne komentarze do bieżących wydarzeń i osób, zwane później „pasquinata”. Inni Rzymianie poszli w jego ślady, mocując na posągu swe maksymy. Wyglądało to tak, jakby Pasquino mówił w imieniu Rzymian, którzy przekazywali mu wszelkie niemoralności i nadużycia władzy w formie satyry. „Mówiący posąg” zaczął później prowadzić dialogi z innymi rzeźbami (np. z Marforio – posągiem z Via del Campidoglio). Kartki z napisami widoczne na rys. Norwida to zapewne „pasquinata”.

Tytuły: Pegasus (Norwid), *Pegaz* (Grońska 1991), Pegaz „zdegradowany” (Melbechowska-Luty 2001), Pegaz drewniany (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: akwarela, ołówek, czarna kredka, papier cienki, prążkowany.

Wymiary: ok. 7,5 × ok. 9,8 (górne rogi obcięte).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic figurki konia z uniesionymi skrzydłami i krótkim ogonem, zwróconego w lewo. Głowa lekko pochylona, pysk otwarty. Być może jest to szkic drewnianej zabawki, na co wskazują zaznaczone na szkicu miejsca połączeń poszczególnych elementów. Rysunek podmalowany niebieską akwarelą. U dołu pośrodku napis niebieską akwarelą: „pegasus”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.763

Stan zachowania: dosyć dobry – przetarcia powierzchni papieru u góry pośrodku i w dolnych rogach; rysunek przebija na odwrocie.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 947; Melbechowska-Luty 2004, s. 44; Towarzystwo Historyczno-Literackie 2014, s. 255.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 142; Melbechowska-Luty 2001, il. 113; Bachórz 2005, okładka; Norwid 2008, s. 96 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: Zachęta CBWA Warszawa 1975, Galeria Sztuki Współczesnej BWA w Katowicach 1976 – Romantyzm 1975, poz. 157; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 36, il. 108 i okładka (barwna); Galeria Kordegarda w Warszawie 2001 (prezentacja reprodukcji prac Norwida) – Norwid. Rysunki 2001, il. na okładce; BN 2008: *Norwid – Herbert. Inspiracje śródziemnomorskie*.

Uwagi: Pegasus (łac.) – Pegaz; mitologiczny skrzydlaty koń, który powstał z krwi Meduzy, gdy Perseusz odciął jej głowę. Jest symbolem natchnienia poetyckiego i plastycznego.

Wg M. Grońskiej praca mogła powstać w 1868 r. (analogicznie do datowanej *Sprzedazy pegaza* – poz. kat. 792, zob. Katalog IV, 212). Przesłanka wydaje się jednak zbyt wątpliwa, by mogła stanowić podstawę datowania.

Płaskorzeźbioną reprodukcję szkicu umieszczono na rewersie srebrnej monety kolekcjonerskiej o nominale 10 zł, wyemitowanej w 2013 r. w 130. rocznicę śmierci poety.

979a
Pelargonie

Tytuł: Pelargonie (PWsz), Szkic roślinny – pelargonie (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: akwarela, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 12,7 × 6,5

Opis, sygnatury, napisy: Gałązki obficie ulistnionej pelargonii z kilkoma czerwonymi kwiatami. Przy jednym z liści, po lewej, zapis ołówkiem: „fiole”; po prawej dwa nieczytelne krótkie zapisy ołówkiem. Tło podmalowane niebieską akwarelą. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.801

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWsz 11, 374 poz. 238; Grońska 1991, poz. 1144.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 238 (barwna); Melbechowska-Luty 2001, il. XVI (barwna); Norwid 2004a, okładka (barwna); Norwid 2008a, 4 s. okładki (barwna); Hartwig 2004, okładka (barwna); Chlebowska 2013d, s. V (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 78, il. 19; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), s. nlb.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Uwagi: Na odwrocie *Szkice ołówkiem* (następna poz. kat.).

979b
Szkice ołówkiem

Tytuł: Madonna adorująca Dzieciątko (Grońska 1991), Szkice ołówkiem (BN).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 12,7 × 6,5

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny, nieokreślony szkic z zarysami ludzkich sylwetek. U dołu pośrodku zapis ołówkiem obcej ręki: „I. Rys. 801”, ponad nim odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.801 verso.

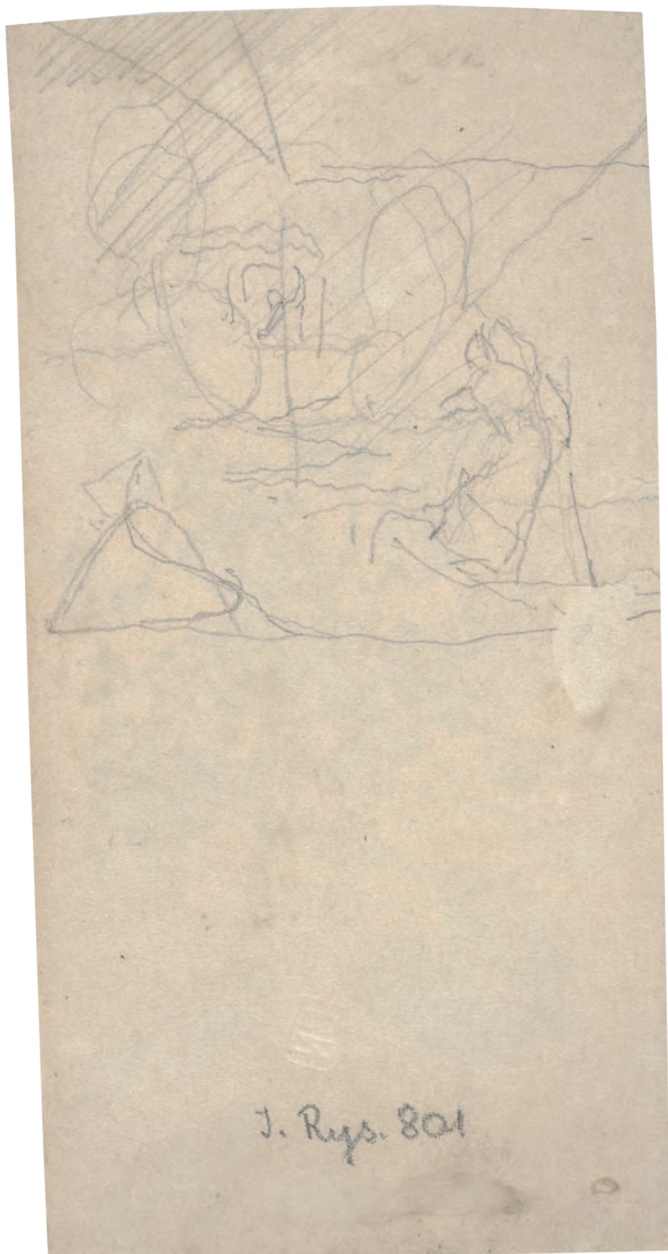
Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1144 v.

Uwagi: Wg M. Grońskiej szkic przedstawia Madonnę adującą Dzieciątko. Z uwagi na schematyczność i nieczytelność przedstawienia odrzucono tę interpretacyjną sugestię.

Na odwrocie akwarela *Pelargonie* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 801

Pies niemiec

Tytuł: Pies niemiec (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, gruby papier.

Wymiary: 8,1 × 14,4

Opis, sygnatury, napisy: Pies o masywnej sylwetce, w obroży, stoi zwrócony w lewo przy misce z jedzeniem. Sierść jasna w łaty, ogon podwinięty. U dołu napis ołówkiem, obcej ręki (?): „Pies niemiec”, powyżej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.836

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, tusz przebija na odwrocie.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1152.

Uwagi: Określenie „niemiec” (w zapisie obcej ręki) odnosi się do rasy psa. Przypuszczalnie szkic przedstawia niemieckiego buldoga zw. także Bullenbeisser (ściśle jego odmianę Danziger). Pod koniec XIX w. niemieccy hodowcy stworzyli na bazie tej rasy rasę nową, obecnie znaną jako bokser.

Pis nimie

Pies odpoczywający I

Tytuł: Pies odpoczywający (Cyprian Norwid 1946).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 8,8 × 9,4

Opis, sygnatury, napisy: Leżący pies, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo, ujęty do połowy tułowia. Głowa złożona na ziemi obok wyciągniętej łapy. Nieduże sterczące uszy, wąski pysk. Po prawej sygnatura: „C. Norwid”. Wzdłuż trzech brzegów (lewy, górny i dolny) ramka niebieską kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.834

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały, tusz przebija na drugą stronę.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1153.

Reprodukcje: Walczyk, Woźniak 2006, s. 158.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 502.

Pies odpoczywający II

Tytuł: Pies odpoczywający (Cyprian Norwid 1946).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 9 × 6,8

Opis, sygnatury, napisy: Szkic psa leżącego z uniesioną głową, zwróconego $\frac{3}{4}$ w lewo, do połowy tułowia. Nieduże sterczące uszy, wąski pysk. Prawa łapa wyciągnięta, lewa podwinięta.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.830

Stan zachowania: dobry – górny brzeg uszkodzony, uzupełniony papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1156.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 500.

Uwagi: Przypuszczalnie szkic przedstawia owczarka: jego odmianę niemiecką lub belgijską.

Pies podwórzowy

Tytuł: Pies podwórzowy (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, sangwina, papier cienki, kremowy.

Wymiary: 7 × 6,7

Opis, sygnatury, napisy: Nieduży pies podwórzowy z podwiniętym w górę ogonem, zwrócony w lewo, z głową skierowaną na wprost. Nieduże stojące uszy, krótki pysk. Rysunek lawowany rozcieńczonym tuszem. W prawym dolnym rogu fragment sygnatury: „NORWI[...]”. Wzdłuż dolnego brzegu linia sangwiną.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.825

Stan zachowania: dobry – papier lekko zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1161.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 244.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 89, il. 27; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Pojenie octem ukrzyżowanego Chrystusa

Tytuły: Przebicie boku Ukrzyżowanego (Cyprian Norwid 1946), Przebicie boku Chrystusa (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, czarna kredka, papier.

Wymiary: 29,7 × 24

Opis, sygnatury, napisy: Scena figuralna u stóp krzyża. Pośrodku nagi Chrystus na krzyżu (na biodrach perizonium), widoczny do kolan, z twarzą zwróconą $\frac{3}{4}$ w lewo. Po lewej stoi czterech mężczyzn, z których jeden trzyma w dłoniach trzcinę z zatknietą na szczycie gąbką, uniesioną w stronę Ukrzyżowanego. Po prawej trzy kobiety, których twarze i ekspresyjne gesty wyrażają rozpacz. W lewym dolnym rogu napis obcej ręki ołówkiem: „K. 469”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.587

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły wzdłuż brzegów, lewy dolny róg uszkodzony, uzupełniony.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1041; Chlebowska 2015a, s. 53.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 66-67 (fragm.); Chlebowska 2015a, s. 54 il. 8.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 469 (datowanie: po 1860).

Uwagi: Rys. uznawany dotychczas za scenę przebicia boku Chrystusa, przedstawia w istocie scenę pojenia Ukrzyżowanego octem, którym nasączono gąbkę zatknietą na trzcinę.

Datowanie zaproponowane w Cyprian Norwid 1946 (poz. 469): „po 1860”, nie zostało poparte stosowną argumentacją. Praca nosi cechy późnej twórczości Norwida (ok. 1870-1883).

K.463

985a
Pokłon Trzech Króli

Tytuł: Pokłon Trzech Króli (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, kredka, szorstki karton.

Wymiary: 29,8 × 22,5

Opis, sygnatury, napisy: Scena figuralna wpisana w monogram wiązany „MARYA”. W głębi Maryja z Dzieciątkiem oraz św. Józef, który zwraca się w prawo w stronę stojącej z boku postaci (jednemu z trzech mędrców) w długiej szacie i w nakryciu głowy we wschodnim typie, trzymającego coś w dłoniach i wyciągającego ten przedmiot w stronę Dzieciątka. Na pierwszym planie dwaj starcy ujęci od tyłu klęczą oddając hołd św. Rodzinie. W głębi po prawej zarysy innych jeszcze, ledwie widocznych figur. Górne części liter składających się na monogram tworzą umowny dach betlejemskiej stajenki.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.590

Stan zachowania: dobry – papier nieco pożółkły, w narożnikach nakłucia szpilką.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1034.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 102.

Uwagi: Kompozycja nosi cechy późnej twórczości Norwida, można przypuszczać, że powstała w latach 1870-1883.

Na odwrocie *Szkic zamysłonego mężczyzny* obrócony o 180° (następna poz. kat.).

985b

Szkic zamyślonego mężczyzny

Materiał i technika: ołówek, szorstki karton.

Wymiary: 29,8 × 22,5

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic siedzącego mężczyzny z głową podpartą prawą ręką, zwróconego $\frac{3}{4}$ w lewo. Wokół postaci ramka. W prawym górnym rogu wpis ołówkiem obcej ręki (?): „26” odwrócony o 180°.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.590

Stan zachowania: dobry – papier nieco pozółkły, w narożnikach nakłucia szpilką.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Uwagi: Na odwrocie *Pokłon Trzech Króli* obrócony o 180° (poprzednia poz. kat.).

Popiersie czytającego starca

Tytuły: Głowa starca czytającego (Cyprian Norwid 1946), Studium starca czytającego przez szkło powiększające (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, kredka, akwarela, papier kremowy.

Wymiary: 10,7 × 10,3

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie starca z krótką brodą, w prawym profilu, czytającego przez szkło powiększające, trzymane w prawej dłoni przy oku. Głowa pochylona nad kartką z czytany tekstem. Rysunek podmalowany akwarelą w kolorze brązowym.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.725

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 952.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 459.

Uwagi: Studium nosi cechy późnej twórczości Norwida, można przypuszczać, że powstało w latach 1870-1883.

Popiersie mężczyzny w czapce

Tytuł: Mężczyzna w czapce (Grońska 1991), Popiersie mężczyzny w czapce (BN).

Materiał i technika: kredka, akwarela, gruby papier.

Wymiary: 10,4 × 9,7

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie mężczyzny w czapce z daszkiem, w ujęciu en face. Głowa lekko pochylona, zwrócona 3/4 w lewo, oczy przymknięte, na ustach lekki uśmiech.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.595

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1047.

Reprodukcje: „Poezja” 1983, nr 4-5, s. 137.

Uwagi: M. Grońska przypuszcza, że może to być studium z Rembrandta. Nie udało się zidentyfikować ewentualnego źródła wzoru. Studium nosi cechy późnej twórczości Norwida, można przypuszczać, że powstało w latach 1870-1883.

Na odwrocie rys. próbki akwarelę.

Postać kobieca

Tytuły: Postać kobieca (Cyprian Norwid 1946), Postać kobieca z fresku we Florencji (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, akwarela, kredka, cienki papier na kartonie.

Wymiary: 17,7 × 5,3 (górną krawędź w formie pełnego łuku) – naklejony na podkładkę (18,2 × 5,7).

Opis, sygnatury, napisy: Postać kobieca w prostej sukni z podwyższonym stanem i w płaszczu, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Włosy upięte, z warkoczami okalającymi twarz. Prawa ręka wysunięta spod płaszcza, uniesiona, widoczna do przedramienia. Rysy twarzy ledwo zaznaczone. Rysunek lawowany sepiową i ciemnoniebieską akwarelą, tło częściowo pokryte kreskowaniem. U dołu napis drobnym pismem tuszem: „Santa Maria Novella – (Paolo Ucello)”. Wzdłuż brzegów podkładki i po zewnętrznej stronie zaokrąglonej górnej krawędzi ramka niebieską kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.858

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, naklejony na szaro-żółtawą kartonową podkładkę

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1029; Domański 2001, s. 5.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 490.

Uwagi: Nie udało się odnaleźć źródła wzoru dla Norwidowskiej pracy, ani pośród twórczości Paolo Ucello, włoskiego renesansowego malarza (1397-1475), ani na fresku innego autorstwa z kościoła Santa Maria Novella we Florencji. Zob. uwagi do następnej poz. kat.

Szkic powstał być może, zgodnie z informacją podaną w katalogu internetowym BN, w latach 1843-1848, w trakcie jednego z pobytów Norwida we Włoszech. Nie można jednak wykluczyć późniejszej daty powstania, bowiem artysta rzadko wykonywał kopie dzieł sztuki in situ, z reguły posiłkując się w swej artystyczno-dokumentalistycznej twórczości wzorami graficznymi pochodzącymi z prasy i wydawnictw albumowych.

Postać kobieca z fresku

Tytuł: *Santa Maria Novella we Florencji. Z fresku* (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 10,8 × 5,4 (górna krawędź wycięta owalnie).

Opis, sygnatury, napisy: Młoda kobieta o regularnych rysach twarzy, z włosami spiętymi nisko nad karkiem, w lewym profilu, zwrócona w lewo. Postać ujęta do kolan, ubrana w suknię i w płaszcz spięty na prawym ramieniu. Prawa ręka wysunięta do przodu. Tło po lewej pokryte nierównomiernym pionowym kreskowaniem, tamże u góry napis tuszem: „Santa / Maria / Novella / z fresków”. W prawym dolnym rogu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.864

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza po prawej stronie, na odwrocie liczne sepiowe plamki.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1026; Polanowska 1998, s. 142.

Uwagi: Nie udało się odnaleźć wskazanego przez Norwida źródła pracy (odnotowanej w autorskim napisie) na żadnym fresku z kościoła Santa Maria Novella we Florencji.

W katalogu internetowym BN szkic datowany jest na lata 1841-1848, aczkolwiek niewykluczone, że Norwid wykonał pracę w późniejszym okresie (zob. Uwagi do poprzedniej poz. kat.).

Postać męska w stroju z XVII w.

Tytuł: Mężczyzna w stroju z XVII w. (Grońska 1991), Postać męska w stroju z XVII w. (BN); Hamlet (Ryszkiewicz, Dąbrowski 1965).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy, grubszy ze śladami złocenia na obcięciach.

Wymiary: 14,5 × 8

Opis, sygnatury, napisy: Młody mężczyzna w stroju do połowy uda, w wąskich spodniach i butach z ostrogami, kroczy zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. Głowa w lewym profilu, krótkie włosy, twarz szczupła z niewielkim zarostem, ze spiczastą brodą i niewielkimi wąsami. Wokół szyi mała kreza, na piersiach zawieszony równoramienny krzyż. Przy lewym boku przypasana szpada, w prawej, wyciągniętej przed siebie dłoni rękawiczka. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.739

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały, tusz przebija na odwrocie.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Ryszkiewicz, Dąbrowski 1965; Grońska 1991, poz. 1032; Pietrzak 2012, s. 177.

Reprodukcje: Chlebowski 2011, okładka.

Uwagi: A. Pietrzak wskazała, że autorzy książki *Szekspir w plastyce polskiej* (Ryszkiewicz, Dąbrowski 1965, s. 20) mylnie utożsamili rys. z zaginionym wizerunkiem Hamleta z albumu Michaliny z Dziekońskich Zaleskiej (zob. Katalog VI).

Niewykluczone, że rysunek stanowił niegdyś część tzw. *Albumiku włoskiego* Norwida. Na taką możliwość wskazują wymiary oraz złożone obcięcie karty (zob. opis *Albumiku włoskiego* – Katalog VI). W dalszej kolejności można przypuszczać, że rysunek powstał ok. 1845-1846 (orientacyjna data powstania albumu). Zob. także Uwagi do poz. 963a).

991a

Postać w szatach do ziemi

Tytuł: Postać kobieca w szatach do ziemi (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 10,1 × 4,7 (górną krawędź w formie łuku).

Opis, sygnatury, napisy: Postać spowita w obszerny płaszcz z kapturem narzuconym na głowę, w ujęciu en face. Rysy twarzy ujęte bardzo schematycznie, widoczne zarysy brody (?) oraz włosów. Ręce ukryte pod szatą podtrzymują połę płaszcza, układające się w miękkie, obfite fałdy. Rysunek tuszem, na szkicu ołówkowym.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.866

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały i przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1027.

Uwagi: Szkic stanowi zapewne kopię obcego dzieła rzeźbiarskiego ew. malarskiego (z XIII-wiecznej sztuki włoskiej?).

Na odwrocie *Głowa w lewym profilu* odwrócona o 180° (następna poz. kat.).

991b
Głowa w lewym profilu

Tytuł: Głowa dziewczyny (Grońska 1991), Główka kobieca ołówkiem (BN).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 10,1 × 4,7 (wymiary arkusza, dolna krawędź zaokrąglona).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic głowy młodzieńca w lewym profilu, usytuowany w górnej części papieru. Włosy krótkie, z przedziałkiem po lewej stronie czoła, z dłuższą grzywką opadającą podkręconym kosmykiem na czoło. Twarz szczupła, o drobnych rysach. Poniżej brody odcisk suchej pieczęci „BN”. U dołu pośrodku wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 866”, odwrócony o 180°.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.866 verso.

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały i zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1027 v.

Uwagi: Na odwrocie *Postać w szatach do ziemi*, szkic odwrócony o 180° (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 866

Romantyk oświadczający się czarownicy

Tytuł: Romantyk oświadczający się czarownicy (MNW).

Materiał i technika: ołówek, cienki papier.

Wymiary: 21,7 × 18,2 - naklejony górnym brzegiem na szaro-zieloną podkładkę (26 × 19,8)

Opis, sygnatury, napisy: Przed brzydką, chudą kobietą w łachmanach, siedzącą na kamieniu, zwróconą $\frac{3}{4}$ w prawo, klęczy z prawej strony młody mężczyzna o szczupłej sylwetce, z niewielką harfą na ramieniu, broda spiczasta, włosy dłuższe, do połowy karku. Nad jego głową jaśniej promienista gwiazda. Postaci podają sobie dłonie. Poniżej napisy wykonane ołówkiem, obcej ręki: „Romantyk oświadczający się czarownicy”, a niżej: „Rysunek Norwida.”. W prawym dolnym rogu odcisk okrągłej pieczęci, czarnym tuszem: „DWJ”. W prawym górnym rogu zapis ołówkiem obcej ręki: „723”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13928

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno żółknięty, lekko pofałdowany przy górnym brzegu, nieco pomięty; ukośne załamanie papieru w dolnej części.

Proweniencja (historia obiektu): W 1936 r. Muzeum zakupiło rys. od kolekcjonera Dominika Witke-Jeżewskiego. W czasie drugiej wojny światowej praca została zagrabiona przez Niemców, a następnie przez ZSRR. W 1956 r. została zwrócona Polsce w ramach akcji rewindykacyjnej.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1918 – Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918, poz. 324; MNW, Gdańsk, Poznań, Szczecin 1956 – Wystawy dzieł sztuki 1956, poz. 165; MNW 1962 – Sztuka warszawska 1962, s. 280-281, poz. 784; ML 1983: *Cyprian Norwid*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 164.

Uwagi: DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

Roman tytu o wiod rzymskiej i królowej
Rysunek Norwida.

Rozmowa dwóch mężczyzn

Tytuł: Rozmowa dwóch mężczyzn (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier gruby, kremowy.

Wymiary: 9 × 13,3

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic dwóch siedzących mężczyzn zwróconych ku sobie, w półpostaci. Jeden z głową wspartą na prawej dłoni, zwrócony w lewo, głowa przegięta w prawo, drugi z podbródkiem wspartym na lewej dłoni, zwrócony w lewo. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.709

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony, pociemniały wzdłuż brzegów; na odwrocie, w górnych narożnikach przetarcia papieru podklejone papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1099.

Schemat ruchu dłoni

Tytuł: Drzewko o rozłożystych konarach (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 4,5 × 7,4

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny zarys dłoni zaznaczonej w różnych fazach obrotu wokół nadgarstka, wpisany w elipsę. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.759

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1135.

Scytowie III

Tytuł: Rysunek do dziejów Scytów (Biblioteka Elbląska).

Czas powstania: po 1862.

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier prążkowany.

Wymiary: 11 × 7,2

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór schematycznych szkiców opatrzonych ołówkowymi adnotacjami. U góry dwaj zwróceni ku sobie mężczyźni w przygiętych pozach i z wyciągniętymi ku sobie rękami w powitalnym geście, ubrani w przepasane koszule i luźne spodnie, po prawej pobieźny szkic sylwetki męskiej. Nad nimi napis: „Kerth – en: Panticape gdzie Mitradat / się otrul”, a pod nimi, po lewej: „l'en[...] de Hypanis / (Bog) Olbia i Tanais. / Scythy.” Niżej szkic galopującego konia i postać łucznika w przepasanej koszuli i wąskich spodniach. Jeszcze niżej koń zwrócony w lewo i pochylona ku jego przednim nogom postać. Po lewej adnotacja ołówkiem i piórem: „4 wiek / przed †”. Po prawej, nieco wyżej, szkice dwóch gorytów, poniżej zapis: „goryt / u pasa”.

Miejsce przechowywania: Biblioteka Elbląska im. Cypriana Norwida.

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi ze zbiorów J. W. Gomulickiego, który ofiarował szkic Bibliotece po wystawie poświęconej Norwidowi we wrześniu 1983 r.

Bibliografia: Chlebowscy 2008, s. 126, 132, 136, 137.

Reprodukcje: Chlebowscy 2008, il. 4 po s. 129.

Uwagi: Rys. gromadzi motywy ikonograficzne z połączanej srebrnej amfory, odnalezionej w jednym z tzw. królewskich kurhanów scytyjskich w Czertomłyku na Ukrainie w 1862 r. przez I. J. Zabelina. Obecnie w zbiorach Ermitażu (nr inw. ДН.1863-1/166).

„Kerth – en: Panticape gdzie Mitradat się otrul” – pontyjski król Mitradat (właśc. Mitrydates VI Eupator), który w końcu II w. przed Chr. został władcą Królestwa Bosporiańskiego, ze stolicą Pantikapajon (dziś Kercz). Po klęsce wieloletnich wojen z Rzymem Mitradat próbował się otruć, a gdy trucizna nie zadziałała, kazał jednemu z żołnierzy, aby przeszył go mieczem. W Kerczu znajduje się kurhan uznawany za grobowiec władcy.

„l'en[...] de Hypanis / (Bog) Olbia i Tanais. / Scythy.” – zestawienie nazw geograficznych, związanych z obszarem kultury scytyjskiej. Hypanis to rzeka przepływająca przez zachodnie tereny zamieszkane przez plemiona scytyjskie (obecnie Boh, Ukraina). Olbia – kolonia Miletu położona w pobliżu ujścia rzek Borysthenes (Dniepr) i Hypanis. Tanais (obecnie Don) stanowił zachodnią granicę terenów zasiedlonych przez Scytów. Scythy (właśc. Scythae) – łac. nazwa Scytów.

„4 wiek / przed †” (IV w. przed Chrystusem) – czas powstania amfory z Czertomłyku.

„goryt / u pasa” – scytyjski futerał na łuk z krótkimi strzałami, noszony u pasa, będący połączeniem kołczanu na strzały i łubia na łuk.

Por. analogiczny szkic z *Albumu Orbis I* (Scytowie I, poz. kat. 260/VII.I – Katalog II, 126).

996
Studia aktu

Tytuł: Studia aktu (Cyprian Norwid 1946), Studia aktów kobiecych (PWsz), Studium aktu (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 28,3 × 20,5

Opis, sygnatury, napisy: Szkice kobiecych aktów. Pośrodku kobieta w ujęciu en face, z uniesionymi ramionami i dłońmi splecionymi na wysokości głowy, z twarzą zwróconą w lewo i przysłoniętą ramieniem. Po prawej powtórzenie tegoż szkicu w bardziej pobieżnej, subtelnej kreską naszkicowanej wersji. Po prawej drobniejsze postaci. U góry kobieta zwrócona en face, z lekko uniesioną głową, ze splecionymi dłońmi. Niżej dwukrotnie powtórzony szkic postaci kobiecej, zwróconej $\frac{3}{4}$ w lewo, z głową w lewym profilu, z prawą dłonią wspartą o czoło. Po prawej pomiędzy szkicami sygnatura i data ukośnie w dół tuszem: „Norwid / 18[...; część daty nieczytelna]”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.666

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały i pożółkły, zwłaszcza wzdłuż krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWsz 11, 359 poz. 196; Grońska 1991, poz. 1086.

Reprodukcje: Piechal 1971, s. 46; PWsz 11, il. 196; Trybuś 2000, il. 11, po s. 128; DW III, 347 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 447, tabl. 7; ML 1983: *Cyprian Norwid*; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 96

Uwagi: W katalogu wystawy monograficznej (Cyprian Norwid 1946, poz. 447) odczytano trzecią cyfrę daty: „187...”, jednak konfrontacja tej propozycji z obiektem podważa słuszność tego przypuszczenia.

Studia dłoni, twarzy, kolana

Tytuł: Studia (Grońska 1991), Studia dłoni, twarzy, kolana (BN).

Materiał i technika: tusz, pędzel, papier kremowy.

Wymiary: 13,4 × 11,5

Opis, sygnatury, napisy: Luźne, fragmentaryczne szkice: dwa ujęcia dłoni widocznych od strony wewnętrznej, szkic dłoni z kciukiem przygiętym do przedramienia, fragment twarzy w lewym profilu, fragmentaryczny szkic nogi zgiętej w kolanie. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż prawego i dolnego brzegu ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.652

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony, pociemniały, zwłaszcza wzdłuż krawędzi.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1133.

998a

Studia fragmentów męskiej postaci

Tytuł: Szkice (Grońska 1991), Szkice nóg męskich tyłem (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier gruby, kremowy.

Wymiary: 12,9 × 10,2

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczny szkic idącej męskiej postaci: widoczne tylko nogi, w spodniach i butach, w ujęciu od tyłu. Przy prawej nodze fragment poły płaszcza, lewa noga w wyroku, zaznaczona fragmentarycznie. Po prawej szkic głowy męskiej w nakryciu, w lewym profilu. Rysunek tuszem i ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.762

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, liczne brunatne plamki na powierzchni, wzdłuż dolnego brzegu przebarwienia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1062.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic mężczyzny w cylindrze* obrócony o 180° (następna poz. kat.).

998b

Szkic mężczyzny w cylindrze

Tytuł: Szkic mężczyzny w cylindrze (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier gruby, kremowy.

Wymiary: 12,9 × 10,2

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny szkic siedzącego mężczyzny w cylindrze, ujętego w półpostaci, tyłem. Jest to zapewne wizerunek stangreta, z batem widocznym powyżej prawego ramienia. Wpisy ołówkiem, obcej ręki. W lewym dolnym rogu: „II 5f”, wzdłuż prawej krawędzi: „I. Rys. 762”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.762 verso.

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier pociemniały, liczne brunatne plamki na powierzchni, wzdłuż dolnego brzegu przebarwienia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1062 v.

Uwagi: Na odwrocie *Studia fragmentów męskiej postaci* obrócone o 180° (poprzednia poz. kat.).

999a
Studia końskich zadów

Tytuł: Studia konia (Grońska 1991), Studia końskich zadów (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, sangwina, papier.

Wymiary: 14,9 × 9,2

Opis, sygnatury, napisy: Luźne szkice. Dwa ujęcia zadu końskiego z tylnymi nogami, w ujęciu bocznym, rozmieszczone jeden nad drugim. W obrębie dolnego szkicu nieczytelne adnotacje ołówkiem. Po prawej szkic nogi konia zgiętej w stawie skokowym. Po prawej pośrodku sygnatura tuszem: „C. Norwid”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż brzegów ramka sangwiną.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.813

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, zwłaszcza na brzegach, w lewym górnym rogu brązowawy zaciek.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1170.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic końskiego zadu* (następna poz. kat.).

999b
Szkic końskiego zadu

Tytuł: Szkic zadu konia z tylnymi nogami (Grońska 1991), Szkic końskiego zadu ołówkiem (BN).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 14,9 × 9,2

Opis, sygnatury, napisy: Szkic tylnych nóg stojącego konia wraz z zarysem zadu. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. Niżej pośrodku wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 813”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.813 verso.

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1170 v.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany).

Uwagi: Na odwrocie szkic *Studia końskich zadów* (poprzednia poz. kat.).

1000
Studia męskich aktów

Tytuły: W termach (Cyprian Norwid 1946), Studia męskich aktów (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 16,5 × 22,7

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny szkic grupy nagich męskich postaci (szkic tuszem na szkicu ołówkowym). Po lewej trzej mężczyźni stojący w różnych pozach: pierwszy zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo, z lewą nogą w wykroku; drugi z uniesioną prawą ręką i lewą nogą; trzeci zwrócony tyłem. Obok po prawej trzech mężczyzn siedzących w szeregu, zajętych rozmową. Dwaj mężczyźni po bokach zwracają się do siedzącego pośrodku, przy czym rozmówca z lewej wspiera dłoń o jego ramię. Poniżej, pośrodku dwóch grup postaci szkic łydki.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.596

Stan zachowania: dobry – papier mocno pociemniały przy lewej krawędzi, trzy narożniki (poza lewym dolnym) ukośnie ścięte i uzupełnione papierem o innym odcieniu.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1070.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 63.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 429.

Uwagi: Na odwrocie przyklejona kartka prążkowanego papieru (10,9 × 12 cm) z zapiskami Norwida, ołówkiem: „Ruch. / główny? / co zaginione przez drzenie? / Sw[ia]tło główne? / zbiera się przez [...] / [...] punkt Ciężenie / Rysunek z góry / Ciężenie verifikowanie choreografią płaską / zwierciadło / [...]ości nos brzucha kolan u rąk u nóg / ramiona łokcie”.

1001a
Studia rąk I

Tytuł: Studia rąk (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy, prążkowany.

Wymiary: 5,8 × 7,2

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczne szkice dwóch dłoni wysuniętych w lewo w geście chwytania. Prawa, z lekko przygiętymi palcami, widoczna od wewnętrznej strony; lewa widoczna od strony zewnętrznej. Pomiędzy dłońmi sygnatura tuszem: „C Norwid”. U dołu po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż krawędzi ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.656

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, zabrudzony, zwłaszcza przy prawej krawędzi

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1127.

Wystawy, katalogi wystaw: Muzeum Teatralne w Warszawie 1971 – Teatru Norwida fragmenty 1971, poz. 8.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic nóg końskich*, obrócony o 180° (następna poz. kat.).

1001b
Szkic nóg końskich

Tytuł: Koń (Grońska 1991), Szkic nóg końskich (BN).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy, prążkowany.

Wymiary: 5,8 × 7,2

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic, przedstawiający nogi konia lub innego czworonoga, wraz z częścią tułowia i szyi. W prawym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 656”, obrócony o 180°. U dołu po lewej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.656 verso.

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, zabrudzony, sepiowe plamy po bokach

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1127 v.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Studia ręk I*, obrócony o 180° (poprzednia poz. kat.).

959. chg. 1

1002
Studia rąk II

Tytuł: Studia rąk (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 9,4 × 7,2

Opis, sygnatury, napisy: Szkic ręki zgiętej w łokciu, z uniesionym przedramieniem, z zarysem dłoni zwróconej grzbietem. Po prawej, nieco niżej szkic ręki w podobnej pozycji, ale z dłonią widoczną od strony wewnętrznej. Na dole zarys ramienia w ułożeniu poziomym. W prawym górnym rogu fragment szkicu oraz napis: „pamiętać”. W lewym dolnym rogu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.660

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier zabrudzony, pokryty brunatnymi zaciekami.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1131.

Wystawy, katalogi wystaw: Muzeum Teatralne w Warszawie 1971 – Teatru Norwida fragmenty 1971, poz. 8.

Uwagi: Rysunek stanowi wariant następnej poz. kat.

1003
Studia rąk III

Tytuł: Studia rąk (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 10 × 10,3

Opis, sygnatury, napisy: Dwa szkice prawego przedramienia w układzie pionowym, różniące się układem dłoni: na jednym zwróconej stroną zewnętrzną, a na drugim wewnętrzną. Obok, w prawym górnym rogu, zarys zgiętego łokcia. Poniżej zapis tuszem: „pamiętać”. W prawym dolnym rogu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.661

Stan zachowania: dosyć dobry – papier nieco przybrudzony, pośrodku prawego brzegu dwa małe ubytki uzupełnione papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1132.

Wystawy, katalogi wystaw: Muzeum Teatralne w Warszawie 1971 – Teatru Norwida fragmenty 1971, poz. 8.

Uwagi: Rysunek stanowi wariant poprzedniej poz. kat.

1004
Studia świni

Tytuły: Świnia (Cyprian Norwid 1946), Studia świni (Grońska 1991), Studium świni (Prorok niechciany), Studia dzika (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, kredka, papier.

Wymiary: 7 × 6,3 (narożniki, poza lewym górnym, ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej szkic świńskiej głowy zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo z widoczną częścią grzbietu i prawą przednią nogą. Obok fragmenty innych szkiców w tym tylnej świńskiej nogi; w prawym dolnym rogu trudny do zidentyfikowania podłużny przedmiot (odwrócone koryto?). Rysunek tuszem, na szkicu ołówkowym, z akcentami czerwoną kredką. Po prawej u góry sygnatura z datą tuszem: „C. Norwid / 18[...]”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż brzegów ramka niebieską kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.833

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1165.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 241.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 504; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 88, il. 24.

1005
Studia uszu

Tytuły: Uszy (Cyprian Norwid 1946), Studia uszu (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, tusz, pędzel, papier kremowy.

Wymiary: 10 × 5,4 (narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Szkice dwóch prawych małżowin usznych o różnych wykrojach, usytuowanych jedna nad drugą. Po prawej przy brzegu papieru niewielki fragmentaryczny zarys trzeciego ucha. Papier lekko podbarwiony rozcieńczonym tuszem. Po prawej, pomiędzy szkicami, ukośnie w górę fragment sygnatury ołówkiem: „C. Norw” (reszta odcięta).

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.756

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1119.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 89.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 451.

1006

Studium aktu męskiego tyłem

Tytuły: Męski akt od tyłu (Grońska 1991), Męski akt (Kalendarz), Studium aktu męskiego tyłem (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, papier gruby, kremowy.

Wymiary: 8,5 × 6,1

Opis, sygnatury, napisy: Postać nagiego mężczyzny do górnej partii ud, tyłem. Sylwetka wyprostowana, wyraźnie zaznaczona muskulatura. Widoczna tylko prawa opuszczona ręka, do łokcia. Wokół zarysy drobnych szkiców (trudnych do identyfikacji). Wzdłuż krawędzi ramka ołówkiem. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.647

Stan zachowania: dobry – wzdłuż prawego brzegu papier pociemniały (na szerokości 1 cm), w prawym dolnym rogu niewielki ubytek, uzupełniony.

Proweniencja (historia obiektu): Rys. pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 905; Kalendarz 1, 799; Pietrzak 2015, s. 76.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany).

Uwagi: Być może, zgodnie z sugestią M. Grońskiej, rys. powstał ok. 1860 podobnie jak szereg aktów męskich (por. poz. kat. 725, 731-738 – Katalog IV, 62, 74-89).

1007

Studium aktu młodzieńca

Tytuł: Studium aktu (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, kredka, papier prążkowany z filigranem „C D”.

Wymiary: 29,8 × 14,7.

Opis, sygnatury, napisy: Nagi młodzieniec, w postawie stojącej, w kontrapoście, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. Głowa pochylona, o krótkich włosach i szczupłej twarzy, ujęta w lewym profilu. Lewa ręka opuszczona, odwiedzona od tułowia, prawa zgięta w łokciu pod kątem prostym. Lewa noga ugięta w kolanie. Lekko zarysowane kości miednicy i ud. Figura bez zaznaczonych genitaliów. Rysunek ołówkiem, uzupełnienia kredką. Światłocien określony przez roztręcie linii wiszorkiem. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.664

Stan zachowania: bardzo dobry – papier zszarzały, nieco zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1067.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 97.

Studium aktu słaniającego się mężczyzny

Tytuły: Akt męski (Cyprian Norwid 1946), Mężczyzna słaniający się do tyłu (Grońska 1991), Słaniający się mężczyzna (Umierający niewolnik) (Prorok niechciany 2001), Studium aktu słaniającego się mężczyzny (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 15,7 × 9,3 (ścięte narożniki).

Opis, sygnatury, napisy: Nagi mężczyzna w postawie stojącej, z górną częścią ciała wychyloną mocno do tyłu. Lewa ręka bezwładnie opuszczona, prawa uniesiona, widoczna do łokcia. Głowa mocno odchylona, ze schematycznie zaznaczonymi rysami twarzy. Po prawej u dołu sygnatura z datą tuszem: „Norwid / 18[...]”, poniżej wyblakła plama tuszu. Niektóre partie szkicu tuszem wykonane na szkicu ołówkowym. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.670

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pożółkły, ubytki w prawych narożnikach podklejone bibułą japońską. W prawym dolnym rogu plama rozcieńczonego tuszu. Część linii rysunku przebiega na odwrocie arkusza.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1088.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 481; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 112.

Studium anatomiczne mięśni człowieka

Tytuł: Studium anatomiczne mięśni człowieka (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, akwarela, szarobrazowy karton.

Wymiary: 23 × 8,1

Opis, sygnatury, napisy: Postać męska zwrócona tyłem, do kostek, z zaznaczeniem anatomicznego układu mięśni. Lewa ręka widoczna do połowy przedramienia. Rysunek podmalowany czerwoną akwarelą. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.623

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1066; Pietrzak 2015, s. 74-75.

Reprodukcje: Pietrzak 2015, s. 75, ryc. 5.

Uwagi: A. Pietrzak uznała, że Norwid wykonał rys. na podstawie posiadanej w swoich zbiorach litografii, prezentującej układ mięśniowy człowieka, znajdującej się obecnie w BN, nr inw. G.22248 (Pietrzak 2015, s. 74-75). Wypada odnotować, że szkic Norwida różni się w układzie postaci i wielu szczegółach od wskazanej grafiki i niewykluczone, że powstał na podstawie innego wzoru.

Studium architektonicznego ornamentu I

Tytuł: Studium średniowiecznego ornamentu (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, akwarela, sepia, papier.

Wymiary: 9,7 × 2

Opis, sygnatury, napisy: Precyzyjny szkic odcinka fryzu z motywem stylizowanych ażurowych trójliści w dwóch rozmiarach, ułożonych naprzemiennie, z zaznaczeniem modelunku światłocieniowego. U dołu pośrodku obcięty w większości, trudny do ustalenia zapis ołówkiem, przypuszczalnie obcej ręki.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.3614

Stan zachowania:

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1181.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 199.

Uwagi: Akwarelowy szkic prezentuje kopię gotyckiego ornamentu charakterystycznego dla architektury, przedmiotów rzemiosła artystycznego i złotnictwa. Nie udało się ustalić źródła motywu.

Studium architektonicznego ornamentu II

Tytuł: Studium kamiennego ornamentu w średniowiecznej architekturze (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, akwarela, sepia, papier.

Wymiary: 9,6 × 4,4

Opis, sygnatury, napisy: Precyzyjny szkic fragmentu ramy ozdobionej późnogotyckim ornamentem, z zaznaczeniem modelunku światłocieniowego. Pionowy bok wypełnia ażurowa kolumnienka z sześciobocznym kapitelem zdobionym rozetkami, dolny bok ornament geometryczno-roślinny z dominującym motywem rybiego pęcherza.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

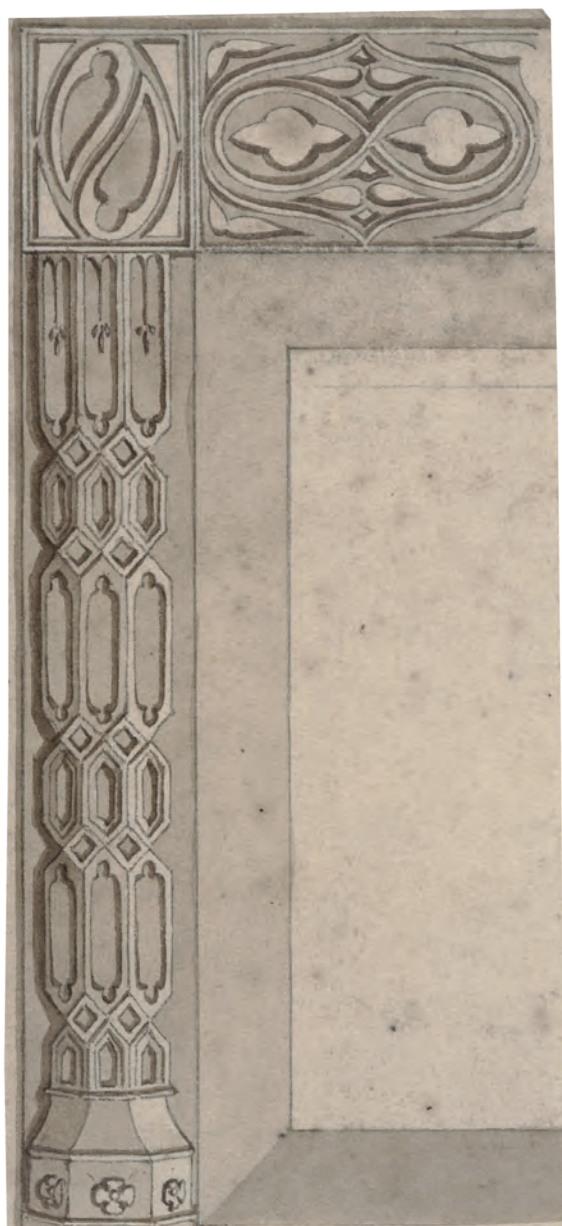
Nr inv.: R.3615

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, liczne brunatne plamki na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1182.

Uwagi: Rys. stanowi odrys dekoracji późnogotyckiego obramienia okna, ewentualnie ramy obrazu bądź lustra. Nie udało się ustalić źródła motywu.

Studium architektonicznego ornamentu III

Tytuł: Studium architektonicznego ornamentu (Grońska 1991), Studium architektonicznego ornamentu z motywem rozety (BN).

Materiał i technika: ołówek, akwarela, sepia, papier.

Wymiary: 8,7 × 1,8

Opis, sygnatury, napisy: Precyzyjny szkic fragmentu ażurowego ornamentu z motywem czworoliści, wpisanego w wydłużone prostokątne pole, z zaznaczeniem modelunku światłocieniowego. Dekoracja wypełnia dolną powierzchni prostokąta.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.3616

Stan zachowania: dobry – papier mocno pociemniały, liczne brunatne plamki na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1183.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 197.

Uwagi: Rys. stanowi odrys gotyckiego ornamentu charakterystycznego dla architektury i przedmiotów rzemiosła artystycznego. Nie udało się ustalić źródła motywu.

Studium karnawałowe

Tytuły: Postać mężczyzny owiniętego w płaszcz (Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918), Studium karnawałowe (PWsz 11), Mefisto strojny (I) (Melbechowska-Luty 2001).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 14 × 9

Opis, sygnatury, napisy: Postać w długim płaszczu i w kapeluszu z piórem, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Głowa pochylona, dolna część twarzy zakryta połą płaszcza, podtrzymywaną lewą ręką. Widoczne są tylko oczy i nos. W prawej, opuszczonej dłoni kartka papieru z zagiętym rogiem. Cień rzucany przez postać i partie tła podkolorowane tuszem. W prawym dolnym rogu sygnatura: „C. Norwid”, wyżej odcisk niewielkiej okrągłej pieczęci granatowym tuszem z inicjałami: „DWJ”. W prawym górnym rogu ołówkiem, napis obcej ręki: „722”.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

Nr inw.: Rys.Pol.13927

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic był własnością kolekcjonera Dominika Witke-Jeżewskiego, od którego został zakupiony przez MNW w 1936 r.

Bibliografia: PWsz 11, 352 poz. 162; Melbechowska-Luty 2000, s. 51; Melbechowska-Luty 2001, s. 229; Kalendarz 1, 380; Chlebowska 2012b, s. 177.

Reprodukcje: Norwid 1967a, k. nlb. 26 recto; PWsz 11, il. 162; Kowalczykowa 1978, tabl. 31; Melbechowska-Luty 2001, il. 276.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1918 – Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego 1918, poz. 323; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 135.

Uwagi: J.W. Gomulicki datował szkic na ok. 1849 r. (PWsz 11, 352, poz. 162), jednak z braku stosownej argumentacji datacja nie została w Katalogu przyjęta.

DWJ – Dominik Witke-Jeżewski.

C. Norwid

Studium kompozycji figuralnej

Tytuł: Studium kompozycji figuralnej (MNW).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 30,4 × 24

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny, mało czytelny szkic kompozycji figuralnej. Po lewej siedzi na ziemi postać, obok niej stoi naga postać z wyciągniętą ręką, a za nią trzy kolejne figury. Po lewej zarysy dwóch osób, które prowadzą jakąś rozmowę lub naradzają się.

Miejsce przechowywania: MNW, Gabinet Rycin i Rysunków.

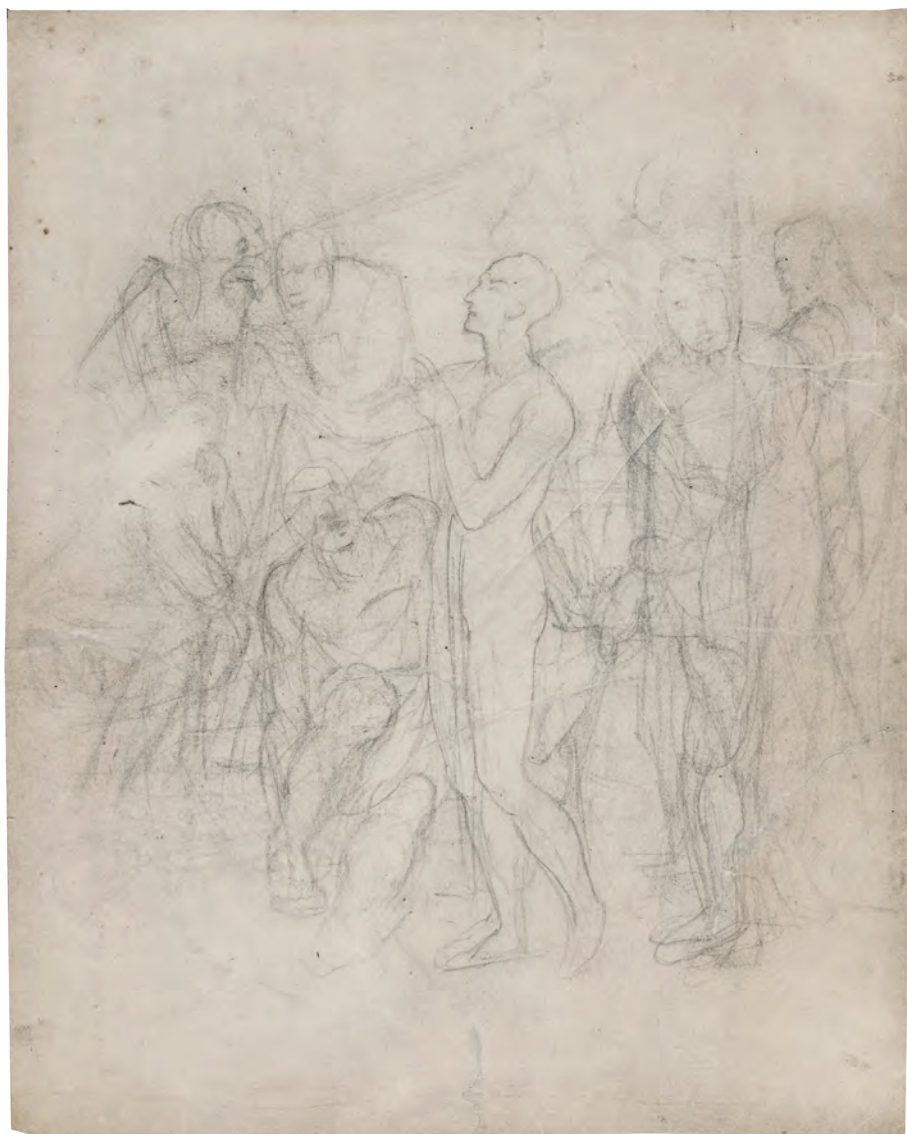
Nr inw.: Rys.Pol.159906

Stan zachowania: zły – papier mocno zabrudzony, pomięty. U góry po lewej kilka brązowych plamek. Pośrodku lewej krawędzi naddarcie papieru (ok. 13 cm podklejone), na 1/3 wysokości dwa małe naddarcia. Przy prawym brzegu na 1/3 wysokości rozdarcie papieru ukośnie w dół (ok. 8 cm, podklejone).

Proweniencja (historia obiektu): Szkic znajdował się prawdopodobnie wśród spuścizny Norwida pozostałej po jego śmierci w Zakładzie św. Kazimierza w Paryżu, którą przekazano Józefowi Dybowskiemu, przyrodniemu bratu matki poety. Po śmierci J. Dybowskiego w 1885 r. przeszedł na własność jego syna Aleksandra, który niemal wszystkie papiery po twórcy *Vade-mecum* zdeponował u swego przyjaciela Władawa Gasztowtta. W 1902 r. Gasztowtt ofiarował szkic wraz z pokaźną liczbą artystycznych Norwidianów do zbiorów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu (nr inw. 2943). W 1927 r. zbiory rapperswilskie zostały przewiezione do Polski i przekazane BN oraz Państwowym Zbiorom Sztuki. Plastyczne norwidiana trafiły do drugiej z wymienionych instytucji, a w 1938 r. zostały przekazane w formie depozytu do Muzeum Narodowego w Warszawie. W trakcie II wojny światowej większość norwidianów z tego zbioru zaginęła. Szerwsze informacje na temat historii całego Norwidowskiego zespołu prac plastycznych zob. Chlebowska 2013c, s. 141-147.

Bibliografia: Materiały, k. 269-270.

Uwagi: Na odwrocie w prawym dolnym rogu odcisk pieczęci czerwonym tuszem: „Rapperswil”, pośrodku, ukośnie w górę napis oł., obcej ręki: „rys. C. Norwid”.

1015a
Studium konia I

Tytuł: Studium konia (Grońska 1991), Studium konia, fragment szyi i przedniej części tułowia (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, sangwina, papier.

Wymiary: 9,9 × 6,6

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic przednich nóg konia zwróconego $\frac{3}{4}$ w prawo wraz z fragmentem szyi i zarysem głowy. Obok wyprostowanej przedniej prawej nogi, zarys tej samej nogi zgiętej i wyciągniętej do przodu. Szkic tuszem uzupełniony szkicem ołówkowym (głównie w partii tylnej części tułowia, zadu i piersi). U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż brzegów ramka sangwiną.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.816

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, na odwrocie pozostałości czerwonego laku(?).

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1168.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 83.

Uwagi: Na odwrocie *Studium konia II* (następna poz. kat.).

1015b
Studium konia II

Tytuł: Szkic konia (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 6,6 × 9,9

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic konia zwróconego w prawo. Sylwetka przedstawiona w uproszczonej formie. Wzdłuż lewej krawędzi z góry na dół wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 816”. Po lewej stronie odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.816 verso.

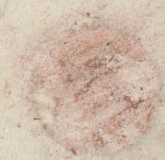
Stan zachowania: niezbyt dobry – papier pociemniały, zabrudzony, w prawym dolnym rogu pozostałości laku(?); tusz przebija z odwrocia.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1168 v.

Uwagi: Na odwrocie *Studium konia I* (poprzednia poz. kat.).

J. Ryd. 816

1016a
Studium konia III

Tytuł: Studium konia (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 8,2 × 10,7 (papier nierównomiernie przycięty).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic głowy konia wraz z szyją, zwróconej w lewo, widocznej nieco od tyłu. Po prawej u góry fragment innego szkicu konia (zarys tułowia i głowy).

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.819

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1174.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 86, il. 31.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Studium konia IV* (następna poz. kat.).

1016b
Studium konia IV

Tytuł: Głowa konia (Grońska 1991), Studium konia ołówkiem (BN).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 8,2 × 10,7 (papier nierównomiernie przycięty).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic głowy konia zwróconej w lewo, widocznej nieco od tyłu. Poniżej trudny do zidentyfikowania schematyczny szkic. U dołu wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 819”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.819 verso

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pociemniały, zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1174 verso.

Uwagi: Na odwrocie *Studium konia III* (poprzednia poz. kat.).

Studium konia V

Tytuły: Szkic konia (Cyprian Norwid 1946), Studium konia (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier cienki, prążkowany.

Wymiary: 10×6,5 (nieregularny wycinek).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny zarys końskiego zadu z tylnymi nogami do stawów, zwrócony w prawo. Szkic tuszem na szkicu ołówkowym. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.815

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1169.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 493; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 82.

Studium męskiego aktu VI

Tytuł: Studium męskiego aktu (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier prążkowany, cienki.

Wymiary: 19,1 × 7,7 (nieregularny wycinek).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic męskiego aktu, od połowy głowy do połowy łydek, w ujęciu en face. Głowa lekko pochylona, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Prawa ręka zaznaczona do nadgarstka, opuszczona i nieco odwiedzona od tułowia, prawa noga lekko ugięta w kolanie. Figura bez zaznaczonych genitaliów. Wzdłuż trzech krawędzi (poza prawą) ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.861

Stan zachowania: bardzo dobry – papier lekko przybrudzony, nieliczne brunatne kropki na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1063.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 35.

Studium męskiej nogi

Tytuł: Studium męskiej nogi (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek; papier gruby, kremowy, prążkowany.

Wymiary: 12,4 × 5,1.

Opis, sygnatury, napisy: Szkic prawej męskiej nogi w wyroku, ujętej od strony wewnętrznej, zwróconej w lewo. Po prawej u dołu zapis tuszem: „z Rafla.”. Nieco niżej fragment sygnatury: „C. No”. Przy prawej i dolnej krawędzi niewielkie fragmenty szkiców. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.631

Stan zachowania: bardzo dobry.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 915.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Uwagi: Szkic wycięty z większej całości (odcięte fragmenty rys. i sygnatury).

z Rafla. – z Rafaela (?), zapewne oznaczenie autora motywu, który posłużył Norwidowi za wzór szkicu. Nie udało się niestety ustalić ikonograficznego źródła szkicu.

M. Grońska sugeruje, że rys. powstał ok. 1860, podobnie jak szereg aktów męskich (por. poz. kat. 725, 731-738 – Katalog IV, 62, 74-89). Brak stosownej argumentacji uniemożliwia jednak przyjęcie tej datacji.

Studium mężczyzny o skrzywionych ustach

Tytuły: Typ charakterystyczny (Cyprian Norwid 1946), Studium mężczyzny ze skrzywionymi ustami (Grońska 1991), Studium mężczyzny o skrzywionych ustach (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 11,4 × 8,2

Opis, sygnatury, napisy: Szkic tuszem poprawiony w niektórych partiach po szkicu ołówkowym. Popiersie starszego mężczyzny zwrócone $\frac{3}{4}$ w prawo, w płytkiej czapce. Pulchna twarz o charakterystycznych rysach: zadarty nos, usta skrzywione w grymasie. Po lewej, poniżej ramienia sygnatura tuszem: „C. N.”. Nad głową mężczyzny fragment słabo widocznego napisu ołówkiem „Ciagle [kilka słów nieodczytanych] sfera[?] słowa”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.729

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, dolna krawędź wystrzępiona.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1052.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 157.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 466.

Uwagi: Na odwrocie nieczytelne zapiski Norwida piórem i niebieską kredką.

1021
Studium nogi

Tytuł: Studium nogi (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, ołówki, papier.

Wymiary: 6,4 × 12,2 (narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Fragment lewej nogi od kolana do stopy ujętej w skrócie perspektywicznym, w widoku od góry, zwróconej w prawo. Stopa lekko przechylona, widoczna zarówno jej wierzchnia strona, jak i bok wraz z piętą. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.654

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 847; Kalendarz 1, 165.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 3.

Uwagi: M. Grońska sugerowała, że rys. powstał ok. 1844 (Grońska 1991, poz. 847), kierując się datacją przyjętą przez J.W. Gomulickiego dla *Studium ręk* (zob. poz. kat. 1028). Argumentacja edytora nie wydaje się dostateczna, dlatego datacja ta nie została tu uznana.

Studium portretowe dziecka

Tytuł: Studium do portreciku dziecka (Grońska 1991).

Materiał i technika: kredka, ołówek, papier.

Wymiary: 7 × 5,6.

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic dolnej części twarzy małego dziecka w ujęciu en face: nos, usta i zarysy podbródka. Rysunek ujęty od góry i po lewej ramką. U dołu po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.692

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 933.

Uwagi: M. Grońska przyjęła, że rys. powstał w 1865 r. (?). Przypuszczalnie sugerowała się opinią J.W. Gomulickiego (Norwid 1963, s. 210), który cały zbiór Norwidowskich szkiców twarzy małego dziecka uznał za studia portretowe Cesi Ostrowskiej, ustalając na tej podstawie datowanie tych szkiców (zob. poz. kat. 1068, 1069). Jednak brak argumentów potwierdzających wskazaną identyfikację oraz przyjęte datowanie.

1023

Studium portretowe kobiety

Tytuł: Studium portretowe (Grońska 1991), Studium portretowe kobiety (Melbechowska-Luty 2001).

Materiał i technika: ołówek, cienki papier.

Wymiary: 13,3 × 10,3.

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny, bardzo schematyczny szkic fragmentu twarzy kobiecej (?) zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo. Widoczne jest prawe oko z łukiem brwiowym, nos oraz zarys ust i podbródka. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.718

Stan zachowania: dobry – tekst listu prześwituje częściowo na stronę recto (zob. Uwagi).

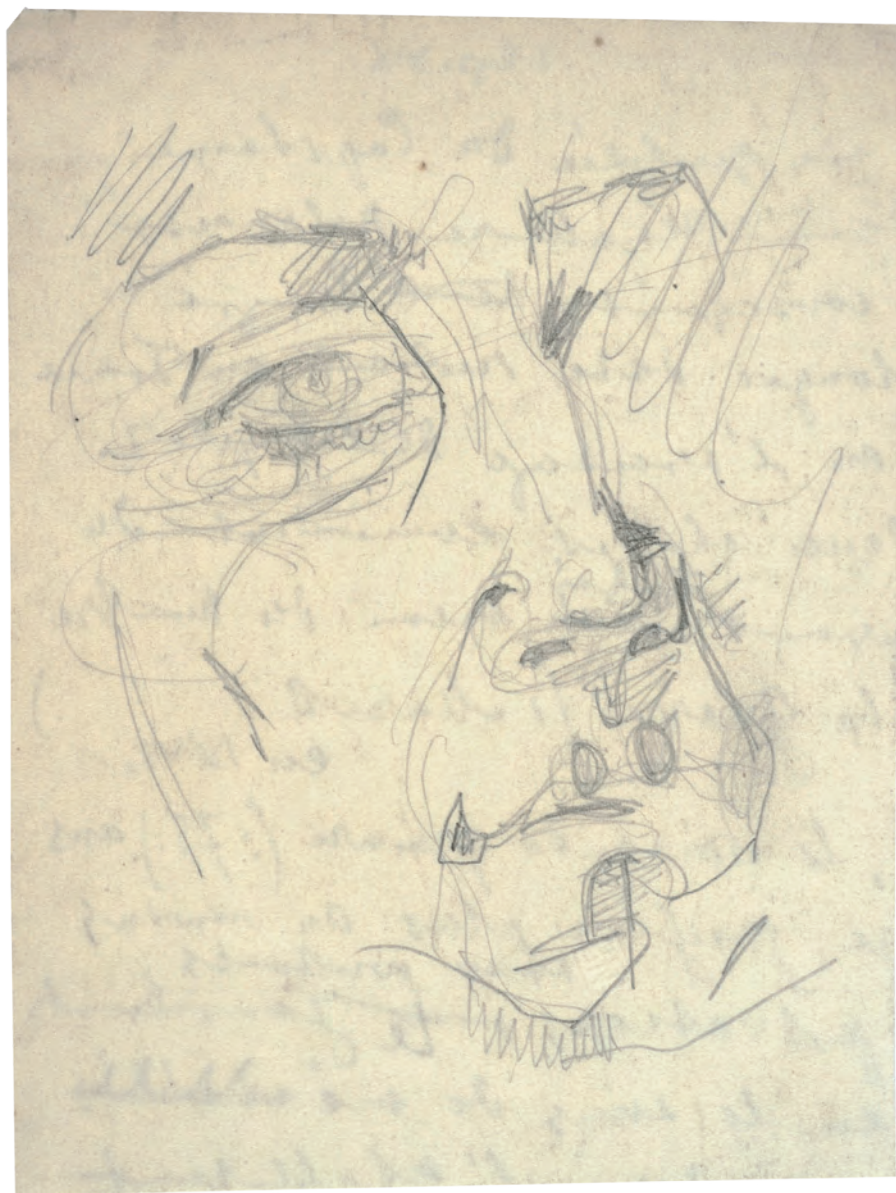
Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 889; Kalendarz 1, 690.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 135; Melbechowska-Luty 2001, il. 156.

Uwagi: Na odwrocie fragment tekstu Norwida w języku francuskim, ołówkiem.

M. Grońska przypuszczała, że rys. powstał w 1857 r. (?), łącząc go z dwoma innymi szkicami kobiecej twarzy datowanymi na wskazany rok (zob. poz. kat 689, 695a; Katalog III, 492, 504). Poza zbliżonym układem twarzy trudno dostrzec bliższe podobieństwa do przywołanych szkiców, dlatego nie przyjęto tu zaproponowanej datacji.

Studium portretowe młodej kobiety

Tytuł: Studium portretowe młodej kobiety (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, ołówek, papier gruby, ziarnisty, kremowy.

Wymiary: 16,7 × 12,5

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie młodej kobiety w lewym profilu, z głową zwróconą $\frac{3}{4}$ w lewo, na szaroniebieskim tle. Twarz szczupła, oczy o kształcie wydłużonego migdału, prosty nos, drobne usta. Włosy ciemne, spięte nisko na karku i opadające lokami na plecy, ponad czołem wpięty kwiat (?). Suknia ciemnoniebieska z wydłużonym dekoltem, na szyi brązowa wstążka.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.563

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1046; Anisimovets 2008, s. 152, 162.

Reprodukcje: „Poezja” 1983, nr 4-5, s. 183; DW XII, 59 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Studium postaci Ewy

Tytuł: Ewa (Widacka 1985-1986), Studium kobiecego aktu (Grońska 1991), Studium postaci Ewy z fresku Rafaela „Grzech pierworodny” (Pietrzak 2015).

Materiał i technika: atrament, pióro, kredka, papier.

Wymiary: 12,1 × 8,8 (prawy górny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Postać nagiej kobiety w prawym profilu, z lewą ręką uniesioną ponad głowę, z prawą wyciągniętą przed siebie. Prawa noga lekko cofnięta, zgięta w kolanie i wsparta na palcach. Rysunek wykonany bardzo oszczędną, czystą kreską, niebieskim atramentem, wzdłuż trzech brzegów (poza prawym) ramka czerwoną kredką. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.768

Stan zachowania: bardzo dobry – na odwrocie widoczne przetarcia i przebarwienia

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1089; Widacka 1985-1986, s. 157, Pietrzak 2015, s. 69-81

Reprodukcje: Widacka 1985-1986, il. 3; Norwid 2008, s. 125, Pietrzak 2015, s. 73.

Uwagi: Rys. Norwida powstał w oparciu o rycinę reprodukcyjną fragmentu fresku ze Stanz Watykańskich, przedstawiającego biblijną scenę grzechu pierworodnego. Dzieło to według koncepcji Rafaela wykonali jego uczniowie: Pellegrino da Modena i Tommaso Vincidor. W czasach Norwida uchodził za dzieło samego Rafaela.

H. Widacka przyjęła, że jest to szkic przygotowawczy postaci Ewy do przypisywanej Norwidowi ryciny *Grzech pierworodny* (BN, nr inw. G.22189). A. Pietrzak ustaliła, że wspomniana rycina, przechowywana wśród spuścizny norwidowskiej, nie jest jednak dziełem Norwida, lecz włoskiego malarza Nicola Consòni i pochodzi z albumu *Raccolta delle opere di Raffaello*, Roma 1841 (Pietrzak 2015, s. 72).

Studium postaci mężczyzny w fartuchu

Tytuł: Studium postaci robotnika (Grońska 1991), Studium postaci mężczyzny w fartuchu (BN).

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 11,4 × 8,4

Opis, sygnatury, napisy: Szkic silnie zbudowanej męskiej postaci w długim fartuchu i koszuli z podwiniętymi rękawami, zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo, za kolana. Głowa zaznaczona schematycznie pochylona w prawo. Lewy róg fartucha zawinięty do góry. Po prawej, u góry pobieżny szkic otyłej męskiej twarzy w ujęciu na wprost. Rysunek tuszem na szkicu ołówkowym. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż górnej i dolnej krawędzi ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.748

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, na odwrocie przetarcia i odbarwienia powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1061.

Studium postaci w długich szatach

Tytuł: Studium postaci w długich szatach sfałdowanych na plecach (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 9,7 × 4 (górną krawędź wycięta owalnie).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic postaci w długich obszernych szatach ujętej tyłem, $\frac{3}{4}$ w prawo. Postać jest lekko pochylona do przodu, przepasane szaty tworzą na plecach obfite sfałdowanie. Rysunek na szkicu ołówkowym. U dołu napis tuszem: „Giberti”. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych..

Nr inv.: R.865

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały i przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1031.

Uwagi: Giberti – Lorenzo Ghiberti, właśc. Lorenzo di Bartolo (ok. 1378-1455), wybitny florencki rzeźbiarz, twórca m.in. dekoracji rzeźbiarskiej północnych drzwi bazyliki we Florencji (1403-1424), której fragment posłużył Norwidowi za wzór. Szkic przedstawia postać ze sceny *Chrzest Chrystusa*.

1028
Studium rąk

Tytuł: Studium rąk (PWsz 11).

Materiał i technika: akwarela, ołówek, gruby papier.

Wymiary: 15,4 × 17,2 (lewy górny róg ścięty).

Czas powstania: ok. 1844 (PWsz)

Opis, sygnatury, napisy: Staranne szkice dwu dłoni w ułożeniu poziomym. U góry prawa dłoń zgięta w nadgarstku ze swobodnie wyprostowanymi, lekko rozchylonymi palcami widoczna od strony wierzchniej. Na dole lewa dłoń zgięta w nadgarstku i lekko ugięta w śródręczu. Palce swobodnie wyprostowane, kciuk częściowo zasłonięty palcem wskazującym. Pomiędzy rysunkami drobny pobieżny szkic ołówkiem z powtórzeniem układu prawej dłoni. Wzdłuż dolnej krawędzi linia czerwoną kredką.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.655

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, na odwrocie mocno zabrudzony, z pozostałościami kleju.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: PWsz 11, 350 poz. 154; Grońska 1991, poz. 846; Kalendarz 1, 165.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 154; Cyprian Kamil Norwid 1986, po s. 96; Melbechowska-Luty 2001, il. 17; Kuik-Kalinowska 2002, okładka; Norwid 2002a, okładka (negatyw); Falkowski 2018, s. 280.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 4, il. 47.

Uwagi: J.W. Gomulicki utrzymywał, że posiadał w swoich zbiorach analogiczny rysunek z datą 1844, który przepadł w Warszawie w 1944 r. (PWsz 11, 350). Trudno jednak na podstawie tak wątpliwych przesłanek (informacja o szkicu nie pojawia się w żadnym tekście wspomnieniowym edytora, opisującym okupacyjne dzieje jego rodzinnego mieszkania, w tym zniszczenie kamienicy w czasie Powstania Warszawskiego) przyjąć zaproponowaną datację.

1029
Studium ręki

Tytuł: Studium ręki. (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 9,3 × 5,8

Opis, sygnatury, napisy: U góry schematyczny szkic prawej ręki z przygiętymi palcami. Poniżej inne elementy szkicu trudne do zidentyfikowania. W kilku miejscach szkic tuszem wykonany na szkicu ołówkowym. Przy prawej krawędzi fragmenty odciętych napisów: „pam[...]”, niżej: „pa”. W prawym dolnym rogu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.657

Stan zachowania: dobry – papier nieco zabrudzony, zwłaszcza wzdłuż górnego brzegu.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1128.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa, Muzeum Teatru 1971 – Teatru Norwida fragmenty 1971, poz. 8.

Studium ręki w ruchu obrotowym

Tytuł: Amorek (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, kremowy karton.

Wymiary: 10,5 × 8,1

Opis, sygnatury, napisy: Studium anatomiczne. Schematycznie ujęte popiersia postaci w lewym profilu, z głową zwróconą $\frac{3}{4}$ w lewo. Lewa ręka naszkicowana w kilku pozycjach, w różnych fazach obrotu wokół stawu ramieniowego, w tym jedno ujęcie ze zgiętym łokciem. Wykropkowaną linią zaznaczono owalny tor obrotu ręki. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2116

Stan zachowania: dobry – papier zabrudzony, zwłaszcza wzdłuż dolnego brzegu.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1121.

Uwagi: M. Grońska mylnie uznała, że szkic przedstawia amorka z rękami wyciągniętymi do góry (zob. Bibliografia).

1031
Studium szat

Tytuł: Fragment płaszcza (Cyprian Norwid 1946), Studium szat (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, ołówek, karton.

Wymiary: 11,3 × 10,3 (prawy dolny róg ścięty, górne rogi zaokrąglone).

Opis, sygnatury, napisy: Fragmentaryczny szkic postaci od ramion do bioder w stroju złożonym z sukni i płaszcza zapiętego przy szyi na dwa guziki. Prawa poła płaszcza wywinięta podszewką na zewnątrz i odchylona w bok, lewa zarzucona na lewe ramię. Fałdy szat twarde, łamane ostro. U dołu po prawej napis i sygnatura tuszem, ukośnie w górę: „Brukselskie muzeum / C Norwid.” (część sygnatury: „CN” zapisana na wyrazie powyżej: „Brukselskie”). Staranny linearny rysunek podmalowany akwarelą. U dołu dwa odciski suchej pieczęci „BN”: pośrodku i po prawej stronie.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2110

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, na krawędziach liczne przetarcia papieru.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 859; Kalendarz 1, 573.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 483; ML 1971, „Cyprian Norwid w 150 rocznicę urodzin”; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 7.

Uwagi: M. Grońska uznała, że rys. powstał w 1854 r. (?), łącząc tę pracę z datowanym studium *Draperia* (poz. kat. 650a; Katalog III, 410). Mimo zastosowania podobnej techniki – lawowanego akwarelą szkicu – rysunki nie wykazują podobieństw w sposobie modelowania draperii, w związku z czym zaproponowana datacja nie została przyjęta w Katalogu. Przypuszczalnie jest to odrys fragmentu jakiegoś obrazu z XV lub XVI w.

Studium trzech kobiet

Tytuły: Trzy kobiety (Grońska 1991), Studium trzech kobiet (Melbechowska-Luty).

Materiał i technika: tusz, pędzel, kredka, ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 12,1 × 8,9 (narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Studia trzech kobiet. Jedna stoi po lewej w długiej sukni, z krótkimi rękawami, przepasanej w biodrach stoi z lewą dłonią wspartą na biodrze, a prawą wysuniętą nieco przed siebie; zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Głowa w lewym profilu, z ciemnymi długimi włosami, upiętymi z tyłu w kok. Po prawej u dołu młoda dziewczyna w długiej sukni siedząca z rękami wspartymi na kolanach, zwrócona w lewo. Na głowie długie włosy, upięte po bokach w zwinięte warkocz (na wysokości uszu). Twarz o drobnych rysach, włosy rozdzielone przedziałkiem. W głębi po prawej zarysy trzeciej postaci kobiecej z uniesionymi rękami, w prawym profilu, skierowanej w prawo, z rękami wyciągniętymi przed siebie. W wielu partiach szkic tuszem wykonany na szkicu ołówkowym. W lewym dolnym rogu sygnatura tuszem, pędzlem: „C. N.”. Wzdłuż krawędzi ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.685

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno zniszczony na brzegach; tusz przebija na odwrocie.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 924.

Reprodukcje: „Poezja” 1971, nr 9, okładka; Melbechowska-Luty 2001, il. 151.

Uwagi: M. Grońska sugerowała, że rys. mógł powstać w 1861 r., dostrzegając zapewne analogie do datowanego rys. *Kobieta zwrócona w lewo* (poz. kat. 743; Katalog IV, 100). Z uwagi na brak stosownych i wiarygodnych przesłanek nie podtrzymano zaproponowanego datowania.

Studium twarzy śpiącego dziecka

Tytuły: Cztery szkice twarzy śpiącego dziecka (Cyprian Norwid 1946), Studium twarzy młodej osoby w czasie snu (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, ołówek, gruby papier.

Wymiary: 19,7 × 15,1

Opis, sygnatury, napisy: W dolnej partii arkusza ołówkowy szkic twarzy śpiącego dziecka, zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo, z modelunkiem światłocieniowym akwarelą w kolorze sepia. Powyżej trzykrotne powtórzenie wizerunku przy użyciu akwareli, z pominięciem szkicu. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.697

Stan zachowania: dobry – papier nieco przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1113.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 430.

Studium zadumanego mężczyzny

Tytuły: Zaduma (PZ), Studium zadumanego mężczyzny (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 5,7 × 4,2 – górna krawędź w formie łuku.

Opis, sygnatury, napisy: Zarys pochylonej do przodu głowy mężczyzny, podpartej prawą dłonią, w ujęciu en face. Twarz pogrążona w cieniu, pokryta szrafowaniem, przechodzącym również na partię tła poniżej. Schematycznie zaznaczony nos i lewe oko. Rysunek lawowany tuszem. U dołu po prawej sygnatura tuszem: „CN”. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.731

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: PZ A, 1094-1095; Grońska 1991, poz. 1053; Melbechowska-Luty 2001a, s. 533; Chlebowska 2016a, s. 84.

Reprodukcje: PZ A, po s. 672; Grońska 1991, il. 159; Bibliografia interpretacji wierszy 1995, okładka; Melbechowska-Luty 2001, il. 347; Melbechowska-Luty 2001a, s. 532; Łysiak 2001, s. 320; Norwid 2010, s. 80; Chlebowska 2016a, ryc. 7 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 294/1; Galeria Kordegarda w Warszawie 2001 (prezentowano reprodukcje prac Norwida) – Norwid. Rysunki 2001, s. 5.

Szkic architektoniczny I

Tytuł: Fragment kamienicy z dwoma oknami (Grońska 1991); Szkic architektoniczny (Norwidiana 2003).

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, ołówek, papier.

Wymiary: 8,9 × 3,5

Opis, sygnatury, napisy: Wąski fragment elewacji kamienicy z dwoma szczytowymi kondygnacjami i mansardowym dachem. Na każdej kondygnacji okno z balkonem, poniżej zarysy okna jeszcze jednej, niższej kondygnacji. Narożniki ścian boniowane. Tło po lewej lawowane tuszem. W niektórych partiach szkic tuszem wykonany na szkicu ołówkowym. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.850

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1139.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Uwagi: Na odwrocie wpis Norwida: „w Lipsku / 2 edycja”.

Szkic architektoniczny II

Tytuł: Fragment dachu z przybudówką (Grońska 1991); Szkic architektoniczny (Norwidiana 2003).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, kredka, papier.

Wymiary: 8,9 × 6,4 (prawy górny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic z dwoma fragmentami budynków. Po lewej, wzdłuż krawędzi wąski wycinek fasady z oknem na szczycie, w widoku bocznym. Po prawej, na wprost fasada budynku z usytuowaną na dachu lukarną, z wąskim oknem, zwieńczoną trójkątnym szczytem. U dołu po lewej sygnatura tuszem: „C. N.”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. W niektórych partiach szkic tuszem wykonany na szkicu ołówkowym. Wzdłuż brzegów ramka niebieską kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.851

Stan zachowania: dobry – papier pożółkły, na odwrocie kilka przebarwień.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1138.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb.; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Szkic architektoniczny III

Tytuł: Szkic architektoniczny (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, cienki papier.

Wymiary: 12,9 × 8,8 (prawy górny i lewy dolny róg ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Fragment elewacji budynku z kolumnadą w przyziemiu, z dużym oknem na pierwszej kondygnacji i z lukarną w połaci dachu. Lukarna zwieńczona rozczłonkowanym szczytem i ujęta po bokach w barokowe woluty. W lewym górnym rogu drobny szkic woluty, po prawej u dołu fragmentaryczny szkic zapalanej latarni. W lewym dolnym rogu, ukośnie w dół sygnatura piórem, tuszem: „C. Norw[i]d”. W wielu partiach szkic tuszem wykonany na szkicu ołówkowym.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.852

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pożółkły, drobne plamy i ubytki wzdłuż brzegów. Tusz przebija na odwrocie.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1137.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Szkic dekoracji architektonicznej

Tytuł: Szkic dekoracji u góry z maszkaronem (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, cienki papier.

Wymiary: 6,4 × 5,7.

Opis, sygnatury, napisy: Bardzo schematyczny zarys dekoracji architektonicznej, być może kaptela lub wspornika (?). W dolnej partii szkicu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.846

Stan zachowania: dosyć dobry – papier ze śladami zgięć, w lewym dolnym rogu niewielki ubytek uzupełniony jaśniejszym papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1143.

Szkic dwóch głów żołnierzy w hełmach

Tytuł: Dwie głowy żołnierza w hełmie (Grońska 1991), Szkic dwóch głów żołnierzy w hełmach (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 5,9 × 6

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżne szkice. Po lewej głowa żołnierza w hełmie ze szpikulcem na szczycie, zapiętym pod brodą, w lewym profilu, na twarzy zarost (wąsy). Obok, po prawej oddzielone częściowo pionową linią, popiersie żołnierza w ujęciu niemal en face, z lekko pochyloną głową. Rysunek tuszem i czarną kredką, wzdłuż krawędzi ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.720

Stan zachowania: dosyć dobry – papier mocno pociemniały i zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1122.

Uwagi: Na rys. żołnierze w hełmach typu pikielhauba, z charakterystycznymi szpikulcami służącymi do mocowania pióropusza, wprowadzonych w 1842 r. w pruskiej armii.

1040a
Szkic głowy w lewym profilu

Tytuł: Szkic głowy profilem w lewo (Grońska 1991), Szkic głowy profilem (BN).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 6,4 × 5,7.

Opis, sygnatury, napisy: Bardzo schematyczny zarys twarzy o prostym nosie w lewym profilu. Usta przysłonięte kołnierzem (?). U dołu, przy prawej krawędzi odcisk suchej pieczęci „BN” (część litery N odcięta).

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.713

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, na odwrocie u dołu plamy (pozostałości kleju?).

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1125.

Uwagi: Na odwrocie *Zarys popiersia* (następna poz. kat.).

1040b
Zarys popiersia

Tytuł: Szkic nieczytelny (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier.

Wymiary: 6,4 × 5,7.

Opis, sygnatury, napisy: W prawym dolnym rogu schematyczny zarys męskiego popiersia ołówkiem. Powyżej po lewej trudne do identyfikacji szkice, między innymi owal i figura zbliżona do kwadratu, tuszem i ołówkiem. W prawym górnym rogu wpis ołówkiem, obcej ręki: „I. Rys. 713”. W lewym dolnym rogu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.713 verso.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, w narożnikach plamy (pozostałości kleju?).

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1125.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic głowy w lewym profilu* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys 413

1041

Szkic luźnej szaty

Tytuł: Szkic luźnej szaty (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, gruby papier.

Wymiary: 6,2 × 5 – dolne rogi ścięte.

Opis, sygnatury, napisy: Szkic fragmentu obficie pofałdowanej szaty lub draperii. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych..

Nr inv.: R.2119

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 860; Kalendarz 1, 575

Uwagi: M. Grońska uznała, że szkic mógł powstać w 1859 r., brak jednak podstaw, by przyjąć taką datację.

Szkic mężczyzny w kapeluszu

Tytuł: Studium starca (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, cienki listowy papier.

Wymiary: 9 × 6,8

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny szkic brodatego mężczyzny w wysokim kapeluszu (cylindrze), w okularach, ujętego w półpostaci, w prawym profilu, zwróconego w prawo.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.717

Stan zachowania: dosyć dobry – u dołu przebarwienia papieru i brunatna plama (śląd po czerwonym laku pieczęci), tekst z odwrocio przebija na stronę recto.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1051.

Uwagi: Rys. wykonany na odwrocie końcowego wycinka listu, zapisanego piórem, obcej ręki: „[...] czy tak czy siak / Kazimierz G”.

Szkic popiersia kobiety w masce balowej

Tytuł: Kompozycja (Grońska 1991), Szkic popiersia kobiety w masce balowej (BN).

Materiał i technika: ołówek, kredka, akwarela, papier gruby, kremowy.

Wymiary: 7,8 × 6,5 - lewa górna część ścięta.

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór luźnych szkiców. U góry popiersie kobiety w karnawałowej masce, z włosami spiętymi wysoko w koński ogon, w lewym profilu, zwróconej w lewo. Wokół szyi niewielka kryza. Po prawej damska noga w pantofelku, ujęta poniżej kolana, zwrócona w prawo. W połowie wysokości łydki falbana. Rysunek podmalowany rozcieńczoną akwarelą szarą i czerwoną. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.681

Stan zachowania: bardzo dobry – papier miejscami zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1083.

1044a
Szkic postaci I

Tytuł: Szkic postaci rycerza (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 16,7 × 8,5

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny, umowny zarys postaci, w ujęciu en-face. U dołu, po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

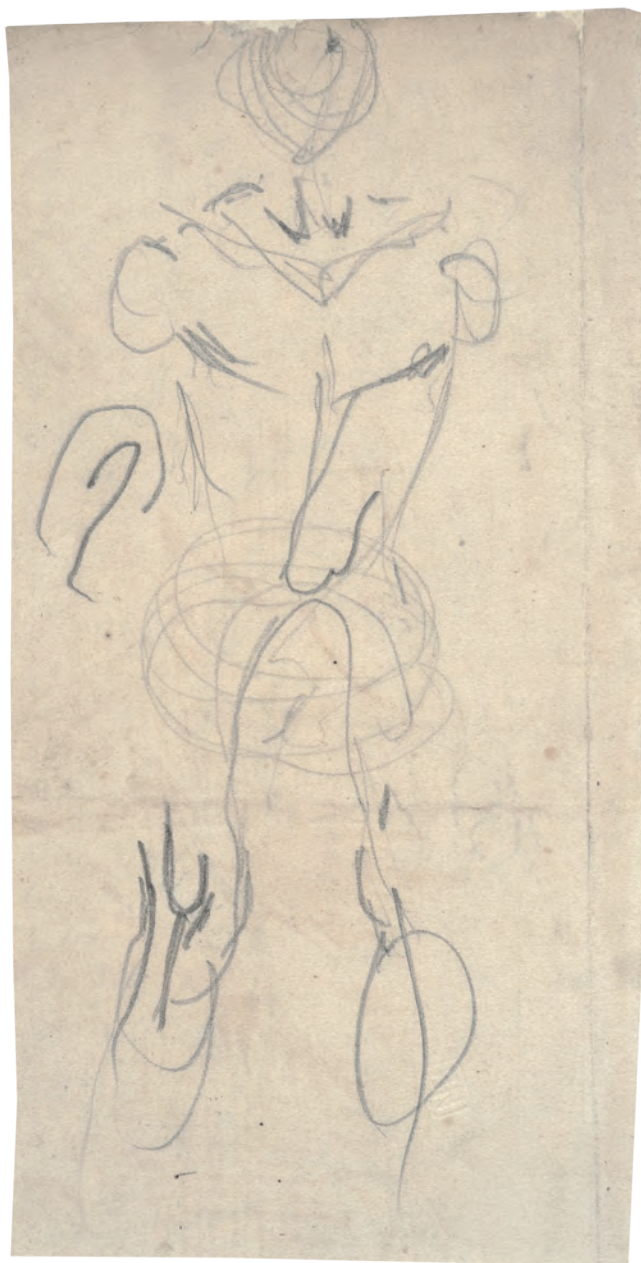
Nr inw.: R.752

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza w górnej części na odwrocie; poniżej połowy wysokości poprzeczny ślad złożenia.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1065.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic postaci II* (następna poz. kat.), stanowiący wariant niniejszego szkicu.

1044b
Szkic postaci II

Tytuł: Szkic postaci rycerza (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 16,7 × 8,5

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny, pobieżny zarys męskiej postaci, w ujęciu en-face. U dołu, pośrodku, zapis ołówkiem obcej ręki: „I.Rys. 752”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

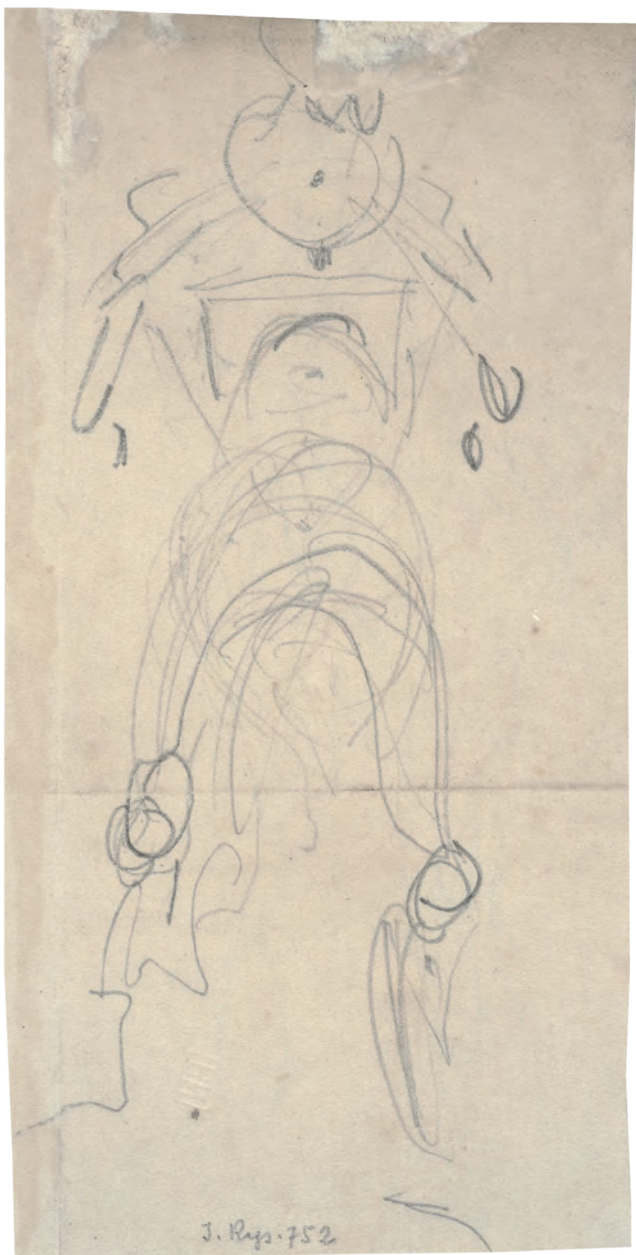
Nr inw.: R.752 verso.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza w górnej części; poniżej połowy wysokości poprzeczny ślad złożenia.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1065 v.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic postaci I* (poprzednia poz. kat.), stanowiący wariant niniejszego szkicu.

1045a

Szkic postaci kobiecej tyłem

Tytuł: Kobieta w sukni z turniurą i z wysokim grzebieniem we włosach (Grońska 1991), Szkic postaci kobiecej tyłem (BN).

Materiał i technika: kredka brązowa, papier w linie.

Wymiary: 12,8 × 7,2

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny, mało czytelny szkic postaci kobiecej w sukni z turniurą, figura odwrócona tyłem. Suknia z wysokim kołnierzem oraz szerokimi ozdobnymi rękawami. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.683

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1084.

Uwagi: Na odwrocie *Szkice kostiumowe* (następna poz. kat.).

1045b
Szkice kostiumowe

Tytuł: Fragment postaci w strojnym ubiorze (Grońska 1991), Szkice brązową kredką (BN).

Materiał i technika: kredka brązowa, papier w linie.

Wymiary: 12,8 × 7,2

Opis, sygnatury, napisy: Trzy pobieżne szkice. U góry zarys postaci kobiecej w sukni z turniurą, zwróconej w lewo, w lewym profilu. Obok, po prawej u góry, szkic manekina krawieckiego (?). Niżej, w prawym dolnym rogu, głowa w hełmie z pióropuszem w prawym profilu. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 683”. Pośrodku u dołu odcisk suchej pieczęci „BN” (przebite z recto).

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.683 verso

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1084 v.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic postaci kobiecej tyłem* (poprzednia poz. kat.).

1046

Szkic postaci mężczyzny

Tytuł: Chłopak z ręką wyciągniętą przed siebie (Grońska 1991), Szkic postaci mężczyzny (BN).

Materiał i technika: ołówek, kremowy, cienki papier.

Wymiary: 11,9 × 4,3 (narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic postaci męskiej w spodniach i koszuli z podwiniętymi rękawami, zwróconej w lewo, widocznej nieco od tyłu. Prawa ręka wyciągnięta przed siebie. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

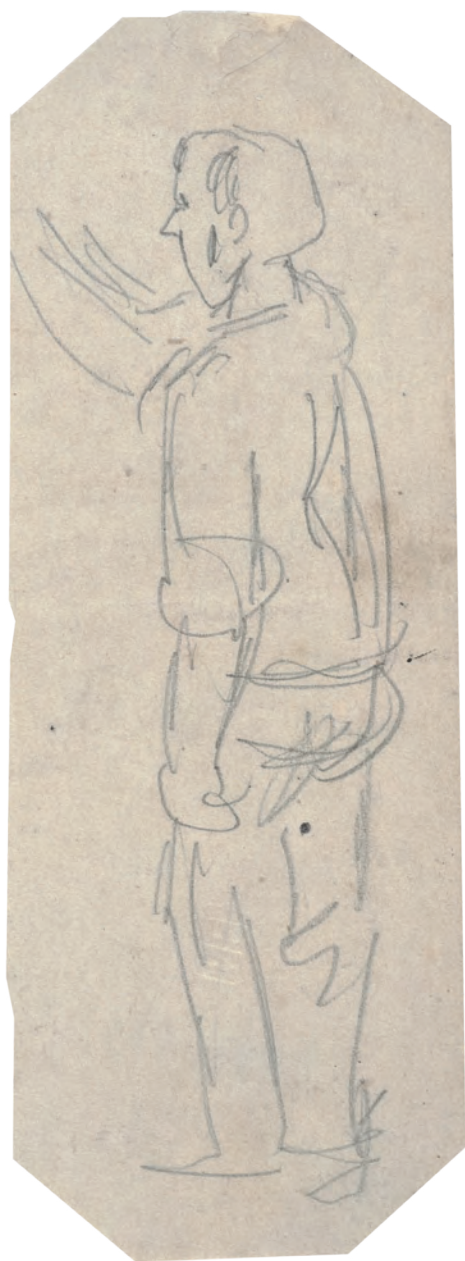
Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.773

Stan zachowania: dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1107.

1047a

Szkic postaci Rzymianina I

Tytuł: Szkic postaci Rzymianina (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 21,2 × 14,5

Opis, sygnatury, napisy: Krępy mężczyzna w półpostaci, w ujęciu en face z głową zwróconą $\frac{3}{4}$ w prawo, zarys ubioru (tuniki lub togi). Głowa łysa, twarz pokryta licznymi zmarszczkami. Ręce opuszczone i przywiedzione do tułowia, w prawej dłoni wydłużony przedmiot (przypuszczalnie zwój papirusu). Szkic pobieżny, nieco staranniej wykreślone rysy twarzy. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”. W prawym dolnym rogu napis obcej ręki ołówkiem: „II / I. / n”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.749

Stan zachowania: dosyć dobry – papier zabrudzony, pociemniały wzdłuż górnego brzegu; po lewej u dołu, przy brzegu, wydłużona sepiowa plama.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1060.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic postaci Rzymianina II* (następna poz. kat.), stanowiący wariant niniejszego rys. w odbiciu lustrzanym.

11.1
-m

1047b

Szkic postaci Rzymianina II

Tytuł: Szkic postaci Rzymianina z tabliczką w rękach (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 21,2 × 14,5

Opis, sygnatury, napisy: Krępy mężczyzna w półpostaci, w ujęciu en face; zarysy ubioru (tuniki lub togi?). Głowa łysa, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, na twarzy zmarszczki. Ręce opuszczone, w lewej dłoni wydłużony przedmiot (przypuszczalnie zwój papirusu lub tabliczka). Wokół postaci wykreślona ramka. U dołu wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys 749”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.749 verso.

Stan zachowania: dosyć dobry – papier zabrudzony, pociemniały wzdłuż górnego brzegu, po lewej u dołu, przy brzegu, wydłużona sepiowa plama.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1060 v.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic postaci Rzymianina I* (poprzednia poz. poz. kat.), stanowiący wariant niniejszego rys. w odbiciu lustrzanym.

J. Rys. 749

Szkic postaci starca

Tytuł: Szkic postaci starca (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 21,7 × 14,7

Opis, sygnatury, napisy: Nagi mężczyzna w podeszłym wieku, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo, z głową w lewym profilu, w ujęciu do kolan, na twarzy widoczny zarost (wąsy i broda) Prawą ręką opiera się o jakiś przedmiot, a lewą unosi wysoko ponad głowę. Szkic pobieżny, tylko rysy twarzy oddane z większą dbałością o szczegóły. U dołu, po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.750

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza wzdłuż krawędzi, przy prawym brzegu u dołu podłużna sepiowa plama.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1059.

Uwagi: Na odwrocie napis ołówkiem, obcej ręki: „Szkice do / obrazów Norwida / i Hoene-Wrońskiego”.

Szkic postaci w ruchu

Tytuł: Szkic postaci w ruchu (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 10,4 × 8,2 (górne narożniki ścięte, głęboko przycięty prawy dolny róg).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic postaci kobiecej w tanecznej pozie, w ujęciu en face. Wsparta ciężarem ciała na lewej nodze stoi, przegięta w talii w prawo, z szeroko rozłożonymi ramionami. Lewa dłoń uniesiona na wysokość głowy. Prawa noga opiera się o podłogę czubkami palców. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.771

Stan zachowania: dosyć dobry – papier zabrudzony na całej powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1109.

1050
Szkic ręki

Temat: Szkic ręki (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 5,3 × 5.

Opis, sygnatury, napisy: Widok dłoni od strony grzbietowej z palcami zaciśniętymi na skrawku tkaniny, z wyprostowanym palcem wskazującym. U dołu po lewej odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż dolnego i prawego brzegu ramka ołówkiem.

Miejsce przechowania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.659

Stan zachowania: dosyć dobry – papier zabrudzony, pokryty brunatnymi kropkami.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1130.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa, Muzeum Teatru 1971 – Teatru Norwida fragmenty 1971, poz. 8.

Szkic trzech postaci

Tytuł: Szkic trzech postaci (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, kremowy papier.

Wymiary: 13,4 × 9 (dolne narożniki ścięte, prawy górny głębiej przycięty).

Opis, sygnatury, napisy: Szkic wycięty z większej całości. Po prawej widoczna częściowo postać wysokiego mężczyzny z pochyloną głową, w prawym profilu, zwróconego w prawo. Obok postać męska en face w rozpiętej koszuli i w spodniach z podwiniętymi nogawkami, wspierająca się lewą ręką o jakiś mebel lub sprzęt. Twarz o grubych rysach, mocno odstające uszy. Po prawej u dołu zarys męskiej postaci we fraku, pochylającej się do przodu, ujętej od tyłu, zwróconej w prawo. U dołu po prawej odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.778

Stan zachowania: dobry – papier przybrudzony, w dolnych rogach niewielkie przebarwienia.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1103.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

Szkice drobne I

Tytuł: Szkice drobne (Grońska 1991), Szkice młodych kobiet (Prorok niechciany).

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 25,2 × 16,5 (lewy górny róg zaokrąglony).

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór drobnych szkiców figuralnych rozmieszczonych nieregularnie: u góry po lewej kobieta z pochyloną głową, zwrócona en face, w półpostaci; niżej po prawej piersi kobiety z pochyloną głową, w prawym profilu; w lewym dolnym rogu postać kobieca w półleżącej pozycji; wyżej pośrodku zarysy półpostaci zwróconej w lewo, w pozycji półleżącej, z głową opuszczoną na lewe ramię; po prawej pośrodku trzy zarysy twarzy kobiecej w ujęciu 3/4 w prawo i lewy profil twarzy brodatego, długowłosego mężczyzny. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.743

Stan zachowania: dosyć dobry – papier mocno pociemniały, zwłaszcza wzdłuż krawędzi.

Proweniencja historia obiektu: Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1101.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 109.

Uwagi: Na rys. Norwid zgromadził motywy pochodzące z nieustalonego źródła (lub źródeł) ikonograficznych (być może ze sceny zdjęcia Chrystusa z krzyża?).

1053
Szkice drobne II

Tytuł: Szkice drobne (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 11 × 7,5

Opis, sygnatury, napisy: Drobne schematyczne szkice. W lewym górnym rogu popiersia dwóch mężczyzn w kapeluszach, w lewym profilu. Niżej głowa młodej kobiety w kapeluszu zwrócona tyłem oraz postać czytająca gazetę, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Ponadto dwa szkice trudne do identyfikacji usytuowane w górnej części karty, po prawej stronie. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.775

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały wzdłuż prawego brzegu i nieco przybrudzony

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1106.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 127 (fragment).

1054
Szkice dwóch głów

Tytuł: Szkice dwóch głów (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 6,2 × 4,8

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej, u dołu popiersie mężczyzny w podeszłym wieku, bez zarostu, zwrócone $\frac{3}{4}$ w lewo. Obok, na pierwszym planie, przy prawej krawędzi, fragment pochylonej w lewo twarzy młodzieńca lub kobiety o greckim profilu. Obie twarze wyłaniają się spośród nierównomiernego szrafowania tła. U góry pośrodku szkic koła wpisanego w kwadrat.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.868

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, przekazanej po śmierci edytora (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 938.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 184.

Uwagi: M. Grońska zaproponowała datowanie szkicu na: 1867 r. (zob. Grońska 1991, poz. 938), jednak z braku stosownej argumentacji datacja nie została w Katalogu przyjęta.

1055

Szkice dwóch mężczyzn

Tytuł: Szkice dwóch mężczyzn (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier prążkowany, cienki.

Wymiary: 11,2 × 8,2 (narożniki, poza prawym górnym, ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczne szkice dwóch mężczyzn. W górnej partii arkusza, po lewej mężczyzna odwrócony tyłem, z prawą ręką uniesioną, w półpostaci. Niżej nagi mężczyzna siedzący z wyciągniętymi przed siebie, skrzyżowanymi nogami, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. Głowa pochylona, prawa ręka uniesiona ku twarzy. Rysunek tuszem, piórem, na szkicu ołówkowym. Po prawej pośrodku sygnatura z datą tuszem: „C. Norwid / 18[...]”. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.742

Stan zachowania: papier zabrudzony i pociemniały (zwłaszcza w pobliżu prawego brzegu).

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1064.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 108.

1056a
Szkice figuralne

Tytuł: Szkice (Grońska 1991), Szkice fragmentu postaci w przykłdku i kobiety o uduchowionej twarzy (BN).

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: ok. 11,4 × 14 (górna krawędź zaokrąglona).

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej szkic fragmentu siedzącej postaci od pasa w dół, zwróconej w prawo. Widoczna jest prawa noga zgięta w kolanie pod kątem prostym z draperią opadającą poniżej bioder oraz wsparte o kolano lewe przedramię z opuszczoną dłonią. Obok kobieta (młodzieniec?) w swobodnie udrapowanej szacie, ze złożonymi na piersiach dłońmi, w półpostaci, zwrócona profilem w prawo. Twarz o uduchowionym wyrazie, z oczami wzniesionymi w górę; włosy swobodnie falujące, do ramion. U dołu, pośrodku, pomiędzy szkicami sygnatura tuszem: „C Norwid”, poniżej sygnatury odcisk suchej pieczęci „BN”. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.770

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza po prawej stronie i u góry, przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1110.

Uwagi: Na odwrocie *Szkice aktów męskich* (następna poz. kat.).

1056b
Szkice aktów męskich

Tytuł: Szkice dwóch aktów (Grońska 1991), Szkice aktów męskich (BN).

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: ok. 11,4 × 14 (górna krawędź zaokrąglona).

Opis, sygnatury, napisy: Szkice dwóch męskich aktów, jeden ze skrzyżowanymi nogami, drugi z podniesionymi ramionami, zwróconych $\frac{3}{4}$ w prawo. Ponadto fragmentaryczne zarysy postaci i nakładający się na nieokreślony szkic ołówkiem. W lewym dolnym rogu wpis ołówkiem, obcej ręki: „I. Rys. 770”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.770 verso.

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, zwłaszcza po prawej stronie i u góry, przybrudzony, w dolnej partii brunatne kropki (foksing).

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1110 v.

Uwagi: Na odwrocie *Szkice figuralne* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 770

1057a
Szkice głów i popiersia

Tytuł: Szkice (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, cienki papier.

Wymiary: 14,4 × 9,2 (ścięte narożniki, w tym lewy dolny przycięty więcej niż pozostałe).

Opis, sygnatury, napisy: Luźne schematyczne szkice. U góry po lewej popiersie postawnego mężczyzny, tyłem, z głową zwróconą $\frac{3}{4}$ w prawo. Obok zarys twarzy zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo i po prawej lewy profil twarzy z otwartymi ustami. U dołu po lewej głowa mężczyzny w lewym profilu, lekko pochylona, po prawej głowa męska ujęta od tyłu, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo; na wysokości policzka ostatniej z wymienionych postaci, u dołu pośrodku suchy odcisk pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.714

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały, nieliczne przebarwienia na brzegach i w narożnikach.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1126.

Uwagi: Na odwrocie *Szkice męskiej postaci i popiersia* (następna poz. kat.).

1057b

Szkice męskiej postaci i popiersia

Tytuł: Szkice (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, cienki papier.

Wymiary: 14,4 × 9,2 (ścięte narożniki, w tym prawy dolny przycięty więcej niż pozostałe).

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór schematycznych szkiców figuralnych. Pośrodku dominujący zarys męskiej postaci. Po prawej, w układzie pionowym trzy męskie popiersia. Po lewej, u dołu kolejne popiersie. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”, niżej wpis ołówkiem, obcej ręki: „I. Rys. 714”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.714 verso.

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały, nieliczne przebarwienia na brzegach i w narożnikach.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1126 v.

Uwagi: Na odwrocie *Szkice głów i popiersia* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 714

Szkice głów w nakryciach

Tytuły: Trzy głowy męskie (Cyprian Norwid 1946), Szkice głów w nakryciach (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 5 × 9,3

Opis, sygnatury, napisy: Szkice głów trzech brodatych starców, w lewym profilu i głowa kobiety w ujęciu en face. Pierwszy starzec w hełmie w formie muszli z grzebieniastym zwieńczeniem, drugi i trzeci w upiętych zawojach. Kobieta z chustą zawiązaną w tyle głowy i luźno opadającą po bokach. Po prawej pośrodku sygnatura: „C. N.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.2120

Stan zachowania: dobry – papier mocno pociemniały, z przebarwieniami.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1055.

Reprodukcje: Norwid 1993b, okładka, s. 3 (fragm.); Norwid 2008, s. 195 (fragm.), 205 (fragm.), 207 (fragm.).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 485.

Szkice męskich głów

Tytuł: Szkice męskich głów (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier w kratkę.

Wymiary: 12 × 9,4

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczne szkice męskich głów. U góry zgeometryzowane zarysy głowy w prawym profilu, niżej twarz zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. W prawym górnym rogu fragment nieokreślonego szkicu. U dołu napis: „½ 3ey”, obok, pośrodku u dołu strony, odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.712

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały, na odwrocie widoczne plamy i przebarwienia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1124.

Uwagi: Odwrocie zakreślone ołówkiem (urywek nieokreślonego szkicu?).

$\frac{1}{2}$ 3ig

1060
Szkice osób

Tytuł: Szkice osób (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 18 × 16,4

Opis, sygnatury, napisy: Luźne szkice figuralne. Po lewej zarys górnej partii ciała nagiego mężczyzny, z głową odchyloną i wspartą na lewym ramieniu. Twarz o regularnych rysach, powieki przymknięte. Obok po prawej postać w obficie udrapowanych szatach do kostek, boso, z opuszczoną głową, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Po prawej fragment stojącej postaci, zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo. U dołu odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.769

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, zwłaszcza z lewej strony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1111.

Uwagi: Przypuszczalnie szkic gromadzi motywy z malarstwa renesansowego. Nie udało się odnaleźć źródła zapożyczenia.

1061a
Szkice psów I

Tytuł: Szkice psów (Grońska 1991); Szkice psów: bernardyn i głowa charta (Prorok niechciany 2001).

Materiał i technika: ołówek, papier prążkowany, szaroniebieski.

Wymiary: 10,9 × 8,7

Opis, sygnatury, napisy: U góry masywna sylwetka psa zwróconego w lewo, z opuszczoną głową. Poniżej głowa charta uniesiona w górę i zwrócona w prawo. Po lewej, u dołu odcisk suchej części „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.828

Stan zachowania: dobry – przy lewym i górnym brzegu papier przybrudzony i lekko pożółkły, z odwrocą przebijają linie rysunku.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1158.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 243.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 92; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Fragmentaryczne szkice dwóch postaci* (następna poz. kat.).

1061b
Fragmentaryczne szkice dwóch postaci

Tytuł: Szkice postaci ołówkiem (BN).

Materiał i technika: ołówek, papier prążkowany, szaroniebieski.

Wymiary: 10,9 × 8,7

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczne i fragmentaryczne szkice dwóch postaci. Po lewej dolna partia sylwetki spowitej w draperię. Po prawej brodaty mężczyzna w półpostaci, zwrócony w prawo. W lewym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 828”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.828 verso.

Stan zachowania: niezbyt dobry – przy lewym i górnym brzegu papier zabrudzony i pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Uwagi: Na odwrocie *Szkice psów I* (poprzednia poz. kat.).

1062a
Szkice psów II

Tytuł: Szkice psów (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, sangwina, papier.

Wymiary: 7,4 × 8,6 (lewy górny róg odcięty).

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej zarysy psiej głowy z przednimi łapami, zwróconej w lewo. Obok szkic głowy psa z małymi uszami, na wprost. Po prawej pies zwrócony na wprost, z głową skierowaną $\frac{3}{4}$ w prawo. Rysunki tuszem na szkicu ołówkowym, wzdłuż brzegów ramka sangwiną.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.826

Stan zachowania: dobry – papier poszarzały, miejscami zabrudzony, pośrodku pionowy ślad złożenia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1160.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 90, il. 30; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10.

Uwagi: Na odwrocie rys. *Szkic dziecka* (następna poz. kat.).

1062b
Szkic dziecka

Tytuł: Szkic dziecka (Grońska 1991), Szkic dziecka ołówkiem (BN).

Materiał i technika: ołówek, papier.

Wymiary: 7,4 × 8,6 (prawy dolny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic dziecka z prawą ręką na brzuchu, w półpostaci, $\frac{3}{4}$ w prawo. U dołu wpis ołówkiem, obcej ręki: „I. Rys. 826”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.826 verso.

Stan zachowania: dobry – papier poszarzały, miejscami zabrudzony, pośrodku poziomy ślad złożenia.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1160 v.

Uwagi: Na odwrocie *Szkice psów II* (poprzednia poz. kat.).

1063
Szkice szyi I

Tytuł: Szkice (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier w linie.

Wymiary: 12,9 × 7,8

Opis, sygnatury, napisy: Dwa szkice szyi z zarysem podbródka w prawym profilu usytuowane jeden nad drugim. W prawym górnym rogu drobny szkic szyi z fragmentem głowy brodatego mężczyzny, odwróconego tyłem. Rysunki tuszem na szkicu ołówkowym. W lewym dolnym rogu sygnatura piórem: „C. N.”. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.765

Stan zachowania: dobry – na odwrocie widoczne plamy i przetarcia w górnej części kartki.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1112.

Uwagi: Na odwrocie zapiski oł.: „de Villemessant / redacteur en chef / le Figaro / rue Rossino 3.” (fr.) – [Hippolyte] de Villemessant redaktor naczelny „le Figaro”, ul. Rossino 3. Niżej sześć linijek nieczytelnego tekstu.

Jean Hippolyte Auguste Delaunay de Villemessant (1810-1879), konserwatywny francuski dziennikarz. Zakładał i prowadził kolejne tygodniki o modzie: „La Sylphide”, „Le Miroir des dames” oraz „Le Champion”. W 1850 r. kierował „La Chronique de Paris”, w 1854 r. po blisko 10 latach reaktywował z powodzeniem „Le Figaro” (w formacie tygodnika, dziennikiem stał się od 1866 r.).

1064
Szkice szyi II

Tytuł: Studia osadzenia głowy na szyi (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier.

Wymiary: 6,3 × 5,4

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczne, fragmentaryczne szkice. Rysunek tuszem na szkicu ołówkowym. Dwukrotne ujęcie szyi z zarysem podbródka zwróconego w prawo. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.755

Stan zachowania: dobry – papier zabrudzony, przebarwienia na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1118.

1065
Szkice twarzy

Tytuły: Dwa szkice twarzy męskiej (Cyprian Norwid 1946), Szkice (Grońska 1991), Szkice twarzy (BN).

Materiał i technika: ołówek, cienki papier.

Wymiary: 12,1 × 5 (prawe rogi nieco przycięte).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczne szkice. U góry zarysy męskiej twarzy zwróconej $\frac{3}{4}$ w lewo. Niżej, oddzielony poziomą linią analogiczny szkic zakresłony prostymi i falistymi liniami. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.757

Stan zachowania: dobry – papier zabrudzony, przebarwienia na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1120.

Reprodukcje: Norwid 2008, s. 28 (fragm.), 30 (fragm.).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 454.

1066

Tancerka w sukni z falbanami

Tytuł: Tancerka w sukni z falbanami (Grońska 1991).

Materiał i technika: kredka, papier kremowy, cienki.

Wymiary: ok. 13,5 × 6,3 (górne narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic postaci kobiecej w sukni z szeroką falbaną, zwróconej tyłem. Głowa odchylona lekko w prawo. Prawa ręka lekko odwiedzona od tułowia, zaznaczona do łokcia, lewa ręka zagarnia fałdy spódnicy. Rysunek brązową kredką. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.682

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier pożółkły, zwłaszcza wzdłuż prawej i dolnej krawędzi, przybrudzony; w okolicy prawego górnego rogu kilka rozmytych niebieskawych plam.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1081.

1067a

Trzej mężczyźni siedzący przy stole

Tytuł: Szkic (Cyprian Norwid 1946), Trzej mężczyźni siedzący przy stole (Grońska 1991), Trzej mężczyźni siedzący przy stole i popiersie zamysłonego mężczyzny poniżej (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier gruby, kremowy.

Wymiary: 12,8 × 8,5

Opis, sygnatura, napisy: Schematyczne szkice. U góry trzech mężczyzn siedzący przy stole. Od lewej, mężczyzna zwrócony w prawo, ujęty nieco od tyłu, z nogami zwróconymi w prawo, podpierając się prawą ręką pod bok. Przy prawej krawędzi drugi mężczyzna, ujęty w lewym profilu, zwrócony w lewo w stronę mężczyzny zwróconego w prawo. Pomiedzy nimi, na wprost, w głębi zarys sylwetki trzeciego mężczyzny przechylonej w lewo i zwróconego nieco w lewo. U dołu popiersie mężczyzny z twarzą wspartą na lewej dłoni, w lewym profilu. Po prawej pośrodku sygnatura: „Norw.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.730

Stan zachowania: dobry – papier miejscami zabrudzony, u góry i w prawym dolnym rogu przebarwienia.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1102.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 460.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Jeździec na osle* obrócony o 180° (następna poz. kat.).

1067b
Jeździec na ośle

Tytuł: Jeździec na ośle (Grońska 1991), Koń i szkic postaci ludzkiej (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, papier gruby, kremowy.

Wymiary: 12,8 × 8,5

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic postaci siedzącej na grzbiecie osła (?). Zwierzę w ujęciu na wprost (widoczny zarys łba, kopyt, nóg, piersi, łopatki, uszu). W prawym dolnym rogu wpis obcej ręki, ołówkiem: „I. Rys. 730”, obrócony o 180°.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.730 verso.

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier mocno pociemniały i zaplamiony, pokryty licznymi brunatnymi plamkami.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1102 v.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Trzej mężczyźni siedzący przy stole*, obrócony o 180° (poprzednia poz. kat.).

J. R. 130

1068

Twarz uśmiechniętego dziecka I

Tytuły: Cesia Ostrowska (C. Norwid, *Do pani na Korczewie*), Twarz uśmiechniętego dziecka (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, kredka, papier.

Wymiary: 8,2 × 7

Opis, sygnatury, napisy: Zarysy dziecięcej twarzy zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo. Zaznaczone lewe oko, nos i uśmiechnięte usta. Na czole kosmyki włosów. Prawa część twarzy pokryta ukośną kratką. Rysunek ołówkiem, uzupełniony czarną kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.693

Stan zachowania: bardzo dobry – papier nieco pożółkły

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 930.

Reprodukcje: Norwid 1963, s. 23, 210; Norwid do pań 1999, s. 23; Falkowski 2018, s. 184 (barwna).

Uwagi: J.W. Gomulicki uznał, że jest to portret Cesi Ostrowskiej, córki Ludwiki Ostrowskiej, z której matką, Joanną Kuczyńską łączyły Norwida przyjacielskie więzi (Norwid 1963, s. 210). W związku z tą identyfikacją M. Grońska zaproponowała datację rys.: 1865 r. (Grońska 1991, poz. 930). Opinia Gomulickiego nie opierała się na żadnych bliższych przesłankach, stąd zaproponowana identyfikacja, a także datacja nie zostały w Katalogu przyjęte. Por. poz. kat. 940, 1069.

Odwrocie zakreślone ołówkiem.

1069

Twarz uśmiechniętego dziecka II

Tytuł: Twarz uśmiechniętego dziecka (Grońska 1991).

Materiał i technika kredka, ołówki, papier.

Wymiary: 9,5 × 8

Opis, sygnatury, napisy: Szkic twarzy małego dziecka zwróconej $\frac{3}{4}$ w lewo. Policzki pyzate, lekko zadarty nos, pełne usta. Zaznaczone tylko lewe oko. Tło po lewej zakreślone. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.696

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier pofałdowany i pomięty, zabrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 932.

Uwagi: M. Grońska uznała, że rys. powstał w 1865 (?). Sugerowała się zapewne opinią J.W. Gomulickiego, który cały zbiór Norwidowskich szkiców twarzy małego dziecka uznał za studia portretowe Cesi Ostrowskiej, ustalając na tej podstawie datowanie tych szkiców (por. poz. kat. 940, 1068). Opinia Gomulickiego nie opierała się na żadnych bliższych przesłankach, stąd zaproponowana identyfikacja, a także datacja nie zostały przyjęte w Katalogu.

Odwrocie zakreślone niebieską kredką.

1070

W pracowni artysty

Tytuł: W pracowni artysty (Grońska 1991), W pracowni artysty (malarz z modelką) (Melbechowska-Luty 2001).

Materiał i technika: czarna kredka, papier kremowy.

Wymiary: 14 × 7

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic. Malarz z paletą i pędzlami w lewej dłoni siedzi na krześle, tyłem, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. W prawej dłoni wyciągniętej w górę przed siebie trzyma pędzel. Tuż przy nim po prawej postać siedząca na podłodze z ręką uniesioną ku oparciu krzesła. U góry po prawej i u dołu pośrodku odciski suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.779

Stan zachowania: dobry – papier nieco przybrudzony, przy lewym brzegu u dołu niewielkie sepiowe plamy.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1100.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 130.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

Więzień przykuty do ściany

Tytuł: Więzień przykuty do ściany (Grońska 1991).

Materiał i technika: akwarela, tusz, pióro, kredka, ołówek, gruby papier na papierze.

Wymiary: 15,7 × 8,8 (nieregularny wycinek) naklejony na nieznacznie większy nieregularny wycinek.

Opis, sygnatury, napisy: Nagi mężczyzna, w przepasce na biodrach siedzi na ziemi z wysoko uniesionymi rękami przykutymi do ściany. Głowa odchylona ku lewemu ramieniu. Górna część ciała zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, nogi podkulone w lewo. Klatka piersiowa z mocno zaakcentowaną muskulaturą. Rysunek tuszem, wzmocniony czarną kredką, podmalowany sepiowo-brązową akwarelą. U dołu po prawej sygnatura brązową akwarelą, poprawiona czarną kredką: „C. N.”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.723

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, brzegi nieco podniszczone.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1023; Melbechowska-Luty 2004, s. 46.

Reprodukcje: Grońska 1991, il. 141; Melbechowska-Luty 2001, il. 334.

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 100, il. 112.

Więzień z klepsydrą

Tytuły: Mędrzec (Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu), Więzień (Chlebowska 2004).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 10 × 9 (w świetle passe-partout).

Opis, sygnatury, napisy: Więzień z klepsydrą w dłoniach, ujęty w półpostaci, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo. Półnagi, poniżej pasa okryty udrapowaną tkaniną. Głowa pochylona, twarz szczupła z niewielkim zarostem, o wysokim czole, prostym nosie i wyraźnie zarysowanych kościach policzkowych, w dolnej partii lekko zacieniona. Na szyi obręcz przytwierdzona do drugiego ogniwa przykutego do kamiennego muru na wysokości głowy. Klatka piersiowa z mocno zaakcentowaną muskulaturą. W opuszczonych dłoniach mężczyzna trzyma wspartą na udzie klepsydrę, ujmując ją z góry i od dołu. Za plecami więźnia, po prawej zarysy muru z regularnych kamiennych bloków. Rysunek wykonany swobodną, niejednolitej grubości kreską, miejscami szrafowany.

Miejsce przechowywania: Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu.

Nr inw.: MDS-844

Stan zachowania: dobry – papier żółknięty; przybrudzony, zwłaszcza w prawym górnym rogu; brunatne kropki.

Proweniencja (historia obiektu): Przed 1936 r. praca była własnością ks. Jana Wiśniewskiego z Borkowic, a po jego śmierci (1943 r.), wraz z kolekcją innych obiektów artystycznych trafiła do Wyższego Seminarium Duchownego w Sandomierzu. W 1986 r. rys. został przekazany do zbiorów Muzeum Diecezjalnego.

Bibliografia: Chlebowska 2004, s. 115 – 123; Chlebowska 2018a, s. 275.

Reprodukcje: Chlebowska 2004, s. 224, il. 3; Chlebowska 2018a, s. 288, il. 2.

1073

Z fontanny w Perugii

Tytuł: *Z fontanny w Perugia* (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, akwarela, kredka, papier.

Wymiary: 7,2 × 3,3 (górny brzeg w formie łuku).

Opis, sygnatury, napisy: Postać męska w długiej szacie (bez zaznaczonego zarostu i włosów), zwrócona nieznacznie w prawo. W obu rękach księga. Rysunek podmalowany rozcieńczoną niebieską akwarelą. U dołu napis tuszem: „z fontanny / w / Perugia”. Obok, po prawej ukośnie w dół sygnatura, również tuszem: „NORWID”. Wzdłuż prawego i dolnego brzegu ramka niebieską kredką.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.863

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały i nieco przybrudzony.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1030.

Uwagi: Szkic stanowi odrys jednej z marmurowych rzeźb Giovanniego i Nicolo Pisano zdobiących słynną Wielką Fontannę (Fontana Maggiore, 1275-1278) w Perugii, usytuowaną przed Katedrą p.w. św. Wawrzyńca. Posąg, wpisany w cykl ikonograficzny (historia ludzkości), przedstawiający patrona katedry, umieszczony jest na górnej misie fontanny, mającej formę wielościanu, którego narożniki zdobią 24 posągi postaci biblijnych i historycznych oraz świętych.

1074a
Z fresku

Tytuły: Postać niewieścia (Cyprian Norwid 1946), Postać kobieca w okryciu z kapturem spiętym pod brodą (Grońska 1991), Z fresku (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, pędzel, papier.

Wymiary: 11,4 × 4,2 – górna krawędź zaokrąglona.

Opis, sygnatury, napisy: Postać młodej kobiety w płaszczu z kapturem nałożonym na głowę, spiętym pod brodą, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Twarz pochylona, oczy przymknięte, dłonie splecione na piersiach. Prawa poła płaszcza nieco odchylona, z szeroką sztywną fałdą. Rysunek lawowany tuszem. U dołu po lewej napis i sygnatura: „z fresku / C. Norwid”. Wzdłuż brzegów ramka ołówkiem.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.857

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały i pożółkły.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1028.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 491.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Główka kobieca* (następna poz. kat.).

Adnotacja Norwida wskazuje, że praca powstała na podstawie jakiegoś przedstawienia freskowego. Nie udało się ustalić źródła wzoru.

1074b
Główka kobieca

Materiał i technika: tusz, pióro, papier.

Wymiary: 11,4 × 4,2 (wymiary arkusza, górna krawędź zaokrąglona).

Opis, sygnatury, napisy: W lewym dolnym rogu niewielki szkic głowy kobiecej zwróconej $\frac{3}{4}$ w lewo, pochylonej, z upiętymi włosami, usytuowany w dolnej partii arkusza. U góry pośrodku napis ołówkiem obcej ręki: „I.Rys. 857.”

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.857 verso.

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier pociemniały i pożółkły, w partii rysunku ślady po kleju(?).

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Uwagi: Na odwrocie rys. *Z fresku* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 857

1075a
Z fresku florenckiego

Tytuły: Postać kobieca (Cyprian Norwid 1946), Z fresku florenckiego (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier.

Wymiary: 11,6 × 4,7 (nierówny wycinek) – naklejony na brązowy papier o takich samych wymiarach (prostokąt), a następnie na podkładkę kremową (13,3 × 5,5).

Opis, sygnatury, napisy: Postać kobieca w sukni z podwyższonym stanem, w lewym profilu. Głowa pochylona, w wysokim czepcu, z chustą okrywającą ramiona. Ręce opuszczone, spod sukni widoczne stopy w sandałach. Po prawej w tle poziome kreskowanie przechodzące niżej w atramentową plamę. Na tle kreskowania napis ukośnie w dół: „z / fresku / florenc= / =kiego”. W prawym dolnym rogu pionowo w górę sygnatura tuszem: „C. N.”. W górnej partii rysunek wykracza na powierzchnię podkładek.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.859

Stan zachowania: dosyć dobry – papier pociemniały, liczne sepiowe plamki na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1025.

Reprodukcje: Walczyk, Woźniak 2006, s. 157.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 482.

Uwagi: Nie udało się ustalić źródła Norwidowskiego rys. Na odwrocie *Szkic przechylonej postaci* (następna poz. kat.).

1075b
Szkic przechylonej postaci

Tytuł: Szkic przechylonej postaci (Grońska 1991).

Materiał i technika: tusz, pióro, ołówek, papier kremowy.

Wymiary: 13,3 × 5,5

Opis, sygnatury, napisy: Pobieżny szkic sylwetki kobiety w półpostaci, w omdlałej pozie, z odchyloną głową w lewo. U góry wpis ołówkiem obcej ręki: „I. Rys. 859”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.859 verso.

Stan zachowania: dosyć dobry – papier nieco pociemniały, liczne sepiowe niewielkie plamy na powierzchni.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1025 v.

Uwagi: Na odwrocie naklejona praca *Z fresku florenckiego* (poprzednia poz. kat.).

J. Rys. 859

1076

Zarys postaci męskiej

Tytuły: Akt męski (Cyprian Norwid 1946), Małpa człekokształtna (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 9,5 × 6,8 (prawy dolny róg ścięty).

Opis, sygnatury, napisy: Pobieźny szkic aktu męskiego w półpostaci, zwróconego $\frac{3}{4}$ w prawo. Głowa w prawym profilu, o rysach przypominających człekokształtną małpę. W prawym górnym rogu fragment nieokreślonego szkicu. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.776

Stan zachowania: dobry – papier pociemniały i przybrudzony, nieco pomięty.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1134.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 426; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 9.

Zarys postaci z wyciągniętymi ramionami

Tytuł: Zarys postaci kobiety wyciągającej dłoń (Grońska 1991), Razem? och zbliżenie lub oddalenie (BN).

Materiał i technika: ołówek, gruby papier.

Wymiary: 11,2×7,2 (głęboko ścięty lewy górny i prawy dolny róg).

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic postaci zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo, z wyciągniętymi przed siebie ramionami. Prawa ręka widoczna w całości, lewa tylko do połowy ramienia. W prawym górnym rogu napis: „ramiona [?] / och zbliżenie / lub oddalen[ie]”. U dołu pośrodku (w partii cyfr ukośnie w górę) wpis ołówkiem obcej ręki: „I. Rys. 772”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.772

Stan zachowania: dobry – papier zabrudzony, wzdłuż lewego brzegu pociemniały margines (ok. 2 cm).

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1108.

name ?
ich zbl. rem.
lab. adrele

J. Ryp. 4x2

1078

Zarys szyi I

Tytuł: Zarys szyi mężczyzny z osadzeniem głowy (Grońska 1991).

Materiał i technika: sangwina, papier prążkowany, cienki.

Wymiary: 6 × 5,3

Opis, sygnatury, napisy: Szkic szyi ujętej w lewym profilu z widocznym zarysem podbródka z zarostem i tylnej części głowy. Po lewej, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.753

Stan zachowania: dobry – niewielki ubytek w prawym górnym rogu, w narożnikach przebarwienia wskutek działania kleju.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1115.

1079

Zarys szyi II

Tytuł: Szkic (Cyprian Norwid 1946), Zarys szyi z osadzeniem głowy (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, tusz, pióro, papier kremowy.

Wymiary: 6,5 × 5,3

Opis, sygnatury, napisy: Szkic szyi z zarysem podbródka i ucha, ujętej w lewym profilu. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inv.: R.754

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1117.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 453.

1080
Zarys szyi III

Tytuł: Zarys szyi z osadzeniem głowy, w lewo (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, papier prążkowany.

Wymiary: 4,1 × 4,3 – górny brzeg nierówno wycięty.

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczny szkic szyi z zarysem podbródka i ucha, w lewym profilu.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.764

Stan zachowania: bardzo dobry – papier pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Szkic pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1114.

1081a
Zarys zadu konia I

Tytuł: Szkice drobne (Grońska 1991), Szkice drobne, fragmentaryczne, z napisem „prawie” (BN).

Materiał i technika: tusz, pióro, kredka, papier.

Wymiary: 14,9 × 10,2

Opis, sygnatury, napisy: Szkic zadu konia z lewą tylną nogą, z wyznaczonymi po prawej w pionie proporcjami wysokości: od podłoża do stawu skokowego i od stawu skokowego do stawu miednicowego. Nad nimi napis piórem: „prawie”. poniżej niemal identyczny napis niebieską kredką: „praw”. Po prawej i powyżej trudne do zidentyfikowania fragmentaryczne szkice. Rysunek tuszem, wzdłuż brzegów ramka brązową kredką. U dołu, pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

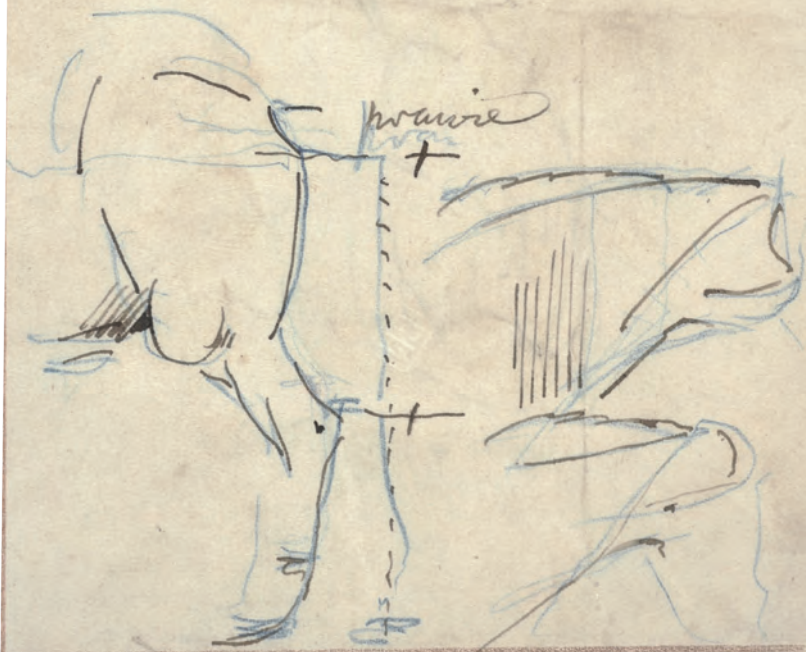
Nr inw.: R.761

Stan zachowania: niezbyt dobry – papier zabrudzony i pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1136.

Uwagi: Na odwrocie *Zarys zadu konia II*, obrócony o 180° (następna poz. kat.).

1081b
Zarys zadu konia II

Materiał i technika: kredka, tusz, pióro, papier.

Wymiary: 14,9 × 10,2

Opis, sygnatury, napisy: Szkic zadu konia z lewą tylną nogą, wykonany tuszem i niebieską kredką, z nieczytelnymi zapisami w poszczególnych partiach rysunku (niebieską kredką): „[...] do ruchu” (u góry pośrodku), [...] tu [...] (niżej po lewej); niżej: „żyła” (po prawej) oraz niżej po lewej: „pełne”. Wzdłuż prawej krawędzi papieru linia sangwiną. U góry wpis obcej ręki, ołówkiem, obrócony o 180°: „I. Rys. 761”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.761 verso.

Stan zachowania: dobry – papier zabrudzony i pociemniały.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Uwagi: Na odwrocie *Zarys zadu konia I*, obrócony o 180° (poprzednia poz. kat.).

191-100-1

down
2 inches

1082a
Złoty cielec

Tytuły: Złoty cielec (Grońska 1991), Mojżesz karcący czciela złotego cielca (Melbechowska-Luty 2001).

Materiał i technika: kredka, szary papier.

Wymiary: 23,3 × 27,4

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej nagi mężczyzna, o atletycznej budowie ciała, zdejmuje z postumentu byka, chwytając go oburącz za rogi (ręce uniesione w górę, byk za plecami mężczyzny, na wysokości jego głowy, nogi szeroko rozstawione, lekko ugięte w kolanach.): po prawej, zwrócony w jego stronę, stoi brodaty mężczyzna (Mojżesz) w płaszczu z powiewającymi połami. Wskazując prawą dłonią na ziemię, lewą unosi wysoko ponad głowę. Tuż za figurą Mojżesza, po lewej, zarys postumentu.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.592

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1042.

Reprodukcje: Melbechowska-Luty 2001, il. 71.

Uwagi: Na odwrocie *Szkic męskich aktów* (następna poz. kat.).

1082b
Szkic męskich aktów

Tytuł: Szkic męskich aktów (Grońska 1991).

Materiał i technika: ołówek, szary papier.

Wymiary: 23,3 × 27,4

Opis, sygnatury, napisy: Schematyczne szkice męskich aktów. Po lewej fragment postaci męskiej en face, z głową w prawym profilu oraz mężczyzna w prawym profilu z uniesionymi na wysokość ramion rękami. Po prawej, obrócone o 180° dwa kolejne akty: postać widoczna tyłem oraz postać w prawym profilu, z lewą nogą w wykroku. Na obu szkicach figury bez zaznaczonych rąk. U dołu wpisy ołówkiem, obcej ręki, po lewej: „I. Rys. 592”, po prawej (z dołu do góry, wzdłuż prawej krawędzi): „30”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr. inw.: R.592 verso.

Stan zachowania: bardzo dobry.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska 1991, poz. 1042 v.

Uwagi: Na odwrocie szkic *Złoty cielec* (poprzednia poz. kat.).

GRAFIKA

Nie było dla nich miejsca w gospodzie

Tytuły: Il n'y avait point de logement pour eux dans l'hôtellerie (Norwid), Św. Józef szuka gospody (Seruga 1933), Nie było dla nich miejsca w gospodzie (PWsz 11).

Czas powstania: 1850

Materiał i technika: akwaforta, odbitka kaszerowana, papier.

Wymiary: 21,5 × 27,2 (odcisk płyty).

Opis, sygnatury, napisy: Ilustracja fragmentu Ewangelii, przedstawiająca św. Józefa z brzemiennej Marią poszukujących noclegu w okolicy Betlejem. Kompozycję rozdzielają na dwie części dwa drewniane filary flankujące wejście do gospody. Po lewej rozciąga się pejzaż z zabudowaniami miasta w oddali, po prawej widzimy wnętrze gospody. Znad niskiej drewnianej furtki w wejściu wychyla się młody mężczyzna zwrócony profilem w lewo, zdecydowanym ruchem prawej ręki wzbraniając św. Józefowi wstępu do gospody. U wejścia leży przyczajony kot. Z lewej św. Józef o przygarbionej sylwetce, zdradzającej zmęczenie. Za nim, w głębi Maryja, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Nad głowami Maryi oraz św. Józefa aureole. Po prawej, wnętrze gospody otwierające się bezpośrednio na widza wypełnia grupa stłoczonych postaci. Trzech mężczyzn zgromadzonych przy stole. Za nimi od lewej: brodaty mężczyzna zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo, po prawej od niego, kobieta unosząca misę z parującą potrawą oraz dalej po prawej, brodaty mężczyzna w zawoju na głowie. Wszystkie postaci ubrane w udrapowane, antykizowane szaty. W prawym dolnym rogu sygnatura i data: „Norwid / 1850”. Napis na passe-partout u dołu: „il n'y avait point de logement pour eux Dans l'hôtellerie (Selon St Luc. II. 77)”. Rycina jest wykonana swobodną, żywą kreską o niejednolitej grubości, postaci ujęte plastycznie. Mimo, że scena rozgrywa się na kilku planach, całość kompozycji sprawia wrażenie dosyć płaskiej.

Miejsce przechowywania:

- BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych:
 - nr inw. G.1801; egzemplarz z Biblioteki Ordynacji hr. Kasińskich. Odbitka kaszerowana (jasnoszary papier); w lewym dolnym rogu kompozycji oraz na odwrocie odcisk owalnej pieczęci kolekcyjnej czarnym tuszem: „BIBLIOTEKA ORD. HR. KRASIŃSKICH”. Ponadto na odwrocie odcisk okrągłej pieczęci czarnym tuszem: „BIBLIOTEKA NARODOWA BN” oraz napisy obcej ręki, ołówkiem. W lewym dolnym rogu arkusza: „I.G. 1801”, w prawym dolnym: „K.31/1813” (przekreślony oł.), a niżej: „Norwitt f.”;
 - nr inw. G.4405; egzemplarz ze zbiorów Z. Przesmyckiego, odbitka na jasnoszarym cienkim papierze (wym. 19,8 × 25,5).
- MNK, Zbiory Czartoryskich: nr inw. XV Rr.9231 – odbitka kaszerowana, tinta szara, wym. 19,7 × 25,7, wym. arkusza: 25,2 × 35,6.
- MNP: nr inw. Gł 2384 – egzemplarz z kolekcji gołuchowskiej założonej przez Izabellę Czartoryską-Działyńską (od 1934 r. depozyt w MNP). Odbitka kaszerowana (jasnoszary papier), wym. arkusza: 25,5 × 36,8.

Egzemplarz: BN, nr inw. G.1801

Bibliografia: Kraszewski 1865, s. 177; Materiały, k. 418; Seruga 1933, s. 4; PWsz 11, 229, 361 poz. 209; Widacka 1985-1986, s. 157, 158; Widacka 1996, s. 11, 13; Polanowska 1998, s. 142; Melbechowska-Luty 2000, s. 56; Melbechowska-Luty 2001, s. 135; Sudolski 2003, s. 162; Kalendarz 1, 418; Kalendarz 2, 236; Borowiec 2009-2010, s. 205; Chlebowska 2012b, s. 178, 187; Chlebowska 2013b, s. 73; Salamon-Radecka 2014, s. 70; Chlebowska 2015b, s. 48; Plucińska 2015, s. 135-136; Chlebowska 2018a, s. 271.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 209; „Polonistyka” 1983, nr 8, s. 695; Widacka 1985-1986, il. 4; Widacka 1996, il. 4; Melbechowska-Luty 2001, il. 38; Plucińska 2015, s. 136.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 532; Kraków, Stowarzyszenie Historyków Sztuki 1963; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10 (BN G.4405).

Uwagi: il n’y avait point de logement pour eux Dans l’hôtellerie (Selon St Luc. II. 77) (fr.) – nie było dla nich miejsca w gospodzie (Według św. Łukasza II, 77). Zapis rzeczownika „l’hôtellerie” z błędem, powinno być: „l’hôtellerie”. Błąd w lokalizacji cytatu – powinno być: Łk II, 7. Kompozycja wykazuje znaczące podobieństwo do olejnego obrazu pędzla Johanna Friedricha Overbecka *Wypędzenie Hagar* (1841, kolekcja prywatna). Przy tym postać Maryi została przedstawiona w pozie Hagar z dzieła niemieckiego malarza.

Egzemplarz zaginiony – zbiory J. I. Kraszewskiego (Kraszewski 1865, s. 177).

1084
Święty Józef Cieśla

Tytuł: Święty Józef z Dzieciątkiem (PWsz 11), Święty Józef cieśla (Salamon-Radecka 2014).

Czas powstania: 1850

Materiał i technika: miękki werniks, papier.

Wymiary: 18,2 × 11,5 (odcisk płyty).

Opis, sygnatury, napisy: Po lewej, św. Józef siedzi na dużym kamieniu u stóp wysokiego słupa, stanowiącego być może fragment ściany budynku. Ubrany w długą prostą szatę, zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo, ociosuje siekierą podtrzymywane prawą dłonią polano. Nad lekko pochyloną głową aureola, na twarzy zarost. Tuż przy nim po prawej stoi mały Jezus z aureolą wokół głowy, w długiej koszuli, stopy bose. Zwraca się ku opiekunowi, wskazując lewą dłonią na leżący na ziemi krzyż ułożony z kawałków drewna. Na dalszym planie ujęte schematycznie zarysy budowli. W lewym dolnym rogu sygnatura z datą: „CNorwid / 1850” (CN w formie monogramu wiązanego). Rycina wykonana miękko, miejscami rozlewającą się kreską.

Miejsce przechowywania:

- MNK:
 - nr inw. III-ryc.-11121 – poniżej kompozycji odręczna dedykacja Norwida dla Zofii z Chłapowskich Koźmianowej, ołówkiem: „Pani Koźmian: / patrona robot ręcznych, S° Józefa (: Cieśli:) wyobrażenie, poświęcam / 1850.”;
 - Oddział Czartoryskich: nr inw. XV R.9227 – wym. arkusza: 36 × 27,4.
- MNP: nr inw. Gł 2385 – egzemplarz z kolekcji gołuchowskiej założonej przez Izabellę Czartoryską-Działyńską (od 1934 r. depozyt w MNP). Odbitka kaszerowana; wym. arkusza: 36,4 × 25,6. W prawym dolnym rogu poniżej kompozycji odręczna dedykacja Norwida, piórem: „św. Józef Cieśla – prac ręcznych patron / X. Izabelli Czartoryskiej”.

Bibliografia: DW X, 266, 269 i PWsz 8, 107-108 (list Norwida do Jana Koźmiana z 1850), 494; Materiały, k. 474; Eckhardtówna 1947, s. 173 poz. 9; PWsz 7, 729; PWsz 11, 229, 360-361 poz. 208; Widacka 1985-1986, s. 157-159; Widacka 1996, s. 13, 15; Polanowska 1998, s. 142; Melbechowska-Luty 2001, s. 134; Sudolski 2003, s. 162-163; Kalendarz 1, 408; Chlebowska 2013b, s. 72, 73; Chlebowska 2013d, s. V; Salamon-Radecka 2014, s. 70.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 208; Widacka 1985-1986, il. 5; Sudolski, s. 163; DW X, 267 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 520; SHS Kraków 1963.

Uwagi: H. Widacka zwróciła uwagę, że leworęczność św. Józefa jest skutkiem omyłki Norwida, który nie odwrócił rys. przed przeniesieniem go na płytę (Widacka 1985-1986, s. 159).

Egzemplarz: MNK, nr inw. III-ryc.-11121

Ks. Kordecki broni Częstochowy

Tytuły: Obrona Częstochowy (Norwid), Ks. Kordecki broni Częstochowy (Matka Boska na Jasnej Górze); Na murach Jasnej Góry („Tygodnik Ilustrowany” 1909); Obrona Częstochowy (Ks. Kordecki broni Częstochowy) (Cyprian Norwid 1946), Kordecki na wałach Częstochowy (PWsz), Obrona Jasnej Góry (Salamon-Radecka 2014).

Czas powstania: 1851

Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Wymiary: 17,2 × 10 (wymiały kompozycji).

Opis, sygnatury, napisy: Scena obrony klasztoru na Jasnej Górze w Częstochowie przed atakiem wojsk szwedzkich. W górnej partii widok klasztoru otoczonego poświatą, z unoszącymi się nad gmachem postaciami dwóch aniołów, odrzucających wystrzelone w stronę klasztoru armatnie pociski. Niżej kłęby dymu. Dolną strefę tworzy zwarta grupa obrońców klasztoru w różnych gestach i pozach: jedni z toporami, inni ze strzelbami w dłoniach (głównie po lewej), jeden z mężczyzn, zwrócony w prawo, dźwiga na ramieniu ogromny głaz. Pomiędzy postaciami, pośrodku działa armatnie. Nad grupą góruje wyprostowana sylwetka, usytuowana niemal centralnie, księdza Kordeckiego, z krzyżem w prawej uniesionej dłoni, wskazującego lewą ręką w prawo. Kompozycja otoczona ramką. Poniżej ramki, po lewej sygnatura i data: „C. Norwid polonus fecit 1851”, po prawej sygnatura rytownika: „LACOSTE AINE SC”. Poniżej kompozycji, drukiem: „X. KORDECKI BRONI CZĘSTOCHOWY”.

Miejsce przechowywania:

- BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, egzemplarze ze zbiorów Z. Przesmyckiego:
 - nr inw G.4406 (wym. arkusza 27,1 × 18,3);
 - nr inw G.4407 (wym. arkusza 27,5 × 17,8);
 - nr inw G.4416 (wym. arkusza 27,5 × 17,7).
- MNK:
 - nr inw. III-ryc.-10503 – wym. arkusza: 21,9 × 13,8; odbitka bez drukowanego napisu tytułowego (avant la lettre).
 - Zbiory Czartoryskich, nr inw. XV R.9232; odbitka na cienkim papierze, oprawiona w passe-partout z żółtawego kartonu (wym.: 37 × 26,8). Na passe-partout odręczna notatka Norwida (sepia, pióro), w której artysta przytoczył dwa biblijne cytaty oraz objaśnienie do własnej kompozycji: „Deut. 28. Da Pan nieprzyjacioły twoje, którzy powstają przeciwko / tobie, padające przed oczyma twemi, jedną drogą, wy= / nijdą, przeciwko tobie, a siedmiu, drogami uciekać będą. / Psalm: 69. Rozproszysz narody które wojen chcą a roztrąć moc ich / mocą Twoją – a niech będzie uwielbiona prawica Twoja / (: Obrona Częstochowy – stu pięćdziesięciu, pod Miecznikiem Sieradzkim Zamoy/skim i przeorem Kordeckim; przeciw dziesięciu=/tysiącom żołnierza / ćwiczonego, wielu działom, moździerzom, trzystu drabinom i zupełnym / aparatom szturmowym :)”;

(Wotw) polemus ferit 1851

LACOSTE AWE FL

X. KORDECKI BRONI CZĘSTOCHOWY

- Zbiory Czartoryskich, nr inw. XV R.11806 (wym. 21,7 × 13,4); egzemplarz zakupiony do zbiorów Muzeum Czartoryskich od Koźmianowej (brak bliższych danych personalnych) w 1937 r. Na marginesie odbitki, u dołu widnieje odręczna dedykacja Norwida dla Zofii z Chłapowskich Koźmianowej (pióro, atrament brunatny): „Pani Koźmian na pamiątkę / wzięcia w Berlinie – za kwiaty”.

Proweniencja (historia obiektu): Norwid wykonał rysunek z przeznaczeniem do publikacji Eustachego Iwanowskiego (zob. Uwagi) przed 16 sierpnia 1851 r. (zob. PWsz 8, 505; fragment listu J.B. Zaleskiego do Michaliny Dziekońskiej).

Bibliografia: Materiały, k. 2 recto; PWsz 6, 558 (*Autobiografia artystyczna*); DW X, 340 i PWsz 8, 136 (list C. Norwida do Józefa Bohdana Zaleskiego z 1851); DW XI, 178 i PWsz 8, 316 (list C. Norwida do Piotra Semenki z 1857), 505; Strzembosch 1904, s. 653; Falkowski 1933, s. 71; PWsz 7, 424, 425; Grajewski 1972, s. 191 poz. 11068; PWsz 11, 366-367 poz. 224; Widacka 1985-1986, s. 176; Polanowska 1998, s. 143; Domański 2001, s. 6; Lamus 2001a, s. 87, poz. 331; Sudolski 2003, s. 188; Przesmycki 2005-2006, s. 111; Kalendarz 1, 414, 457-458, 499, 674, 675; Kalendarz 3, 28; Salamon-Radecka 2014, s. 71.

Reprodukcje: Iwanowski 1852, po s. 144 (oryginalny drzeworyt); „Tygodnik Ilustrowany” 1909, t. 2, s. 662; Falkowski 1933, s. 73; PWsz 11, il. 224; Suchodolscy 1988, il. 143; Domański 2001, s. 6; DW X, 341.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 533; BN, maj-czerwiec 1969 – Liryka i druk 1969, s. 27, poz. 36.

Uwagi: Scena obrony Jasnej Góry w czasie potopu szwedzkiego. Oblężenie klasztoru trwało od 18 listopada do 27 grudnia 1655 r. i zakończyło się ustąpieniem wojsk szwedzkich.

Drzeworyt został wykonany przez francuskiego grafika Jeana Louisa Josepha Camille’a Lacoste’a (1809-1866), wg rys. Norwida do publikacji: [Eustachy Iwanowski], *Matka Boska na Jasnej Górze Częstochowskiej, Królowa Korony Polskiej. Pamiątka z pielgrzymki odbytej w R. P. 1848 przez Eustachego Helleniusza*, Paryż 1852. Norwid miał wykonać na potrzeby tego wydawnictwa „winiętę naczelną” (wzmianka w dzienniku J.B. Zaleskiego; BJ, sygn.: Rkp.9160 I, t. 1, k. 37 v. pod datą 9 maja 1851; cyt.: PWsz 8, 503), ostatecznie jego kompozycja została zamieszczona po s. 144. W tomie pojawiły się jeszcze dwie ryciny: na s. przedtytułowej panorama Częstochowy według rysunku Jana Nepomucena Lewickiego, a po s. 28 *Wnieślenie obrazu do Częstochowy* dłuta Antoniego Oleszczyńskiego. W wydanie publikacji zaangażowany był Józef Bohdan Zaleski, który donosił E. Iwanowskiemu o postępach prac za pośrednictwem ich wspólnej znajomej Michaliny Dziekońskiej (zob. Proweniencja). J.W. Gomułicki utrzymywał, iż „Norwid wykonał swoją ilustrację na gorącą prośbę generałowej Marii Dziekońskiej oraz bratanicy jej męża, Michaliny, utrzymujące zażyłe stosunki z Iwanowskim, nie bez udziału w owych namowach zaprzyjaźnionego z Dziekońskimi J. B. Zaleskiego” (PWsz 11, 366-367), niestety nie podał źródła powyższych informacji.

fecit (łac.) – zrobił, wykonał

LACOSTE AINE SC (fr., łac.) – właśc. Lacoste Aîné (fr.) – Lacoste Starszy; sc (łac.) – sculpsit, tu: rytował

Lacoste Aîné – właśc. Lacoste Louis Conil (1774-po 1841) – fr. malarz i rysownik.

Eustachy Iwanowski (1813-1903) – polski historyk, jeden z ostatnich wychowanków Liceum Krzemienieckiego przed jego rozwiązaniem po Powstaniu Listopadowym. Książka *Matka Boska na Jasnej Górze Częstochowskiej, Królowa Korony Polskiej* stanowiła pamiątkę z odbytej pielgrzymki do Częstochowy w 1848 r. Napisał szereg prac oraz opowiadań z dziejów Rusi Południowej.

Objaśnienia do komentarza Norwida na odbitce z MNK, Zbiory Czartoryskich, nr inw. XV R.9232:

Deut: – łac. Deuteronomium – Księga Powtórzonego Prawa; ścisła lokalizacja cytatu: Pwt 28, 7.

Psalm: 69. Rozproszysz narody – cytat (wbrew sugestii Norwida) nie pochodzi z biblijnego psalmu, ale z księgi III O wewnętrznym ukojeniu (rozdział XXXIV, akapit 4) dzieła *O naśladowaniu Chrystusa* Tomasza à Kempis. Tekst à Kempis nawiązuje do fragmentu w. 31 z Ps 68 (67), a nie do wskazanego Ps 69. pod Miecznikiem Sieradzkim Zamoyskim – chodzi o Stefana Zamoyskiego, który będąc miecznikiem sieradzkim w latach 1638-1656, dowodził garnizonem broniącym Jasnej Góry w czasie potopu szwedzkiego.

Wskrzeszenie Łazarza

Tytuł: Wskrzeszenie Łazarza (PWsz 11).

Czas powstania: 1852

Materiał i technika: akwaforta, papier.

Wymiary: 20,9 × 15,8 (wymiary płyty).

Opis, sygnatury, napisy: Scena rozgrywająca się w mrocznym wnętrzu, wypełnionym stłoczoną po lewej stronie grupą osób, wpatrujących się ze zdumieniem w powstałego z grobu Łazarza. Jego spowita w całun postać, widoczna po prawej, ujęta jest w lewym profilu i nieco przechylona do tyłu. Odsłonięta tylko twarz o przymkniętych oczach i opadniętej dolnej szczęce. W tłumie na pierwszym planie dwie kłęczące postacie: kobieta w prawym profilu oraz przypuszczalnie mężczyzna w długiej szacie z odsłoniętą lewą częścią pleców i muskularnym lewym ramieniem, zwrócony tyłem $\frac{3}{4}$ w lewo. Pomiędzy nimi przy lewej krawędzi niewyraźne zarysy leżącej sylwetki. Pozostałe osoby: mężczyźni i kobiety stoją nieco w głębi, w poruszeniu, z wyrazem niedowierzania na twarzach, spoglądają na Łazarza. Postać Chrystusa usytuowana jest pośród tłumu, na ostatnim planie, na tle jasnej plamy nieba widocznego przez nieregularny otwór. Wokół ujętej niemal w prawym profilu głowy promienisty nimb. W prawym dolnym rogu, ukośnie sygnatura i data: „C. NORWID / 1852”.

Miejsce przechowywania:

- MNK, Oddział Czarotoryskich: nr inw. XV R.9230 – odbitka kaszerowana (biały cienki papier), na arkuszu grubego papieru (wym. 38,5 × 30,7).
- MNP: nr inw. Gł 2386 – egzemplarz z kolekcji gołuchowskiej założonej przez Izabellę Czarotorską-Działyńską (od 1934 r. depozyt w MNP). Odbitka kaszerowana (jasnoszary papier), wym. arkusza: 43,4 × 30,8.
- MNW, Gabinet Rycin i Rysunków: nr inw. Gr.Pol.5039 – egzemplarz z kolekcji Cypriana Lachnickiego, obcięty (19,7 × 15,4 cm).

Bibliografia: Materiały, k. 131 v., 468; Szczepański 1947, s. 3; PWsz 11, 229, 361 poz. 210; Widacka 1985-1986, s. 159, 160; Widacka 1996, s. 15, 17; Polanowska 1998, s. 142; Melbechowska-Luty 2001, s. 135; Kalendarz 1, 526; Kuik-Kalinowska 2007, s. 352; Chlebowska 2008c, s. 40; Wosińska 2008, s. 222; Borowiec 2009-2010, s. 204, 205, 211-217; Chlebowska 2011c, s. 179; Chmurski 2011, s. 264; Chlebowska 2012a, s. 68; Chlebowska 2013b, s. 18, 73; Chlebowska 2013d, s. V; Salamon-Radecka 2014, s. 70; Chmurski 2015, s. 172, 174; Chlebowska 2018a, s. 271.

Reprodukcje: Antologia 1933, s. 10; PWsz 11, il. 210; Widacka 1985-1986, il. 6; Widacka 1996, il. 5; Melbechowska-Luty 2001, il. 39; Domański 2001, s. 6; Kalendarz 2, il. 24; Chlebowska 2012a, s. 68; Chlebowska 2013b, il. 81.

Egzemplarz: MNK, Muzeum Czartoryskich, nr inw. XV R.9230

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 521 (egz. z MNK); MNW 1961 (wystawa nie odbyła się) – Jakimowicz 1961, s. 91, poz. 352; Kraków, Stowarzyszenie Historyków Sztuki, 1963; MNW 1997 – Jakimowicz 1997, s. 77 poz. 378, s. 343 il. 89; MNW 2000 – Folga-Januszewska 2000, s. 148, il. s. 149.; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 172, il. 87 (egz. z MNW); MNW 2006 – Miłośnicy grafiki 2006, s. 34-35 poz. I. 20, il. s. 34.

Uwagi: Zaginiony egzemplarz – w albumie Konstancji Górskiej (k. 97, wym. arkusza 22,8 × 17,5 cm). Odbitka na grubym białym papierze (Materiały, k. 131 v., publ. Chlebowska 2011c, s. 179).

W *Albumie Aleksandra Dybowskiego* znajdował się szkic przygotowawczy do tej kompozycji (zob. Katalog VI).

Drzeworyty z *The World of Science, Art and Industry* *Illustrated from Examples in the New York Exhibitions, 1853-1854*

Latem 1853 r., w trakcie pobytu w Nowym Jorku, Norwid znalazł zatrudnienie jako rysownik w pracowni graficznej Karola Emila Doeplera, przygotowującej materiały ilustracyjne na potrzeby albumowego wydawnictwa *The World of Science, Art and Industry Illustrated from Examples in the New York Exhibitions, 1853-1854*¹. Publikacja związana była z odbywającą się wówczas w Nowym Jorku wielką międzynarodową wystawą *Exhibition of the Industry of All Nations*, stanowiącą jedną z pierwszych tak zwanych wystaw światowych, których celem była prezentacja dorobku kulturalnego, naukowego i technicznego różnych krajów i narodów.² Zgodnie z zamysłem wydawców ów pokaźny wolumin stanowił rodzaj encyklopedycznego kompendium, zawierającego kilkadziesiąt studiów dotyczących rozmaitych dziedzin techniki i sztuki, reprezentowanych na wystawie, dopełnionych imponującą liczbą 504 ilustracji, o czym z dumą informowano w przedmowie, zwracając uwagę na wysoki poziom, a zarazem wyjątkowo niską cenę publikacji, która miała być dostępna dla wszystkich zainteresowanych.³

Według informacji zawartych w przedmowie *The World of Science* zespół rysowników pracujących pod okiem Doeplera wykonywał na podstawie przygotowanych przez H. Whittemore'a dagerotypów rysunki eksponatów, które po przeniesieniu na klocki drzeworytnicze, były wycinane przez rytowników (J.W. Orra, H. Jewitta, W. Robertsa, E.J. Whitney, A.H. Jocelyna, P.E. Annina i innych). Z uwagi na pokaźne rozmiary publikacji oraz wysokość nakładu matryce drzeworytnicze nie były odbijane ręcznie lecz przy wykorzystaniu pras mechanicznych, o czym wydawcy również uznali za słuszne poinformować czytelników.⁴

¹ *The World of Science, Art and Industry Illustrated from Examples in the New York Exhibitions, 1853-1854. With 500 illustrations. Under the superintendence of: C. E. Döpler*, eds. B. Silliman Jr, C.R. Goodrich, New York 1854, dalej jako: World of Science 1854.

² Poprzedziła ją zorganizowana trzy lata wcześniej *Great Exhibition of the Work of Industry of All Nations* w Londynie, uznawana za pierwszą wystawę światową, stanowiącą bezpośredni wzór dla ekspozycji nowojorskiej, na potrzeby której zbudowano nawet analogiczny do londyńskiego Kryształowy Pałac. Wcześniej – od połowy poprzedniego stulecia organizowano – na mniejszą skalę – wystawy przemysłowo-handlowe (Londyn 1751, Paryż 1798, 1802). Zob. I. Sykta, *Wystawy międzynarodowe i ich wpływ na kształtowanie krajobrazu miast – próba retrospekcji i współczesnej oceny skutków krajobrazowych*, „Teka Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych OL PAN” 2014 L/4, s. 6.

³ World of Science 1854, s. VI. Odrębne wydawnictwo stanowił obszerny katalog wystawy (nie zawierał ilustracji): *Official Catalogue of the New-York Exhibition of the Industry of All Nations 1853*, New York 1853, ss. 192.

⁴ World of Science 1854, s. XII.

W liście z 1855 r. do Adama Potockiego Norwid pisał:

Byłem członkiem redakcji aktów Ekspozycji Uniwersalnej w New York, gdzie na sposób angielskiej i francuskiej wybieraliśmy i publikowaliśmy wzory najpiękniejszych utworów sztuki i rękodziel przez narody świata na Ekspozycję nadesłanych. Po skończeniu tej pracy, w której płatny byłem od rysunku w pół dnia zrobionego od 25 do 30 franków, to jest przy robocie ciągłej 50 albo 60 franków na dzień jeden (gdyby zawsze równo ciąglą była), ubezpieczony świadectwem głównego redaktora części rysunkowej przez wiele innych prac przeszedłszy, odbyłem te wielkie podróże i już czas niejaki we Francji w Paryżu zatrudniony jestem [...]. (DW XI, 24).

Wspomniane przez Norwida zaświadczenie C.E. Doeplera zaginęło, ale jego treść znana jest z odpisu Leopolda Wellisza, znajdującego się w archiwum Zenona Przesmyckiego:

During my professional engagements in the course of this summer C. Norwid Esq. has assisted me in furnishing me drawings on wood on different subjects and of very elaborate character. He was enabled in this way to earn on an average 5-6 dollars per day, to which I testify with the greatest pleasure.

New York, Octbr. 1, 1853
Carl Emil Doepler, Artist,
325, 12th Street.⁵

Po latach, na kartach [*Autobiografii artystycznej*] poeta podsumował nowojorski epizod swojej biografii, wymieniając pośród swych realizacji artystycznych:

Na drzewie ryte i publikowane w Ameryce w New-York: *Initiales*, czyli początkiwe czcionki do paragrafów w *Aktach Ekspozycji Uniwersalnej Amerykańskiej*. Te akta *in folio*, świetnie wydane, przy każdym paragrafie, np. *Astronomia*, *Nawigacja* etc. ...zamieszczają pierwszą czcionkę według rysunku C. N.". (PWsz 6, 559)

Stąd możemy przyjąć, że praca wykonywana przez Norwida nie ograniczała się do kopiowania ekspонатów, lecz obejmowała również projektowanie zamieszczonych w publikacji inicjałów. Ustalenie pełnej listy ilustracji, które wyszły spod ołówka Norwida nie jest jednak rzeczą łatwą, jeśli wręcz niemożliwą. O ile znaczna część rycin zamieszczonych na kartach *The World of Science* była sygnowana przez rytowników, o tyle podpisy lub choćby monogramy rysowników pojawiają się jedynie incydentalnie. Dość powiedzieć, że monogramem C.N., który ze znacznym prawdopodobieństwem możemy łączyć z Norwidem, zostały opatrzone jedynie trzy z 504 ilustracji, w tym wyłącznie reprodukcje eksponatów (poz. kat. 1094-1096). Kwestią ustalenia autorstwa Norwida zajmował się przed laty Aleksander Janta, któremu zawdzięczamy cenne studium, przyno-

⁵ *Materiały norwidowskie z pracowni edytorskiej Zenona Przesmyckiego*, BN, rkps. 6324 IV, k. 231. Na kartce z odpisem adnotacją ręki Z. Przesmyckiego: „Autogr. u A. Dybowskiego”.

szące próbę rozpoznania ilustracji powstałych na podstawie rysunków twórcy *Solo*.⁶ Inni badacze z reguły nie podejmowali szerszych rozważań na temat udziału Norwida w „redakcji aktów Ekspozycji Uniwersalnej w New York”. J.W. Gomulicki przyjął zasadniczo ustalenia Janty⁷, podobnie jak H. Widacka, która omawiając graficzną spuściznę Norwida wspominała jedynie w kilku zdaniach o nowojorskim epizodzie, podkreślając że: „Rytownicy nowojorscy [...] w trosce o eksponowanie własnych nazwisk celowo opuszczali sygnaturę Norwida, w wyniku czego zaistniały daleko idące trudności w identyfikacji rysunków poety”.⁸ Obszerniej, ale również głównie w oparciu o publikację Janty, przedstawiły działalność Norwida w pracowni Doeplera autorki *Kalendarza życia i twórczości Cypriana Norwida*.⁹

Wspomniane w cytowanym fragmencie [*Autobiografii artystycznej*] Norwida przykładowe inicjały można bez trudu zidentyfikować, mimo braku autorskiej sygnatury, a także niezupełnie precyzyjnych informacji podanych przez Norwida. Na s. 99 widnieje inicjał D rozpoczynający słowo „Determination”, w rozdziale dotyczącym pływów i urządzeń do mierzenia pływów (poz. kat. 1091), natomiast na s. 115 – inicjał A, rozpoczynający słowo „Astronomy”, w rozdziale dotyczącym potrzeby opracowania amerykańskiego almanachu na potrzeby nawigacji (poz. kat. 1092). Obydwa rysunki noszą wyraźne znamiona norwidowskiej ręki, zarówno w sposobie przedstawienia figur, jak i pozostałych elementów, zwłaszcza usytuowanych w dolnych partiach obu inicjałów pnących gałązek bluszczu, przedstawionych w bardzo realistyczny sposób, nie poddanych zabiegom stylizacyjnym (por. poz. kat. 593b, 639, 646: Katalog III, 297, 389, 403). Także kompozycja inicjałów, tworzących wydłużone piętrzące się w układzie pionowym struktury, co przypomina Norwidowskie winiety listowe (por. poz. kat. 594, 595: Katalog III, 299, 301), a nawet widoczna w tych przedstawieniach skłonność do nadmiernego zagęszczania elementów w przestrzeni, pozwalają łączyć te rysunki z jego nazwiskiem. W [*Autobiografii artystycznej*] Norwid deklaruje jednak, że „początkowe czcionki” wykonane według jego rysunków zamieszczone zostały przy każdym paragrafie. Janta zwrócił uwagę na nieścisłość tej informacji, wskazując, że spośród 52 rozdziałów *The World of Science* jedynie dziewięć zostało opatrzonych dekoracyjnymi inicjałami:

Zważywszy więc, że tekst nielicznych tylko „paragrafów” opatrzone ozdobnym dodatkiem i że trudno doszukać się w użyciu tych ornamentowanych inicjałów jakiegokolwiek systemu, zachodzi pytanie czemu w ogóle zostały użyte? Można też z pewną dozą prawdopodobieństwa założyć, że Norwid przygotował cały alfabet „początkowych czcionek” i przedstawił superintendentowi propozycję użycia liter przy każdym „paragrafie”. Przypuściwszy, że nie wszystkie proponowane przez

⁶ Po raz pierwszy Janta opublikował swoje studium na łamach londyńskich „Wiadomości”: „*Nikt o tym nie wie, jak to trudno*”. Na tropach pracy Norwida w Ameryce, „Wiadomości” 1956, nr 560/561, s. 12. Poszerzona wersja artykułu opatrzone tytułem: *Na tropach Norwida w Ameryce* ukazała się w emigracyjnym wydawnictwie: *Norwid żywy* (red. W. Günther, Londyn 1962, s. 71-85). Dalej ta druga publikacja jako: Janta 1962.

⁷ PWsz 11, 367-369, poz. 226, 227.

⁸ Widacka 1985-1986, s. 176.

⁹ Kalendarz 1, 537-539.

Norwida wzory trafiły mu do przekonania – te, które przyjął i które przyjąć musieli z kolei jego przełożeni, pociągały za sobą konieczność dania artyście dodatkowego wynagrodzenia.¹⁰

W innym miejscu dodawał:

Próbując się wyłamać z rutyny kopisty, do czego został zaangażowany i za co mu płacono, znalazł jedyne ujęcie dla swojej inwencji twórczej czy zdobniczej w proponowaniu „początkowych czcionek”.¹¹

Pośród dziewięciu inicjałów zamieszczonych w nowojorskim almanachu dwa zostały użyte dwukrotnie, co daje nam liczbę siedmiu odrębnych projektów, przy czym litery A oraz T występują w dwu wersjach: A (wersja pierwsza, s. XI i 6), T (wersja pierwsza, s. 29 i 83), T (wersja druga, s. 37), W (s. 69), D (s. 99), A (wersja druga, s. 115), I (s. 145).

Nietrudno zauważyć, że wzmiankowane na kartach [*Autobiografii artystycznej*] inicjały zdecydowanie wyróżniają się na tle pozostałych – są znacznie bardziej rozbudowane, a przy tym nie wykorzystują konwencyjnej ornamentyki organicznej i geometrycznej, lecz są przedstawieniami figuralnymi, opartymi na realistycznym obrazowaniu, bezpośrednio nawiązującymi do tematyki rozdziałów, którym patronują. Niewykluczone, że tego typu rozwiązanie nie do końca odpowiadało Doeplerowi, który wprawdzie zaakceptował rysunki Norwida do publikacji, ale być może dla kolejnych inicjałów przedstawił rysownikowi ściślej określone wytyczne. Pozostałe inicjalne litery prezentują bowiem bardziej oszczędne, skonwencjonalizowane formy, oparte głównie na motywach roślinnych, nie pozbawione wszakże motywów symbolicznych. Jedna z wersji litery T ukazuje figurę pelikana karmiącego pisklęta krwią z własnej piersi, a litera A (wersja pierwsza) – zestaw przyborów artystycznych zawieszonych na szarfi. Warto również odnotować, że trudno doszukać się w tym niewielkim zbiorze inicjałów jakiegokolwiek motywu przewodniego, tak w zakresie ornamentyki, jak i liternictwa. Gdyby nie deklaracja Norwida z [*Autobiografii artystycznej*], można byłoby nawet przypuszczać, że wyszły one spod ręki różnych autorów. Z braku innych wskazówek atrybucyjnych zdecydowano się – podążając tropem Janty – uznać wszystkie inicjały za część spuścizny Norwida. Stopień wiarygodności tej decyzji był jednak dość ograniczony.

Aleksander Janta zwrócił również uwagę na podobieństwo drobnych „ornamentacyjnych esów floresów”, a ściśłe: gałązek bluszczu pojawiających się w dekoracyjnej winiecie tytułowej ze s. XI („Illustrated Records / of the / INDUSTRY OF ALL NATIONS / NEW YORK 1853 EXHIBITION”) do motywów użytych przez Norwida w rozbudowanym inicjale litery A (wersja druga). Na tej podstawie wysunął tezę, iż wspomniana winieta również musiała zostać wykonana według projektu Norwida. Jednak badacz nie zauważył, że identyczne motywy pojawiają się w dekoracji tytułowej winiety spisu treści: „THE TABLE OF CONTENTS”, która z kolei nie wyszła spod ręki Norwida, ponieważ oznaczona jest zarówno sygnaturą rytownika: „J.W. ORR Sc N.Y.”, jak

¹⁰ Janta 1962, s. 76.

¹¹ Tamże, s. 78.

i rysownika „J. Mes.”.¹² W związku z powyższym dostrzeżoną przez Jantę analogię należy uznać za niewystarczającą do uznania dekoracyjnego napisu za dzieło Norwida.

Drugim tropem atrybucyjnym, wskazanym przez badacza, który został w *Katalogu* odrzucony, jest próba przypisania Norwidowi autorstwa inicjałów z publikacji: *The Masterpieces of the Centennial International Exhibition, illustrated*. Janta argumentował swą decyzję w następujący sposób:

W r. 1876-tym, nakładem wydawców Gebbie & Barrie ukazało się w Filadelfii trzy-tomowe dzieło pt.: *The Masterpieces of the Centennial International Exhibition, illustrated*. Daje ono w albumowym wydaniu, podobnym do nowojorskiego, obficie ilustrowany opis wystawy stulecia Ameryki, jaka odbyła się w Filadelfii, w obszernym zaś wstępie przedstawia dzieje poprzedzających ją wystaw międzynarodowych, a m.in. wystawy z lat 1853/54.

Znajdujące się w tym wydaniu ryciny dowodzą, że wydawcy mieli dostęp także do zapasu klisz użytych już w wydaniu z lat 1853/54. Spotykane tu ozdobne inicjały pochodzą najwyraźniej z serii, która przygotowana została dla wydawców albumu wystawy nowojorskiej, ale nie została przez nich wykorzystana. Potwierdza się tym sposobem teza, że przygotowany był dla tej książki cały alfabet „początkowych czcionek”, który ze względu na brak miejsca nie był do pełna wykorzystany, chociaż przygotowane zostały nie tylko projekty rysunkowe, ale także klisze. Jeżeli przyjąć, że autorstwo ich, według własnego twierdzenia projektodawcy jest norwidowskie, mamy w wydaniu z roku 1876 dalsze przykłady tej samej serii, przy czym tak jak to widać w albumie nowojorskim, każda z tych początkowych czcionek miała co najmniej dwie wersje.

W filadelfijskich tomach znajdujemy następujące ozdobne inicjały – w tomie 1-szym literę T, w tomie 2-im literę H, w tomie 3-im literę E, R, M. [...].¹³

Jednakże Janta nie dostrzegł, że w przeciwieństwie do znacznej wariacyjności inicjałów z nowojorskiego almanachu, litery użyte w publikacji filadelfijskiej stanowią zwarty i oparty na zastosowaniu schematu kompozycyjnego zbiór. We wszystkich pojawiają się identyczne motywy florystyczne, pomiędzy które wplecione zostały zoomorficzne motywy walki smoka z wężem. Nadto prezentują one charakterystyczne zagęszczenie ornamentyki, w znacznym stopniu zacierającej formy liter. Wymienione cechy zdecydowanie odróżniają te inicjały od interesujących nas projektów przypisywanych Norwidowi, przesądzając zarazem o odrzuceniu sugestii Janty.¹⁴

Spśród blisko 500 reprodukcji eksponatów wypełniających karty publikacji *The World of Science* tylko trzy – o czym była już mowa – oznaczone zostały oprócz nazwiska drzeworytnika

¹² World of Science 1854, s. VII.

¹³ Janta 1962, s. 78-79 (przypis oznaczony gwiazdką).

¹⁴ J. Dubicki informował, że odnalazł kolejne norwidowskie inicjały w „katalogu z 1876 roku *The History of Exhibition* J.M. Wilsona”. Okazało się jednak, że wskazana przez niego publikacja stanowiła w rzeczywistości wycinek katalogu wystawy, o którym pisał Janta. Zob. J. Dubicki, *Na śladach pobytu Norwida w Ameryce 1852-54*, „Nowy Świat” (Nowy Jork), 1959 nr 2, s. 4.

inicjałami „C. N.”, wskazującymi na udział Norwida. Są to: na s. 115 posąg Madonny z Dzieciątkiem łąta Antonio Manettięo (poz. kat. 1096) oraz ze s. 190 (poz. kat. 1094, 1095) dwie brosze z przedstawieniami figuralnymi projektu Frederica Rudolphięo. Aleksander Janta słusznie przypuszczał, że spod ołówka Norwida musiało wyjść znacznie więcej, nie oznaczonych jego sygnaturą rysunków ekspozatów, jednak przy braku stosownej dokumentacji nie sposób podać choćby orientacyjnej liczby tych prac, nie wspominając już o konkretnych rycinach, które można byłoby przypisać Norwidowi.¹⁵

W związku z powyższym zastrzeżeniem, do zbioru norwidowskich norwidianów nie zaliczono w *Katalogu* jeszcze jednej, nie sygnowanej przez twórcę *Solo* ilustracji, którą Juliusz Wiktor Gomulicki publikował kilkakrotnie jako dzieło Norwida. Mowa o trzeciej broszy Rudolphięo, umieszczonej w *The World of Science* w jednej kolumnie z dwoma pozostałymi, opatrzonymi inicjałami „C.N.”.¹⁶ W obszernych objaśnieniach do ilustracji publikowanych wzorem Przesmyckiego edytor *Pism wszystkich* nie wyjaśnił swej decyzji, ograniczając się do omówienia okoliczności związanych z podjętą przez poetę pracą w nowojorskiej redakcji.¹⁷ Można przypuszczać, że uzgodnienie Gomulickiego związane było z podobieństwem formy wspomnianej broszy, przedstawiającej na roślinnym tle dwa siłujące się putta, do sąsiadującej z nią broszy z dwoma puttami i zwierciadłem. Nie bez znaczenia pozostawał też zapewne fakt, że wszystkie brosze zostały opracowane przez jednego rytownika, H. Jewitta. Edytor nie zwrócił uwagi, że linearyzm dwu „norwidowskich” broszy, akcentujący dominującą rolę konturu w budowaniu przedstawionych form, wyraźnie kontrastuje ze światłocieniowym modelowaniem, zastosowanym w ilustracji nie oznaczonej inicjałami Norwida, które z kolei zbliża ją do umieszczonej w sąsiedniej kolumnie bransolety z postacią muzykującego anioła (dzieło Rudolphięo, również rytowane przez Jewitta). Z kolei podobizna szklanego flakonika w jubilerskiej oprawie z postacią anioła niosącego krzyż, przedstawiona na tej samej stronie nowojorskiej publikacji, charakteryzuje się podobnym linearyzmem co brosze sygnowane przez Norwida. Powyższe spostrzeżenia podważają zasadność atrybucyjnego rozpoznania Gomulickiego, uświadamiając niemożność dokonywania rozstrzygnięć w tej kwestii, nie tylko zresztą w obrębie liczącego kilkaset grafik reprodukcyjnych tomu *The World of Science*, ale nawet mieszczącej kilka ilustracji jednej strony tego almanachu. Nie dysponujemy narzędziami czy metodami pozwalającymi na ustalenie autorstwa wykonywanych na podstawie dagerotypów ekspozatów rysunków, które dopiero w opracowanej przez drzeworytników formie trafiały na karty publikacji. Wszelkie domysły w tej kwestii obciążone są poważnym ryzykiem błędu, w związku z czym do rejestru plastycznej spuścizny Norwida zostały włączone tylko trzy reprodukcje oznaczone inicjałem „C.N.”.

¹⁵ Janta 1962, s. 79-81.

¹⁶ Reprodukcie wspomnianej ilustracji zamieścił Gomulicki w edycji *Okruchów poetyckich i dramatycznych* (Norwid 1956, okładka) oraz w zbiorowym tomie: *Nowe studia o Norwidzie* (Nowe studia 1961, s. 64, 95, 190, objaśnienie s. 289).

¹⁷ Norwid 1956, s. 435-436; Nowe studia 1961, s. 289.

Wykaz ilustracji opublikowanych w *The World of Science* zaliczonych do spuścizny artystycznej Norwida:

Inicjał litery A (wersja pierwsza), poz. kat. 1087

Inicjał litery T (wersja pierwsza), poz. kat. 1088

Inicjał litery T (wersja druga), poz. kat. 1089

Inicjał litery W, poz. kat. 1090

Inicjał litery D, poz. kat. 1091

Inicjał litery A (wersja druga), poz. kat. 1092

Inicjał litery I, poz. kat. 1093

Brosza z dwoma puttami i ze zwierciadłem, poz. kat. 1094

Brosza ze sceną pasterską, poz. kat. 1095

Posąg Madonny z Dzieciątkiem, poz. kat. 1096

Inicjał litery A (wersja pierwsza)

Czas powstania: [1853]

Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Opis, sygnatury, napisy: Inicjał litery A ozdobionej płaskim ornamentem liściastym. Na poprzeczną belkę litery nałożony herb Nowego Jorku ze skrzydłem wiatraka oraz dwiema beczkami i dwoma bobrami w polu. Nad herbem *corona muralis* w formie ceglanego muru. Po bokach herbu umieszczone po dwie cyfry składające się na datę „18 53”. Literę okala delikatna dekoracja w formie stylizowanej ulistnionej gałązki, bujnie rozgałęzionej, z kilkoma kwiatostanami przypominającymi lilie. Z łodygi zwiesza się przywiązany na szarfie pęk narzędzi artystycznych: paleta, pędzle, zwinięty arkusz papieru oraz młotek i dłuto. Obok, po lewej sygnatura rytownika: „J. W. ORR N.Y.”.

Bibliografia: Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 75.

Reprodukcje: World of Science 1854, s. XI, 6 (oryginalny drzeworyt); Janta 1956, s. 12.

Uwagi: Inicjał został przez Norwida zaprojektowany w trakcie pobytu w Nowym Jorku na potrzeby almanachu nowojorskiej Wystawy Światowej 1853-1854, gdzie został użyty dwukrotnie (The World of Science 1854, s. XI, 6).

Autorstwo inicjału ustalił A. Janta (Janta 1956, s. 12). Informacje na temat atrybucji zob. s. 438.

J. W. ORR N.Y – zob. obj. do *Inicjał litery A (wersja druga)*, poz. kat. 1092.

Inicjał litery T (wersja pierwsza)

Czas powstania: [1853]

Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Opis, sygnatury, napisy: Inicjał litery T w płaszczyznowej, lekko wystylizowanej formie z ażurowymi wycięciami na końcach belek. Gładka, pozbawiona dekoracji powierzchnia litery kontrastuje z oplatającą ją delikatną roślinną wicią, zwieszającą się po lewej stronie.

Bibliografia: Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 75.

Reprodukcje: World of Science 1854, s. 29, 88 (oryginalny drzeworyt); Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 77.

Uwagi: Inicjał został przez Norwida zaprojektowany w trakcie pobytu w Nowym Jorku na potrzeby almanachu nowojorskiej Wystawy Światowej 1853-1854 (The World of Science 1854). Autorstwo inicjału ustalił A. Janta (Janta 1956, s. 12). Informacje na temat atrybucji zob. s. 438.

Inicjał litery T (wersja druga)

Czas powstania: [1853]

Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Opis, sygnatury, napisy: Inicjał litery T w postaci roślinnej wici, nawiązującej formą do rękopiśmiennego miniatorstwa średniowiecznego. W dolnej części gniazdo z pelikanem karmiącym pisklęta krwią ze swojej piersi. Wokół litery opleciona stylizowana ulistniona wic.

Bibliografia: Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 75.

Reprodukcje: World of Science 1854, s. 37 (oryginalny drzeworyt); Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 78.

Uwagi: Inicjał został przez Norwida zaprojektowany w trakcie pobytu w Nowym Jorku na potrzeby almanachu nowojorskiej Wystawy Światowej 1853-1854 (The World of Science 1854, s. 37).

Autorstwo inicjału ustalił A. Janta (Janta 1956, s. 12). Informacje na temat atrybucji zob. s. 438.

1090
Inicjał litery W

Czas powstania: [1853]

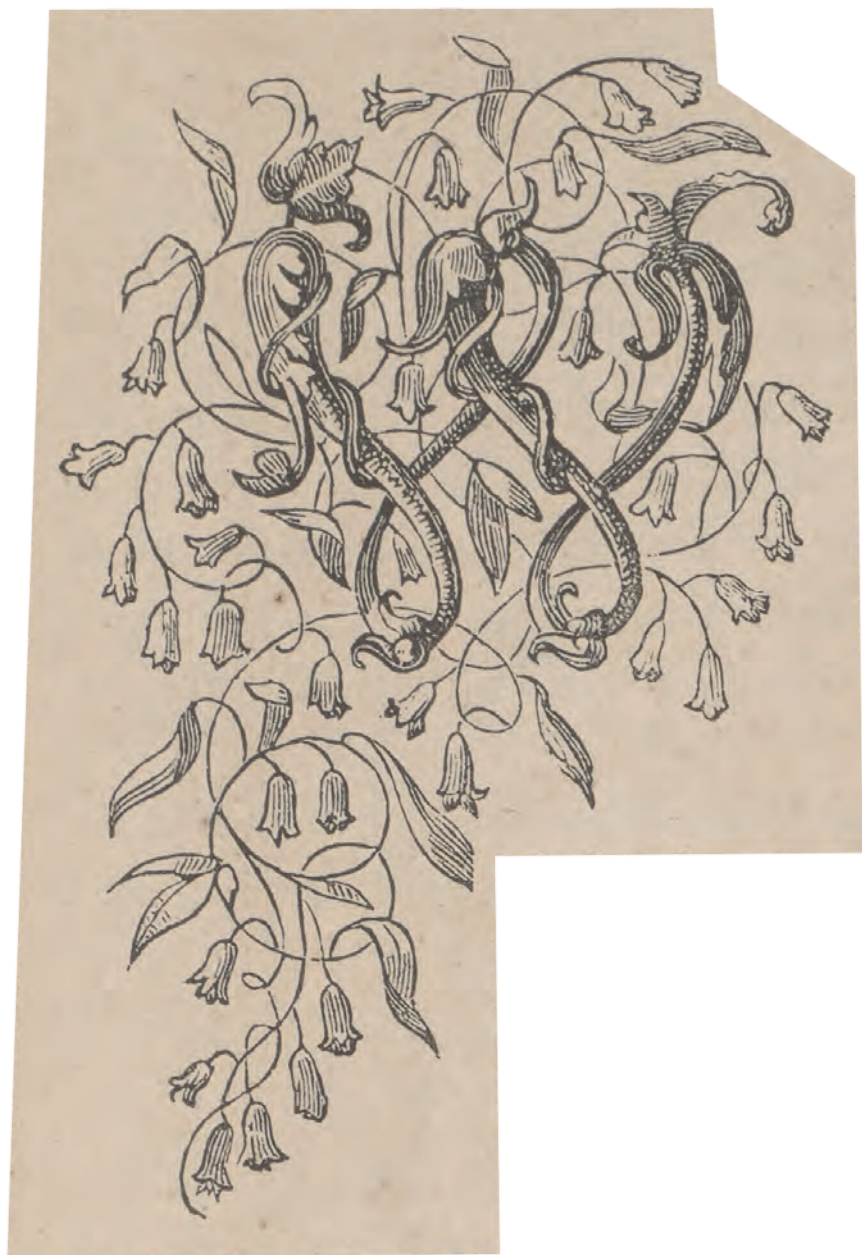
Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Opis, sygnatury, napisy: Inicjał litery W w formie ulistnionej, roślinnej gałązki, oplecionej delikatną stylizowaną wicią z kwiatami w postaci niewielkich dzwonków.

Bibliografia: Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 75;

Reprodukcje: World of Science 1854, s. 69 (oryginalny drzeworyt); Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 81.

Uwagi: Inicjał został przez Norwida zaprojektowany w trakcie pobytu w Nowym Jorku na potrzeby almanachu nowojorskiej Wystawy Światowej 1853-1854 (The World of Science 1854). Autorstwo inicjału ustalił A. Janta (Janta 1956, s. 12). Informacje na temat atrybucji zob. s. 438.

Inicjał litery D

Czas powstania: [1853]

Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Opis, sygnatury, napisy: Inicjał litery D, rozpoczynający słowo ang. „Determinations” („Determinacja”). Rozbudowana kompozycja w układzie pionowym. Pośrodku stoi młody marynarz w kapeluszu, trzymający w prawej ręce maszt z rozpiętym żaglem, układający się w kształt litery „D”. Za jego plecami sterta okazałych pakunków. Marynarz stoi na kotwicy złożonej na zwiniętych sieciach i żaglowym płótnie. U dołu, spośród draperii zwiesza się bloczek do transportu towarów i gałązki bluszczu. Poniżej, po lewej sygnatura rytownika: “H. JEWITT sc.”.

Bibliografia: PWsz 6, 559 (*Autobiografia artystyczna*); Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 75; PWsz 11, 369 poz. 227; Chlebowska 2013a, s. 44; Chlebowska 2013b, s. 84.

Reprodukcje: World of Science 1854, s. 99 (oryginalny drzeworyt); Janta 1956, s. 12; Norwid 1959, s. 7; Norwid 1966, s. 27; PWsz 11, il. 227; Melbechowska-Luty 2002, s. 24.

Uwagi: Inicjał został przez Norwida zaprojektowany w trakcie pobytu w Nowym Jorku na potrzeby almanachu nowojorskiej Wystawy Światowej 1853-1854 (*The World of Science* 1854, s. 99). Rysunek w drzeworycie opracował H. Jewitt.

Na kartach [*Autobiografii artystycznej*] Norwid wspomina o dwóch inicjałach zamieszczonych w albumie nowojorskiej wystawy, w tym o pierwszej czcionce przy paragrafie „Nawigacja” (PWsz 6, 559). Z całą pewnością – mimo braku autorskiej sygnatury – chodzi o omawiany inicjał D, w którym bez trudu rozpoznać można cechy stylistyczne Norwidowskiego rys. Podana przez artystę informacja nie jest precyzyjna, bowiem rozdział, rozpoczynający się inicjałem Norwida dotyczy przypraw i urządzeń do mierzenia przypraw.

Zob. także notę na temat nowojorskiego zatrudnienia Norwida (s. 437).

Henry Jewitt (ok. 1812-1899) – brytyjski drzeworytnik, syn Arthura Jewitta – topografa, brat Llewellyna – przyrodnika, ilustratora i rytownika oraz Orlando – drzeworytnika.

sc. – sculpsit (łac.) – rytował.

Inicjał litery A (wersja druga)

Czas powstania: [1853].

Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Opis, sygnatury, napisy: Inicjał litery A rozpoczynający słowo ang. „Astronomy” („Astronomia”) w formie rozbudowanej kompozycji w układzie pionowym. W górnej partii wizerunek siedzącej kobiety, w obficie udrapowanej sukni, grającej na imaginacyjnym instrumencie, zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo. Instrument przypomina harfę ze strunami rozpiętymi pomiędzy gwiazdami i swoją formą odwzorowuje kształt litery „A”. Poniżej kompozycja złożona z pęku słoneczników i płożących się gałązek bluszczu oraz z globusem i rozłożoną mapą. U dołu sygnatura rytownika: „J.W. Orr N.Y.”.

Bibliografia: PWsz 6, 559 (Norwid, *Autobiografia artystyczna*); Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 75-76; PWsz 11, 367-368 poz. 226; Chlebowska 2013a, s. 44; Chlebowska 2013b, s. 84; Kuik-Kalinowska 2019, s. 99, 103.

Reprodukcje: World of Science 1854, s. 115 (oryginalny drzeworyt); Janta 1956, s. 12; Norwid 1966, s. 9; PWsz 11, il. 226; Kuik-Kalinowska 2019, s. 99.

Wystawy, katalogi wystaw: BN 1969 – Liryka i druk 1969, s. 27, poz. 37.

Uwagi: Inicjał został przez Norwida zaprojektowany w trakcie pobytu w Nowym Jorku na potrzeby almanachu nowojorskiej Wystawy Światowej 1853-1854 (The World of Science 1854). Rys. Norwida został opracowany w drzeworycie przez J.W. Orra.

Omawiany inicjał rozpoczyna rozdział dotyczący atlasu astronomicznego oraz almanachu na potrzeby nawigacji. Na kartach [*Autobiografii artystycznej*] Norwid wspomina o dwóch inicjałach zamieszczonych w albumie nowojorskiej wystawy, w tym o pierwszej czcionce przy paragrafie „Astronomia” (PWsz 6, 559). Z całą pewnością – mimo braku autorskiej sygnatury – chodzi o omawiany inicjał, noszący wyraźne znamiona Norwidowskiego stylu. Zob. także notę na temat nowojorskiego zatrudnienia Norwida (s. 437).

J.W.Orr – John William Orr (1815-1887), wybitny amerykański rytownik oraz ilustrator, ur. w Irlandii, uczeń Williama Redfielda. Założył w Nowym Jorku własne zakłady drzeworytniczy i drukarski, które specjalizowały się w ilustrowanych katalogach i ozdobnych kartach wystawowych.

N. Y. – New York

1093
Inicjał litery I

Czas powstania: [1853]

Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Opis, sygnatury, napisy: Inicjał litery I ozdobionej na poły ludzką, na poły zwierzęcą maską z pierzastą kryzą wokół głowy, ujętą w lewym profilu. Końce belki tworzą fantazyjne, rozbudowane sploty. Z dolnego węzła wyrasta stylizowana roślina wiec z liśćmi winorośli.

Bibliografia: Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 75.

Reprodukcje: World of Science 1854, s. 145 (oryginalny drzeworyt); Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 84.

Uwagi: Inicjał został przez Norwida zaprojektowany w trakcie pobytu w Nowym Jorku na potrzeby almanachu nowojorskiej Wystawy Światowej 1853-1854 (The World of Science 1854). Autorstwo inicjału ustalił A. Janta (Janta 1956, s. 12). Informacje na temat atrybucji zob. s. 438.

Brosza z dwoma puttami i ze zwierciadłem

Tytuł: Brosza (spinka) z dwoma puttami i ze zwierciadłem (Nowe studia 1961).

Czas powstania: [1853]

Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek broszy z dwoma puttami wspartymi na owalnym zwierciadle lub kamieniu jubilerskim, oprawionym w ramę ozdobioną dwiema różami. Putto po lewej, zwrócone w prawo, gra na fujarce, putto po prawej, zwrócone $\frac{3}{4}$ w lewo, trzyma w lewej dłoni paletę z pędzlami. Po lewej u dołu sygnatura: „CN”, po prawej: „H. JEWITT”.

Bibliografia: Norwid 1956, s. 435-436; Janta 1956, s. 12; Nowe studia 1961, s. 289; Janta 1962, s. 79; Kuik-Kalinowska 2001, s. 136; Kalendarz 1, 538; Kuik-Kalinowska 2019, s. 98.

Reprodukcje: World of Science 1854, s. 190 (oryginalny drzeworyt); Nowe studia 1961, s. 79, 124, 270; Janta 1962, s. 85; Widacka 1996, il. 7 (dół).

Uwagi: Reprodukacja broszy wykonanej przez paryskiego złotnika Frédérica-Julesa Rudolphięgo (1808-1872), słynącego z biżuterii i innych przedmiotów jubilerskich, wykonywanych przy użyciu techniki emalii. Drzeworyt opracowany przez H. Jewitta wg rysunku Norwida na potrzeby almanachu nowojorskiej Wystawy Światowej 1853-1854 (The World of Science 1854).

H. Jewitt – zob. Uwagi do *Inicjał litery D.* (poz. kat. 1091).

Szersze informacje na temat ilustracji wykonanych przez Norwida w nowojorskiej publikacji, s. 439, 440.

Brosza ze sceną pasterską

Tytuł: Brosza (spinka) z mitologiczną sceną pasterską (Nowe studia 1961).

Czas powstania: [1853]

Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek broszy z przedstawieniem antycznej sceny figuralnej, ujętej w owalną ornamentálną ramę z elementami roślinnymi. Scena przedstawia parę u stóp niewielkiego drzewa. Długowłose młodzieniec stoi, ubrany w krótką szatę, trzymając w prawej dłoni włócznię, którą chwytą lewą dłonią tuląca się do niego siedząca na głazie obok kobieta, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. W górze po lewej ulatuje putto, celujące z łuku w stronę postaci. Za kobietą siedzi drugie putto z łukiem w dłoni, trzecie głaszcze myśliwskiego psa, stojącego obok mężczyzny. Po lewej u dołu, ukośnie wzdłuż ramy, sygnatura: „CN”, po prawej, także ukośnie: „H. JEWITT”.

Bibliografia: Janta 1962, s. 79; Nowe studia 1961, s. 289; Widacka 1996, s. 17; Kalendarz 1, 538.

Reprodukcje: World of Science 1854, s. 190 (oryginalny drzeworyt); Nowe studia 1961, s. 34, 165, 239; Widacka 1996, il. 7 (góra).

Uwagi: Reprodukacja broszy wykonanej przez paryskiego złotnika Frédérica-Julesa Rudolphięgo (1808-1872), słynącego z biżuterii i innych przedmiotów jubilerskich, wykonywanych przy użyciu techniki emalii. Drzeworyt został wykonany przez H. Jewitta wg rysunku Norwida na potrzeby almanachu nowojorskiej Wystawy Światowej 1853-1854 (The World of Science 1854).

H. Jewitt – zob. Uwagi do *Inicjał litery D.* (poz. kat. 1091).

Szersze informacje na temat ilustracji wykonanych przez Norwida w nowojorskiej publikacji, zob. s. 439, 440.

C.N.

H. JEWITT.

Posąg Madonny z Dzieciątkiem

Tytuł: Madonna z Dzieciątkiem

Czas powstania: [1853]

Materiał i technika: drzeworyt, papier.

Opis, sygnatury, napisy: Reprodukacja posągu stojącej Maryi, trzymającej na lewym ramieniu małego Jezusa, zwróconej $\frac{3}{4}$ w lewo. Madonna ubrana w przepasaną, obficie udrapowaną suknię i płaszcz, na głowie zdobiona kwiatonami korona. Twarz lekko pochylona, o regularnych rysach, oczy przymknięte. Dzieciątko trzyma w lewej dłoni kulę, a prawą rękę unosi w geście błogosławieństwa. Na boku niskiego cokołu, na którym został usytuowany posąg, z lewej sygnatura: „CN”. Poniżej reprodukcji, po prawej sygnatura rytownika: „W. ROBERTS...”.

Bibliografia: Janta 1956, s. 12; Janta 1962, s. 79; Widacka 1996, s. 17; Kuik-Kalinowska 2001, s. 136; Kalendarz 1, 538; Kuik-Kalinowska 2019, s. 97.

Reprodukcje: World of Science 1854, s. 110 (oryginalny drzeworyt); Janta 1956, s. 12; Norwid 1959, nr 2, s. 7; Janta 1962, s. 80; Widacka 1996, il. 6.

Uwagi: Reprodukacja przedstawia rzeźbę dłuta Antonio Manettiiego (1808-1887), artysty pochodzenia włoskiego, działającego w Dublinie. Drzeworyt wykonany został przez W. Robertsa wg rysunku Norwida na potrzeby almanachu nowojorskiej Wystawy Światowej 1853-1854 (The World of Science 1854).

Szersze informacje na temat ilustracji wykonanych przez Norwida w nowojorskiej publikacji, zob. s. 439, 440.

Parabola o świecy pod korcem

Tytuły: Parabola o świecy pod korcem (Norwid), Parabola o świecy na wiadrze (Norwid), Mała modląca się (Norwid); Modlitwa wieczorna [?] (Norwid), On n'allume point une chandelle pour la mettre sous un boisseau (Norwid), Paciorek dziecka („Świat”), Modlitwa dziecka (PWsz 11), Modlitwa dziecka (Parabola o świecy pod korcem) (Widacka), Przypowieść o świecy pod korcem (Chmurski 2011).

Czas powstania: 1855

Materiał i technika: akwaforta, suchoryt, ruleta, papier.

Wymiary: 15,8 × 10,3 (odcisk płyty).

Opis, sygnatury, napisy: Rycina składa się z dwóch kompozycji zestawionych w układzie pionowym. Górna scena, w formacie zbliżonym do kwadratu, przedstawia pogrążone w modlitwie dziecko ujęte tyłem, zwrócone $\frac{3}{4}$ w prawo. W długiej szacie, klęczy ono ze złożonymi dłońmi i pochyloną głową przy odwróconym do góry dnem drewnianym wiadrze, na którym stoi niewielki świecznik i leży kartka papieru. Zapalona świeca oświetla blaskiem fragment wnętrza z posadzką z prostokątnych płyt, tworząc wokół głowy dziecka świetlistą poświatę. Po lewej, nieco w głębi, zarysy posłania ze sfaldowaną pościelą. Po prawej fragment arkady w ścianie, zamykającej wnętrze. Dolna kompozycja w formie fryzu przedstawia popiersia ośmiorga dzieci w różnych ujęciach. Pierwsze po lewej zwrócone jest tyłem, $\frac{3}{4}$ w lewo. Pozostałe zwracają się w stronę centralnie usytuowanej dziewczynki, nad której głową unosi się motyl. Dwie dziewczynki z wpiętym we włosy kwiatem, inna, usytuowana przy prawej krawędzi, z kwiatowym wiankiem. Ponad głowami dzieci, wzdłuż całej szerokości sceny napis: „On n'allume point une chandelle pour la mettre sous un = / – boisseau.” (ozdobny inicjał litery O). Rycina sygnowana dwukrotnie; nad górną kompozycją, po prawej: „C. NORWID f. 1855” oraz wzdłuż lewego boku kompozycji dolnej: „NORWID f. 1855”.

Miejsce przechowywania:

- BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, egzemplarze ze spuścizny Norwidowskiej należącej do Zenona Przesmyckiego, przekazane po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN:
 - nr inw. G.4408 (wym. arkusza: 22,5 × 15,1);
 - nr inw. G.4410 (wym. arkusza: 22,4 × 15,1).
- MNK:
 - nr inw. III-ryc.-1555; odbitka brązową farbą na ciepłobiałym grubszym papierze, wym. arkusza: 22,2 × 15,5;
 - nr inw. III-ryc.-10105; odbitka brązową farbą na białym grubszym papierze, wym. arkusza: 16,5 × 11,8;
 - nr inw. III-ryc.-11047; odbitka czarną farbą na ciepłobiałym grubszym papierze, wym. arkusza: 22,5 × 15,6;
 - nr inw. III-ryc.-11048; odbitka szarą farbą na ciepłobiałym grubszym papierze, wym. arkusza: 21,5 × 16.

Exemplarz: MNK, nr inw. III-ryc.-1555

- MNP: nr inw. G 10110 – odbitka brązową farbą (miejscami tonowana) na białym papierze, wym. arkusza: 22,3 × 15,6. Na odwrocie napis fioletowym ołówkiem kopiowym: „XVI.b.2”. Egzemplarz zakupiony w 1923 r. do zbiorów Muzeum Wielkopolskiego (obecnie MNP) od Władysława Klugera z Krakowa.
- Kolekcje prywatne:
 - egzemplarz z kolekcji J.W. Gomulickiego sprzedany 2 grudnia 2000 r. na aukcji w antykwariatach warszawskich Lamus;
 - egzemplarz opatrzony u dołu odręczną dedykacją Norwida: „M-Ile Marie de Bolewski / 1856 N.orwid” sprzedany w 2014 r. przez Dom Aukcyjny Okna Sztuki, na aukcji kolekcji Zbigniewa Rybczyńskiego (Ochalscy 2014). Tożsamy z egzemplarzem znajdującym się do 1947 r. w Bibliotece Kórnickiej, który był eksponowany w Muzeum Wielkopolskim w Poznaniu w r. 1947 (zob. Eckhardtówna 1947, s. 173 poz. 8);
 - egzemplarz ze zbiorów A.K. Olszewskiego sprzedany 12.03.2020 za pośrednictwem domu aukcyjnego Artessia.

Bibliografia: PWsz 6, 559 (*Autobiografia artystyczna*); DW XI, 24, 30 i PWsz 8, 244 (list Norwida do A. Potockiego z 1855), DW XI, 69 i PWsz 8, 263 (?) (list Norwida do M. Pawlikowskiego z 1856), 525, 529; PWsz 9, 374 (?) (list Norwida do J. Kuczyńskiej z 1868), 376 (list Norwida do B. Zaleskiego z 1868), 387 (list Norwida do K. W. Wójcickiego z 1869), 616, 620; Kraszewski 1865, s. 177 (fragment – dolna kompozycja); Materiały, k. 2, 146, 166, 174, 470; Seruga 1933, s. 4; Grajewski 1972, s. 191 poz. 11070; PWsz 11, 79, 230, 361-362 poz. 211; Widacka 1985-1986, s. 160-162; Widacka 1996, s. 19, 21; Piątek 1998, s. 671; Polanowska 1998, s. 142; Lamus 2000, s. 69, poz. 246; Chlebowska 2001, s. 143; Lamus 2001b, s. 93, poz. 359; Melbechowska-Luty 2001, s. 135; Sudolski 2003, s. 234-235; Przesmycki 2005-2006, s. 111; Kalendarz 1, 587-588, 645, 691; Kalendarz 2, 236, 360, 362; Kalendarz 3, 28; Kuik-Kalinowska 2007, s. 352; Rudnicka 2007, s. 35, 44; Chlebowska 2011c, s. 185; Chmurski 2011, s. 265; Gadamska-Serafin 2011, s. 264-269; Chlebowska 2012b, s. 178, 184, 185; Chlebowska 2013a, s. 44; Chlebowska 2013b, s. 95; Chlebowska 2013d, s. V; Ochalscy 2014, s. 8 poz. 7; Salamon-Radecka 2014, s. 69.

Reprodukcje: „Świat” 1908, nr 4, s. 7; „Maski” 1918, nr 28, s. 541; Norwid 1934, między s. 240-241 (górna część ryciny – „Modlące się dziecko”); Norwid 1963, s. 149; PWsz 11, il. 211; Widacka 1985-1986, il. 7; Widacka 1996, il. 8; Norwid do pań 1999, s. 29; Lamus 2000, tabl. XVIII; Melbechowska-Luty 2001, il. 40; Janion 2001, s. 106; Sudolski 2003, s. 235; Kistelska 2010, s. 46; Chlebowska 2013a, s. 46 (barwna); Ochalscy 2014, s. 8, il. 7 (barwna); DW XI, 27; Falkowski 2018, s. 123 (barwna); Zajązkowski 2020, s. 56 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1914 – Pamiętnik wystawy starych rycin 1914, s. 59, poz. 558; MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 522; Muzeum Sztuki w Łodzi 1956 – Tradycja rembrandtowska 1956, s. 25, poz. 125, il. 18; MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 238; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 115, il. 99 (egz. z BN); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10 (egz. BN G.4408).

Uwagi: On n'allume point une chandelle pour la mettre sous un boisseau (fr.) – nie zapala się też światła i nie stawia pod korcem (cytat z Mt 5, 15, tłum. wg Biblii Tysiąclecia).

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Norwid rozmaicie tytułował tę pracę: *Parabola o świecy na wiadrze* (PWSz 9,387), *Parabola o świecy pod korcem* (PWSz 6, 559), *Mała modlitwa się* (PWSz 9, 376), *Modlitwa wieczorna* (PWSz 9, 374; w liście do Joanny Kuczyńskiej przesłał „szkic [...] *Modlitwę wieczorną*” – być może była to odbitka akwaforty, jako że twórca nierzadko wyrażał się nieścisłe o swych kompozycjach?). Jako obowiązujący przyjęto tytuł, który został użyty przez Norwida w jedynej oficjalnej jego wypowiedzi na temat dzieła, tzn. w [*Autobiografii artystycznej*] (PWSz 6, 559).

Według artysty rycina została odbita zaledwie w kilku egzemplarzach. W 1858 r. Norwid ofiarował blachę Janowi Kazimierzowi Wilczyńskiemu (znanemu paryskiemu wydawcy), który przekazał ją następnie Edwardowi Rastawieckiemu. Oprawiona za szkłem wisiała ponoć w jego mieszkaniu w Warszawie, o czym donosił Norwidowi Aleksander Lesser (PWSz 9, 387). Dalsze losy blachy nieznane.

Zaginione egzemplarze:

- Egzemplarz z zaginionego albumu Norwida, będącego po śmierci poety własnością jego kuzyna Aleksandra Dybowskiego w Paryżu (Materiały, k. 2v.; zob.: Przesmycki 2005-2006, s. 111), błada odbitka na grubym papierze, wym.: 15,5 × 10,2 (zob. Katalog VI).
- Egzemplarz z albumu Marii Trębickiej (k. 5 od końca), spalonego wraz ze zbiorami Biblioteki Kasińskich w Warszawie w czasie Powstania Warszawskiego w 1944 r. (Materiały, k. 174 v.). Zob. opis albumu Trębickiej w Katalog VI.
- Egzemplarz z kolekcji Wiktora Gomulickiego, od 1916 r. w zbiorach Wandy i Aleksandra Neumannów, opatrzone u dołu owalną pieczęcią własnościową: „Zbiory W. Gomulickiego” (Materiały, k. 146, zob. Chlebowska 2012b, s. 185).
- Egzemplarz ze zbiorów Konstancji Górskiej – wycinek górnej kompozycji o wym. 9,9 × 8,3 (Chlebowska 2011c, s. 185).

1098
Złoty kubek

Tytuły: Złoty kubek (Norwid), Okładka *Lirenki* Teofila Lenartowicza (PWsz 11).

Czas powstania: 1855

Materiał i technika: miedzioryt, papier.

Wymiary: 18,5 × 12,2

Opis, sygnatury, napisy: Kompozycja o charakterze fantastycznym. Filizanka z czarą z kielicha kwiatu powoju, z uskrzydłonymi główkami putt umieszczonymi pomiędzy płatkami. W miejscu ścianek naczynia wiejski pejzaż z chatą w otoczeniu gęstej roślinności. Jedna z fantazyjnie uformowanych gałązek kwitnącego krzewu tworzy uchwyt naczynia, na szczycie którego siedzi gołąb. Poniżej filizanki leży owca przybrana kwiatową girlandą, przy której kłęczy dziecko w długiej przepasanej koszuli. Zwrócone tyłem, rękami podtrzymuje wypełniony owocami kosz. Nad rysunkiem napis tytułowy książki: „LIRENKA / Teofila / Lenartowicza”. Poniżej rysunku napis i sygnatura: „prze-rysował z poezyi NORWID” oraz tytuł kompozycji: „ZŁOTY KUBEK”. W lewym dolnym rogu sygnatura rytownika: „ryt. JBD”.

Bibliografia: PWsz 6, 256 (*Biografie spóźnione*); Kraszewski 1865, s. 177; Materiały, k. 3v., 471; Biegeleisen 1913, s. 335; Seruga 1933, s. 4; Norwid 1968, t. 4, s. 173, 563; PWsz 11, 367 poz. 225; Widacka 1985-1986, s. 176; Polanowska 1998, s. 143; Melbechowska-Luty 2000, s. 52; Lamus 2001a, s. 88, poz. 332; Bojko 2003, s. 237; Sudolski 2003, s. 236; Kalendarz 1, 576; Kalendarz 2, 236; Kalendarz 3, 28; Dambek 2008, s. 69; Straus 2011, s. 316; Chlebowska 2012b, s. 178; Chlebowska 2013a, s. 44; Chlebowska 2013b, s. 96; Hamerski 2013, s. 245-247; Salamon-Radecka 2014, s. 71.

Reprodukcje: Lenartowicz 1855, okładka (oryginalny miedzioryt); „Chimera”, t. VIII, 1908, z. 22-24, s. 456; PWsz 11, il. 225; Widacka 1985-1986, il. 26; Literatura krajowa 1988, il. 108; Norwid 1990, s. 7 (nlb.); Ingłot 1991, s. 192; Witkowska, Przybylski 1997, s. 445; Janion 2001, s. 104; Straus 2011, s. 316 (barwna); Chlebowska 2013a, s. 47 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 538; Cyprian Norwid Przewodnik 1946, s. 42; BN, maj czerwiec 1969 – Liryka i druk 1969, s. 28, poz. 38.

Uwagi: Miedzioryt został wykonany przez Józefa Bohdana Dziekońskiego (zob. sygnatura rytownika) wg rysunku Norwida z przeznaczeniem na okładkę zbioru poezji Lenartowicza *Lirenka* (Poznań 1855). Kompozycja nawiązuje bezpośrednio do fragmentu wiersza *Złoty kubek* (s. 58): „Złotniczerku zrób mi kubek, / Tylko proszę, zrób mi ładnie: / Zamiast uszka ptasi dzióbek, / Moją matkę zrób mi na dzień, / A po brzegach na około / Liść przeróżny niech się świeci / A po bokach małe sioło, / A na spodku małe dzieci.”.

ryt. – rytował.

JBD – Józef Bohdan Dziekoński (1816-1855), prozaik epoki romantyzmu, autor „powieści niesamowitych”, związany z Cyganerią Warszawską, uznawany był nawet za „Papieża” tego nieformalnego ugrupowania artystycznego, wszedł w skład legionu Mickiewicza, a jako żołnierz silnie związał się z nurtem mesjanistycznym, w tym ze środowiskiem Andrzeja Towiańskiego.

W albumie Teofila Lenartowicza *Umarli żywi* znajduje się kopia miedziorytu wykonana ołówkiem, obcej ręki (Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, nr inw.: BZS.RKPS.2029.120).

W zaginionym albumie Norwida, będącym po śmierci poety własnością jego kuzyna Aleksandra Dybowskiego w Paryżu znajdowała się odbitka ryciny wykonana na grubym białym papierze, z szarą tintą, wym. 15,9 × 10,2 (Materiały, k. 2v.; zob.: Przesmycki 2005-2006, s. 111).

1099

Pragnę...

Tytuły: Pragnę... (Norwid), Pojenie żółcią (Materiały), Chrystus na krzyżu, pojony żółcią (PWsz 11), Chrystus na krzyżu (Widacka 1985-1986), Chrystus na krzyżu (Pragnę) (Melbechowska-Luty).

Czas powstania: 1856

Materiał i technika: akwaforta, papier.

Wymiary: 9,6 × 6,6 (kompozycja), 10,4 × 7 (odcisk płyty).

Opis, sygnatury, napisy: Scena pojenia ukrzyżowanego Chrystusa octem. Większą część kompozycji wypełnia sylwetka Zbawiciela o silnie podkreślonej muskulaturze, rozpięta na krzyżu. Wokół bioder krótkie perizonium, którego udrapowany koniec powiewa przy prawym biodrze. Głowa w koronie cierniowej, pochylona na lewe ramię. Pod krzyżem, po prawej stoi mężczyzna w luźnej szacie, podający ukrzyżowanemu gąbkę nasączoną octem, zatknietą na trzcinie. Po lewej stronie krzyża stoi kobieta z wyrazem bólesci na twarzy (Matka Boża) podtrzymywana przez stojącego tuż za nią młodzieńca (Jana Ewangelistę). Osoby stojące pod krzyżem ujęte w półpostaci. W tle pochmurne niebo pokryte ukośnym szrafowaniem. W lewym dolnym rogu ukośnie sygnatura z datą: „C. NORWID f. / 1856”.

Miejsce przechowywania:

- Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, Album Teofila Lenartowicza *Umarli żywi* (sygn. 2029, k. 21, nr inw. BZS.RKPS.2021) – unikatowy egzemplarz ryciny opatrzony przez Norwida tytułem, poniżej przedstawienia, w ramce okalającej rycinę: „pragnę...” oraz dedykacją „Teofilowi Lenartowiczowi / tę rycinę posłał C. N.”. Oba napisy atramentem. Odbity w czarno-szarej tonacji, wym. arkusza: 10,4 × 7,1, naklejony na karton o wym.: 26 × 17,7.

Bibliografia: Materiały, k. 3 r., 174 v.; 469; PWsz 7, 439, 730; Pwsz 11, 230, 362 poz. 212; Widacka 1985-1986, s. 162; Widacka 1996, s. 21; Polanowska 1998, s. 142; Sudolski 2003, s. 249; Kalendarz 1, 649; Przesmycki 2005-2006, s. 112; Maślanka 2007, s. 290 (przedruk: Maślanka 2014, s. 200); Chlebowska 2013b, s. 102; Chlebowska 2015a, s. 53; Katalog III, 16.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 212; Widacka 1985-1986, il. 8; Widacka 1996, il. 9; Melbechowska-Luty 2001, il. 41; Sudolski 2003, s. 250; Maślanka 2007, fot. 7; Chlebowska 2008a, s. 216; Siewierski 2012, wkładka po s. 164; Maślanka 2014, ryc. 9, po s. 192 (barwna); Chlebowska 2015a, s. 53 il. 7; Falkowski 2018, s. 370.

Uwagi: f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Zaginione egzemplarze:

- Egzemplarz z zaginionego albumu Norwida, będącego po śmierci poety własnością jego kuzyna Aleksandra Dybowskiego w Paryżu, odbity w tonacji brunatno-sepiowej na grubym

papierze, wym.: 11,3 × 7,8. W lewym dolnym rogu, półkółście okalając róg kompozycji podpis drobnymi literami, sygnatura z datą, czerwoną kredką: „C. NORWID f./ 1856” (Materiały, k. 3 r.; zob.: Przesmycki 2005-2006, s. 112).

- Egzemplarz z albumu Marii Trębickiej (k. 5 od końca) spalonego wraz ze zbiorami Biblioteki Krasieńskich w Warszawie w czasie Powstania Warszawskiego w 1944 r. (Materiały, k. 174 v.). Zob. opis albumu Trębickiej (Katalog VI).

1100
Alleluja I

Tytuł: Na cmentarzu (Alleluja) (Cyprian Norwid 1946), Dziewczyna na cmentarzu (Cyprian Norwid Przewodnik 1946), Alleluja – wersja pierwsza (PWsz).

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: akwaforta, ruleta, akwatinta, suchoryt, papier.

Wymiary: 24,1 × 15,9 (kompozycja).

Opis, sygnatury, napisy: Scena na cmentarzu usytuowanym pośród murów zrujnowanej antycznej świątyni. Na pierwszym planie po lewej młoda kobieta, ujęta w półpostaci, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Długie włosy opadają na ramiona i plecy, okalając twarz o przymkniętych powiekach i lekko rozchylonych ustach. Prawą ręką zdaje się unosić fałdy sukni. Po prawej nieregularnie rozmieszczone nagrobki. Scenerię zamyka rząd doryckich kolumn, dźwigających częściowo zniszczony gzyms z kolumnami drugiej kondygnacji. W głębi mury świątyni z trójkątnym frontonem, nad którym unosi się sylwetka dmącego w trąbę anioła, zwróconego w lewo, w zwiewnych szatach, z rozwianymi długimi włosami. U dołu, na kamiennym bloku napis: „ALLELUJA”. W prawym dolnym rogu sygnatura z datą: „Cyprian / NORWID / 1857”.

Znane są dwa stany ryciny; stan II różni się od stanu I wyłącznie obecnością napisu „ALLELUJA” na kamiennym bloku.

Miejsce przechowywania:

Stan I:

- BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, nr inw. G.4413 – odbitka w tonacji sepiovej z kolekcji Zenona Przesmyckiego, który otrzymał ją od Michaliny z Dziekońskich Zaleskiej z Grodna (Materiały, k. 466 v.), papier ciepłobiały, grubszy, wym. arkusza: 24,3 × 16,1. Brak napisu: „ALLELUJA”.

Stan II:

- ML, nr inw. E.1019 – egzemplarz zakupiony z kolekcji prywatnej w 1996 r., poniżej kompozycji po prawej sygn. oł.: „CNorwid”. Na odwrocie passe-partout nalepka: „Pierwsza wystawa dzieł sztuki ze zbiorów prywatnych, BWA Bydgoszcz, czerwiec 1974”.

Bibliografia: Materiały, k. 142, 146; Zrębowicz 1907a, s. 4 (dotyczy egzemplarza ze zbiorów Juliana Kołaczkowskiego); Norwid 1908, s. 168; Biliński 1973, s. 160; PWsz 11, 231, 362 poz. 213; Widacka 1985-1986, s. 163, 164; Królikiewicz 1993, s. 128; Widacka 1996, s. 24; Polanowska 1998, s. 143; Melbechowska-Luty 2001, s. 139; Sudolski 2003, s. 269-270; Melbechowska-Luty 2004, s. 42; Kalendarz 1, 690; Fieguth 2008, s. 13 (przedruk Fieguth 2014, s. 296); Borowiec 2009-2010, s. 203-208, 211-214; Chlebowska 2012a, s. 67-69; Chlebowska 2013b, s. 18, 102, 103; Chlebowska 2018a, s. 282-283.

Egzemplarz: BN, nr inw. G.4413

Reprodukcje: Norwid 1908, okładka; PWsz 11, il. 213; Norwid 1983b, s. 7; Widacka 1985–1986, il. 10; Królikiewicz 1993, il. 26; Widacka 1996, il. 11; Melbechowska-Luty 2001, il. 42; Norwid 2004, s. 186; Fieguth 2008, s. 19; Chlebowska 2012a, s. 67; Chlebowska 2013b, il. 79; Fieguth 2014, s. 295.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 523, tabl. 3, Cyprian Norwid Przewodnik 1946, s. 41; Muzeum Sztuki w Łodzi 1956 – Tradycja rembrandtowska 1956, s. 25, poz. 126; Bydgoszcz, BWA: *Pierwsza wystawa dzieł sztuki ze zbiorów prywatnych*; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 188, il. 4; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 10 (BN G.4413); ML 2010: „*Fortepian Szopena*” – próba interpretacji.

Uwagi: Bronisław Biliński rozpoznał na rycinie ruiny świątyni Hery (tzw Herajon II) w Paestum, uznawanej niegdyś za świątynię Posejdona (Biliński 1973, s. 160). Por. rys. Norwida *Świątynia w Paestum*, przedstawiający ruiny tej samej świątyni, w odmiennym ujęciu (poz. kat. 554; Katalog III, 210).

Norwid wykonał dwie wersje akwaforty, powstałe w oparciu o niemal identyczną kompozycję. Różnice dotyczą sposobu opracowania rys. oraz szeregu szczegółów (zob. następna poz. kat.). Trudno orzec, jaka była kolejność powstawania obu wersji, w związku z czym przyjęto utrwaloną w literaturze przedmiotu numerację, która ma wszakże charakter umowny.

Zaginione egzemplarze:

- Egzemplarz ze zbiorów Wiktora Gomulickiego w Warszawie (Materiały, k. 142, 146; Przesmycki mylnie zacytował tu za J. I. Kraszewskim opis drugiej wersji akwaforty).
- Egzemplarz ze zbiorów kolekcjonera Juliana Kołaczkowskiego, ok. 1908 własność Eugenii Kołaczkowskiej we Lwowie, zreprodukowany na okładce *Wyboru poezji* Norwida w edycji Zrębowicza (1908) (Materiały, k. 446 r. i v.).

Egzemplarz: ML, nr inw. E.1019

1101
Alleluja II

Tytuły: Alegoria Polski (Seruga), Na cmentarzu (Alleluja) (Teka); Alleluja – wersja druga (PWsz).

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: akwaforta, sucha igła, papier.

Wymiary: 24 × 15,9 (kompozycja), 25 × 16,8 (odcisk płyty).

Opis, sygnatury, napisy: Scena na cmentarzu pośród ruin antycznej świątyni. Na pierwszym planie po lewej ujęta w półpostaci młoda kobieta, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Głowa lekko pochylona, z włosami opadającymi na ramiona i plecy. Twarz o przymkniętych oczach i lekko rozchylonych ustach. Prawą ręką zdaje się unosić fałdy sukni, z lewego ramienia spływa obficie pofałdowana draperia. Wokół nagrobki wylaniające się spośród traw. Na pierwszym planie po prawej dwa przewrócone krzyże. Po prawej scenierię zamyka rząd doryckich kolumn dźwigających fragment gzymsu z kolumną drugiej kondygnacji. W głębi mur świątyni z trójkątnym frontonem, nad którym unoszą się dmące w trąby, trzy postacie anielskie, zwrócone w lewo, w zwiewnych szatach, z rozwianymi długimi włosami. U dołu, na kamiennym bloku napis: „ALLELUJA”. W prawym dolnym rogu sygnatura z datą: „Cyprian / NORWID / 1857”.

Miejsce przechowywania:

- MNW, Gabinet Rycin i Rysunków: nr inw. Gr.Pol.9828/1 – unikatowa odbitka ofiarowana przez Norwida J.I. Kraszewskiemu, umieszczona na tekturowej podkładce. Na odwrocie podkładki przyklejona kartka ze skierowanym do obdarowanego objaśnieniem sensu kompozycji: „Artysta próbował, czyli podobna jest / okazać obliczem, jako pierwsza trąba / zmartwychwstania czyni, iż ciało w ducha / a duch powraca w ciało. – Żyjąc albo / wiem w epoce, w której *realizm* i *idealizm* / postaciują się, zadanie powyższe / uważał za potrzebne empirycznie zgłębić. / Ale – widząc, iż rzecz mu się nie udaje / zniszczył blachę i dlatego *rycina taka / jest jedna tylko* [...]” (DW XII, 203).

Bibliografia: DW XII, 203 i PWsz, 9, 526 (list Norwida do J.I. Kraszewskiego z maja? 1863 r.), 663; Kraszewski 1865, s. 177; Materiały, k. 417, 418, 467; Seruga 1933, nr 127, s. 4; PWsz 11, 231, 362 poz. 214; Krakowski 1978, s. 116; Widacka 1985-1986, s. 163, 164; Widacka 1996, s. 24, 27; Polanowska 1998, s. 143; Melbechowska-Luty 2001, s. 139; Sudolski 2003, s. 269-270; Kalendarz 1, 690; Kalendarz 2, 138, 236; Borowiec 2009-2010, s. 203-208, 211-214; Chlebowska 2012b, s. 184; Chlebowska 2013b, s. 18, 102-103; Chlebowska 2015b, s. 46-47; Chlebowska 2018a, s. 282-283.

Reprodukcje: PZ F, po s. 144; Teka I, tabl. 6; Teka II, tabl. 23; Teka III, tabl. 6; PWsz 11, il. 214; Krakowski 1978, s. 115; Widacka 1985-1986, il. 11; Widacka 1996, il. 12; Norwid 1993, s. 30; Sudolski 2003, s. 269; Norwid 2001, s. 84; DW XII, 201 (barwna); Norwid 2020, s. 93.

Uwagi: Norwid wykonał dwie wersje akwaforty, powstałe w oparciu o niemal identyczną kom-

pozycję. Różnice dotyczą sposobu opracowania rysunku oraz szeregu szczegółów (zob. poprzednia poz. kat.). W omawianej wersji miejsce jednego anioła zajęły trzy, pojawiła się większa liczba krzyży cmentarnych, z lewego ramienia kobiety spływa sfałdowana draperia. Trudno orzec, jaka była kolejność powstawania obu wersji, w związku z czym przyjęto utrwaloną w literaturze przedmiotu numerację, która ma wszakże charakter umowny.

Wbrew temu, co Norwid pisał do J. I. Kraszewskiego, rycina nie została odbita wyłącznie w jednym egzemplarzu. Istniała jeszcze co najmniej jedna odbitka, należąca niegdyś do kuzyna poety Aleksandra Dybowskiego w Paryżu (prawdopodobnie wklejona do tzw. *Albumu Aleksandra Dybowskiego*, obecnie zaginiony, zob. Katalog VI). Był to egzemplarz na grubym, ciepło-białym, matowym papierze, wym.: 29,8 × 15,8 ze śladami „ręcznych tintowań” (Materiały, k. 467 r.). Fotografia tego egzemplarza (?) zachowała się w zbiorach Z. Przesmyckiego: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, nr inw. F.169 (PWsz 11, il. 214: mylnie rozpoznany jako egzemplarz dla J. I. Kraszewskiego).

ŁAPIGROSZ. SZKICE OBYCZAJOWE

Tytuł odnosi się do teki litograficznej opublikowanej tuż przed końcem 1857 r. w Paryżu przez Jana Kazimierza Wilczyńskiego, w ramach serii wydawniczej *Album Wileńskie, czyli Zbiór Rycin, Litografii i Chromolitografii, poświęcony wyłącznie sprawom krajowym, wykonanych przez najslawniejszych mistrzów w Paryżu, Rzymie* (seria 6, nr 3)¹⁸. To najpoważniejsze polskie wydawnictwo ilustrowane XIX wieku, powstające przy udziale znacznego grona polskich artystów, miało dorównywać poziomem artystycznym i edytorskim najwybitniejszym publikacjom europejskim. W tym celu Wilczyński podjął współpracę z paryskimi zakładami graficznymi: Josepha Lemerciera (litografie) oraz Francisa Chardona i Louisa Drouarta (techniki metalowe).¹⁹

Autorem *Łapigrosza*, składającego się z kilkudziesięciu obyczajowych obrazków opatrzonych, rozbudowanymi komentarzami autorskimi, zestawionych na czternastu tablicach, był Artur Bartels (1818-1885) – pisarz, poeta, satyryk, komediopisarz oraz rysownik-amator. Norwid był odpowiedzialny za opracowanie graficzne teki, czyli przeniesienie rysunków i tekstów Bartelsa na płyty litograficzne, które były następnie odbijane we wspomnianym zakładzie litograficznym Lemerciera w Paryżu. Nazwisko Norwida nie zostało wymienione ani na stronie tytułowej wydawnictwa, ani też w formie stosownych adnotacji – co było najczęściej stosowaną praktyką w tego typu wydawnictwach – na poszczególnych tablicach. Pięć tablic zostało natomiast opatrzonych przez samego Norwida sygnaturami umieszczonymi w obrębie kompozycji (tabl. 2, 4, 8, 9, 13), przy czym niektóre podpisy są trudne do odczytania, tak jakby były celowo ukryte pośród linii rysunku.

Inicjatorem zaangażowania Norwida do współpracy przy wydaniu utworu Bartelsa był Józef Ignacy Kraszewski, który niepokojąc się losami poety, zwrócił się do ich wspólnej znajomej, Michaliny Dziekońskiej, z prośbą o pośrednictwo u edytora *Album wileńskiego*:

[...] ktoś powracający z Paryża mówi mi, że Norwid jest w największej nędzy, a od nikogo daru nie przyjmie. [...] Jeśli Pani spotka gdzieś dr Wilczyńskiego, wydawcę *Album*, racz mu pani ode mnie polecić Norwida, żeby Mu dał koniecznie robotę jaką sztycharską.²⁰

Jeszcze przed 4 sierpnia 1857, być może wskutek interwencji Dziekońskiej, Wilczyński złożył Norwidowi jakąś ofertę. Początki współpracy nie układały się jednak pomyślnie. Edytor skarżył się Kraszewskiemu:

Trudny jest interes z zacynym i pocziwym Norwidem, dałem mu robotę, zgadzając się zupełnie na cenę, jaką oznaczył, tymczasem po kilku dniach oświadczył, że nie może z obcych rysun-

¹⁸ W katalogu wydawnictwa *Album wileńskie* autorstwa Jadwigi Jaworskiej *Łapigrosz* został odnotowany pod numerem 314 (Jaworska 1976, s. 370).

¹⁹ Jaworska 1972, s. 304.

²⁰ Rkpś BN III 6318, k. 51-52 (za: Kalendarz 1, 673)

ków rysować ani litografować, że własnego pomysłu przedmioty chętnie przyjmie [do] wykonania, tymczasem z tego, co posiada, do Albumu nic wybrać nie mogę. Wskutek perswazji przyrzekł jeszcze wziąć do namysłu i może zgodzi się na jaką robotę. Szkoda, że tak szlachetny i uczciwy człowiek ma swoje przywidzenia i do tego jest niesłuchanie drażliwy. Będę bardzo ucieszony, jeśli zgodzi się co rytować, ażeby mu przez to być pomocnym.²¹

W odpowiedzi Kraszewski pisał:

Dziękuję Panu za Norwida, rób, co można, szkoda mi go, ale kiedy tak trudny, cóż począć? Znakomity artysta i pisarz. Mógłby Panu skomponować i wykonać serię małych sztychów świętych do książek nabożnych, które by artystycznie wielką miały wartość. Na przykład święci naszego kraju w małym formacie.²²

Ostatecznie, mimo wcześniejszych zastrzeżeń, Norwid zgodził się opracować tablice litograficzne do „cudzych rysunków”, tzn. do kompozycji Artura Bartelsa. Teką, zawierającą okładkę broszurową, kartę z dedykacją dla Stanisława Wolskiego, notę informacyjną *Przestroga* (k. 1) i 14 tablic ilustracyjnych (k. 2-15), została opublikowana przed 12 grudnia 1857 r.²³ Zapewne w tym czasie Wilczyński donosił Kraszewskiemu:

Pisałeś Pan Dobrodziej do mnie do Paryża, ażebyś dał jaką robotę P. Norwidowi. Spełniłem Jego życzenie, powierzając wykonanie Łapigrosza, racz więc teraz to wydanie zaprotegować.²⁴

Kraszewski, zgodnie z oczekiwaniami podjął się promocji albumu, omawiając tekę szczegółowo w łamach „Gazety Warszawskiej”²⁵. Nie szczędził Bartelsowi pochwał:

Dotąd nie mieliśmy jeszcze podobnego rodzaju Albumów naszych własnych, i Topferowski ten wynalazek ręką p. Bartels’a przesadzony został... nie wiemy jak się przyjmie. Nikt jednak zdolniejszym ku temu nie był, nad niewyczerpanego rysownika tego, bo mu nie zbywa ani na łatwości ołówka, ani na dowcipie, z jakim objaśnia swe ilustracje. Talent pisarza i artysty objawiają się tu razem [...]. Mamy nadzieję, że się to na historii Łapigroszów nie skończy, a monografie Dusigro-

²¹ List z 4 sierpnia 1857: Biblioteka Jagiellońska, Notaty Brensztejna II/I-48, t. 22, *Korespondencja J.I. Kraszewskiego* k. 506. Cyt. za: Jaworska 1972, s. 341.

²² List z 18 sierpnia 1857, ze zbiorów Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie (za: Jaworska 1972, s. 401).

²³ Data na podstawie korespondencji z Wilna określonej na 12 grudnia, opublikowanej w „Kronice Wiadomości Krajowych i Zagranicznych” 1858, nr 2, s. 2-3. W literaturze przedmiotu oraz w katalogach bibliotecznych jako czas wydania *Łapigrosza* uznaje się 1858 r.

²⁴ List bez daty: Biblioteka Jagiellońska, Notaty Brensztejna II/I-48, t. 22, *Korespondencja J.I. Kraszewskiego*, k. 564. Cyt. za: Jaworska 1972, s. 341.

²⁵ J.I. Kraszewski, *Listy do Redakcji Gazety Warszawskiej*, „Gazeta Warszawska” 1858, nr 64, s. 3, nr 65, s. 1, 2.

szów, Wydrwigoszków i innych tego rodzaju postaci, dopełnią nam historii naturalnej tak szczególnie poczętej.²⁶

Zgodnie ze strategią przyjętą przez wydawcę oraz – w nie mniejszym stopniu – z uwagi na wyrażane wobec twórczości Bartelsa uznanie, Kraszewski w swej recenzji pominął milczeniem udział Norwida. Autor *Lapigrosza* wysłał Kraszewskiemu listowne podziękowania za nadzwyczaj życzliwą opinię, przy okazji wyrażając swoje niezadowolenie z efektów pracy Norwida:

Czemże potrafię dowieść Jaśnie Wielmożnemu Panu wdzięczność moją za łaskawe i tyle pochlebne zdanie o moim *Lapigroszu*, które wyczytałem w „Gazecie Warszawskiej”. W istocie jest to ze strony Jaśnie Wielmożnego Pana największe dobrodziejstwo dla mnie uczynione, bez tego bowiem mój *Lapigrosz*, jedna z najgorszych moich robót, bo lat już temu ze dwanaście naszkicowany niedbale, bez najmniejszej myśli, że kiedykolwiek wyjdzie na świat, przy tym zepsuty przez niedbałe przerysowanie w Paryżu, byłby doznał najsmutniejszego losu, wpadłszy pod krytykę krytyków z profesji, którzy w imieniu kapłaństwa sztuki łatwo przekonawszy wszystkich, że ja nie jestem Rafaelem, dowiedliby, że w *Lapigroszu* ani nie ma sensu, ani talentu [...].²⁷

Nieznana jest opinia wydawcy na temat wykonanej przez Norwida pracy, aczkolwiek niewykluczone, że podzielał on krytyczną opinię Bartelsa. Faktem jest, że współpraca z twórcą *Solo* ograniczyła się wyłącznie do omawianej teki, mimo, że tuż po *Lapigroszu* Wilczyński opublikował dwa kolejne utwory Bartelsa: *Pan Eugeniusz. Szkice obyczajowe* i *Pan Atanazy Skorupa człowiek postępowy. Szkice obyczajowe*. Nie doszło również do realizacji propozycji Kraszewskiego, zlecenia Norwidowi wykonania serii obrazków dewocyjnych. Pomysł ten nawiązywał z jednej strony do działalności Wójcickiego, który w ramach *Album wileńskiego* publikował reprodukcje dzieł sztuki, w tym „dawne obrazki świętych i cudowne” (seria czwarta)²⁸ oraz reprodukcje obrazów z kościołów wileńskich i innych (seria piąta). W ramach tej ostatniej serii ukazało się ok. 300 niewielkich sztychów, głównie stalorytów, których produkcja stanowiła – jak sugerowała J. Jaworska – „jedną z podstaw ekonomicznych istnienia firmy”.²⁹ Z drugiej strony, niewykluczone, że do Kraszewskiego trafiła jedna z ofert usług rytowniczych, jakie w połowie lat 50. Norwid – poszukujący źródeł zarobkowania – rozsyłał swoim znajomym: „Przyjmuję pomysł opisany w sposób przystępny albo i poetyczny, albo z cytacji autorów – albo z motywów wskazanych.[...] Obejmuję w tym od rycin do kalendarza np. aż do najwyższych świętych, religijnych koncepcji stylu poważnego[...]”.³⁰

²⁶ Tamże, nr 64, s. 3; nr 65, s. 2.

²⁷ List z 6 maja 1858 r. (za: K. Bartoszewicz, *Korespondencja J.I. Kraszewskiego*, „Przegląd Literacki” 1898, nr 4, s. 4).

²⁸ E. Rastawiecki, *Album wileńskie wydawane przez pana J.K. Wilczyńskiego*, „Pamiętnik Sztuk Pięknych”, t. I, 1850, cz. I, s. 61.

²⁹ Jaworska 1976, s. 222.

³⁰ List do Adama Potockiego z 1855 (DW XI, 25-26).

Udział Norwida w edycji *Łapigrosza* wzbudzał zainteresowanie przede wszystkim w kręgu badaczy jego twórczości, którzy rozważali zakres i charakter wykonanych w ramach tego zlecenia prac. Juliusz W. Gomulicki, opierając się wyłącznie na cytowanym autokomentarzu Bartelsa z listu do Kraszewskiego, uznał że „wszystkie szkice Bartelsa – nakreślone wyjątkowo niedołężnie – częściowo poprawił, a częściowo na nowo skomponował Norwid”³¹. Jeszcze większy zakres inwencji został przypisany twórcy *Solo* w katalogu jego monograficznej powojennej wystawy, w którym stwierdzono, że były to rysunki „rzekomo tylko poprawiane przez Norwida, a w istocie dzieła oryginalne”³². Za opinią tą podążył Zbigniew Sudolski, który uznał, że Norwid wykonał „własną wersję albumu graficznego według rysunków satyrycznych Artura Bartelsa”.³³ Hanna Widacka, autorka jedynego kompletnego opracowania graficznej spuścizny Norwida, powtórzyła zasadniczo opinię Gomulickiego, aczkolwiek zakończyła swą wypowiedź uwagą, wyrażając nieco większą ostrożność:

Znając [...] niechęć poety do niewolniczego kopiowania obcych wzorów, można z dużym prawdopodobieństwem założyć, iż udział Norwida nie ograniczył się tylko do przerysowywania. Szkice Bartelsa były bądź przezeń korygowane, bądź całkowicie zmieniane. Wobec braku oryginalnych rysunków (pierwowzorów) trudno jest rozgraniczyć, gdzie kończy się *inventio* Bartelsa, a zaczyna się Norwida.³⁴

Bez wątpienia, co podkreślał już w swoich notatkach Zenon Przesmycki i co wybrzmiewa pośrednio w przywołanych komentarzach późniejszych badaczy, rysunki w tece Bartelsa noszą „wyraźne cechy Norwidowskie”.³⁵ Nietrudno dostrzec w tych kompozycjach charakterystyczny dla twórcy *Solo* dynamiczny, nieregularny dukt linii, kreślonej, zwłaszcza w partiach tła i otaczającej postaci scenerii, energicznymi, spontanicznymi ruchami pióra. Jest on widoczny choćby w sposobie przedstawiania drobnej roślinności, traw i krzewinek, których pędy często zakończone są znamiennymi „pętelkami” i zgrubieniami. Także i w rysunku postaci, nie ograniczonym wyłącznie do ściśle konturowego wyznaczenia określonych form, mamy do czynienia z nieregularnym szrafo-

³¹ PWsz 11, 369, poz. 228. Opinię tę podziela również A. Melbechowska-Luty, autorka monografii poświęconej artystycznej twórczości Norwida (Melbechowska-Luty 2001, s. 133).

³² Cyprian Norwid 1946, s. 118 poz. 539.

³³ Z. Sudolski, *Norwid. Opowieść biograficzna*, Warszawa 2003, s. 278.

³⁴ Widacka 1985-1986, s. 165.

³⁵ Przesmycki prawdopodobnie nie znał okoliczności, związanych z Norwidowskim zleceniem dla Wilczyńskiego, ponieważ z oburzeniem odnotowywał, iż ilustracje do *Łapigrosza* „są – już nie plagiatem nawet, ale prostą kradzieżą, gdyż plansze 2, 4, 8, 9 są sygnowane inicjałami czy monogramami, czasem nawet literką, a 13-ta podpisana w całości przez Norwida (o którym ani w tytule, ani w przedmowie najmniejszej nie ma wzmianki) i parę innych (np. 7, 10, 15) robi wrażenie, że podpis czy sygnaturę zacierano; w pozostałych dostrajano się co najwyżej do tamtych, naśladowano Norwida – o ile i one nie są jego. Rysunki wymienione mają wyraźne cechy Norwidowskie” (Materiały, k. 465 verso.).

waniem partii zacienionych, dalekim od standardowego dla tego typu wydawnictw, uporządkowanego i precyzyjnego, a zarazem pozbawionego znamion indywidualizmu, sposobu wydobywania modelunku światłocieniowego. Poza kwestiami warsztatowymi warto zwrócić uwagę na pojawiające się w omawianym zbiorze charakterystyczne dla twórczości Norwida typy fizjonomii. W niektórych przedstawieniach dostrzeżemy znamiona idealizacji i swoistego uszlachetnienia wizerunków starców, by wspomnieć tylko podobizny Żydów z tabl. 10 i 13 (poz. kat. 1110, 1113) oraz wędrownych żebraków z tabl. 11. W kontekście tego ostatniego przykładu warto sięgnąć do albumu Bartelsa zatytułowanego *Typy litewskie*, znajdującego się w zbiorach Biblioteki Narodowej, mieszczącego ponad 50 akwarel i rysunków pochodzących z roku 1847, a zatem z czasu powstania oryginalnych prac do *Łapigrosza*. Otóż, pośród kameralnych obrazków rodzajowych oraz wizerunków, składających się na popularny w epoce zbiór „typów i charakterów”, znajdziemy niemal identyczne przedstawienie żebraków³⁶. Poza drobnymi zmianami w sposobie upozowania postaci, różnice dotyczą głównie fizjonomii twarzy, co potwierdza sformułowaną powyżej sugestię. Postaci przedstawione w górnej partii tabl. 13 *Łapigrosza* prezentują z kolei karykaturalne przetworzenie rysów, budzące wyraźne skojarzenia z nieco późniejszymi litografiami piórkowymi Norwida: *Echo ruin* (poz. kat. 1117) i *Scherzo* (poz. kat. 1118). Szkic dworku z tablicy 10 do złudzenia przypomina natomiast młodzieńczą akwarelę z widokiem rodzinnego domu w Laskowie-Głuchach (poz. kat. 525; Katalog III, 145).

Bez znajomości oryginalnego dzieła Bartelsa – jak słusznie podkreślała Widacka – nie sposób wykazać pełnego zakresu zmian i przekształceń dokonanych na tym materiale przez Norwida. Powyższa próba wypunktowania cech warsztatowych oraz fragmentów przedstawień, wykazujących wyraźne analogie do autorskiej twórczości plastycznej Norwida, miała na celu zarysowanie potencjalnych kierunków i obszarów modyfikacji. Nie dotyczyła ona rzecz jasna aspektów kompozycyjnych, co do których trudno wysuwać w tym względzie jakiegokolwiek sugestie. Należy zatem podkreślić, że aprioryczne stwierdzenie Gomulickiego, jakoby niektóre tablice *Łapigrosza* Norwid na nowo skomponował, zastępując oryginalne rysunki, pozbawione jest jakichkolwiek podstaw merytorycznych. Wypada odnotować, że autor *Łapigrosza*, mimo że uprawiał swą twórczość artystyczną amatorsko, uznawany jest za utalentowanego rysownika, „co uwidacznia się zwłaszcza w cyklu rysunków satyrycznych [...] wykonanych żywą, energiczną kreską, z dużą dozą spostrzegawczości i poczuciem humoru”.³⁷ W kontekście słów Janiny Wiercińskiej, nie tylko bezpodstawną (wszak odnoszącą się do prac nieznanych), ale również nader krzywdzącą wydaje się dokonana przez edytora *Pism wszystkich* konstatacja, że szkice Bartelsa były „nakreślone wyjątkowo niedołąźnie”, oparta wyłącznie na wspomnianym, wybitnie krytycznym, autokomentarzu autora cyklu. Owszem, nietrudno zauważyć, że poszczególne tablice *Łapigrosza* nie są podporządkowane rygorom kompozycyjnej poprawności, nie mają wytyczonego regularnego pola obrazo-

³⁶ Sygn. albumu: AFRys.12/IV; nr inw. rys.: R.3048, zob. Grońska 1991, s. 25.

³⁷ J. Wiercińska, *Bartels (Barthels) Artur*, [hasło], w: *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Malarze, rzeźbiarze, graficy*, t. I.; A-C, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1971, s. 94.

wego, a towarzyszące ilustracjom napisy bywają niewłaściwie rozplanowane (np. poz. kat. 1114), należy jednak mieć na uwadze fakt, że dzieło prawdopodobnie nie powstało z zamiarem przyszłej publikacji.

Zdecydowanie najbardziej stosowny punkt odniesienia dla szkiców obyczajowych o Łapigroszu, rzucający zarazem sporo światła na kwestię wierności Norwidowskich odrysów wobec oryginalnych szkiców, stanowi nie notowane dotychczas w spuściźnie Bartelsa dzieło zatytułowane: *Człowiek wysokiego urodzenia* ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego.³⁸ Jest to rysunkowo-literacki utwór, przedstawiający ujęte w satyrycznym tonie dzieje życia arystokraty, skomponowany niemal identycznie jak *Łapigrosz*. Składa się z 36 kart, z których każda mieści zestawienie kilku rysunków, opatrzonych rozbudowanym komentarzem. Wszystkie rysunki wykonane zostały piórem i atramentem, na szkicu ołówkowym, starannie, z dużą dbałością o odwzorowanie szczegółów, czy to w rysunku postaci, czy elementów scenerii. Dzieło datowane jest w katalogu bibliotecznym na lata 1845-1858, z kolei na stronie tytułowej oznaczone jest numerem „4”, a zatem najpewniej powstało później od *Łapigrosza*, skomponowanego – jak donosił autor Kraszewskiemu – ok. 1845 roku. Nawet jeśli postawimy tezę, iż teka wileńska prezentuje wyższy poziom artystyczny, analiza porównawcza obu cykli ujawnia, iż były to niewątpliwie dzieła bliźniacze zarówno w sposobie opracowania poszczególnych tablic, jak i całości. W związku z tym za słuszne należy uznać przypuszczenie, że inwencja Norwida znalazła swój wyraz głównie w zakresie technicznych i stylistycznych aspektów rysunków Bartelsa oraz wybranych elementów poszczególnych przedstawień. Wydaje się ono również zasadne w świetle okoliczności powstania Norwidowskich odrysów, które zostały wykonane w ramach zlecenia, przyjętego wprawdzie z oporami, ale zapewne zobowiązującego wykonawcę do wierności wobec oryginału, zwłaszcza w zakresie kompozycji. Niejasnym pozostaje fakt, że Norwid opatrzył własną sygnaturą tylko pięć spośród czternastu tablic. Trudno orzec, czy wybór ten związany był z większym niż w pozostałych przypadkach zakresem przekształceń wyjściowego wzoru i czy powinniśmy doszukiwać się w wyróżnionych w ten sposób tablicach większego udziału Norwidowskiej ręki.

Na pograniczu rozważań dotyczących wkładu twórcy *Solo* w ostateczny kształt omawianego wydawnictwa sytuuje się kwestia poruszona przez Jana Strausa, który sugerował, że Norwid mógł mieć również wpływ na wygląd okładki tego dzieła, zwracając uwagę że literactwo (chodzi o zapewne o słowo „Łapigrosz”) zdecydowanie wyróżnia się na tle tytułatur z epoki.³⁹ Straus powoływał się również w tej kwestii na wykonaną przez Norwida ilustrowaną okładkę poetyckiego tomu *Lirenka* Teofila Lenartowicza, której „bezpretensjonalnie wysztichowany tytuł”⁴⁰ również wyszedł spod norwidowskiej ręki (zob. poz. kat. 1098). Budowanie analogii pomiędzy tymi dwoma, tak odmiennymi realizacjami, nie wydaje się uzasadnione. Wprawdzie nie można całko-

³⁸ Sygn. F78-36/1-36. Album, oprawiony w twardą kartonową oprawę w kolorze czarnym, o wym. kart: 21,9 x 35,5, oznaczony jest ekslibrisem: „Z biblioteki Eustachego hr. Tyszkiewicza”.

³⁹ Straus 2011, s. 316-317.

⁴⁰ Tamże, s. 317.

wicie wykluczyć udziału Norwida w opracowaniu okładki *Łapigrosza*, ale też nie można w sposób odpowiedzialny uznać go za jej twórcę.

W najnowszych badaniach dotyczących historii polskiego komiksu, prowadzonych przez Sławomira Zajączkowskiego, który zaliczył teki Bartelsa do kategorii protokomiksu, po raz pierwszy podjęta została – nieobecna w literaturze norwidologicznej – kwestia autorstwa tekstu *Łapigrosza*:

Zastanawiam się, czy Cyprian Norwid mając szkic historii Artura Bartelsa nie podkreślił go nieco i nie nadał historii głębi; pamiętamy że Norwid nie tylko zmieniał i rytował rysunki, ale i wpisywał teksty. Mając na uwadze lżejszą formę prozy Bartelsa w kolejnych dwóch historyjkach „Pan Eugeniusz” i „Pan Atanazy Skorupa, człowiek postępowy” i wiedząc, że przy „Łapigroszu” pracował Norwid, można zaryzykować, że „Łapigrosz” także w warstwie literackiej miał dwóch autorów.⁴¹

Autor powoływał się m.in. na passus z opracowania H. Widackiej, rozpoczynający się od słów: „Norwid wyśmiewa tępotę, hipokryzję i chciwość Łapigrosza”⁴², sugerujący jakoby to właśnie *Pro-methidiona* był autorem tekstu. Trzeba jednak mocno podkreślić, że opinia uczonej miała charakter uogólniający, pozbawiony ścisłego rozgraniczenia autorstwa poszczególnych warstw dzieła (werbalnej i ikonograficznej). Nie dysponujemy żadną dokumentacją, która wskazywałaby, że Norwid dokonywał korekt w tekście dzieła. Porównawcza analiza stylistyczna *Łapigrosza* z innymi utworami Bartelsa oraz Norwida również nie uprawnia do postawienia takiej tezy. Wydaje się również mało prawdopodobne, by Norwid decydował się na ingerencję w obcy – gotowy już – tekst, który na zamówienie Wilczyńskiego miał przygotować do publikacji. Podsumowując: brak stosownych świadectw czy choćby przesłanek natury stylistycznej nie pozwala w sposób odpowiedzialny postawienie tezy o uznaniu Norwida za współautora tekstu *Łapigrosza*.

Decyzja o włączeniu całej teki do korpusu prac plastycznych Norwida może budzić wątpliwości. Generalnie można wskazać dwa różne podejścia do sprawy:

- uwzględniamy tylko tablice sygnowane (przedstawiona argumentacja pokazuje, że to może być ujęcie zbyt zachowawcze),
- notujemy wszystkie prace, nie mając oczywiście pewności co do zakresu i wkładu twórczego Norwida w realizację poszczególnych tablic.

To drugie podejście, zaprezentowane w Katalogu, jest z punktu widzenia edytorskiego bezpieczniejsze, nie naraża bowiem dzieła Norwida na brak i nieuzasadnione uszczuplenie. Należy wskazać mocno podkreślić, że ma ono charakter pragmatyczny, natomiast nie stoi za tym rozwiązaniem pewność co do zakresu twórczego wkładu Norwida w ostateczny kształt opublikowanego dzieła.

Z uwagi na fakt, że *Łapigrosz. Szkice obyczajowe* jest nade wszystko dziełem Artura Bartelsa, włączona do korpusu prac plastycznych Norwida litograficzna teka nie została opatrzona, w odróżnieniu od w pełni autorskich zbiorów (albumów, szkicowników) twórcy *Solo*, nadrzędnym

⁴¹ Zajączkowski 2020, s. 60.

⁴² Widacka 1996, s. 30.

rzymskim numerem porządkowym.

Wykaz tytułów tablic mieszczących się w tece *Łapigrosz. Szkice obyczajowe*:

Łapigrosze – poz. kat. 1102

Pochodzenie Łapigroszów – poz. kat. 1103

Małżonki Łapigroszów – poz. kat. 1104

Potomstwo Łapigroszów – poz. kat. 1105

Dwór Łapigroszów – poz. kat. 1106

Dygnitarze dworu Łapigroszów – poz. kat. 1107

Wiadomości naukowe Łapigroszów – poz. kat. 1108

Badania naukowe Łapigroszów – poz. kat. 1109

Szczególne upodobania Łapigroszów – poz. kat. 1110

Filantropia Łapigroszów – poz. kat. 1111

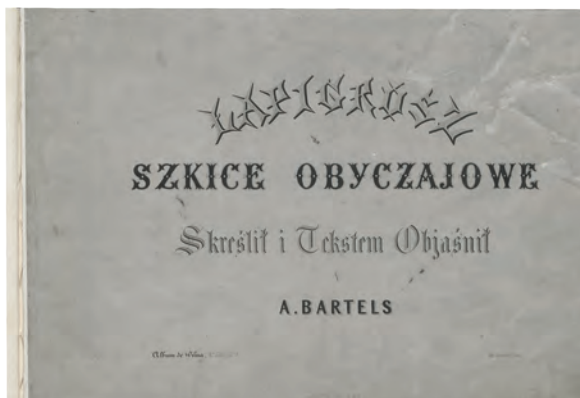
Podróż Łapigroszów na kontrakta – poz. kat. 1112

Łapigrosze na kontraktach – poz. kat. 1113

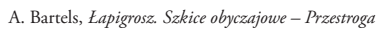
Zabawy Łapigroszów – poz. kat. 1114

Epilog – poz. kat. 1115

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 686-688; Korespondencja Kroniki 1858, s. 2; Kraszewski 1858, nr 64, s. 3, nr 65, s. 1, 2; Katalog nr 10, s. 42 poz. 748; Katalog nr 11, s. 49 poz. 893; Łapigrosze 1954, s. 12-13 (reprodukcje kilku tablic); Jaworska 1972, s. 341; Jaworska 1976, s. 370 poz. 314; PWsz 11, 369, poz. 228; Widacka 1985-1986, s. 164-166; Widacka 1996, s. 27, 30; Melbechowska-Luty 2001, s. 133; Pawlak 2002, s. 46; Lamus 2006, poz. 383; Kalendarz 1, 678, 686; Bartels, Norwid 2020, s. 5-19 (reprodukcje wszystkich tablic); Wabik 2020, s. 108-111; Zajączkowski 2020, s. 56-61.

A. Bartels, *Łapigrosz. Szkice obyczajowe* – okładka

Łapigrosze

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Trzy niezależne usytuowane postacie męskie opatrzone podpisami. Po lewej mężczyzna we fraku, w czapce z daszkiem i w wysokich butach idący szybkim krokiem po bruku, z rękami w kieszeniach, $\frac{3}{4}$ w prawo. Podpis: „Pan Łapigrosz w mieście powiatowem / starający się o opiekę nad sierotami / Rodziców zamożnych.”. Pośrodku mężczyzna w niechlujnym wymiętym kubraku oraz w rozpiętej koszuli, stojący na drewnianej podłodze, $\frac{3}{4}$ w lewo. Podpis: „Pan Łapigrosz / w gronie rodziny”. Po prawej tęgi mężczyzna w płaszczu z dwurzędowym zapięciem, z pękiem kluczy na kółku w prawej ręce, stojący pośród drobnej roślinności, en face. Podpis: „Pan Łapigrosz / przy zatrudnieniach gospodarskich”. U góry kompozycji napis tytułowy: „Łapigrosze”, w prawym górnym rogu numeracja tablicy: „2”. W prawym dolnym rogu, w obrębie rysunku, pośród traw sygnatura: „CN:” (w formie monogramu wiązanego).

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 686; Widacka 1985-1986, s. 165; Kalendarz 1, 678.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 2 (oryginalna litografia); „Sowizdrzał 1913, nr 1, s. 5; Łapigrosze 1954, s. 12; Okoń 1992, s. 122, il. 55; Pawlak 2002, s. 46; Zajączkowski 2020, s. 6.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 253.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Lapigrosze

Pan Lapigrosze w mundurze
stojący na cmentarzu nad grobami
Adama i Ewy.

Pan Lapigrosze
w grobie siedzący

Pan Lapigrosze
przy balustradzie gospodarskiej.

Pochodzenie Łapigroszów

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Sześć niezależnych scen opatrzonych numerami porządkowymi (I-VI) oraz rozbudowanymi podpisami.

I. Mężczyzna w płaszczu, zwrócony w lewo, stojący przy łóżku, w którym siedzi starzec, zwracający się do niego z wyciągniętą ręką. Obok, na podłodze otwarta skrzynia. Napis: „Ojciec Pana Łapigrosza służył całe życie za / Ekonoma w Domu Książęcym – umierając przekazał synowi / niezłą w gotówce sytuację i chwalebne przykłady do naśladowania.”

II. Otyły, łysiejący mężczyzna siedzący w wygodnej pozie na kanapie, z nogą założoną na nogę. Nad nim, na ścianie lustro (obraz) z dwoma świecznikami po bokach. Podpis: „Jakoż z Ekonomczuka staje się Dzierżawcą, potem Dziedzicem a nareście całą gębą / Panem, tak że ma sobie za największe ubliżenie, jeśli go kto nazwie=”

III. Trzej mężczyźni w długich okryciach wierzchnich, jeden w czapce z daszkiem, dwaj w wysokich futrzanych czapach, stojący w wiejskiej scenerii. Na dalszym planie po lewej kościół, po prawej dwór pośród drzew. Podpis, stanowiący kontynuację sceny poprzedniej (II): „Szlachcicem, tym mianem wyłącznie nazywa najbiedniejszą / szlachtę i Jednodworców, różną od pana Łapigrosza ilością ziemi, prawem / wdowania i krojem kapoty”.

IV. Otwarta koperta zaadresowana: „Wielmożnemu Imci Panu / Łapigroszowi / Sędziemu i Dobrod[ziejowi] / w Boćwinskach”. Podpis: „Pan Łapigrosz czy był kiedy w urzędowaniu lub / nie, ma zawsze niezaprzeczone prawo do tytułu / Sędziego i Dobrodzieja.”

V. Dwaj mężczyźni stojący we wnętrzu, naprzeciw siebie, na tle okna z upiętymi kotarami. Po lewej tęgi, zwrócony w prawo, w czapce z daszkiem na głowie, po prawej szczupły, zwrócony w lewo, z odkrytą głową i jakimś dokumentem w dłoni. Podpis: „W rozmowach zaś i korespondencji z własnymi oficya= / listami jest zawsze Jaśnie Wielmożnym.”

VI. Mężczyzna we fraku, z orderem na piersi i z kapeluszem w dłoni, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo, głowa odchylona nieco w prawo, stoi na trotuarze. Podpis: „W szczęśliwych swoich marzeniach Pan Łapigrosz / widzi się nieraz Marszałkiem i orderowym Panem.”

W górnej części karty, pośrodku napis tytułowy: „Pochodzenie Łapigroszów”, w prawym górnym rogu numeracja tablicy: „3”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 686.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 2 (oryginalna litografia); Pawlak 2002, s. 46; Bartels, Norwid 2020, s. 50; Wabik 2020, s. 110.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 254.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Małżonki Łapigroszów

Czas powstania: 1857**Materiał i technika:** litografia, papier.**Wymiary:** 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Cztery stojące postacie kobiece, każda opatrzona u dołu rozbudowanym opisem. Kolejno, od lewej: tęga kobieta w domowej sukni i w czepcu ze wstęgami, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Podpis: „Albo. Pocziwa sobie babina, nieco zrzedna w Domu ale / za to doskonała Gospodyni; drób u niej najtuczniejszy, kro- / wy najdojniejsze, ogrodowiny najlepsze, w pieczeniu / ciast i urządzeniu wędlin celuje. Pożycie małżeńskie osła= / dza corocznie znacznym zapasem konfitur, soków, maka= / roników i innych łakoci. Pod względem wykształcenia umysłowego, czyta biegle złoty ołtarzyk, sylabizuje listy / Małżonka, pisze zrozumiale tylko dla siebie regestra / białizny i rzadko się kłóci z mężem”. Kobieta w rozłożystej sukni i w kapeluszu-budce z pióropuszem, o modnie ufryzowanych włosach, ujęta w lewym profilu. Podpis: „Albo. Elegantka która ponieważ jest z domu / Olmśnicka i wniosła aż 25000 złp. posagu, widzi się / w konieczności noszenia pół tuzina spódnic gu= / mowanych, każdego lata bydy w Druskienikach, dwa razy do roku w Wilnie, a co dwa lata przynajmniej w Warszawie: / co wraz z wydatkami za ubranie i kaprysy Jejmościne, / kosztuje Męża rocznie tyle, ile wynosi cały jej posag. / Cierpi spazmy, któremi wszystko co się tylko zamarzy / wydobywa z Męża. W ciągłych jest spacerach i wizytach / sąsiedzkich na wielkie utrapienia koni stajennych / i fabrycznych, a nawet i samych sąsiadów których / ogaduje. Parluje z lekka po francuzku, czyta ro= / manse ambonuje dzienniki mod, a gospodar- / stwa znać nie chce. Gwałtownie chce jechać za / Granicę, i z tego powodu co rok się czuje słabszą na piersi.”. Dalej po prawej, szczupła mizerna kobieta w skromnej sukni, w czepcu z falbaną, w prawym profilu. Podpis: „Albo. Ni to ni owo: Prochu nie wymyśli, / ale cicha nudna, ale nie naprzykrzona. Nie / piękna, ale do ludzi podobna. Nie elegantka, / ale ochędożna, nieposażna, ale też nie bez grosza, w Mężu widzi wszystkie Mądrości. / Pości trzy dni na tydzień, cztery razy na rok / spowiada się. Ma wielkie nabożeństwo do / wszystkich miejsc cudami słynących i / prócz ogorków z miodem nic namiętne / nie lubi.”. Przy prawej krawędzi tęga, rozczłuszczona, korpulentna kobieta, rozczochrana, z oślimi uszami na głowie, stojąca obok stolika, na którym stoi butelka i szklanka, długa szata do kostek, wokół talii i na ramionach materia przypominająca szal lub koc. Usta otwarte. Podpis: „Albo. Baba zła, brzydka, flondra, rzadko się umywa, rzadziej / jeszcze czesze. Słysząc ją ciągle w domu jak excytarz Domini= / kański, a często i do kija się bierze – Sąsiadki twierdzą że się / lubi zakrapiać, ale to mogą być plotki. Strasznie jest du= / mna ze swych cnot małżeńskich, które te zalety zda= / niem ludzi złośliwych mają jedynie ztąd wynikać, że / jest szkaradnie szpetną.”. W obrębie tego rysunku, po prawej, pośród gęstego szrafowania słabo widoczna sygnatura: „CNorwid[?]”. W górnej części karty, pośrodku napis tytułowy: „Małżonki Łapigroszów”, w prawym górnym rogu numeracja tablicy: „4”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 686; Kalendarz 1, 678.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 4 (oryginalna litografia); Łapigrosze 1954, s. 13; Bartels, Norwid 2020, s. 8.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 255.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Potomstwo Łapigroszów

Czas powstania: 1857**Materiał i technika:** litografia, papier.**Wymiary:** 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Pięć postaci dziecięcych, każda opatrzona u dołu rozbudowanym opisem. Kolejno, od lewej: dziewczynka w eleganckiej sukience i w kapeluszu przybranym kwiatami, w ujęciu na wprost. Podpis: „Julcia lat 6. Przyjemne stworze- / nie, ubierają ją jak małpkę. Każą jej pa- / płąć niby to po francusku. Tańcuje Pol= / kę i Mazurka Solo trochę zgrabniej od / małego niedźwiadka. Wtrąca się do / rozmowy starszych co zdaniem Ro= / dziców jest dowodem przedwczesnej / doskonałości. Naśladuje Panny do= / rodne... Wie zawczasu że pójdzie za / mąż i ile będzie miała posagu. Ojca / i Matkę nazywa po imieniu i sa= / ma siebie ma za dziwnie ładną, / rozumną i przyjemną. –”. Po prawej, panna w dekolutowanej sukni, z szalem na lewym przedramieniu, ujęta na wprost. Podpis: „Panna Olimpiia lat 19. Skończyła edukacją / w Mińsku, ztąd wyszła równie źle ukształconą jak / chudą, ale z wielkim zapasem kokieterii i skłonności / do Romansów. Na strawie rodzicielskiej zaczyna nie= / bezpiecznie bydlę otępy... Życzy sobie iść za Mąż, ale / za bardzo pięknego, bogatego i przynajmniej Hrabiego. / Myśli wcześniej o tém: jak będzie po ślubie paradować / karetą i jak jej będą zazdrościły inne panny. Jeżeli / tego rodzaju Hrabia nietrafni się, panna Olimpiia / po skończonych 25 latach spuści ztonu i za= / cznie kochać się trzy razy na tydzień bo / czuć będzie gwałtowną potrzebę pójścia za / mąż.”. Pośrodku, chłopiec w chodzik, zwrócony na wprost; głowa łysa. Podpis: „Michał półtora roku. / W tym tylko Babunia / upatruje wszystkie ta= / lenta, doskonałości i cno= / ty. Nazywa go jedyna= / kiem, robakiem, duszcz= / ką i rybką, jakoż do / ryby ma podobieństwo / bo prawie zawsze jest / mokry.”. Po prawej od malca w chodzik, kilkuletni chłopiec z batem w prawej uniesionej ręce, bawiący się w jazdę konną przy użyciu kijka. Podpis: „Hipolitek lat 8. / Istny obraz Ojca Jego- / mości pod / względem i duszy i ciała. Ciagle / skarży służących i ci za niego / dostają plagi. / Do nauk niezbyt / sposobny, ale będzie z niego wiel- / ki agronom. Ze wszystkich za= / bawek najwięcej lubi Ojca batóg. / Wieczną ma niestrawność. Nie= / slychany apetyt i prawie cią= / gły katar, a nigdy chustki do / nosa.”. Przy prawej krawędzi, młodzieniec ze strzelbą pod pachą, palący fajkę. Podpis: „Pan Korneli lat 21. / Duży pleczysty zdrów i tęg. Skończył edukacją w Wilnie co / niekoniecznie dowodzi, ażeby co umiał za to pije tego, gra / we wszystkie gry, a w prejcansu i stosu celuje. Wielki / koniuszy, fajkaczy i myśliwy, ubiera się modnie, ma / kocz Warszawski, czwórkę pięknych koni, stangreta / z brodą i lokaja z akselbantami, który nawet / w obcych domach służy mu do stołu. Passyami lubi / kiedy go Żydzi nazywają Pan Graf. Gotow jest / zawsze stanąć do ślubu z każdą Hrabianką posaż- / ną chociażby była szpetną i starą. –”. W górnej części karty, pośrodku napis tytułowy: „Potomstwo Łapigroszów”. W prawym górnym rogu numeracja tablicy: „5”.

Bibliografia: Łapiogrosz recenzja 1858, s. 686; Widacka 1985-1986, s. 166.

Reprodukcje: Łapiogrosz 1858, tabl. 5 (oryginalna litografia); Bartels, Norwid 2020, s. 9.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 256.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapiogrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

1106

Dwór Łapigroszów

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Sześć postaci, reprezentujących służbę dworską. Kolejno, od lewej: młodzieniec w kapeluszu zajęty czyszczeniem obuwia, zwrócony w prawo. Podpis: „Pietruszek. W latach dziecinnych pasł gęsi, / potem cielęta i nierogaciznę, obecnie lokaj i / kamerdyner. Latem wozi snopy i grabi sia= / no, w zimie pilnuje robotnika w stodole; / przy każdym z tych zatrudnień stara się / trochę zasnąć chcąc sobie wynagro= / dzić noce trawione na wzdychaniach (: vide Marysia :) zasług bierze 20 złpol. / na rok, odzienie z Jegomości, jedzenie / z Czela- / dźią i mnóstwo szturchań= / ców, od Pana, Pani i starszego Pani- / cza, nielicząc w to batogi które mu / Ekonom z polecenia wylicza.”. Po prawej, zwrócony w lewo kucharz, trzymający w prawej ręce ubitą sztukę ptactwa, a w drugiej rondel. Podpis: „Wincenty Kucharz / edukował się w Mińsku u JW. Pre= / zyden- / ta. Do wszystkich potraw pakuje rodzynki. Przytem zapa= / lony jest myśliwy i doskonały / dojeżdżacz, trąbi aż miło. Wiecznie / jest wklótni z ochmistrzynią / o krupy i masło.”. Po prawej od kucharza, stangret – postawny mężczyzna w cylindrze, z biczem w podniesionej dłoni, ujęty na wprost, nogi w rozkroku. Podpis: „Marcin Stangret. Wiecznie / w złym humorze, bo chcą aby konie stajen= / ne dobrze wyglądały, a dają tylko po dwa / garnce owsa dziennie na konia, a prze= / cież trzeba coś jeszcze do karczmy zanieść, / bo bez tego człowiek nigdyby kieliszka / wódki nie widział.”. Mężczyzna w łachmanach niosący na plecach wiązkę drew, zwrócony w lewo, obok niego pies przypominający sylwetką owczarka, także zwrócony w lewo. Podpis: „Bartek titulo stróż (gatunek / murzyna) robi wszystko, słucha wszystkich i / biją go wszyscy. Nikt nie wie gdzie i co je? / gdzie i kiedy spi? i jakim sposobem z jednych / łachmanów włazi w drugie. Jedynym jego / przyjacielem jest Rozbój kundel domowy, a / rzadką pociechą niuch tabaki i czarka / wódki.”. Po prawej, dziewczyna w podkaszanej spódnicy, którą podtrzymuje ręką, w chustce na głowie, trzymająca na ramieniu zwiniętą bieliznę, zwrócona w prawo, nogi bose. Podpis: „Marysia Dziewka. / bierze bieliznę chodzi do krów / piele w ogrodzie, przędzie lalki, / sznurowe pannę służącą i kar= / mi świnię, prócz tego jest kochanką / Pietruszka, ale okrutną / i niepodzielającą jego / szlachetnych uczuć.”. Przy prawej krawędzi korpulentna dziewczyna w sukni z baszki, z chustką na ramionach, zwrócona w lewo, lewa ręka schowana w fałdach fartucha, prawa uniesiona przed siebie. Podpis: „Panna Służąca. / szlachcianka i ekono- / mówna, uczyła się / u Madame w Wilnie. Robi suknie i kapelusze. / Wielka faworytka samej Pani, bo ją bawi płotka- / mi i Panienki, którą teoretycznie przygotowuje do stanu małżeńskiego, i nakoniec Panicza, ale z przyczyny dotąd niewyjaśnionej ma repu- / tacyą srogiej i ambitnej, bo odrzu- / ciła ofiarę ręki / dwóch pisarzy prowentowych i jakiegoś / kancelarysty. Grywa na angielskiej / Gitarze i bardzo pięknie śpiewa. Niedawno / była w Wilnie w celu pozbycia się cier= / pień ner-

wowych.”. W górnej części kompozycji, na przybitym do ściany zwoju napis tytułowy: „DWÓR ŁAPIGROSZÓW”. W prawym górnym rogu numeracja tablicy: „6”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 686; Władacka 1985-1986, s. 165.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 6 (oryginalna litografia); Łapigrosze 1954, s. 13; Bartels, Norwid 2020, s. 10.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 257.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Dygnitarze dworu Łapigroszów

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Scena kłótni. Po lewej stoi mężczyzna w surducie i w wysokich butach, w czapce z daszkiem, w prawej ręce odwiedzonej do tyłu z zamachem, bat. Zwraca się do niego, gwałtownie gestykulując, kobieta w szerokiej, przepasanej sukni i chustce na głowie, z pękiem kłuczy w dłoni. U dołu podpis: „Główną komendę nad całym dworem Łapigroszów utrzymuje Ekonom i Żona jego pełniąca obowią= / zki ochmistrzyni. Ludzie równie dobrze wychowani jak też i przyjemnego charakteru.”. Powyżej przedstawienia napis tytułowy: „Dygnitarze Dworu Łapigroszów.”, w prawym górnym rogu numeracja tablicy: „7”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 686; Widacka 1985-1986, s. 166.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 7 (oryginalna litografia); Polacy 1979, s. 27; Bartels, Norwid 2020, s. 11.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 258.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Główna temata nad całym dworem Lapigroszow utrzymuje Chłowa, a ona jego polską oburza,
ale odwrócić się od niego nie może, bo jest zbyt przyzwyczajona do jego przyzwyczajenia.

Wiomości naukowe Łapigroszów

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Zbiór luźnych motywów opatrzonych podpisami oraz wspólnym tytułem usytuowanym w górnej części karty: „Wiomości Naukowe Łapigroszów”. W górnym rzędzie od lewej: kalendarz (z napisem tytułowym: „kalendarz / Gospodarski / na rok pański / 1852. / Wilno”) – „w Astronomii”, jakiś przyrząd w formie słupa – „w Fizyce”, dalej po prawej: książka otwarta na stronie tytułowej, tu napis: „o / nawozie / przez I. N. Kurowskiego / warszawa” – „w Literaturze”, gazeta po prawej (napis: „dodatek / do / Kuriera Wileńskiego”) – „w Polityce”, książka otwarta na stronie tytułowej: „historia / o / Macielonie / Królewnej / Neapolitańskiej / berdyczew” – „w Historyi”, butelka i fiołki z lekarstwami – „w Medycynie”. U dołu wycinek mapy (z zaznaczonymi nazwami: Ukraina, Pińsk, Kluck, Słuck, Mir, Nieświż, Brześć, Sławin, Lida, Nowogródek, Kojdanowo, Smorgowie, Minsk, Borysow, Wilno i Kowno) – „w Jeografii”, awers i rewers medalu – „w Sztukach Pięknych”, działanie matematyczne („2 2 / 4”) – „w Matematyce”, głowa łysiejącego, starszego mężczyzny, wystawiającego język, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo – „w Językach”, bicz – „w Administracyi domowej”. W obrębie rysunku męskiej głowy, na kołnierzu sygnatura: „CN: f” (monogram wiązany). W prawym górnym rogu numeracja tablicy: „8”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 686; Kalendarz 1, 678.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 8 (oryginalna litografia); Łapigrosze 1954, s. 12; Bartels, Norwid 2020, s. 12.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 259.

Uwagi: f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Badania naukowe Łapigroszów

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Mężczyzna w średnim wieku siedzący za stołem, dłubiący palcem w nosie i spoglądający na wprost. Włosy gęste, zarys bokobrodów. Przed nim, na blacie stołu rozłożone gazety, z napisami (tytułami): „KURIER WARSZAWSKI”, „DODATEK”. W tle, za głową postaci zarys pędzącego pociągu (w formie łuku). U dołu podpis: „Pan Łapigrosz słyszał wprowadzie, a nawet i czytał trochę o kolejach żelaznych i maszynach / parowych; ale mu to jakoś w głowie zatrzymać się nie może.”. U góry napis tytułowy: „Badania Naukowe Łapigroszów.”, w prawym górnym rogu numeracja tablicy: „9”. W obrębie rysunku, po prawej sygnatura: „CN:” (monogram wiązany).

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 686; Widacka 1985-1986, s. 165; Kalendarz 1, 678

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 9 (oryginalna litografia); Łapigrosze 1954, s. 13; Widacka 1985-1986, il. 12; Bartels, Norwid 2020, s. 13.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 260.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

*Ten Lapigresz czytał oprawdę, a nawet i czytał twierdzących o holotach zdanym i masywnych
prawy, ale on to jakoś w głowie zatrzymać nie mógł.*

Szczególne upodobania Łapigroszów

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Pięć kompozycji rozmieszczonych w dwóch rzędach, opatrzonych podpisami, które układają się w tok narracyjny. U góry: wałęsa się stodoła, kryta strzechą – „Ponieważ gościnność jest główną cechą / Narodów Sławiańskich Pan Łapigrosz / wierny temu zwyczajowi posiada karczmę / bardzo wygodną, ale tylko”. Popiersie brodatego Żyda (Chasyda) w futrzanej czapie (tzw. lisiurce), w lewym profilu: „dla wiernego swe- / go arendarza i jedyne / przyjaciela Lejby”. Widok dworku z gankiem na głównej osi. Przed budynkiem, po bokach rosną po dwie topole. „Wytłumaczyw= / szy sobie prawo z 1845 r. że / dlatego tylko zabrania się Żydom / mieszkać w karczmach, że te nie są dosyć wygodne Pan Łapigrosz / buduje dla Lejby dom lepszy czasami od tego, w którym sam mieszka”. U dołu, od lewej, scena: powóz przejeżdżający po lichym moście. Jeden z koni spada z mostu: „Grole i mosty w dobrach P. Łapigrosza przypo= / minają podróżnemu przejście armii Francuzkiej przez górę / S-go Bernarda.”. Po prawej, koń i byk na pastwisku, w tle zarysy dworu: „Po żonie dzieciach i Lejbie Pan Łapigrosz nic tak nie / kocha jak swego ogierka i ryżego byczka.”. W górnej części karty napis tytułowy: „Szczególne upodobania Łapigroszów”, w prawym górnym rogu numeracja tablicy: „10”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 686; Chlebowska 2013a, s. 45; Zajączkowski 2020, s. 57.

Reprodukcje: Łapigrosz 1857, tabl. 10 (oryginalna litografia); Okoń 1992, s. 123, il. 56; Chlebowska 2013a, s. 47 (barwna); Bartels, Norwid 2020, s. 14; Wabik 2020, s. 110; Zajączkowski 2020, s. 57 (fragment).

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 261, il. 38.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Szkic dworku przypomina widok rodzinnego domu Norwida w Laskowie-Głuchach z młodości (s. 525; Katalog III, s. 145).

Grodzie i mioty w dołach B. Lapigrosców przysię-
gają, że przysięgają, przysięgają, przysięgają, przysięgają
Bernard

Do Lapigrosców i Lapigrosców przysięgają, przysięgają, przysięgają, przysięgają, przysięgają
Bernard

Filantropia Łapigroszów

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Dwaj żebracy idący przez wieś, zwrócenie w lewo. Jeden, brodaty, bez nogi, z drewnianą protezą, wsparty na kulach, drugi podtrzymuje go, podpierając się kijem. Obaj dźwigają torby przewieszone przez ramię. Na dalszym planie, po lewej murowana kapliczka, przed którą klęczy jakaś postać, po lewej kościół wśród drzew. Podpis: „Pan Łapigrosz niektórym ze swych Włościan dozwala trudnić się przemysłem, zastrzega= / jąc tylko opłatę regularną należnych podatków”. W górnej części karty napis tytułowy: „Filantropia Łapigroszów.”, w prawym górnym rogu numeracja tablicy: „11”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 686; Katalog III, 16-17.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 11 (oryginalna litografia); Łapigrosze 1954, s. 12 (fragm.); Bartels, Norwid 2020, s. 15.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 262.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Egzemplarz ryciny ofiarował Norwid T. Lenartowiczowi (znajduje się w jego albumie *Umarli żywi*, Bibl. PAN i PAU, sygn. 2029, k. 205 recto). Odbitka opatrzona jest w lewym dolnym rogu odręczną sygnaturą piórem: „C. Norwid” (zob. Katalog III, 16-17).

San Sapigrosz niekiedy w innych Wiosnach derewna trawie nie porzucywszy, zastawia
jane tylko opiate regulacna naleznych podalstwo.

Podróż Łapigroszów na kontrakta

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Dwie sceny w układzie poziomym. U góry karetą jadącą w lewo, zaprzężona w sześć koni (przypominająca berlinę), na tzw. koźle siedzi dwóch mężczyzn: stangret (powożący) oraz jego pomocnik (foryś). Przed nim mężczyzna jadący na koniu (pomocnik zwany forysiem), kontrolujący przednią parę wierzchowców, w drugim rzędzie 4 kolejne konie. Na siedzisku na tylnej osi siedzi kobieta, zwrócona w prawo, wokół karety, na wysokości zaprzężonych koni, biegają dwa żrebaki. Po prawej w oddali zarysy krytego wozu. Podpis: „Pan Łapigrosz zwykle podróżuje budą Krakowską. Jejmość zaś jeździć zwykła karetą zalicytowaną po Kasztelanu.”. U dołu: cztery wozy jadące wiejską drogą, zwrócone w lewo. Po lewej, wóz drabiniasty, zaprzężony w jednego konia, wypełniony słomą (v. sianem), obok wozu idący woźnica; dalej, po prawej kolejny wóz zaprzężony w pojedynczego konia, woźnica powozi siedząc bokiem do kierunku jazdy, zwrócony na wprost, na wozie pakunki; za nimi kolejny podobny pojazd: wóz wypełniony przedmiotami, z dwoma końmi, woźnica siedzi na wozie, w tylnej części pojazdu jakaś postać odwrócona tyłem; po prawej zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo wóz wypełniony słomą (v. sianem), obok wozu kroczy woźnica trzymający lejce w dłoniach, dalej w głębi zarys kolejnego wozu wypełnionego słomą (v. sianem). Podpis: „Jadąc na Kontrakta i Sejmiki Pan Łapigrosz dla oszczędzenia w Mieście miłego grosza; wysyła naprzód / karawanę włościańskich furmanek z Sianem – Owsem – Słomą – Drobiem – Spiżarnią i Kuchnią–.”. W górnej części karty napis tytułowy: „Podróż Łapigroszów na kontrakta”, w prawym górnym rogu numeracja karty: „11”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 687.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 12 (oryginalna litografia); Okoń 1992, s. 124, il. 57; Bartels, Norwid 2020, s. 16; Wabik 2020, s. 111.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 263.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Jadąc na Kontrakt i Szynski Pan Sapirogow dla uszczęśliwienia w Miście milego gościa, wysyła naprzód karawanę włościańskich fermantów z Francji - Cursem - Stoma - Drobim - Gzarnia i Tuchnowa -

Łapigrosze na kontraktach

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: W górnym rzędzie wizerunki czterech mężczyzn w półpostaciach. Dwaj pierwsi, od lewej, zwróceni ku sobie: jeden z błagalnie złożonymi rękami, drugi zwracający się do niego z zagniewaną miną. Głowy z gęstymi krótkimi włosami, bokobrody. Podpis: „Pan Łapigrosz zwykle jest łagodnym względem swego Debitora”. Obok, po prawej, nieco w głębi mężczyzna w surducie, z sakiewką w ręku i niezadowoloną miną, zmierzwiona czupryna. Podpis: „Pan Łapigrosz gdy płaci pieniądze”. Przy prawej krawędzi, przypuszczalnie sylwetka tego samego mężczyzny, zwróconego w lewo, w lewym profilu, obiema rękami zgarniającego ze stołu monety. Podpis: „Pan Łapigrosz gdy bierze pieniądze”. U dołu popiersie starego, brodatego Żyda w jarmulce, zwróconego $\frac{3}{4}$ w lewo, na tle parterowego budynku z czworgiem drzwi opatrzonych szyldami: „CHIRURG”, „HANDEL WIN I / KORZENI”, „TRAKTIER”, „APTEKA”. Podpis: „Ci nigdy nic nie tracą na Kontraktach”. W obrębie kompozycji, w górnym rzędzie po prawej sygnatura z datą: „CNorwid 57” (CN w formie monogramu wiązanego). W górnej części karty napis tytułowy: „Łapigrosze na kontraktach”, w prawym górnym rogu numeracja tablicy: „13”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 687; PWSz 11, 369-370 poz. 228; Widacka 1985-1986, s. 165; Kalendarz 1, 678.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 13 (oryginalna litografia); „Sowizdrzał” 1913, s. 5; Antologia, s. 12; Husarski 1934, s. 36 (fragm.); Łapigrosze 1954, s. 12-13 (fragm.); Czekalski 1958, nr 25, s. 8; Łapiński 1971, s. 147; PWSz 11, il. 228 (górna część); Lamus 2006, tabl. XVI; Bartels, Norwid 2020, s. 17.

Wystawy, katalogi wystaw: BN, maj czerwiec 1969 – Liryka i druk 1969, s. 27, poz. 39; MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 264; Paryż 1988 – Zdziechowska, Jakubowska, Jakubowski 1988, reprod.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Lapigrosze na kontraktach.

13

Ten lapigrosz nigdy goł łagodziem wzięciem swoje Dóbractwo

Ten lapigrosz gdy plan proponuje

Ten lapigrosz gdy kłósz, przekonuje

On nigdy nie traci na kontraktach

1114
Zabawy Łapigroszów

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Kilka scen rodzajowych rozmieszczonych w dwóch rzędach. U góry, po lewej: dwaj mężczyźni siedzący naprzeciwko siebie na krzesłach, we wnętrzu salonu. Mężczyzna po lewej, zwrócony w prawo, trzyma w dłoni jakiś dokument (lewa noga wsparta na podnóżku), mężczyzna po prawej, zwrócony w lewo, gwałtownie gestykuluje. Podpis: „Pan Łapigrosz dla rozrywki prowadzi od lat 16-tu / proces graniczny z Sąsiadem o trzy morgi błota.”. Po prawej, środek: trzech starsi mężczyźni siedzący przy stole, zajęci grą w karty. Podpis: „Wieczorem grywa w preferansa po szelagu”. Przy prawej krawędzi: trzech mężczyźni w leśnej scenerii pijący wódkę. Czwarty leży tuż obok w trawie. Napis poniżej sceny: „Niekiedy urządza polowanie na którym / mało strzelają, ale za to piją często starą wódkę.”. Dolny rząd z jedną sceną. We wnętrzu salonu, przy długim stole ustawionym przy ścianie z oknami, zasiada blisko dwadzieścia osób. Służący wnoszą potrawy. Na pierwszym planie po lewej, oddzielona od biesiadujących parawanem, gra kapela żydowska (złożona z czterech muzyków ustawionych w szeregu: trzech dorosłych i jednego młodzieńca, grających na kontrabasie, skrzypcach i przypuszczalnie trąbce). Podpis: „Pan Łapigrosz dwa razy na rok, to jest na swoje i Małżonki Imieniny daje wielki obiad, na którym figurują: sago z winem czerwonym, / kawa czarna zimna – Wino szampańskie ciepłe – a lody w kształcie wasser=zupy.”. W górnej części karty napis tytułowy: „Zabawy Łapigroszów”, w prawym górnym rogu numeracja tablicy: 14”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 687.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 14 (oryginalna litografia); Łapigrosze 1954, s. 13; Bartels, Norwid 2020, s. 18.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 265.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Nabawy Łapigroszów

Niechajże urządzić polowanie na kłosek,
mało dzwolić, ale wależ się wależ, sława, wależ.

Jan Łapigrosz, dla rozrywki, prowadzić wół lat 16
pewno graniczny i lepiący, a łaj męgi, ślota.

Wojciech, jego kochanek, na kłosek.

Jan Łapigrosz, dla rozrywki, prowadzić wół lat 16
pewno graniczny i lepiący, a łaj męgi, ślota.

Tenże wależ, sława, wależ, sława, wależ, sława, wależ.

1115
Epilog

Czas powstania: 1857

Materiał i technika: litografia, papier.

Wymiary: 26 × 35,5

Opis, sygnatury, napisy: Lewą część karty wypełnia tekst: „Przeżywszy tym sposobem długie lata, Pan / Łapigrosz czując bliski kres życia, roz= / porządza swym majątkiem w sposób / następny: Synom wszystko. – Żonie / dożywocie na jednej z lepszych wio- / sek, a Zięciom trzecią część tego / co obiecywał. – Skon jego zatra= / ty został wiadomością że sprawa / graniczna o trzy morgi błota, / odesłaną została dla braku dowo= / dów, z Sądu Najwyższej Instan= / cy, znowu do Sądu powiatowe= / go. – Synowie nie wchodząc wto: / czyli zupełnie godziwym sposo= / bem śp. z niczego zrobił ogromną / fortunę, stawia mu pomnik, równie gu= / stowny, jako też i sumienny w swym / napisie.”. Po prawej ilustracja: nagrobek w formie piramidy na niewysokim postumencie, z kulą na szczycie. Większą część ściany wypełnia tablica nagrobna z napisem: „Tu! spoczywają zwłoki / i. Łapigrosza / Który, najlepszym będąc Oycem / czułym Małżonkiem, / Troskliwym sierot Opiekunem, / Dobroczyncą Ubogich; / najgorliwszym był dziedzicem / ... o dobry byt swych włościan. / Skończył życie docześnie w 72 wiośnie / życia r. 1858 pozostawiwszy w nie- / utulonym żalu / Sąsiadów i Debitorów.”. W górnej części karty napis tytułowy: „Epilog.”, w prawym górnym rogu numeracja tablicy: „15”.

Bibliografia: Łapigrosz recenzja 1858, s. 687.

Reprodukcje: Łapigrosz 1858, tabl. 15 (oryginalna litografia); Łapigrosze 1954, s. 13; Bartels, Norwid 2020, s. 19.

Wystawy, katalogi wystaw: MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 266.

Uwagi: Litografia opracowana przez Norwida na podstawie kompozycji Artura Bartelsa (zob. informacje na temat genezy powstania teki *Łapigrosz* i udziału Norwida w tym przedsięwzięciu (s. 477-484).

Przeżywszy tym sposobem długie lata, Pan
Łopaciński raz jeszcze bliżej dożył życia, roz-
postaradła muym najszlachetniej w sposób
niedziwny: Spłynęło wszystko. Dłonie
Łopacińskiego na jedną z łopatek wro-
cił: a z pięciom palcami, które tego
się obciążały. — Tłom jego rękaw-
ły zwisał swobodnie, w prawicę
pamiętnie włożył nogę, która
obstąpiła, została dla niego dwo-
dziej a Sądzi Najwyższy Instan-
cji, nie ma Sądzi powiadom-
go. — Sprowadzi me wchodzące wto-
czę zupełnie goznowym wto-
dom, z którego zwisał ogromna
fortuna, sławia, nie pomina, wtem
stwierdzi, jakobież z sumiennym w tym
napisem.

Zachwycenie i Błogosławiona

Tytuł: Zachwycenie i Błogosławiona (Cyprian Norwid 1946), Frontyśpis dwóch poematów Teofila Lenartowicza (PWsz).

Czas powstania: 1860

Materiał i technika: staloryt, papier.

Wymiary: 24,8 × 17,3 (odcisk płyty).

Opis, sygnatury, napisy: Tytułowa winieta w formie kompozycji złożonej z dwóch stref: ziemskiej i niebiańskiej, układających się w rodzaj bordiury okalającej centralne pole mieszczące tytuł oraz imię i nazwisko autora publikacji. Dolną strefę wypełnia rodzajowa scena z życia wsi. Na pierwszym planie po lewej pochylona sylwetka kobiety zbierającej do dzbanu jagody, po prawej chłopiec pasący krowę, pijącą wodę z rzeki. Nieco w głębi dwaj pastuszkowie ze stadem gęsi. Po lewej grupa wysokich drzew pomiędzy które wkraczają dwaj młodzi kosynierzy w przepasanych koszulach i rogatywkach na głowach, w głębi inne postacie wśród drzew. Po prawej wiejska chata, obok niej rosochata przechylona wierzba i wysoki krzyż wśród drzew. W górnej strefie pośrodku zasiada na obłokach archanioł Michał z wagą w lewej i mieczem w prawej ręce, zza którego wychylają się delikatnie zarysowane sylwetki świętych. Po lewej, nieco niżej, anioł prowadzi duszę przed oblicze archanioła, a po prawej siedzi św. Piotr z kluczem w dłoni, ujęty w lewym profilu. Obok świętego, w głębi, zarysowane sylwetki innych świętych. Poniżej sfery niebiańskiej tytuł książki w układzie półkolistym: „zachwycenie i błogosławiona”, poniżej: „przez / Teofila Lenartowicza”. W lewym dolnym rogu sygnatura z datą: „AZaleski / 1857”. Poniżej kompozycji sygnatury; po lewej: „A Zaleski del”, po prawej: „CN. dla AZ: 1860.” (CN i AZ w formie monogramów związanych).

Miejsce przechowywania:

- BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych: nr inw.G.4417 – egzemplarz ze zbiorów Zenona Przesmyckiego, wym. arkusza 32,5 × 26;
- Biblioteka Kórnicka PAN: nr inw. C.VIII.1531.

Bibliografia: Materiały, k. 464; PWsz 11, 231, 288 poz. 40, 370 poz. 229; Widacka 1985-1986, s. 166; Wiercińska 1986, s. 129, 186; Widacka 1996, s. 30, 32; Polanowska 1998, s. 143; Melbechowska-Luty 2000, s. 52; Melbechowska-Luty 2001, s. 134; Bojko 2003, s. 237; Sudolski 2003, s. 320; Kalendarz 1, 666-667, 672; Kalendarz 2, 52; Chlebowska 2012b, s. 184; Chlebowska 2013a, s. 45, 48; Chlebowska 2013b, s. 112-113.

Reprodukcje: Lenartowicz 1861 (okładka, oryginalny staloryt); PWsz 11, il. 229; Widacka 1985-1986, il. 13; Widacka 1996, il. 15; Chlebowska 2013a, s. 47 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 540, Cyprian Norwid Przewodnik 1946, s. 42; BN, maj czerwiec 1969 – Liryka i druk 1969, s. 27, poz. 40.

Egzemplarz: BN, nr inw. G.4417

Uwagi: Norwid wykonał staloryt na podstawie rys. swego przyjaciela Antoniego Zaleskiego, na potrzeby przygotowywanej przez Zaleskiego ilustrowanej edycji dwóch poematów Lenartowicza: *Zachwycenie i Błogosławiona*. Przez Teofila Lenartowicza. Z ilustracjami Antoniego Zaleskiego, Poznań 1861. Pozostałe ilustracje Zaleskiego zamieszczone w publikacji zostały wykonane przez rytowników paryskich: Pierre-Adolphe'a Varina (1821-1897), Denise-Armanda Millina (1803-1866) oraz Léopolda Flamenga (1831-1911) (zob. Wiercińska 1986, s. 129, 184).

del – delineavit (łac.) – narysował.

1117
Echo ruin

Tytuł: L'Echo des Ruines (Norwid); Echo ruin (PWsz).

Czas powstania: 1861

Materiał i technika: litografia piórkowa, papier.

Wymiary: 12,5 × 19,4 (kompozycja).

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie mężczyzny w prawym profilu usytuowane po lewej na tle pejzażu z ruinami. Twarz o ostrych, ptasich rysach, przypominających maskę. Oczy otoczone siatką zmarszczek, ze wzrokiem skierowanym w górę. Włosy w nieładzie, odzienie zniszczone, z łąką na ramieniu. Przed mężczyzną leży stos kartek oraz pióro, które jakby wysunęło się z jego uniesionych ponad kartkami dłoni. Na dalszym planie rozciąga się bezładny pejzaż z nikłą roślinnością i kamiennymi ruinami, układającymi się w słowo: „NEMESIS”. W prawym dolnym rogu data i sygnatura w formie monogramu wiązanego: „1861. CN.”. Poniżej: „Lith. St.Aubin, Pas. Verdeau 30.”. Na passe-partout, u dołu kompozycji francuski napis drukiem litograficznym: „L'Écho des Ruines.”.

Miejsce przechowywania:

- BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych: nr inw. G.4418 – egzemplarz ze zbiorów Z. Przesmyckiego, na białym papierze maszynowym, wym. arkusza: 24,7 × 32,5;
- Biblioteka Kórnicka PAN: nr inw. B XXXV 1575;
- ML, nr inw. E.1050; egzemplarz zakupiony z kolekcji prywatnej w 1996 r.
- MNP:
 - nr inw. G 10114 (wym. arkusza 25,1 × 32,3) pochodzenie nieznane;
 - nr inw. TPN 3727, 5658-5682; 26 egzemplarzy na białym papierze maszynowym o zimnym odcieniu, pochodzących ze zbiorów Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.
- Kolekcja prywatna: egzemplarz z kolekcji Benedykta Markowskiego, sprzedany 6 listopada 2011 r. na aukcji w Midwest Auction Galleries (Oxford, USA).

Bibliografia: PWsz 6, 558 ([*Autobiografia artystyczna*]); Materiały, k. 5 v., 482; PWsz 11, 95, 231, 363 poz. 216; Krakowski 1978, s. 116; Cyprian Kamil Norwid 1986, po s. 160; Widacka 1985-1986, s. 167; Widacka 1996, s. 32, 35; Królikiewicz 1991, s. 70-73; Królikiewicz 1993, s. 128-131; Polanowska 1998, s. 143; Trojanowiczowa, Lijewska 1999-2000, s. 196, 253; Melbechowska-Luty 2000, s. 56; Melbechowska-Luty 2001, s. 253; Pniewski 2002, s. 149, 151, 157; Sudolski 2003, s. 362; Melbechowska-Luty 2004, s. 42; Pniewski 2005, s. 302, 304-307; Przesmycki 2005-2006, s. 114; Kalendarz 2, 52; Kalendarz 3, 28; Bajko 2008, s. 190-192; Borowiec 2009-2010, s. 203-214; Chlebowska 2011a, s. 233-245 (przedruk: Chlebowska 2013b, s. 217-238); Szymańska 2012, s. 39-77; Chlebowska 2013d, s. V; Plucińska 2013, s. 187; Chlebowska 2013b, s. 18, 113; Salamon-Radecka 2014, s. 70, 72, 74, 75; Chlebowska 2016a, s. 84, 89, 90; Chlebowska 2018a, s. 281; Chlebowska 2018d, s. 240.

Egzemplarz: BN, nr inw. G.4418

Reprodukcje: Antologia 1933, s. 12; Nowe studia 1961, po s. 208; PWsz 11, il. 216; Krakowski 1978, s. 116; Norwid 1985, s. 25; Widacka 1985-1986, il. 16; Inglot 1991, s. 151; Królikiewicz 1993, il. 28; Widacka 1996, il. 18; Melbechowska-Luty 2001, il. 44; Norwid 2002, s. 159; Norwid 2004, s. 162; Pniewski 2005, s. 305; Bajko 2008, s. 195; Norwid 2008, s. 68; DW IV, s. 155 (barwna); Chlebowska 2011a, po s. 246; Chlebowska 2013b, il. 65; Chlebowska 2013d, s. IV-V; Chlebowska 2016a, ryc. 8.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 524; Warszawa, Zachęta CBWA, październik-listopad 1975, Katowice, Galeria Sztuki Współczesnej BWA styczeń-luty 1976 – Romantyzm 1975, poz. 151; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 189, il. 110; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 11 (BN G.4418); BN 2008: *Norwid – Herbert. Inspiracje śródziemnomorskie* (BN G.4418); ML 2010: „*Fortepian Szopena*” – próba interpretacji.

Uwagi: Nemesis (gr.) – w mitologii greckiej jedna z córek Nocy i Okeanosa, a zarazem uosobienie zemsty bogów, także przeznaczenia i równowagi. Dbała o właściwy podział szczęścia i sprawiedliwości między ludźmi, karała zaś za wszelki brak umiaru (np. za nadmiar szczęścia lub nadmierną pychę i wyniosłość).

L'Écho des Ruines (fr.) – Echo Ruin.

Lith. – właśc. lithographie (fr.) – litografia.

St. Aubin, Pas. Verdeau 30 – paryski adres zakładu, w którym wykonano litografię; St. Aubin do być może nazwa pracowni od nazwiska słynnych XVIII-wiecznych malarzy i artystów grafików; Pas. – Passage (fr.) – Pasaż.

Jeden z egzemplarzy litografii znajdował się niegdyś w zaginionym albumie Norwida, będącym po śmierci poety własnością jego kuzyna Aleksandra Dybowskiego w Paryżu. Była to odbitka tonowana sepią, wym.: 17 × 21,8 (Materiały, k. 5 v.; zob. Przesmycki 2005-2006, s. 114).

Egzemplarz: BN, nr inw. G.4418 (fragment)

Czas powstania: 1861

Materiał i technika: litografia piórkowa, papier.

Wymiary: 20,5 × 28 – kompozycja i napis.

Opis, sygnatury, napisy: Sześciu mężczyzn w antykizowanych szatach, o karykaturalnie przetworzonych rysach i mimice twarzy, ujętych w półpostaci. Dwaj z nich, na pierwszym planie po lewej, zwróceniu ku sobie: jeden – zwrócony w prawo (głowa $\frac{3}{4}$ w prawo), ze szczupłą twarzą o wąskim nosie uśmiecha się mrużąc oczy, w lewej zgiętej i uniesionej ręce trzymając arkusz papieru (?), prawa założona pod prawy bok, drugi – ujęty w lewym profilu spogląda na wprost na towarzysza, unosząc prawą rękę ku twarzy. Nieco w głębi, po lewej mężczyzna w prawym profilu z piórem wsuniętym za ucho, po prawej trzej pozostali mężczyźni: jeden o zmierzwionej fryzurze, zagryzający palce lewej ręki, dwaj, ustawieni w szeregu i zwróceniu $\frac{3}{4}$ w prawo. Na dalszym planie ekran z wizerunkami trzech kaczek umieszczony na tle półki (gzymsu?), na której widzimy ludzką czaszkę pośród gałązek wawrzynu i klepsydrę. Po prawej ulatujące ptaki i zarysy obłoków. U dołu, po prawej pośród fałd stroju jednego z mężczyzn, ukośnie w górę sygnatura z datą: „CNorwid 1861 f.” (CN w formie monogramu wiązanego). W lewym dolnym rogu napis: „Lith. Saint Aubin Paris”. W prawym dolnym rogu objaśnienie Norwida: „Augure, sorte de divination par l’inspection du vol des oiseaux, par leur chant & par la maniere dont ils mangeoient & c.”. U dołu, poniżej kompozycji, napis: „SCHERZO”.

Miejsce przechowywania:

- BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, egzemplarze ze zbiorów Z. Przesmyckiego na ciepłym papierze maszynowym:
 - nr inw. G.4422; wym. arkusza 22 × 29,5;
 - nr inw. G.4423; wycinek odbitki, wym.: 5,8 × 11,3 (poprawki czarną kredką);
 - nr inw. G.4425; wycinek odbitki, wym.: 5,8 × 9,3 (naklejony na grubszy papier).
- MNP: nr inw. G 10113 – egzemplarz zakupiony w 1927 r. do zbiorów Muzeum Wielkopolskiego (obecnie MNP), wym. arkusza: 23,2 × 30,5.

Bibliografia: PWsz 6, 558 (*Autobiografia artystyczna*); Materiały, k. 481; PWsz 11, 95, 231, 362-363 poz. 215; Widacka 1985-1986, s. 167; Widacka 1996, s. 35; Polanowska 1998, s. 143; Trojanowiczowa, Lijewska 1999-2000, s. 196, 253; Melbechowska-Luty 2000, s. 55; Pniewski 2002, s. 149, 154, 155; Sudolski 2003, s. 362; Pniewski 2005, s. 302, 318-322; Kalendarz 2, 52; Borowiec 2009-2010, s. 203-209, 220; Chlebowska 2011a, s. 233-245 (przedruk: Chlebowska 2013b, s. 217-238); Chmurski 2011, s. 269; Chlebowska 2012b, s. 174-179, 187; Szymańska 2012, s. 39-77; Chlebowska 2013b, s. 18, 113; Chlebowska 2013d, s. V; Plucińska 2013, s. 187; Salamon-Radecka 2014, s. 69, 72, 74, 75; Chlebowska 2018d, s. 240.

Reprodukcje: Borowy 1933, s. 3 (jako rys.); PWsz 11, il. 215; „Polonistyka” 1983, nr 8, s. 717;

Egzemplarz: MNP, nr inw. G 10113

Norwid 1985, s. 43; Widacka 1985-1986, il. 17; Widacka 1996, il. 19; A. Kuik-Kalinowska 2001, nr 6, s. 134; Melbechowska-Luty 2001, il. 45; Norwid 2002, s. 195; Pniewski 2002, s. 155; Norwid 2004, s. 168; Pniewski 2005, s. 319; Norwid 2008, s. 64-65; DW III, 173 (barwna); Chlebowska 2011a, po s. 246; Chlebowska 2013b, il. 64 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 525; ML 2001 – Pro-
rok niechciany 2001, poz. 116; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb.; BN 2003 –
Norwidiana 2003, s. 11 (BN G.4422).

Uwagi: f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Lith. Saint Aubin Paris – zob. Uwagi do poprzedniej poz. kat.

Augure, sorte de divination par l'inspection du vol des oiseaux, par leur chant & par la manière dont ils mangeoient & c. (fr.) – augur, rodzaj wróżbiarstwa poprzez obserwację lotu ptaków, ich śpiewu oraz sposobu, w jaki jedzą.

scherzo (wł.) – żart v. utwór literacki lub muzyczny o charakterze liryczno-żartobliwym.

augur (łac.) – rzymski kapłan; odczytywał on wolę bogów na podstawie zjawisk atmosferycznych lub lotu ptaków.

Czas powstania: 1861

Materiał i technika: litografia piórkowa, papier.

Wymiary: 20,4 × 26,8 (kompozycja), 21,5 × 26,8 (kompozycja i napis).

Opis, sygnatury, napisy: Samotna młoda kobieta wśród instrumentów muzycznych ukazana na tle pejzażu. Usytuowana na pierwszym planie, nieco przesunięta w prawo postać siedzi zwrócona en face, spowita w obficie udrapowaną szatę. Głowa pochylona, podparta lewą dłonią o rozpostartych palcach, włosy długie rozdzielone przedziałkiem. Wokół kobiety rozstawione instrumenty. Po prawej kontrabas, tamburyn oraz dwa pulpity do nut, po lewej drugi kontrabas, bęben, trójkąt, talerze, kilka pulpitów z nutami oraz krzesło z rozłożonymi na siedzisku nutami. Na dalszym planie posępny krajobraz: las z potężnym powalonym drzewem oraz gładka tafla wody nad którą ulatują ptaki. Tuż nad horyzontem wielka słoneczna tarcza. U dołu po lewej sygnatura i data „CNorwid: f. / 1861” (CN w formie monogramu wiązanego). Niżej: „Lith. Saint Aubin Pass. Verdeau 33”. Na marginesie, u dołu kompozycji, pośrodku napis: „SOLO”.

Miejsce przechowywania:

- Biblioteka Kórnicka PAN: nr inw. B XXXV 1576.
- BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, egzemplarze ze zbiorów Z. Przesmyckiego:
 - nr inw. G.4419; na białym papierze maszynowym o zimnym odcieniu, wym. arkusza: 26,4 × 35,3;
 - nr inw. G.4420; na ciepłobiałym papierze, wym. arkusza: 24,9 × 32,4;
 - nr inw. G.4421; na ciepłobiałym papierze kolorowanym akwarelą bez adresu zakładu litograficznego (avant la lettre), wym. arkusza: 23,7 × 30,7.
- Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, Zbiory Specjalne – egzemplarz wklejony do albumu Teofila Lenartowicza *Umarli żywi* (k. 72), nr inw. BZS.RKPS.2029.72.
- ML, nr inw. E.1049; egzemplarz zakupiony z kolekcji prywatnej w 1998 r.
- MNP:
 - nr inw. G 10112; egzemplarz zakupiony w 1927 r. do zbiorów Muzeum Wielkopolskiego (obecnie MNP), wym. arkusza: 23,8 × 29;
 - nr inw. TPN 3726, 5634-5657; 25 egzemplarzy ze zbiorów Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (depozyt).
- Towarzystwo Historyczno-Literackie / Biblioteka Polska w Paryżu: nr inw. Ga 2507.
- Kolekcje prywatne:
 - egzemplarz z kolekcji J.W. Gomułickiego sprzedany 2 czerwca 2001 r. na aukcji w antykwariatach warszawskich Lamus;
 - egzemplarz sprzedany 10 czerwca 2010 r. na aukcji w antykwariacie Nautilus w Krakowie;
 - egzemplarz z kolekcji Benedykta Markowskiego, sprzedany 6 listopada 2011 r. na aukcji

Egzemplarz: MNP, nr inw. G 10112

w Midwest Auction Galleries (Oxford, USA).

- egzemplarz ze zbiorów J.W. Gomulickiego sprzedany 27 maja 2017 r. na aukcji w warszawskim antykwariacie Lamus. Na odwrocie adnotacja: „JWG / Desa / 9 VI 51”.

Bibliografia: PWsz 6, 558 (C. Norwid [*Autobiografia artystyczna*]); DW XI, 518 i PWsz 8, 456-457 (list C. Norwida do M. Sokołowskiego z 1861), DW XI, 523 i PWsz 8, 458 (list C. Norwida do W. Czartoryskiego z 1861), 575-576; „Dziennik Poznański” 1861, nr 284, s. 2; Katalog zbioru rękopisów 1888, s. 536 poz. 10708 (368), s. 545 poz. 11643 (1297); Marrené-Morzkowska, 1900, s. 308; PZ A, 1082-1085; Materiały, k. 480; DZ, t. 2, s. 898; Makowiecki 1969, s. 17; Grajewski 1972, s. 192 poz. 11079; PWsz 11, 93, 231, 363 poz. 217, 614; „Polonistyka” 1983, nr 8, s. 688; Widacka 1985-1986, s. 168, 169; Królikiewicz 1991, s. 70; Królikiewicz 1993, s. 129-131; Widacka 1996, s. 38, 40; Widacka 1996a, s. 192-193, poz. 90; Polanowska 1998, s. 143; Trojanowiczowa, Lijewska 1999-2000, s. 185, 189-191, 196; Melbechowska-Luty 2000, s. 56; Lamus 2001a, s. 87, poz. 330; Melbechowska-Luty 2001, s. 265-270; Melbechowska-Luty 2001a, s. 526-535; Pniewski 2002, s. 149, 158, 164; Rzepczyński 2002-2003, s. 3-16; Sudolski 2003, s. 322, 352; Melbechowska-Luty 2004, s. 42; Pniewski 2005, s. 302, 308-314; Melbechowska-Luty 2005, s. 174-177; Przesmycki 2005-2006, s. 113; Kalendarz 2, 43, 44, 48, 49, 52; Kalendarz 3, 28; Kuik-Kalinowska 2007, s. 352; Rudnicka 2007, s. 37; Okulicz-Kozaryn 2008, s. 91-100; Borowiec 2009-2010, s. 203-221; Nautilus 2010, s. 45 poz. 135; E. Chlebowska 2011a, s. 233-245 (przedruk: Chlebowska 2013b, s. 217-238); Chlebowski 2011, s. 217-232 (przedruk: Chlebowski 2019b, s. 347-370); Chmurski 2011, s. 269; Chlebowska 2013d, s. V; Szymańska 2012, s. 39-77; Plucińska 2013, s. 187; Chlebowska 2013b, s. 18, 113; Salamon-Radecka 2014, s. 69, 72, 74, 75; Czarnocka 2015, s. 290; Pniewski 2015, s. 55, 66; Chlebowska 2016a, s. 84, 90, 91; Lamus 2017, poz. 294; Chlebowska 2018d, s. 240; Katalog III, 16.

Reprodukcje: Marrené-Morzkowska 1900, s. 308; PZ, A, po s. 240; Jankowski 1912, s. 7; Borowy 1933, s. 3 (jako rys.); Makowiecki 1969, s. 15 il. 3; PWsz 11, il. 217; C. Norwid 1985, s. 13; Tomaszewski, Weber 1990a, s. 264 (barwna); Widacka 1985-1986, il. 18; Tomaszewski, Weber 1990b, s. 264 (barwna); Królikiewicz 1993, il. 27; Przybylski 1995, s. 282; Widacka 1996, il. 20; Widacka 1996a, s. 192; Norwid 1997, po s. 28; Lamus 2001a, s. 89; Melbechowska-Luty 2001, il. XIII i okładka (barwne); Norwid 2002, s. 11; Pniewski 2002, s. 161; Rzepczyński 2002-2003, s. 5; Sudolski 2003, s. 322; Cieśla-Korytowska 2004, il. 15; Norwid 2004, s. 98 (barwna); Melbechowska-Luty 2005, s. 177; Pniewski 2005, s. 309; Kalendarz 2, il. 26; Norwid 2008, s. 80-81 (barwna); Okulicz-Kozaryn 2008, s. 100, po s. 224 (barwna); Tomaszewski 2009, s. 208 (fragm.); Halkiewicz-Sojak 2010, s. 254; Nautilus 2010, s. 45 poz. 135; Tomaszewski 2010, s. 378; Chlebowska 2011a, po s. 246; Dakowicz 2011, okładka (barwna, fr.); Siewierski 2012, wkładka po s. 164; Chlebowska 2013b, il. 66 (barwna); Czarnocka 2015, s. 288; Pniewski 2015, s. 65; Chlebowska 2016a, ryc. 9; Lamus 2017, tabl. XXV, s. 145, poz. 294; Chlebowski 2019b, s. 349, 353 (barwne); Fabianowski 2019, s. 14-15; Norwid 2020, s. 309.

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 526; Warszawa, Zachęta CBWA, październik-listopad 1975, Katowice, Galeria Sztuki Współczesnej BWA styczeń-luty

Exemplarz: BN, nr inw. G.4421

1976 – Romantyzm 1975, poz. 152; Zamek Królewski w Warszawie listopad 1999-luty 2000 – Romantyzm 1999, s. 252, poz. 61 (il. s. 253) ; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 190, il. 1 (barwna); BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany); BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 11 (BN G.4420).

Uwagi: f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Lith. Saint Aubin Pass. Verdeau 33 – zob. obj. do litografii *Echo ruin* (poz. kat. 1117).

W zbiorach BN zachowała się fotografia szkicu przygotowawczego postaci: *Szkic postaci do litografii Solo* (zob. Katalog, t. VI).

Zaginione egzemplarze:

- Jesienią 1861 r. Norwid przesłał pewną ilość egzemplarzy litografii swemu bratu Ksaweremu do Warszawy. Przesyłka została zatrzymana przez warszawską cenzurę, która zakazała jej rozprowadzania (por. fragment listu Ksawerego Norwida do Cypriana; PWSz 8, 576). Być może przesyłka wróciła do Paryża, bowiem w grudniu Norwid przekazał sto odbitek na rzecz loterii dobroczynnej urządzonej corocznie przez Czartoryskich (zob. list C. Norwida do W. Czartoryskiego z 1861: DW XI, 523).
- Egzemplarz w zaginionym albumie Norwida, będącym po śmierci poety własnością jego kuzyna Aleksandra Dybowskiego w Paryżu. Była to odbitka tonowana sepią, bez adresu zakładu litograficznego (avant la lettre). Do tego egzemplarza Norwid dołączył kartkę z objaśnieniem niebieską kredką: „Esquisse réputée comme dangereuse par la Censure de Varsovie lors des Manifestations nationale en 1862.” (fr.) – Szkic uznany w czasie manifestacji narodowych w 1862 przez cenzurę w Warszawie za niebezpieczny (Materiały, k. 5 r., zob.: Przesmycki 2005-2006, s. 113).

Exemplar: MNP, nr inw. G 10112 (fragment)

1120
Pythia

Tytuł: Pythia (Norwid), Pythonisse (Livret de l'Exposition 1865), Pythonissa (Norwid, [*Autobiografia artystyczna*]).

Czas powstania: 1863

Materiał i technika: akwaforta, papier.

Wymiary: 12,6 × 11,2 (odcisk płyty), 9,3 × 8,7 (kompozycja).

Opis, sygnatury, napisy: Popiersie kobiety zwróconej $\frac{3}{4}$ w lewo, o długich falujących włosach opadających na piersi oraz ramiona i plecy, ubranej w luźną antykizowaną szatę. Szczupła twarz o wystających kościach policzkowych wyraża silne emocje. Wzniesione oczy i rozchylone, skrzywione grymasem usta. Prawa dłoń wzniesiona nieco ponad głowę, lewa – o rozpostartych palcach, złożona na włosach i piersi. Tło nieokreślone, ciemne, oświetlone padającym z prawego górnego rogu snopem światła. W lewym górnym rogu ozdobny napis: „PYTHIA”. Poniżej kompozycji, po prawej sygnatura z datą: „C. NORWID f. 186[3]”.

Miejsce przechowywania:

- MNK: nr inw. III-ryc.-10277 – odbitka czarną farbą na kremowym papierze kaszerowana, wym. arkusza: 16 × 13,5, tinta beżowa, wym.: 11,9 × 10,3.
- MNW, Gabinet Rycin i Rysunków:
 - nr inw. Gr.Pol.5074; egzemplarz z kolekcji D. Witke-Jeżewskiego, opatrzony pieczęcią kolekcyjną „DWJ”;
 - nr inw. Gr.Pol.1878; egzemplarz z kolekcji K. Woźnickiego opatrzony pieczęcią kolekcyjną „KW”.
 - nr inw. Gr.Pol.5073; egzemplarz z kolekcji K. Woźnickiego opatrzony pieczęcią kolekcyjną „KW”.
- Towarzystwo Historyczno-Literackie / Biblioteka Polska w Paryżu: nr inw. Ga 3523.

Bibliografia: PWSz, 6, 559 (C. Norwid, *Autobiografia artystyczna*); DW XII, 469-470 i PWSz 9, 226 (list Norwida do Leonarda Chodźki z 1866); PWSz 9, 359 (list Norwida do Ludwika Nabiełaka z 1868), 387 (list Norwida do Kazimierza W. Wójcickiego z 1869), 577; Materiały, k. 7 v., 475; PZ A, 1087-1090; PZ E, 323, 324; Lamus Heraldyczny 1937/8, s. 13 poz. 453; PWSz 11, 103, 232, 314, 364, 365 poz. 220; Widacka 1985-1986, s. 170, 171; Widacka 1996, s. 42, 45; Polanowska 1998, s. 143; Melbechowska-Luty 2000, s. 54; Melbechowska-Luty 2001, s. 136-137; Przesmycki 2005-2006, s. 115, 116; Kalendarz 2, 164, 340; Kalendarz 3, 28; Kuik-Kalinowska 2007, s. 351; Chlebowska 2013b, s. 113; Czarnocka 2015, s. 290; Chlebowska 2015c, s. 158; Burdziej 2016, s. 188; Lijewska 2016, s. 177.

Reprodukcje: PZ E, po s. 192; Norwid 1953, s. 16; PWSz 11, il. 220; Widacka 1985-1986, il. 21; Widacka 1996, il. 23; Melbechowska-Luty 2001, il. 48; Norwid 2002, s. 107; Sudolski 2003,

Egzemplarz: Towarzystwo Historyczno-Literackie / Biblioteka Polska w Paryżu, nr inw. Ga 3523

s. 402; Czarnocka 2015, s. 308 il. 16 (barwna); Chlebowska 2015c, s. 157 il. 6; DW XII, 471 (barwna); Norwid 2020, s. 240.

Wystawy, katalogi wystaw: Nimes 1865 – Livret de l'Exposition 1865, s. 28 poz. 121; Paris Association "France-Pologne" 1921 – Exposition retrospective 1921 s. 2 poz. 52; MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 527; MNW 1961 (wystawa nie odbyła się) – W kręgu rembrandtowskiej tradycji 1961, s. 91, poz. 353; MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 239; MNW 1997 – Jakimowicz 1997, poz. 380, il. 88; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 169; MNW 2006 – Miłośnicy grafiki 2006, s. 223-224 poz. VI, 23 (nr inw. Gr. Pol. 5073).

Uwagi: Pytia – kapłanka w świątyni Apollina w Delfach. Zasiadając na trójnogu nad szczeliną, z której wydobywały się opary, przepowiadała przyszłość. Wprowadzona w stan ekstazy, wypowiadała luźne słowa, z których kapłani układali tekst przepowiedni. Spośród wielu greckich wyroczni wyrocznię delficką uznawano za najwyższy autorytet, zwłaszcza w sprawach religii.

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Na wszystkich znanych egz. akwaforty data towarzysząca sygnaturze została odbita fragmentarycznie. Widoczne są dwie lub trzy pierwsze cyfry, a jedynie w egz. z Biblioteki Polskiej w Paryżu dostrzec można dolną frakcję ostatniej cyfry: „3”.

Egzemplarze zaginione:

- egzemplarz z albumu Norwida, będącego po śmierci poety własnością jego kuzyna Aleksandra Dybowskiego w Paryżu, naklejony na kartkę, na której Norwid zapisał niebieską kredką: „acheté par chanteur chez un brocanteur dans la rue” (zakupione od sprzedawcy staroci na ulicy) (Materiały, k. 7 v. zob. Przesmycki 2005-2006, s. 116).
- egzemplarz ze szkicownika Norwida, należącego przed 1937 r. do Seweryna Krajewskiego, data towarzysząca sygnaturze niekompletna „18[...]” (Lamus Heraldyczny 1937/8, s. 13 poz. 453), zob. Katalog VI.

Egzemplarz: Towarzystwo Historyczno-Literackie / Biblioteka Polska w Paryżu: nr inw. Ga 3523 (fragment)

Sforza w więzieniu II

Tytuły: Sforza w więzieniu (Norwid, *Autobiografia artystyczna*), Martyr (Norwid), Un Martyr (Livret de l'Exposition 1865), Le Prisonnier („L'Artiste”), Męczennik (PZ).

Czas powstania: 1863

Materiał i technika: akwaforta, papier.

Wymiary: 9,4 × 8,3 (kompozycja).

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek długowłosego mężczyzny ujętego w popiersiu, zwróconego $\frac{3}{4}$ w prawo. Głowa pochylona, twarz szczupła, o wyrazistych rysach: wąski nos, dołek w podbródku, usta w lekkim grymasie. Prawa dłoń złożona na piersiach, lewą mężczyzna odgarnia z czoła kosmyk włosów. W głębi po lewej zarysy zakratowanego okna. W prawym górnym rogu monogram wiązany „XP”, powyżej rozmieszczony w półkolu napis: „MARTYR”. Poniżej kompozycji, po lewej sygnatura i data: „C. NORWID f. 1863”.

Miejsce przechowywania:

- MNK: nr inw. III-ryc.-11049 – egzemplarz ze zbiorów Feliksa Kopery, opatrzony na odwrocie pieczęcią: „Dar / F. Kopy”. Odbitka czarną farbą na ciepłobiałym grubszym papierze, wym. arkusza: 22,1 × 17,4.
- MNW, Gabinet Rycin i Rysunków:
 - nr inw. Gr.Pol.5076; egzemplarz z kolekcji D. Witke-Jeżewskiego, opatrzony pieczęcią kolekcyjną „DWJ”;
 - nr inw. Gr. Pol. 1879; Gr.Pol.5075; egzemplarz z kolekcji K. Woźnickiego opatrzony pieczęcią kolekcyjną „KW”;
 - nr inw. Gr.Pol.5075; egzemplarz z kolekcji K. Woźnickiego opatrzony pieczęcią kolekcyjną „KW”.
- Muzeum im. ks. Józefa Jarzębowskiego w Licheniu Starym: nr inw. ML/G/1.
- Towarzystwo Historyczno-Literackie / Biblioteka Polska w Paryżu: nr inw. Ga 3526.
- Zakład Św. Kazimierza w Paryżu.
- Kolekcje prywatne:
 - egzemplarz sprzedany 28 listopada 2009 r. na aukcji w warszawskim antykwariacie Lamus;
 - egzemplarz sprzedany 26 listopada 2011 r. na aukcji w warszawskim antykwariacie Lamus.

Bibliografia: „L'Artiste” 1868, marzec, s. 454; PWsz 6, 559 ([*Autobiografia artystyczna*]); DW XII, 469-470 i PWsz 9, 226 (list Norwida do L. Chodźki z 1866), PWsz 9, 359 (list Norwida do L. Nabelaka z 1868), 366-367 (list Norwida do B. Zaleskiego z 1868), 512 (list Norwida do B. Zaleskiego z 1872), 577; Materiały, k. 477; PZ A, s. 1087-1090; PWsz 11, 232, 364 poz. 219; Widacka 1985-1986, s. 170; Makowski 1988, s. 196; Widacka 1996, s. 42; Polanowska 1998, s. 143; Lamus 2001b, s. 94, poz. 364; Melbechowska-Luty 2001, s. 135-136; Sudolski 2003, s. 390, 456; Kalendarz 2, 163, 230, 339-341, 522; Kalendarz 3, 28; Kuik-Kalinowska 2007, 351;

Egzemplarz: MNW, nr inw. Gr.Pol.5075

Rudnicka 2007, s. 44; Borowiec 2009-2010, s. 205; Chlebowska 2012b, s. 179; Chlebowska 2013b, s. 113; Czarnocka 2015, s. 290.

Reprodukcje: „L'Artiste” 1868, marzec, s. 454 (oryginalna litografia); Norwid 1953, s. 128; PWSz 11, il. 219; Kowalczykowa 1978, tabl. 29; Norwid 1981, s. 20; Widacka 1985-1986, il. 20; Widacka 1996, il. 22; Melbechowska-Luty 2001, il. 47; Wawrzyniak 2010, s. 119; Delaperière 2014, s. 11; Czarnocka 2015, s. 309 il. 17 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: Nimes 1865 – Livret de l'Exposition 1865, s. 28 poz. 121; Paryż Association “France-Pologne” 1921 – Exposition retrospective 1921 s. 2; MNW 1946 –Cyprian Norwid 1946, poz. 528; MNW 1961 (wystawa nie odbyła się) – W kręgu rembrandtowskiej tradycji 1961, s. 92, poz. 354; MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 240; MNW 1997 – Jakimowicz 1997, poz. 379; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 171, il. 109.

Uwagi: f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Na rycinie został przedstawiony Ludovico Maria Sforza (1452-1508), książę Mediolanu, uwięziony przez króla Francji Ludwika XII na zamku w Loches. Norwid wzorował się zapewne na portretach księcia z epoki, aczkolwiek trudno wskazać bezpośredni pierwowzór wizerunku.

XP – jeden z najstarszych chrystogramów stosowanych przez chrześcijan, tzw. chryzmon, powstały z połączenia dwóch pierwszych liter X (chi) i P (rho) greckiego słowa Chrystus.

Norwid wykonał dwie wersje wizerunku uwięzionego Sforzy, różniące się sposobem opracowania całości oraz detalami. Pierwsza wersja znana jest wyłącznie z fotografii zaginionego egzemplarza z albumu Norwida, będącego po śmierci poety własnością jego kuzyna Aleksandra Dybowskiego w Paryżu (zob. Katalog VI). Była to kompozycja pozbawiona napisów, opatrzona owalną pieczęcią Norwida. Z lewej ręki Ludovica zwieszał się łańcuch, z którego w drugiej wersji artysta zrezygnował.

Egzemplarz: MNW, nr inw. Gr.Pol.5075 (fragment)

1122
Sybilla

Tytuły: Sybilla (Norwid, [*Autobiografia artystyczna*]), Figure de caractère („L'Artiste” 1868), Sybille (Czarnocka 2015).

Czas powstania: 1863

Materiał i technika: akwaforta, sucha igła, papier.

Wymiary: 13,3 × 7,7 (kompozycja), 13,7 × 8,4 (odcisk płyty).

Opis, sygnatury, napisy: Kobieta w podeszłym wieku w luźnej, obficie udrapowanej szacie z welonem narzuconym na głowę, siedząca na tle muru. Zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, wsparta prawą ręką na łasce, z lewą ręką spoczywającą na kolanach. Twarz pokryta licznymi zmarszczkami, zwrócona w prawo. Postać, część muru oraz ziemia u stóp kobiety oświetlona silnym światłem. W prawnym górnym rogu sygnatura z datą: „CNorwid f. / 1863” (CN w formie monogramu wiązanego), u dołu pośrodku ozdobny napis: „SIBILLA”.

Miejsce przechowywania:

- ML, nr inw. B.4158; zakupiony w Domu Książki w Krakowie w 1963 r.
- MNW, Gabinet Rycin i Rysunków:
 - nr inw. Gr.Pol.1877; egzemplarz z kolekcji K. Woźnickiego opatrzony pieczęcią kolekcijną „KW”;
 - nr inw. Gr.Pol.5038; egzemplarz z kolekcji D. Witke-Jeżewskiego, opatrzony pieczęcią kolekcijną „DWJ” i pieczęcią „OFIAROWAŁ / DOMINIK WITKE-JEŻEWSKI”.
- Towarzystwo Historyczno-Literackie / Biblioteka Polska w Paryżu: nr inw. Ga 3524.
- Kolekcja prywatna: egzemplarz sprzedany 26 listopada 2011 r. na aukcji w warszawskim antykwariacie Lamus.

Bibliografia: PWSz, 6, 559 (Norwid [*Autobiografia artystyczna*]); DW XII, 469-470 i PWSz 9, 226 (list Norwida do Leonarda Chodźki z 1866), 345 (list Norwida do Łucji Rautenstrauchowej z 1868), 359 (list Norwida do Ludwika Nabelaka z 1868), 366-367 (list Norwida do Bronisława Zaleskiego z 1868), 387 (list Norwida do Kazimierza W. Wójcickiego z 1869), 512 (list Norwida do Bronisława Zaleskiego z 1872), 577, 606; Materiały, k. 6 v., 476; PZ A, 1088-1089; PZ C, 460-461; PWSz 10, 284; PWSz 11, 103, 109, 232, 314, 364, 365 poz. 221; Widacka 1985-1986, s. 171; Widacka 1996, s. 45; Polanowska 1998, s. 143; Melbechowska-Luty 2000, s. 54; Melbechowska-Luty 2001, s. 137-139; Sudolski 2003, s. 456; Przesmycki 2005-2006, s. 114, 115; Kalendarz 2, 189-190, 230, 338-341, 522; Kalendarz 3, 28; Kuik-Kalinowska 2007, s. 351; Rudnicka 2007, s. 44; Chmurski 2011, s. 265; Chlebowska 2012b, s. 174, 179; Chlebowska 2013b, s. 113, 114, 122; Czarnocka 2015, s. 290; Lijewska 2016, s. 177; Burdziej 2016, s. 188, 208.

Reprodukcje: „L'Artiste” 1868, luty, s. 394; PZ C, po s. 176; Antologia, s. 10; Norwid 1953, okładka; Czekalski 1958, s. 8; PWSz 11, il. 221; Widacka 1985-1986, il. 22; Widacka 1996, il.

Exemplar: MNW, nr inw. Gr.Pol.1877

24; Melbechowska-Luty 2001, il. 49; Norwid 2002, s. 171; Delaperière 2014, s. 11; Fieguth 2014, s. 187; Czarnocka 2015, s. 310 il. 18 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: Nîmes 1865 – Livret de l'Exposition 1865, s. 28 poz. 121; Paris, Association "France-Pologne" 1921 – Exposition retrospective 1921, s. 2; MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 529; MNW 1961 (wystawa nie odbyła się) – W kręgu rembrandtowskiej tradycji 1961, s. 92, poz. 355; MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 241; MNW 1997 – Jakimowicz 1997, poz. 381; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 170, il. 125.

Uwagi: f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

H. Władacka sugerowała, że Norwid przedstawił w swej kompozycji Sybillę kumańską – przy braku stosownej argumentacji ta identyfikacja nie została w Katalogu przyjęta.

Z. Przesmycki w notatkach dotyczących *Sybilli* (chodzi o egz. z zaginionego *Albumu Aleksandra Dybowskiego*, zob. Katalog, t. VI) odczytał datę towarzyszącą sygn. jako: 1863, zaznaczając, że ostatnia cyfra jest mało wyraźna (Materiały, k. 6 v.). Z kolei w wersji drukowanej opisu (odnoszącej się do egzemplarza należącego do T. Johna; PZ C, 461) podał: 1864. Sugerował się w tym przypadku datą umieszczoną przy dodatkowej sygn. zlokalizowanej na wspomnianym egzemplarzu z albumu A. Dybowskiego. To nowe odczytanie zostało przyjęte w całej późniejszej literaturze przedmiotu. Jednak żaden z zachowanych egzemplarzy ryciny nie posiada ramki ani usytuowanej poniżej sygn. Ostatnia cyfra daty towarzyszącej sygn. wpisanej w obręb kompozycji jest mało czytelna – ale bez wątplenia jest to cyfra 3, a nie 4. Dlatego też uznano, że najbezpieczniej będzie przyjąć jako czas powstania ryciny lata: 1863-1864.

Zaginione egzemplarze:

- Egzemplarz z zaginionego albumu Norwida, będącego po śmierci poety własnością jego kuzyna Aleksandra Dybowskiego w Paryżu (Materiały, k. 6 v., zob.: Przesmycki 2005-2006, s. 114, 115). Wym. kompozycji: 12 × 6,5; wraz z ramką liniową: 13,4 × 8; wym. arkusza: 14,9 × 10,9. Na egzemplarzu tym znajdowała się jeszcze jedna sygn., poniżej ramki otaczającej kompozycję, w odległości 6-7 milimetrów, po lewej: „C. NORWID. 1864”. W albumie znajdował się również rys. przygotowawczy do tej ryciny (tusz, pióro, lekko lawowany sepią) z 1856 r. (zob. Katalog VI).
- Egzemplarz, będący ok. 1911 r. własnością Tadeusza Johna, opublikowany przez Z. Przesmyckiego w tomie *C Pism zebranych* Norwida (PZ C, po 176). Była to odbitka pierwszego stanu, bez napisu tytułowego „SIBILLA” i bez drugiej sygnatury.

Exemplarz: MNW, nr inw. Gr.Pol.1877 (fragment)

Muzyk niepotrzebny

Tytuły: Le Musicien inutile (Norwid), Skrzypek niepotrzebny (Norwid), Muzyk niepotrzebny (Teka).

Czas powstania: 1867.

Materiał i technika: akwaforta, papier.

Wymiary: 28,6 × 38,2 (odcisk płyty), odbitka kaszerowana (tinta kremowa wym.: 26,8 × 36,4), 37,8 × 42,7 (karton).

Opis, sygnatury, napisy: Scena we wnętrzu przedstawiająca kilka tańczących w zawrotnym tempie par. Na pierwszym planie, po lewej siedzi młody skrzypek zwrócony w stronę tancerzy, ale odwracający od nich głowę. W lewej dłoni trzyma smyczek i wsparte na kolanie skrzypce, a prawą ręką stroi instrument. Ze stołka, na którym siedzi, spływa na ziemię skłębiona draperia, obok leży kapelusz. Wnętrze oświetla duże, zwieńczone łukiem eliptycznym okno usytuowane w głębi, za postacią muzyka. Promienie słoneczne, przedstawione w formie delikatnie kreślonych linii kładą się na trzech wirujących w tańcu parach. Postaci w rozwianych szatach, o masywnych, muskularnych sylwetkach, nie zwracają uwagi na nic, co się wokół nich dzieje. Przed tancerzami, na pierwszym planie przewrócona drewniana ława i lichtarz ze złąamaną świecą. U dołu, po prawej sygnatura i data: „C. Nor=wid f. 1867”. Poniżej kompozycji, na marginesie adnotacja ołówkiem: „Le musicien inutile / dess et grav a l’eau forte par CNorwid 1868.”.

Miejsce przechowywania: MNK, Oddział Czartoryskich, Gabinet Rycin: nr inw. XV R.9229 – unikatowa odbitka ofiarowana przez Norwida (za pośrednictwem Bronisława Zaleskiego) Władysławowi Czartoryskiemu w dowód wdzięczności za pomoc finansową (PWsz 9, 361); odbitka kaszerowana, wym. arkusza: 37,8 × 42,7; wym. tinty: 26,8 × 36,4.

Bibliografia: PWsz 6, 559 (*Autobiografia artystyczna*); PWsz 9, 361 (list C. Norwida do Bronisława Zaleskiego z 1868 r.), 611; Materiały, k. 483; Kleczyński 1934, s. 4; Szczepański 1947, s. 3; Dobrowolski 1957, t. 1, s. 355, 356; Krzemieniecki 1958, s. 191; DZ, t. 2, s. 807, 929; Makowiecki 1969, s. 17; Grajewski 1972, s. 191 poz. 11056; PWsz 11, 365-366 poz. 222; Janson 1977, s. 544, poz. 4104; Mrozińska, Sawicka 1977, s. 25, poz. 41; Rostworowski 1977, s. 295; Widacka 1985-1986, s. 173, 174; Widacka 1996, s. 47, 49; Polanowska 1998, s. 143; Melbechowska-Luty 2000, s. 56; Lamus 2001b, s. 94, poz. 365; Melbechowska-Luty 2001, s. 139; Norwidiana 2003, s. 11; Sudolski 2003, s. 456; Melbechowska-Luty 2005, s. 173, 174; Kalendarz 2, 329, 330, 342, 343, 350; Halkiewicz-Sojak 2008, s. 57, 61; Toruń 2008, s. 313-325; Borowiec 2009-2010, s. 203-205, 212-220; Chmurski 2011, s. 264; Chlebowska 2013b, s. 123; Chlebowska 2018a, s. 276-277; Fabianowski 2019, s. 54-55.

Reprodukcje: „Chimera” 1902, po s. 152; Antologia, s. 10; Husarski 1934, s. 36; Teki II, tabl. 24; Malewska 1959, s. 6; Banach 1972, t. 2, il. 116; PWsz 11, il. 222; Rostworowski 1977, s. 296 il. 7; Koc 1980, il. 72; Widacka 1985-1986, il. 23; Suchodolscy 1988, il. 371; Widacka 1996, il. 25;

Rostworowski 1990, s. 11 il. 1; Norwid 1997, po s. 80; Weber 2000, s. 37; Melbechowska-Luty 2001, il. 50; Sudolski 2003, s. 457; Norwid 2004, s. 58; Melbechowska-Luty 2005, s. 176; Kalendarz 2, il. 27; Toruń 2008, s. 325; Chlebowska 2018a, s. 290, il. 4; Fabianowski 2019, s. 56-57 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: Wiosenny Salon Paryski na Polach Elizejskich 1868 – Salon de 1868, s. 544 poz. 4104; MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 530; ML 1958; Kraków, Stowarzyszenie Historyków Sztuki, 1963; ML, 1971: *Wystawa w 150 rocznicę urodzin Cypriana Norwida*; Warszawa, Zachęta CBWA, październik-listopad 1975, Katowice, Galeria Sztuki Współczesnej BWA styczeń-luty 1976 – Romantyzm 1975, poz. 156; MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 242; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 196, il. 133.

Uwagi: Le musicien inutile [...] (fr.) – muzyk niepotrzebny, narysowane i wytrawione przez CNorwida 1868.

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Po odbiciu egzemplarza ryciny eksponowanego na Wiosennym Salonie Paryskim 1868, blacha akwafortowa uległa uszkodzeniu (PWsz 6, 559).

H. Widacka uznała, że wizerunek muzyka może być ukrytym autoportretem artysty. Zestawienie tej pracy z fotografiami i autoportretami Norwida nie pozwala jednak na podtrzymanie tej sugestii.

Dialog umarłych: Rembrandt – Fidiasz

Tytuł: Dialogue des Morts: Rembrandt – Phidias (Norwid), Dialog umarłych (C. Norwid, [*Auto-biografia artystyczna*]), Dialog zmarłych (Rembrandt – Fidiasz) (Cyprian Norwid 1946).

Czas powstania: 1871-1872

Materiał i technika: akwaforta, sucha igła, papier.

Wymiary: 16,9 × 12,4 (odcisk płyty).

Opis, sygnatury, napisy: Dwaj mężczyźni idący obok siebie, ujęci na wprost; u ich stóp gałązka wawrzynu. Po lewej Rembrandt, w berecie, luźnej szacie sięgającej kolan, bufiastych spodniach i trzewikach, wysuwa się nieznacznie do przodu. Głowa lekko przechylona w prawo, włosy falujące, sięgające nieco poniżej uszu, twarz o regularnych rysach, z przymkniętymi oczami. W prawej uniesionej dłoni trzyma duży arkusz papieru. Obok niego Fidiasz, w swobodnie udrapowanej szacie, trzymający w obu dłoniach wiertło rzeźbiarskie (?). Tło nieokreślone, w partii nieba widoczny silny promień światła padający ukośnie z prawego rogu w lewo oraz zarysy obłoków. Wzdłuż lewego brzegu ryciny, u dołu sygnatura z datą: „CNORWID. f. / 1871” (CN w formie monogramu wiązanego).

Znane są trzy stany ryciny:

Stan I: Gałąź laurowa z owocami jest bardzo dobrze widoczna. Partia nieba w większości niewytrawiona, jedynie po lewej lekko zakreskowana, a po prawej zaznaczone zarysy obłoków. Poniżej kompozycji wyryty tytuł: „· DIALOGUE · DES · MORTS □ REMBRANDT · PHIDIAS ·”.

Stan II: Wskutek opracowania partii podłoża nieregularnym kreskowaniem gałąź wawrzynu stała się niemal niewidoczna. Wzmocnione zostały – również wskutek nieregularnego szrafowania w postaci krzyżujących się linii – sylwetki bohaterów sceny oraz lewy górny narożnik tła. Napis poniżej kompozycji bez zmian.

Stan III: Od poprzedniego stanu wyróżnia się głównie dalszym opracowaniem partii nieba nieregularnym szrafowaniem. Data w obrębie sygnatury została przerobiona na: „1872”. W miejsce usuniętego, odręcznie rytowanego tytułu Norwid wprowadził tytuł drukowany: „· DIALOGUE · DES · MORTS · (*Rembrandt-Phidias*)”.

Miejsce przechowywania:

Stan I:

- MNK, Oddział Czarторыskich, Gabinet Rycin: nr inw. XV R.9228 – wym. arkusza: 48,5 × 31,7.
- MNK: nr inw. III-ryc.-11122 – egzemplarz ze zbiorów Tadeusza Michałowskiego, odbity czarną farbą na ciepłobiałym grubszy papierze, wym. arkusza: 41,3 × 28,3.

Egzemplarz: MNK, nr inw. III-ryc.-11122 (stan I)

Poniżej kompozycji okraśla pieczęć niebieskim tuszem: „Z DARU TADEUSZA MICHAŁOWSKIEGO”.

Stan II:

- BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych, egzemplarze ze spuścizny Norwidowskiej należące do Zenona Przesmyckiego, przekazane po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN:
 - nr inw. G.4409; poniżej kompozycji odcisk owalnej pieczęci czarnym tuszem: „C.NOR-WID.” (wym. arkusza: 32,1 × 24,6);
 - nr inw. G.4412; poniżej kompozycji odcisk owalnej pieczęci czarnym tuszem: „C.NOR-WID.” (wym. arkusza: 35,9 × 26,9).
- MNK: nr inw. III-ryc.-1556 – odbitka brązową farbą na grubym papierze maszynowym, poniżej kompozycji odcisk owalnej pieczęci czarnym tuszem: „C.NORWID.”, wym. arkusza: 36 × 27,2.
- MNP: nr inw. G 10111 – egzemplarz zakupiony w 1923 r. do zbiorów Muzeum Wielkopolskiego (obecnie MNP) od Władysława Klugera z Krakowa. Odbitka brązową farbą na grubym papierze maszynowym, pod kompozycją odcisk pieczęci czarnym tuszem: „CNORWID”, wym. arkusza: 36 × 27,2.
- MNW:
 - nr inw. Gr.Pol.1727;
 - Gr.Pol.1882; poniżej odbitki odcisk owalnej pieczęci „CN”.

Stan III:

- BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych:
 - nr inw. G.4411; egzemplarz z dedykacją ołówkiem, w pobliżu dolnej krawędzi arkusza: „W.P. Wagnerom / C.N.”, wym. arkusza: 30 × 20,7;
 - sygn.: AFR.1593, k. 14 (egzemplarz wklejony do *Albumu dla Teodora Jęłowickiego*, zob. Katalog I, 516-517, poz. kat. 192/V).
- MNK: nr inw. III-ryc.-22887 – egzemplarz z kolekcji Adolfa Sternschussa (dar rodzeństwa zmarłego właściciela dla MNK 1916). Egzemplarz odbity czarną farbą na ciepłobiałym grubszym papierze, wym. arkusza: 54,7 × 36.

Bibliografia: PWsz 6, 559 (*Autobiografia artystyczna*); PWsz 9, 506 (list Norwida do B. Zaleskiego z lutego 1872), 507 (list Norwida do W. Czartoryskiego z lutego 1872), 656 (fragment listu K. Kirkpatricka do C. Norwida z 1874); Materiały, k. 478; PWsz 10, 306, 367; Kleczyński 1934, s. 3; Szczepański 1947, s. 3; PWsz 11, 122, 126, 232, 366 poz. 223; Widacka 1985-1986, s. 174, 175; Widacka 1996, s. 50, 52; Polanowska 1998, s. 143; Melbechowska-Luty 2000, s. 55; Domański 2001, s. 6; Lamus 2001b, s. 94, poz. 366; Melbechowska-Luty 2001, s. 140; Kadyjewska 2003, s. 279, 285; Sudolski 2003, s. 510, 513-514, 335; Przesmycki 2005-2006, s. 117; Kalendarz 2, 507, 513-514, 563-564; Kalendarz 3, 28; Borowiec 2009-2010, s. 204, 205; Chmurski 2011, s. 265; Chlebowska 2013a, s. 48; Salamon-Radecka 2014, s. 69; Lijewska 2016, s. 183; Seweryn 2016, s. 195.

Egzemplarz: BN, nr inw. G.4409 (stan II)

Reprodukcje: Antologia 1933, s. 11; Husarski 1934, s. 36; Heiland, Lüdecke 1960, tabl. 42 b; PWsz 11, il. 223; Norwid 1984, s. 63; Norwid 1985, s. 7; Widacka 1985-1986, il. 24, 25; Rostworowski 1990, s. 14 il. 2; Widacka 1996, il. 26; Halkiewicz-Sojak 1994, po s. 84; Domański 2001, s. 7; Melbechowska-Luty 2001, il. 51; Sudolski 2003, s. 510; Kalendarz 2, il. 25; Norwid 2008, s. 47; Norwid – artysta 2008, s. 153; Seweryn 2016, s. 196.

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1914 – Pamiętnik wystawy starych rycin 1914, s. 59, poz. 557; MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 531; Muzeum Sztuki w Łodzi 1956 – Tradycja rembrandtowska 1956, s. 25, poz. 129; MNW 1961 (wystawa nie odbyła się) – W kręgu rembrandtowskiej tradycji 1961, s. 92, poz. 356, il. 24; Kraków, Stowarzyszenie Historyków Sztuki, 1963; Warszawa, Zachęta CBWA, październik-listopad 1975, Katowice, Galeria Sztuki Współczesnej BWA styczeń-luty 1976 – Romantyzm 1975, poz. 153, il. 30; MNK 1978 – Ilustracja/figuracja 1978, poz. 243, il. 37; MNW 1997 – Jakimowicz 1997, poz. 382, il. 90; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 117, il. 107; BN 2001 – Autografy 2001 (mps powielany), il. nlb; BN 2003 – Norwidiana 2003, s. 11 (BN G.4412); BN 2008: *Norwid – Herbert. Inspiracje śródziemnomorskie* (BN, nr inw. G. 4412).

Uwagi: dialogue des morts (fr.) – dialog zmarłych.

Rembrandt Harmenszoon van Rijn (1606-1669), holenderski malarz tzw. „złotego wieku“, rysownik i grafik, uznawany za jednego z nawiązyjących artystów światowych.

Fidiasz (ok. 490 – ok. 430 przed Chr.), grecki rzeźbiarz, uznawany za najwybitniejszego przedstawiciela starożytnej greckiej rzeźby okresu klasycznego. Pracował na ateńskim Akropolu oraz w Olimpii. Zapis w tytule „Phidias“ to forma łacińska lub francuska.

f. – fecit, faciebat (łac.): zrobił, wykonał.

Norwid objaśnił sens kompozycji w liście do W. Czartoryskiego: „Cela ma paraître un colloque sur ce qu'il y est de plus ardu dans l'art contemporain. / Le réalisme-divin et l'idéalisme-divin soutenus par la même branche de laurier.“ (PWsz 9, 507), (Wydaje mi się, że ta rozmowa dotyczy tego, co jest najbardziej trudne we współczesnej sztuce. Realizm-boski i idealizm-boski podpira ta sama gałąź drzewa laurowego; tłum. Szczepan Babiński, materiały do edycji *Dzieł uwisztych* Norwida, t. XIII).

Grafika nawiązuje tematycznie do wcześniejszych poetyckich dialogów Norwida: *Vendôme* (rozmowa Napoleona z Juliuszem Cezarem) z 1849 r. i *Rozmowy umarłych* (Byrona z Rafaelem) z r. 1857.

MALARSTWO OLEJNE

1125
Jutrznia

Tytuły: Jutrznia (list Norwida do L. Siemieńskiego), De profundis („Dziennik Literacki” 1857).

Materiał i technika: olej, deska.

Wymiary: 33 × 24,5

Czas powstania: 1857

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek kobiety w średnim wieku, zwróconej nieznacznie w prawo, z głową odwróconą $\frac{3}{4}$ w lewo, w półpostaci. Ubrana w czarny kaftan z brązowym kapturem, na głowie biały czepiec z falbanami. Kobieta spleta palce dłoni, uniesionych na wysokość klatki piersiowej, na kciuku prawej dłoni przewieszony ledwie widoczny różaniec. Spogląda w lewo z wyrazem zamyślenia na twarzy. Przed kobietą, po lewej, na blacie stołu stoi świecznik z ogarkiem zgasłej przed momentem świecy, z żarzącym się jeszcze knotem. Obok leży otwarta książka, odwrócona grzbietem do góry i zegarek. Postać usytuowana w narożniku pomieszczenia. Po lewej w ścianie owalne zakratowane okno, przysłonięte częściowo czerwonymi kotarami. W drugiej ścianie prostokątna wnęka z półką, z książkami. Wzdłuż krawędzi wnęki sygnatura i data wpisane szaroróżową farbą, pionowo w górę: „C. NORWID 1857”.

Miejsce przechowywania: Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, Muzeum Książąt Lubomirskich, Gabinet Grafiki.

Nr inw.: I.o.102

Stan zachowania: bardzo dobry – obraz przeszedł gruntowną konserwację po zakupieniu przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. Szczegółowy opis stanu sprzed konserwacji i przebiegu działań konserwatorskich zob.: Szmít-Naud 2012.

Proweniencja (historia obiektu): Ok. 1970-1971 r. obraz został zakupiony przez Marka Rostworowskiego, najprawdopodobniej w galerii DESA w Krakowie. Wcześniejsze losy obiektu pozostają nieznane. 20 października 2007 r. obraz nabyła Telefonia Dialog do zbiorów Ossolineum za cenę 120 tys. zł, na aukcji Krakowskiego Antykwariatu Naukowego (Krakowski Antykwariat Naukowy 2007, s. 65 poz. 513).

Bibliografia: DW XI, 155 i PWsz 8, 304 (list Norwida do L. Siemieńskiego z 14 marca 1857); Wystawa obrazów 1857, s. 472; Swiękowski 1905, s. 114; PWsz 11, 230; Rostworowski 1977, s. 285-298; Norwid 1981e, t. 5: *Listy*, s. 362 i Norwid 1983e, t. 5: *Listy*, s. 362 (komentarz J. W. Gomulickiego); Gomulicki 1996, s. 46-48; Polanowska 1998, s. 141; Melbechowska-Luty 2001, s. 146-148; Sudolski 2003, s. 268-269; Kalendarz 1, 656-658, 663; Krakowski Antykwariat Naukowy 2007, s. 65 poz. 513; Maciejewska 2007; Wachowiak 2007; Anisimovets 2008, s. 159, 160, 163; Szmít-Naud 2012, s. 129-166; Chlebowska 2013b, s. 97; Chlebowska 2013d, s. V; Nitka 2014, s. 287; Chlebowska 2015c, s. 150, 151; Chlebowska 2018a, s. 277-278.

Reprodukcje: Rostworowski 1977, s. 286, il. 1, s. 287 (fragm.), Krakowski Antykwariat

Naukowy 2007, il. na luźnej wkładce (barwna, strony recto i verso); DW IV, s. 101 (barwna); Szmit-Naud 2012a, s. 157-166 (liczne ilustracje cz.-b. i kol.); Chlebowska 2018a, s. 291, il. 5.

Wystawy, katalogi wystaw: Kraków, Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych 1857.

Uwagi: Odwrocie obrazu zamalowane brązową farbą, pośrodku papierowa nalepka z czarnym drukowanym napisem w ramce: „PANNEAUX / ET / CARTONS À PEINDRE / J. BERVILLE / 29, rue de la Chaussée d'Antin / À PARIS” (etykieta producenta podobrazia). Po lewej napis obcej ręki długopisem: „KT 2837”.

Obraz tożsamy jest z dziełem Norwida eksponowanym na dorocznej wystawie Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych (TPSP) w Krakowie w roku 1857 pod tytułem: *De profundis*. W literaturze przedmiotu istniały jednak w tej kwestii zasadnicze rozbieżności. A. Melbechowska-Luty uznała, że *Jutrznia* oraz *De profundis* to dwie niezależne kompozycje Norwida (Melbechowska-Luty 2001, s. 147-148), natomiast autorki *Kalendarza życia i twórczości Cypriana Norwida* (Kalendarz 1, 657) stwierdziły, że jest to jedna, funkcjonująca pod różnymi tytułami, praca. Za słusznością tej drugiej opinii przemawia zbieżność czasowa oraz merytoryczna listu Norwida do Lucjana Siemieńskiego (członka zarządu TPSP), w którym poeta podaje szereg informacji na temat wysłanego na ekspozycję obrazu, „który ma za przedmiot *Jutrznie*” (DW XI, 155; PWsz 8, 304) z relacją z krakowskiej wystawy, przynoszącą krótką wzmiankę na temat „Studium staruszki modlącej się o świat na podstrychu, nadesłane z Paryża przez Cypriana Norwida nazwane *De profundis*” (Wystawa obrazów 1857, s. 472). E. Swieykowski zanotował, że obraz z ekspozycji krakowskiej opatrzony był cytatem z Psalmu 129: „Od straży porannej aż do nocy niechaj ufa Izrael w Panu” (Swieykowski 1905, s. 114). Trudno rozstrzygnąć, czy ów komentarz pochodził od Norwida (mógł zostać przesłany na wystawę wraz z dziełem, np. w liście lub w formie stosownej notatki), czy też pochodził od organizatorów wystawy.

Jak wykazały badania rentgenograficzne oraz w podczerwieni przeprowadzone przy okazji konserwacji obrazu (Szmit-Naud 2012, s. 139, 140, il. 5) pod obecną kompozycją znajduje się pierwotna wersja obrazu, którą Norwid niemal zupełnie przemalował (zob. fot. s. 553). W pierwszej wersji kobieta miała na głowie welon zakonny a nie czepiec i spoglądała w stronę okna, które miało kształt prostokątny. Na blacie przed kobietą nie było lichtarza i książki, natomiast pod jej lewą ręką leżała inna księga. Na obecny stan dzieła miały również wpływ późniejsze przemalowania obcej ręki, służące zamaskowaniu zniszczeń i ujednoliceniu kolorystyki, bez zmiany formy zastanego przedstawienia (tamże, s. 141-146).

M. Rostworowski uznał obraz za kryptoportret Makryny Mieczysławskiej, uwzględniając również symboliczne konotacje (wyobrażenie Polski lub Kościoła) (Rostworowski 1977, s. 285-298). J.W. Gomulicki przychylił się do wskazanych odczytań symbolicznych, zakwestionował natomiast tezę, jakoby obraz miał przedstawiać M. Mieczysławską (Norwid 1981e i Norwid 1983e, t. 5: *Listy*, s. 362). Argumentacja przywołana przez Rostworowskiego oraz zestawienie obrazu z innymi podobiznami słynnej Bazylianki skłaniają jednak do uznania jego interpretacji za prawdopodobną. Za jej przyjęciem opowiadała się konserwator obrazu (Szmit-Naud 2012, s. 136).

Jutrznia – rentgenogram

Kościółek na Litwie

Tytuły: Kościół na Litwie dziś! (list C. Norwida do B. Zaleskiego), Kościółek na Litwie (Norwid, [*Autobiografia artystyczna*]), Widok zrujnowanej kapliczki wiejskiej (Cyprian Norwid 1946), Zrujnowana kapliczka (MNW), Zrujnowany kościół na Litwie (Romantyzm 1975), Kościółek na Litwie (PWsz 11).

Czas powstania: 1870

Materiał i technika: olej, płótno.

Wymiary: 22 × 16

Opis, sygnatury, napisy: Niewielki drewniany kościół w stanie ruiny, usytuowany w wiejskim pejzażu, pośród wątych drzew. Rozpadający się dach, na nim pochylona w prawo sygnaturka zwieńczona krzyżem, przy bocznej ścianie przybudówka. Na pierwszym planie, w pobliżu budowlowca, zwrócona w lewo, o białym futrze, karmiąca jagnię, zwrócone w prawo, wygięte w charakterystycznej pozie, sięgające głową w okolice wymion matki. Obok zwierząt, w trawie widoczny biały kwiat (lilia?), nieco dalej dwa pochylone krzyże nagrobne. Niebo nad horyzontem rozjaśnia luna, okalająca dach kaplicy srebrzystą poświatą. W prawym dolnym rogu sygnatura i data: „C. NORWID / 870.”. Obraz utrzymany w mrocznym kolorystyce, z przewagą barw zielonej i brunatnej, w partiach nieba nad kaplicą, a także wnętrza kaplicy (widocznego od strony wejścia i okien), owiec silnie rozjaśniony.

Miejsce przechowywania: MNW, Zbiory Sztuki Polskiej Nowożytniej.

Nr inw.: MP 2691

Stan zachowania: dobry – uszkodzenia warstwy malarskiej wzdłuż brzegów obrazu (ślady dawnej ramy, przysłaniającej częściowo lico płótna). Konserwacja: 1983, 2001.

Proweniencja (historia obiektu): W 1870 r. Norwid wysłał obraz na ekspozycję krakowskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie, starając się zarazem sprzedać dzieło: bezskutecznie oferując je m.in. dyrekcji TPSP. Za pośrednictwem Antoniego Zaleskiego obraz został zakupiony przez „jakiegoś filantropa, który go wziął; prawda, że tanio, ale i to par charité” (list Antoniego Zaleskiego do Bronisława Zaleskiego z 14 marca 1871 r., za: PWsz 9, 647). Na początku XX w. obraz należał do Wacława Otto, który nabył dzieło od niejakiego Jerzmanowskiego (notatki Z. Przesmyckiego: BN, rkps. 6320, t. 2, k. 25 r., 26 v). W 1945 r. zakupiony do zbiorów MNW w antykwariacie Jakuba Klejmana w Warszawie.

Bibliografia: „Diabeł” 1870, nr 33, s. 4; PWsz 9, 451 (list C. Norwida do B. Zaleskiego z 1870 r.), 465, 640, 647; Dębicki 1871, s. 164-165; PWsz 6, 558 (Norwid, [*Autobiografia artystyczna*]); Szczepański 1947, s. 3; Malarstwo polskie 1975, s. 274, poz. 723; PWsz 10, 409; PWsz 11, 120, 232, 374-375 poz. 244; Wiercińska 1981, s. 382; Królikiewicz 1991, s. 70, 73-75; Królikiewicz 1993, s. 128, 131-133; Polanowska 1998, s. 141; Melbechowska-Luty 2001, s. 150-151; Domań-

ski 2001, s. 5; Sudolski 2003, s. 496, 505; Kalendarz 2, 457, 467, 468, 470, 481-483, 500; Kuik-Kalinowska 2007, s. 352; Chlebowska 2013b, s. 134; Chlebowska 2013d, s. V; Dambek 2015, s. 193-194; Chlebowska 2016b, s. 91; Chlebowska 2018a, s. 270.

Reprodukcje: PWsz 11, il. 244 (barwna); Malarstwo polskie 1975, s. 274; Królikiewicz 1993, il. 29; Melbechowska-Luty 2001, il. X (barwna); Chlebowska 2016b, s. 96 il. 6.

Wystawy, katalogi wystaw: Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie 1870; MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 518; MNW 1962 – Uzupełnienie do katalogu 1964 s. 533; Warszawa Zachęta CBWA 1975, Katowice, Galeria Sztuki Współczesnej BWA 1976 – Romanizm 1975, poz. 80; Muzeum Literatury 1983; ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 118, il. 18 (barwna).

Uwagi: Na odwrocie obrazu liczne nalepki i adnotacje rozmieszczone na powierzchni blejtramu. Na poprzeczce napis z epoki, brązowym tuszem, piórem, wprost na drewnie: „Cyprian Norwid”. Oznaczenia muzealne rozmieszczone na listwach bocznych. Na lewej: napis czarnym tuszem wprost na drewnie: „nr inw. 127904”, napis na plastrze: „1290/92/71”. Na prawej, nalepka z wpisem odręcznym, czarnym tuszem: „Norwid”, nalepka z wpisem: „177”. U dołu, nalepka z tekstem drukowanym: „MUZEUM NARODOWE / W WARSZAWIE / nr inw. 127904” (numer odręcznie) i nalepka z oznaczeniem: „YVI [?]”.

1127
Lady Makbet

Tytuły: Studium olejne („Chimera”), Kleopatra (Zrębowicz 1907b), Postać kobieca (Zbiory Polskiego Muzeum Narodowego 1928); Zagadka (PWsz 11), Lady Macbeth (Melbechowska-Luty 1999), Postać kobiety we wnętrzu (Lady Makbet) (Melbechowska-Luty 2001); Lady Makbet (Melbechowska-Luty 2001), Postać kobieca (Lady Makbet; Zagadka) (Prorok niechciany).

Czas powstania: [po 1872 ?].

Materiał i technika: olej, płótno.

Wymiary: 25,5 × 20,7

Opis, sygnatury, napisy: Wizerunek młodej kobiety we wnętrzu, ujęty w wąskim kadrze. Niewiasta w luźnej, przepasanej szacie, z narzuconym na ramiona płaszczem (?), ze swobodnie rozpuszczonymi, bujnymi włosami, stoi tuż przy ścianie, zwrócona en face, oczy szeroko otwarte. Prawą rękę unosi na wysokość twarzy, trzymając w dłoni nieokreślony biały przedmiot (chusteczka, kwiat?). Lewą ręką sięga natomiast w stronę stojącej na szafce bądź stoliku szkatułki. Strój kobiety w niebieskawej kolorystyce. Na ścianie, na prawo od postaci niewielki obraz lub lustro. W prawym dolnym rogu, na posadzce sygnatura czarną farbą: „C. NORWID”. Scena ujęta po bokach i u dołu ciemnym marginesem, sprawiającym wrażenie, jakby widz oglądał postać zza otwartych drzwi. Obraz utrzymany w ciepłej rdzawo-pomarańczowej tonacji, malowany swobodnymi ruchami pędzla, o impastowej fakturze.

Miejsce przechowywania: MNW (depozyt Muzeum Wojska Polskiego).

Nr inw.: MWP 34488

Stan zachowania: bardzo dobry – konserwacja w 1971 r. Obraz oprawiony w przedwojenną ramę w kolorze złotym, z tabliczką u dołu: „CYPRIAN NORWID, 1824-1883”.

Proweniencja (historia obiektu): Obraz został ofiarowany przez Wacława Gąsiorowskiego do Muzeum Polskiego w Rapperswilu (nr inw. 1305), prawdopodobnie w 1902 r. wraz z pokaźną liczbą artystycznych Norwidianów. Najpewniej pochodził ze spuścizny Norwida pozostałej po jego śmierci w Zakładzie św. Kazimierza w Paryżu, którą przekazano Józefowi Dybowskiemu, przyrodniemu bratu matki poety. Po śmierci Józefa Dybowskiego w 1885 r. zbiór ten przeszedł na własność jego syna Aleksandra, który niemal wszystkie materiały zdeponował u swego przyjaciela Wacława Gąsiorowskiego. W 1927 r. zbiory rapperswilskie zostały przewiezione do Polski i włączone do Biblioteki Narodowej oraz Państwowych Zbiorów Sztuki. 15 stycznia 1929 r. obraz został przekazany Muzeum Wojska Polskiego, a następnie zdeponowany w MNW.

Bibliografia: „Chimera”, t. VIII, 1904, z. 22-24, s. 423; Bohusz-Szyszkowski 1962, s. 248; PWsz 11, 375 poz. 245; Melbechowska-Luty 1999, s. 72-77; Melbechowska-Luty 2000, s. 49-50; Melbechowska-Luty 2001, s. 220-224; Kalendarz 2, 534; Kuik-Kalinowska 2007, s. 352; Anisimovets 2008, s. 160, 163; Jakóbczyk 2008, s. 70; Chlebowska 2013d, s. V.

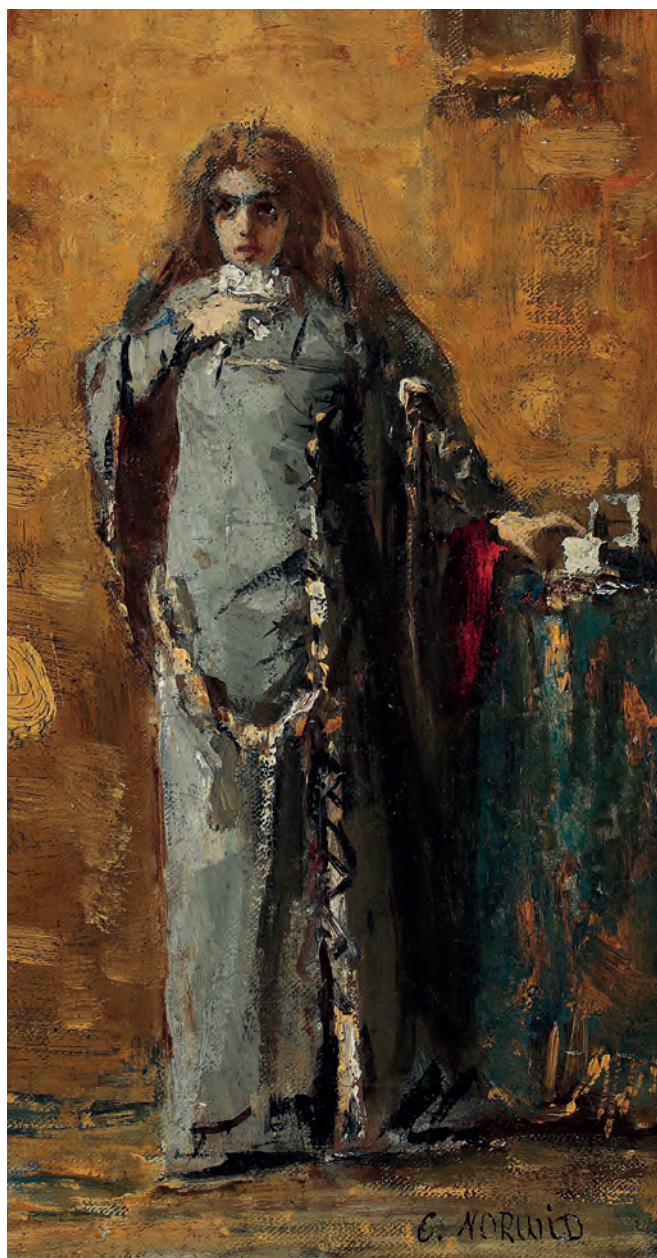
Reprodukcje: „Chimera”, t. VIII, 1904, z. 22-24, s. 55; Zrębowski 1907b, s. 762; „Maski” 1918, nr 33 s. 643; PWSz 11, il. 244 (barwna); Halkiewicz-Sojak 1998, po s. 64 (barwna); Melbechowska-Luty 2001, il. IX (barwna); Norwid – artysta 2008, po s. 224 (barwna); Symbol w dziele Norwida 2011, okładka (barwna, fr.).

Wystawy, katalogi wystaw: Warszawa 1928 – Zbiory Polskiego Muzeum Narodowego 1928, s. 101, poz. 812 (Postać kobieca); MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 516; Zamek Królewski w Warszawie listopad 1999-luty 2000 – Romantyzm 1999, s. 254, poz. 62 (il. barwna s. 255); ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 119.

Uwagi: Na odwrocie ramy liczne nalepki z muzealnymi adnotacjami. U góry, nalepka z tekstem drukowanym: „NORWID CYPRIAN (1824-1883) / 812. Postać kobieca. / ol. na pł. 25 x 20 cm”. Po lewej, nalepki z odręcznymi napisami: „Norwid”, „Z V 1234”, po prawej: „Norwid”, „218”. U dołu nalepka z tekstem drukowanym: „MUZEUM NARODOWE / W WARSZAWIE / nr inw. 34488” (numer odręcznie). Na dolnej listwie blejtramu plaster z odręcznym napisem: „1302 / 701 / 71”.

R. Zrębowski uznał, że obraz przedstawia Kleopatę (Zrębowski 1907b, s. 762), natomiast J.W. Gomulicki zauważył, że treść obrazu wiąże się prawdopodobnie „z jakimś konkretnym utworem dramatycznym, a nawet może z konkretnym przedstawieniem teatralnym (patetyczna poza, strój, otwarte puzderko)” (PWSz 11, 375). A. Melbechowska-Luty, idąc tropem edytora *Pism wszystkich*, rozpoznała w przedstawieniu wizerunek Lady Makbet (Melbechowska-Luty 1999, s. 72-77). Zasugerowała, że obraz może być ilustracją jednej ze scen dramatu Szekspira, np. wahania przed planowanym królobójstwem czy momentu przed samobójstwem lub stanowić imaginacyjny wizerunek „zbrodniczej niewiasty” (tamże, s. 76). Interpretacja uczoney, za którą przemawia charakter scenerii oraz stylizowany na średniowieczny strój przedstawionej kobiety, została przyjęta w Katalogu.

Orientacyjna data powstania dzieła została przyjęta za J.W. Gomulickim, który uznał, że obraz został namalowany najpewniej po napisaniu [*Autobiografii artystycznej*], w której Norwid nie wymienił tego dzieła pośród swojej spuścizny. Nie jest to wprawdzie argument wiążący, ale na późną twórczość wskazują także walory malarskie obrazu o miękkich, zatartych konturach, impastowej fakturze.

Jezus Chrystus nauczający

Tytuły: Chrystus nauczający (Grońska 1991), Jezus Chrystus nauczający (Fieguth 2008).

Materiał i technika: olej, papier.

Wymiary: 8,8 × 14,8 (górne narożniki ścięte).

Opis, sygnatury, napisy: Studium olejne, stanowiące wycinek większej kompozycji, przedstawiającej Chrystusa i dwóch uczniów, ujętych w popiersiach, na sepiowo-brunatnym tle. Zbawiciel usytuowany jest centralnie, ubrany w niebieską tunikę i jasnoszary płaszcz. Twarz szczupłą, o wąskim prostym nosie, z zarostem, długie włosy rozdzielone przedziałkiem opadają na plecy. Zwraca się w prawo, do ciemnowłosego mężczyzny w brązowej szacie, który słucha zamyślony, lewa dłoń przy pochylonej twarzy. Po lewej starszy mężczyzna, w niebieskawej szacie z wyrazem zainteresowania wychyla się zza ramienia Chrystusa. Siwe włosy i broda, łysiejące czoło pokryte zmarszczkami, masywny nos i nieznacznie rozchylone usta. U dołu pośrodku odcisk suchej pieczęci „BN”.

Miejsce przechowywania: BN, Zakład Zbiorów Ikonograficznych.

Nr inw.: R.614

Stan zachowania: dobry – na odwrocie papier mocno pociemniały na skutek działania farb, lewy dolny narożnik nieregularnie oderwany i uzupełniony papierem.

Proweniencja (historia obiektu): Praca pochodzi z kolekcji Norwidowskiej Zenona Przesmyckiego, włączonej po jego śmierci (1944 r.) do zbiorów BN.

Bibliografia: Grońska, poz. 1184; Walczyk, Woźniak 2006, s. 152; Fieguth 2008, s. 14 (przedruk Fieguth 2014, s. 301, 308).

Reprodukcje: Fieguth 2008, po s. 224 (barwna); Fieguth 2014, s. 301, tabl. po s. 312 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: ML 2001 – Prorok niechciany 2001, poz. 103.

Uwagi: Rozpoznanie tematu przedstawienia: Grońska, poz. 1184.

Fizjonomia starszego, siwowłosego mężczyzny wskazuje na utrwalony w ikonografii chrześcijańskiej sposób przedstawienia św. Piotra.

RZEŻBA

Projekt dekoracji rzeźbiarskiej tzw. grobu Towarzystwa Demokratycznego Polskiego na cmentarzu Montmartre

Tytuły: Projekt inskrypcji na grobie zbiorowym pułkownika Piotra Łagowskiego i towarzyszy (PWsz 11), Projekt nagrobka zw. Grobem TDP lub Colonne brisée na cmentarzu Montmartre (Polacy 1999), Nagrobek tzw. grobu członków Rządu Narodowego z lat 1830-1831 (Kalendarz).

Czas powstania: [1855?]

Opis, sygnatury, napisy: Opis nagrobka. Na cokole tumba pochylona ku przodowi, na niej płaska płyta, pokryta inskrypcjami. U wezłowia wysoki postument na planie prostokąta, na nim dwudzielny cokół dźwigający ułamaną kolumnę na bazie. Na kolumnie inskrypcja: „MEMORIAE POLONORUM”, powyżej dwa herby (Orzeł Biały i Pogoń Litewska) na dwudzielnej tarczy. Tarcza otoczona wieńcem wawrzynu ze wstęgą. Na cokole pod kolumną reliefowy krzyż z przewieszonym przez ramiona całunem, otoczony promienistą glorią. Na frontowym boku postumentu kompozycja w płytkim reliefie. Na osi u góry lutnia uformowana z gałązek cierniowych, nad nią pięcioramienna gwiazda. Po lewej kosa na sztorc z fragmentem kosiska, poniżej którego skrzyżowany zawijający się proporzec zwieńczony orłem. Na kosie napis: „ŻYWIĄ I BRONIĄ”. Wzdłuż całej wysokości kosi od strony rantu gałązka liści dębu. Po prawej szabla polska z wijącymi się rapcami w połowie skrzyżowana z pochodnią, w dolnej części wystaje spod niej arkusz papieru. Na szabli napis: „WIARA WOLNOŚĆ”. Wzdłuż całej wysokości szabli od strony rantu gałązka wawrzynu. Powierzchnię płyty pomiędzy kosą i szablą wypełnia inskrypcja: „NICOLAS MIERZEJEWSKI / CAPITAINE DU 4EME REGIMENT / DE LA VISTULE SOUS L'EMPIRE / MAJOR POLONAIS / CHEF DE L'INSURECTION DE NOWOGRODEK / NÉ A DAROW 5 XBRE 1787 † 25 OBRE 1856 / DE PROFUNDIS // ALEXANDRE SMOLIKOWSKI / ÂGE DE 50 ANS / ÉLÈVE DE L'UNIVERSITE DE VARSOVIE / ET SECRETAIRE DE LA SOCIETE PATRIOTIQUE EN 1831 / † 14 AVRIL 1856 // CASIMIR LOPACINSKI / LITHUANIEN / 1810 † 1851”.

Stan zachowania: Nagrobek wykonany z piaskowca, miękkiego, ale nietrwałego kamienia, którego powierzchnia uległa znacznej erozji wskutek upływu czasu i działania czynników atmosferycznych. Poddawany był zabiegom konserwatorskim (1938, 2006). W obecnym stanie zachowania brak pewnych płaskorzeźbionych detali: wizerunku tarczy na kolumnie oraz lutni i gwiazdy na frontowym boku postumentu (por. fot. fragmentu nagrobka, s. 569), które uległy zniszczeniu i nie zostały odtworzone w trakcie konserwacji.

Bibliografia: Stempowski 1845, s. 14-15; Reitzenheim 1860, s. 9-10; Gomulicki 1966, s. 5; PWsz 11, 372-373 poz. 233; Gomulicki 1983, s. 48-49; Kondratowicz 1989, s. 75-76; Mikocka-Rachubowa 1993, s. 174; Polanowska 1998, s. 143; Polacy 1999, s. XLII, LII, 143-146; Melbechowska-Luty 2001, s. 129; Kalendarz 1, 600-601, 753.

Reprodukcje: Reitzenheim 1860 (rycina A.L. Szrettera); Gomulicki 1966, s. 5 (rycina – błędny napis); PWsz 11, il. 233 (rycina); Polacy 1999, s. 146 (fot. współczesna nagrobka).

A. Szretter, widok grobu Towarzystwa Demokratycznego Polskiego, rycina publ. w:
J. Reitzenheim, *Les Monuments polonais a Paris. I. Cimetière Montmartre*, Paris 1860.

Uwagi: Nagrobek wykonany z piaskowca. W opisie uwzględniono elementy dekoracyjne, które uległy zniszczeniu, widoczne na rycinie przedstawiającej pierwotny wygląd obiektu (Reitzenheim 1860, tabl. nlb). Przytoczono wyłącznie te inskrypcje, które pokrywają ozdobiony dekoracją rzeźbiarską frontowy bok postumentu. Wszystkie inskrypcje pokrywające nagrobek, pomieszczone m.in. na tablicy ułożonej na tumbie oraz na bocznych ścianach grobowca zostały przywołane w książce Polacy 1999, s. 143-145. Tam również zestawienie odpisów współczesnych inskrypcji z różniącą się znacznie wersją podaną przez Reitzenheima (Reitzenheim 1860, s. 9-10). Autorzy opracowania przypuszczają, że Reitzenheim cytował inskrypcje, które nie zostały wykute na nagrobku, lecz ułożone na potrzeby jego wydawnictwa.

Memoriae Polonorum (łac.) – Pamięci Polaków.

Lokalizacja grobu: Cmentarz Montmartre w Paryżu, kwatery 17 rzęd 2, grób 3 – fundator marszałek Leon Stempowski, 1845 r. Grób przeznaczony był dla pułkownika Piotra Ludomira Łagowskiego, ale od początku został zaprojektowany jako miejsce zbiorowego pochówku (zob. W. Zwierkowski, *Groby polskie wspólne i oddzielne na cmentarzu paryskim Du Nord, Montmartre*, „Przegląd Rzeczy Polskich”, 22 marca 1858, s. 45-46). Obecnie w grobie spoczywają szczątki 23 osób (zob. Polacy 1999, s. 146-147).

Norwid kilkakrotnie wspominał w swej korespondencji o pracach projektowych podejmowanych na paryskich cmentarzach (zob. listy do: M. Łuszczewskiej – DW XI, 457 i PWsz 8, 432; K. Górskiej – PWsz 9, 258; L. Nabelaka – PWsz 9, 417). W *[Autobiografii artystycznej]* wymieniał wśród swych dokonań: „Rysunki symboliczne, według których są wykonane płaskorzeźby na grobach wygnańców polskich w Paryżu (patrz: *Groby polskie*, barona Józefa Reitzenheima wydanie)” (PWsz 6, 557). Mowa o publikacji *Les Monuments polonais a Paris*, na której kartach znalazła się wzmianka na temat jego udziału w projektowaniu omawianego nagrobka: „Ces emblèmes poétiques et patriotiques en même temps, sont dus à la conception de Cyprien Norwid, chéri de nous tous et comme auteur et comme artiste.” (Reitzenheim 1860, s. 9). J. Reitzenheim (1809-1883) był zasłużonym opiekunem grobów polskich w Paryżu. Prawdopodobnie od ok. 1855 r. Norwid współpracował z nim w interesującym nas zakresie. Działalność ta nie została jednak bliżej udokumentowana. Niniejszy nagrobek stanowi bodaj jedyny znany przykład realizacji projektu poety, kilka innych wiązanych jest z jego nazwiskiem w sposób luźny.

Na odrębną uwagę zasługuje kwestia zakresu wykonanych przez Norwida prac projektowych. Nagrobek został wystawiony w 1845 r. i wedle relacji Leona Stempowskiego, już wówczas wienczyła go złamana kolumna ozdobiona herbem i inskrypcją (Stempowski 1845, s. 15). W związku z tym możemy wnioskować, że Norwid zaprojektował płaskorzeźbioną dekorację towarzyszącą inskrypcjom nagrobnym, a być może również wizerunek krzyża umieszczony na cokole kolumny (zob. Opis).

Autorzy książki *Polacy pochowani na cmentarzu Montmartre oraz Saint-Vincent i Batignolles w Paryżu* wspominają, że projekt przypisywany jest Norwidowi (Polacy 1999, s. 146), oraz że płaskorzeźbione dekoracje symboliczne wykonano wg jego rysunków (s. XLII), aczkolwiek na s. XLVIII tegoż opracowania wzmiankują, iż informacje o autorstwie Norwida są niesprawdzone. Zacytowana wzmianka Reitzenheima stanowi jedyne, aczkolwiek wiarygodne świadectwo udziału Norwida w projektowaniu dekoracji omawianego nagrobka.

NICOLAS MIERZEJEWSKI
CAPITAINE DU 4ME REGIMENT
DE LA VISTULE SOUS L'EMPIRE
MAJOR POLONAIS
CHEF DE L'INSURRECTION DE NOVOGRODEK
NÉ ADAROW 5ME 1787 † 25ME 1856
DE PROFUNDIS.

ALEXANDRE SMOLIKOWSKI
ÂGE DE 50 ANS
ÉLÈVE DE L'UNIVERSITÉ DE VARSOVIE
ET SECRÉTAIRE
DE LA SOCIÉTÉ PATRIOTIQUE EN 1831
† 14 AVRIL 1856

CASIMIR LOPACINSKI
LITHUANIEN
1810 † 1857

Medalion Zygmunta Krasińskiego

Tytuły: Medal brązowy Zygmunta Krasińskiego (Norwid, [*Autobiografia artystyczna*]), Medalion Zygmunta Krasińskiego (Strzembosz 1904), Profil Zygmunta Krasińskiego (Cyprian Norwid 1946), Plakieta z profilem Zygmunta Krasińskiego (Wawrzyniak 2010), Médaille à l'effigie de Zygmunt Krasiński (Czarnocka 2015).

Czas powstania: 1860

Materiał i technika: brąz, odlew, jednostronny.

Wymiary: średnica 16,5.

Opis, sygnatury, napisy: Jednostronny medalion o silnie wypukłym reliefie. Przedstawia głowę Zygmunta Krasińskiego w lewym profilu. Twarz o wyraźnie portretowych rysach, nos prosty, wysokie, lekko łysiejące czoło, wydatne kości policzkowe. Broda pokrywająca jedynie dolną część podbródka, połączona z bokobrodami, włosy krótkie. Po prawej, na gładkiej powierzchni medalu lekko wypukły napis: „KRASINSKI”, poniżej krawędzi szyi wyryta sygnatura z datą: „C. NORWID sculps. 1860.”.

Miejsce przechowywania:

- MNW, Gabinet Monet i Medali nr inw. 1775 MN.
- BN nr inw. V.112.
- Muzeum im. ks. Józefa Jarzębowskiego w Licheniu Starym: nr inw. ML/N/5.
- Towarzystwo Historyczno-Literackie / Biblioteka Polska w Paryżu nr inw. N 537 (dar Błociszewskiej).
- Lwowska Narodowa Galeria sztuki, nr inw. C-II-299 (ze zbiorów Galerii Narodowej Miasta Lwowa z kolekcji rodziny Przybyłowskich).
- Kolekcja prywatna – egzemplarz sprzedany 9.04.2019 r. na aukcji w Domu Aukcyjnym Agra-Art.

Bibliografia: DW XI, 449-450 i PWsz 8, 428 (listy Norwida: do L. Chodźki i do L. Kastorego? z 1860), DW XI, 451 i PWsz 8, 429 (list Norwida do K. Krasińskiego z 1860), 567; DW XI, 447 i PWsz 11, 648-649 (list Norwida do S. Gałęzowskiego z 1860); *Konversations-Lexikon*, t. 10, Lipsk 1867, s. 898; *Grand Dictionnaire Universel du XIXe siècle*, t. 11, 1873, s. 1100; PWsz 6, 557 (C. Norwid, [*Autobiografia artystyczna*]); *Gubernatis* 1879, s. 765 (w hasle Norwid); *Kończakowski* 1888, s. 500; *Strzembosz* 1904, s. 653; *Karczewski* 1904, s. 704; *Muzeum Narodowe Polskie* 1906, s. 45; *Jaworski* 1911, s. 97, poz. 220; *PZ A*, 1090-1092; *Kossowski* 1912, s. 85; *Gumowski* 1925, s. 143; „*Tęcza*” 1930, nr 46, s. nlb.; *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart begründet* von Ulrich Thieme und Felix Becker, t. 25, Leipzig 1931, s. 521; *Borowy* 1933, s. 3; *Sienkiewicz* 1946, s. 73; *Krzemieński* 1966, s. 231-232; *Krzemieński* 1969,

Egzemplarz: MNW, nr inw. 1775 MN

s. 35; PWsz 10, 364; Krzemieniecki 1972c, s. 61; Grajewski 1972, s. 191 poz. 11062; Rzeźba polska 1973, s. 110, poz. 382; PWsz 11, 90, 371-372 poz. 232; Strzałkowski 1982, s. 89; Kondratowicz 1989, s. 76, 79-80; Mikocka-Rachubowa 1993, s. 174; Medalierstwo 1995, s. 124, poz. 186; Polanowska 1998, s. 143; Melbechowska-Luty 2001, s. 131; Zielińska 2001, s. 77-79; Sudolski 2003, s. 321; Kalendarz 1, 788-790; Kalendarz 2, 359, 551; Rudnicka 2007, s. 37, 43; Chlebowska 2012b, s. 179; Chlebowska 2013b, s. 112; Chlebowska 2013d, s. IV; Chlebowska 2015d, s. 141-143; Chomyn 2015, t. 2, s. 26 poz. 648; Czarnocka 2015, s. 291; Falkowski 2018, s. 55.

Reprodukcje: Strzembosch 1904, s. 653; Jaworski 1911, tabl. 12; Jankowski 1912, nr 17, s. 8; Lorentowicz 1912, s. 153; „Kraj Powszechny” 1912, nr 1, s. 97; „Kronika Powszechna” 1912, nr 1, s. 97; N.N., *Cyprian Norwid*, „Przyjaciół Ludu” 1912, nr 46, s. 545; PZ A, po s. 528; „Tęcza” 1930, z. 46; Antologia 1933, s. 19; Norwid żywy 1962, tabl. V, po s. 248; Krzemieniecki 1966, s. 231; Rzeźba polska 1973, il. nlb.; Sudolski 1974, s. 401; PWsz 11, il. 232; German 1984, po s. 112; Kowalczykowa 1994, s. 31; Medalierstwo 1995, s. 124, poz. 186 (replika z 1959); Świądek epoki 1996, il. 38; Zielińska 2001, s. 78 (replika z 1959); Sudolski 2003, s. 321; Wawrzyniak 2010, s. 119; Chlebowska 2013b, il. 42 (barwna); Chlebowska 2013d, s. IV (barwna); Chlebowska 2015d, s. 142 (barwna); Czarnocka 2015, s. 312 il. 20 (barwna); Chomyn 2015, t. 2, s. 26 (barwna); Falkowski 2018, s. 55 (barwna); Fabianowski 2019, s. 101 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: MNW 1946 – Cyprian Norwid 1946, poz. 541.

Uwagi: sculps. – sculpsit (łac.): rzeźbił.

Medalion został wykonany w pracowni odlewniczej firmy Barbedienne et Collas przy Boulevard Poissonnière w Paryżu (za: DW XI, 447).

Zygmunt Krasiński zmarł 19 lutego 1859 r. Medalierska praca Norwida miała być pamiątką po śmierci twórcy *Irydiona*. Poeci poznali się na początku 1848 r. w Rzymie i przez kilka miesięcy utrzymywali bliskie kontakty, które jeszcze pod koniec tego roku uległy jednak pogorszeniu, a w 1851 r. Norwid całkowicie zerwał stosunki z Krasińskim. Na krótko przed śmiercią Krasińskiego relacje uległy znaczącej poprawie.

Melbechowska-Luty sugeruje, że opracowując projekt Norwid korzystał ze swoich szkiców: z *Książki pamiątek* (poz. kat. 215/VI; Katalog I, 570) i z albumu Konstancji Górskiej (zob. Katalog VI).

W 1959 r. Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu odlało pomniejszoną (średnica: 6 cm) dwustronną kopię medalionu z napisem na rewersie: „Pamięci poety anonimowego Wielkiej Emigracji w stulecie jego zgonu. Towarzystwo Historyczno-Literackie. Paryż 1959”.

Egzemplarz: Towarzystwo Historyczno-Literackie / Biblioteka Polska w Paryżu, nr inw. N 537

Projekt medalu Unii Lubelskiej

Czas powstania: 1869.

Materiał i technika: brąz lub srebro, bicie.

Wymiary: średnica 6,4

Opis, sygnatury, napisy: Awers – w polu trójpółowa tarcza herbowa w formie kartusza z herbami Polski (Orzeł Biały), Litwy (Pogoń) i Rusi (Archanioł Michał) zwieńczona koroną zamkniętą. Poniżej tarczy sygnatura medaliera: „P. TASSET”. W otoku legenda zwrócona do wnętrza: „WOLNI Z WOLNYMI · RÓWNI Z RÓWNYMI.” oddzielona od krawędzi medalu otokiem perłowym i liniowym.

Rewers – w polu legenda rozmieszczona w pięciu poziomych wersach: „TRZECHSETNA / ROCZNICA / UNII / POLSKI·LITWY·RUSI / 1569·11 SIERPNIA·1869” otoczona wieńcem splecionym z kłosów zboża (po lewej) i gałązek dębu (po prawej) owiniętym cierniem z opromienioną sześcioramienną gwiazdą u szczytu, oddzielona od krawędzi medalu otokiem perłowym i liniowym.

Bibliografia: PWSz 9, 391-392 (list C. Norwida do Karola Ruprechta z 8 marca 1869), 416-417 (list C. Norwida do Ludwika Nabelaka z 22 sierpnia 1869), 621; „Czas” 1869, nr 48 z 28 II; „Dziennik Literacki” 1869, nr 9, s. 148; „Dziennik Poznański” 1869, nr 44, s. 3; „Gazeta Narodowa” 1869, nr 45; „Głos Wolny” 1869, nr 203, s. 1; Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego 1869, s. XX; Giller 1875a, s. 149-150; Giller 1875b, s. 7; Umiński 1885, s. 72 poz. 803; Gumowski 1925, s. 156; Hutten-Czapski 1957, s. 148 poz. 8036; Krzemieniecki 1969, s. 35; Bałaszewicz 1973, t. 2, s. 170; Węsierski 1974, s. 241 poz. 2884; PWSz 11, 114, 370-371 poz. 230-231; Florkowska-Franćić 1985, s. 93; Więcek 1989, s. 143, 144; Kondratowicz 1989, s. 77-78; Mikocka-Rachubowa 1993, s. 174; Bydgoski Antykwariat Naukowy 1998, s. 132, poz. 1009; Polanowska 1998, s. 143; Gacek 2001, s. 41 poz. 57; Melbechowska-Luty 2001, s. 131-132; Sierżęga 2001, s. 161; Szyszko-Czyżak 2001, s. 63, poz. 80; Zielińska 2001, s. 79; Kalendarz 2, 381, 385-386, 389, 413; Rudnicka 2007, s. 47; Chlebowska 2013b, s. 130-131; Chomyn 2015, t. 2, s. 246, poz. 914.

Reprodukcje: Gumowski 1925, il. 217 (awers); Hutten-Czapski 1957, tabl. XXX, il. 427; I Ogólnopolska Sesja Medalierska 1974, tabl. po tekście; PWSz 11, il. 230, 231; Gacek 2001, okładka, s. 41; Szyszko-Czyżak 2001, s. 63; Zielińska 2001, s. 79, il. 2; Chomyn 2015, t. 2, s. 246 (barwna).

Wystawy, katalogi wystaw: Muzeum Niepodległości w Warszawie 2001 – Kto ty jesteś 2001, s. 40, poz. 150, il. (rewers); Muzeum Niepodległości w Warszawie 2004 – Znaki państwa polskiego 2004, s. 94 poz. 156.

Uwagi: Medal został wybity staraniem paryskiego Stowarzyszenia Pomocy Naukowej. Stemple rytował paryski medalier Paulin Ernest Tasset (1839-1919) pod nadzorem polskiego rzeźbiarza Marcellego Guyskiego (1830-1893). Egzemplarze medalu były wykonywane z różnych metali: brązu, srebra, srebra polzacanego oraz złota.

Egzemplarz bity w srebrze: MNW, nr inw. NPO 19937

W polu medalu nie został umieszczony herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów ustanowiony po zawarciu Unii Lubelskiej, lecz herb trójpłowy, stosowany od czasów Powstania Styczniowego, nawiązujący do koncepcji Rzeczypospolitej Trójga Narodów. Por. Norwidowski projekt monety z analogicznymi motywami (zob. Katalog VI) oraz zaginiony szkic trójpłowej tarczy herbowej z adnotacją Norwida (zob. Katalog VI).

Agaton Giller w monografii poświęconej Karolowi Ruprechtowi (członkowi komisji medalowej) pisał, iż medal powstał „według rysunku Bronisława Zaleskiego i Cypriana Norwida [...] artystycznie wykończony przez Tasseta”. (Giller 1875a, s. 149). J.W. Gomulicki uznał, że Norwid „całkowicie przerobił” wstępny projekt Zaleskiego (PWsz IX, 621). Autorki *Kalendarza życia i twórczości Cypriana Norwida* wysunęły z kolei przypuszczenie, że przed oddaniem projektu do pracowni Tasseta Zaleski mógł poprawiać rysunki Norwida, który przysyłając szkice medalu tłumaczył się Karolowi Ruprechtowi, że nie posiada odpowiednich narzędzi (Kalendarz 2, 386, zob. także: PWsz 9, 391). Trudno – przy braku odpowiedniej dokumentacji – w sposób pewny określić zakres autorstwa Norwida. Należy uznać poetę co najmniej za współtwórcę dzieła, o ile nie był on w całości odpowiedzialny za jego ostateczny kształt.

Pierwotnie Norwid postulował upamiętnienie rocznicy unii lubelskiej poprzez wybite nie medalu, lecz monety miedzianej, której projekt (zaginiony, zob. Katalog VI) przesłał wraz ze stosownym objaśnieniem na ręce Ludwika Nabelaka (zaginione, publikowane jako: C. Norwid, [*Przedstawienie w sprawie monety narodowej*], w: PWsz 7, 552-553, wraz z reprodukcją szkicu Norwida). Projekt ten najpewniej nie zyskał aprobaty komisji, bowiem nie został zrealizowany, natomiast pewne jego elementy (trójpłowa tarcza herbowa i promienista gwiazda) zostały wykorzystane w projekcie medalu. Podczas uroczystości rocznicowych we Lwowie pominięto nazwisko Norwida, przeciw czemu protestował Józef Reitzenheim (zaginiony list Reitzenheima do Norwida znany z odpisu fragmentu i streszczenia dokonanego przez Z. Przesmyckiego: rkps. BN IV 6324, k. 248; zob. Kalendarz 2, 413). Norwid odniósł się do tego zdarzenia w liście do Prezydium obchodów trzechsetnej rocznicy Unii Lubelskiej przesłanym na ręce L. Nabelaka. Wprost podawał w nim, że: „1. Nazywa się *invenit*, kto swój oryginalny pomysł sam kreśli i rysuje. Rysunek tak dalece jest Norwida, iż ani gwiazdy niebieskiej, ani ciernia, ani kłosa, ani żadnego symbolu nie byłoby, gdyby on tego nie narysował – i jeszcze o to się nie upierał. 2. Nazywa się *sculpsit*, skoro kto ryje i modeluje, jak to uczynił Francuz. 3. Nazywa się *direxit*, skoro kto inspektuje robotę, jak to robił Guyski” (PWsz 9, 417).

Wg informacji podanych przez Gillera, Ruprecht wysłał „700 [medali] do zaboru pruskiego, 100 do Galicji, pewną część do zaboru moskiewskiego, 400 rozesłał prenumeratorom we Francji a 400 w Stanach Zjednoczonych Ameryki” (Giller 1875a, s. 150).

Egzemplarz bity w brązie: MNW, nr inw. NPO 19939

WYKAZ SKRÓTÓW – BIBLIOGRAFIA

I Ogólnopolska

- Sesja Medalierska 1974 *Materiały z I Ogólnopolskiej Sesji Medalierskiej*, Muzeum w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wielkopolski 1974.
- Anisimovets 2008 Yulia Anisimovets, *Postacie kobiet w obrazkach i rysunkach Cypriana Kamila Norwida*, w: „Gorsza” kobieta. Dyskursy inności, samotności, szaleństwa, pod red. Darii Adamowicz, Yulii Anisimovets, Olgi Taranek, Wrocław 2008, s. 147-161.
- Antologia 1933 *Cypriana Norwida antologia artystyczna*, oprac. Zenon Przesmycki, „Grafika” 1933 nr 2, s. 5-28. Wyd. także jako osobna nadbitka.
- Autografy 2001 *Autografy, rysunki i grafika Cypriana Norwida w zbiorach Biblioteki Narodowej*, Warszawa 2001 (mps powielany).
- Bachórz 2005 Józef Bachórz, „Złączyć się z burzą...”. *Tuzin studiów i szkiców o romantycznych wyobrażeniach morza i egzotyki*, Gdańsk 2005.
- Bajko 2008 Jolanta Bajko, *O ruinie raz jeszcze. „Rzecz o wolności słowa”*, w: *Norwid – artysta. W 125. rocznicę śmierci poety*, red. Krzysztof Trybuś, Wiesław Ratajczak, Zofia Dambek, Poznań 2008, s. 187-196.
- Bałaszewicz 1973 Jan Aleksander Bałaszewicz, *Raporty szpiega*, t. 1-2, Warszawa 1973.
- Banach 1972 Jerzy Banach, *Tematy muzyczne w plastyce polskiej*, t. II: *Grafika i rysunek*, Kraków 1972.
- Bartels, Norwid 2020 Artur Bartels, Cyprian Norwid, *Łapigrosz*, „Komiks i My. Magazyn Komiksowy”, 2 (12) 2020, s. 5-19.

Wykaz skrótów – Bibliografia

- Bibliografia
- interpretacji wierszy 1995 *Bibliografia interpretacji wierszy Norwida*, oprac. Adam Cedro, Józef Fert, Lublin 1995.
- Biegeleisen 1913 Henryk Biegeleisen, *Lirnik mazowiecki, jego życie i dzieła w świetle nieznannej korespondencji*, Warszawa – Kraków 1913.
- Biliński 1973 Bronisław Biliński, *Norwid w Rzymie*, w: *Cyprian Norwid w 150-lecie urodzin. Materiały konferencji naukowej 23-25 września 1971*, red. Maria Żmigrodzka, Warszawa 1973, s. 151-195.
- Bohusz-Szyszek 1962 Marian Bohusz-Szyszek, *Norwid plastyk*, w: *Norwid żywy*, red. Władysław Günther, Londyn 1962.
- Bojko 2003 Monika Bojko, *Norwidowskie wiersze Teofila Lenartowicza*, w: *Czytając Norwida 2*, red. Sławomir Rzepczyński, Słupsk 2003.
- Borowiec 2009-2010 Anna Borowiec, *Grafik montażysta. O pracach graficznych Cypriana Norwida*, „Studia Norwidiana” 27-28: 2009-2010, s. 193-222.
- Borowy 1933 Wacław Ch. Borowy, *Pierwszy wywiad u odkrywcy Norwida. Wizyta u Zenona Przesmyckiego (Miriamy)*, „Express Poranny” 29 stycznia 1933, s. 3.
- Burdziej 2016 Bogdan Burdziej, „Wedle różnorodności zmiennej kalendarza”. *Norwid „przemysłony”*, *Studia Norwidiana* 34:2016, s. 187-225.
- Bydgoski
- Antykwarjat Naukowy 1998 *Katalog dwudziestej piątej aukcji książek, druków ulotnych, czasopism, grafik, rękopisów, fotografii i numizmatów, 5 grudnia 1998 (sobota)*, Bydgoski Antykwarjat Naukowy, Bydgoszcz 1998.
- Chlebowscy 2008 Piotr i Edyta Chlebowscy, *O kilku notatkach i jednym rysunku, czyli Norwid w Łodzi i Elblągu*. „Studia Norwidiana” 26:2008, s. 115-137.
- Chlebowska 2001 Edyta Chlebowska, „*Enfant endormi*”, „Studia Norwidiana” 19: 2001, s. 137-145.
- Chlebowska 2004 Edyta Chlebowska, „*Ipse ipsum*”. *O autoportretach Cypriana Norwida*, Lublin 2004.

- Chlebowska 2008a Edyta Chlebowska, „*Proszę przyjąć tak jak jest*” – Norwid plastyk w sztambuchu, w: *Norwid – artysta. W 125. rocznicę śmierci poety*, red. Krzysztof Trybuś, Wiesław Ratajczak, Zofia Dambek, Poznań 2008, s. 197-218.
- Chlebowska 2008c *Norwidowski Dawid w albumie Marii Wodzińskiej. W: Strona Norwida. Studia i szkice ofiarowane profesorowi Stefanowi Sawickiemu*, red. Piotr Chlebowski, Włodzimierz Toruń, Elżbieta Żwirkowska, Edyta Chlebowska, Lublin 2008, s. 29-48.
- Chlebowska 2011a Edyta Chlebowska, „*Echo ruin*”, „*Scherzo*”, „*Solo*” – waniatatywny „tryptyk” Norwida, w: *Symbol w dziele Cypriana Norwida*, red. Wiesław Rzońca, Warszawa 2011, s. 233-245.
- Chlebowska 2011c Edyta Chlebowska, *Z Norwidowskiego Archiwum Zenona Przesmyckiego (2). Opisy rysunków Cypriana Norwida z albumu Konstancji Górskiej*, „*Studia Norwidiana*” 29: 2011, s. 157-187.
- Chlebowska 2012a Edyta Chlebowska, *Death and Resurrection in Visual Art of Cyprian Norwid*, w: *(Non) omnis moriar. Cultural and Literary Discourses of Death and Immortality*, red. Irmina Wawrzyczek, Aleksandra Kędzierska, Lublin 2012, s. 61-70.
- Chlebowska 2012b Edyta Chlebowska, *Z Norwidowskiego Archiwum Zenona Przesmyckiego (3). Opisy rysunków Norwida ze zbiorów Wiktora Gomulickiego*, „*Studia Norwidiana*” 30:2012, s. 173-200.
- Chlebowska 2013a Edyta Chlebowska, *Norwid wobec ilustracji i sztuki ilustratorskiej*, „*Sztuka Edycji*” 2013 nr 2, s. 39-50.
- Chlebowska 2013b Edyta Chlebowska, *Norwid sztukmistrz nieznany*, Lublin 2013.
- Chlebowska 2013c Edyta Chlebowska, *Z Norwidowskiego Archiwum Zenona Przesmyckiego (4). Opisy prac plastycznych Norwida z Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu*, „*Studia Norwidiana*” 31:2013, s. 141-169.
- Chlebowska 2013d Edyta Chlebowska, *Pędzłem i piórkiem*, „*Nasz Dziennik*” 5 listopada 2013, nr 258; Dodatek specjalny *Cyprian Kamil Norwid poeta nieodkryty*, s. IV-V.

- Chlebowska 2015b Edyta Chlebowska, „*Polonus natus – civis Romanus*”. Rzym wczesnochrześcijański w myśli i twórczości Norwida, w: *Polak we Włoszech, Włoch w Polsce. Sztuka i historia*, red. Małgorzata Wrześniak, Agnieszka Bender, Warszawa 2015, s. 141-154.
- Chlebowska 2015d Edyta Chlebowska, *Norwid – Krasinśki. Przyjaźń w kilku szkicach i medalionie zapisana*. W: *Przyjaźń. Medium Mundi XI*, red. Jacek Kurek, Krzysztof Maliszewski. Chorzów 2015 s. 129-148.
- Chlebowska 2016a Edyta Chlebowska, „*Brodę na dłoni oparłszy kielichu*” – figury melancholii w twórczości plastycznej Cypriana Norwida, w: *Światy melancholii. W 500-lecie „Melencolii” Albrechta Dürera (1514-2014)*, red. Marek Dybizbański, Aneta Mazur, Opole 2016, s. 79-92.
- Chlebowska 2018a Edyta Chlebowska, „*Rozmyślając rzeczy znikome*” – symbole „*Vanitas*” w twórczości plastycznej Norwida, w: *Norwidowski świat rzeczy*, red. Paulina Abriszewska, Grażyna Halkiewicz-Sojak, Izabela Dobrzeńnicka, Dominika Wojtasińska, Toruń 2018, s. 269-296.
- Chlebowska 2020a Edyta Chlebowska, *Z krakowskich zbiorów. Dwa szkice ołówkowe Norwida*, „*Studia Norwidiana*” 38: 2020, s. 135-150.
- Chlebowski 2011 Piotr Chlebowski, *O Norwidowym „Solo” – trochę inaczej*, w: *Symbol w dziele Cypriana Norwida*, red. Wiesław Rzońca, Warszawa 2011, s. 217-232 (przedruk jako: „Solo”. *Komentarz do obrazu*, w tegoż: *Polihymnia CN 2. Studia i szkice interpretacyjne*, Lublin 2019, s. 347-370).
- Chlebowski 2019b Piotr Chlebowski, *Polihymnia CN 2. Studia i szkice interpretacyjne*, Lublin 2019.
- Chmurski 2011 Mateusz Chmurski, „*Światła tkliwość i mistyczna logika*”. *Symbole Norwida – między obrazem a słowem*, w: *Symbol w dziele Cypriana Norwida*, red. Wiesław Rzońca, s. 260-272.
- Chmurski 2015 Mateusz Chmurski, *L'œil de l'ironie?*, w: *Norwid notre contemporain*, red. Maria Delaperrière, Paryż 2015, s. 163-178.
- Chomyn 2015 Igor Chomyn, *Katalog plaket, medalionów i medali polskich i z Polską związanych w Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki*, t. 1-2, Warszawa 2015 (tytuł i tekst w jęz. polskim i ukraińskim).

- Cieśla-Korytowska 2004 Maria Cieśla-Korytowska, *Romantyczne przechadzki pograniczem*, Kraków 2004.
- Cyprian Kamil Norwid 1986 *Cyprian Kamil Norwid. Interpretacje i konteksty*, red. Piotr Żbikowski, Rzeszów 1986.
- Cyprian Norwid 1946 *Cyprian Norwid. Wystawa w 125. rocznicę urodzin. Katalog*, [oprac. Juliusz Gomulicki, Zofia Rothertowa, Jerzy Sienkiewicz, przy współudziale Janiny Ruszczycówny i Zofii Stefanowskiej], Warszawa: Muzeum Narodowe w Warszawie 1946.
- Cyprian Norwid.
Przewodnik 1946 *Cyprian Norwid. Wystawa w 125. rocznicę urodzin. Przewodnik*, Warszawa: Muzeum Narodowe w Warszawie 1946.
- Czekalski 1958 Eustachy Czekalski, *Norwidowskie pisma polityczne i filozoficzne*, „Kierunki” 1958, nr 25, s. 8.
- Dakowicz 2011 Przemysław Dakowicz, *Lecz ty spomnisz, wnuku... Recepcja Norwida w latach 1939-1956. Rzecz o ludziach, książkach i historii*, Warszawa 2011.
- Dambek 2015 Zofia Dambek, „*Bystro czytać w dziejach*”, czyli o pewnym wystąpieniu Norwida w rocznicę Powstania Styczniowego, „*Studia Norwidiana*” 33: 2015, s. 191-217.
- Dębicki 1871 Z. L. Dębicki, *Dwór i plebania*, „Przegląd Lwowski” 1871, nr 15, s. 164-165.
- Dobrowolski 1957 Tadeusz Dobrowolski, *Nowoczesne malarstwo polskie*, Wrocław – Kraków 1957, t. 1-3.
- Domański 2001 Michał Domański, *Znaleźć obraz w wieszczu nucie. Cyprian Kamil Norwid – artysta sztuk pięknych*, „Rota” 2003, nr 3 (43), s. 4-7.
- DW Cyprian Norwid, *Dzieła wszystkie*, Lublin 2007-2013 (liczba rzymska po skrócie oznacza numer tomu, arabska numer strony).
- Eckhardtówna 1947 Joanna Eckhardtówna, *Norwidiana wielkopolskie*, „Kronika Miasta Poznania”, XX: 1947, nr 2/3, s. 172-177.
- Exposition retrospective 1921 *Exposition retrospective de quelques gravures polonaise de la collection de M. de Woznicki*, Paris 1921.
- Fabianowski 2019 Andrzej Fabianowski, *Sonata Norwidowska*, Warszawa 2019.

- Falkowski 1933 Zygmunt Falkowski, *Cyprian Norwid. Portret ogólny*, Warszawa 1933.
- Falkowski 2018 Stanisław Falkowski, *Gladiator prawdy. Norwid – poeta naszych czasów*, bmv, 2018.
- Fieguth 2008 Rolf Fieguth, *Karykaturalność, erotyzm, idealizacja. Kilka uwag o wybranych szkicach i rysunkach Norwida (w luźnym nawiązaniu do „Quidama”)*, w: *Norwid – artysta. W 125. rocznicę śmierci poety*, red. Krzysztof Trybuś, Wiesław Ratajczak, Zofia Dambek, Poznań 2008, s. 11-26.
- Fieguth 2014 Rolf Fieguth, *Zaproszenie do „Quidama”. Portret poematu Cypriana Norwida*, Warszawa 2014.
- Florkowska-Frančić 1985 Halina Florkowska-Frančić, *Emigracyjna działalność Agatona Gillera po Powstaniu Sycylijskim*, Wrocław 1985.
- Folga-Januszewska 2000 *III arcydzieł Muzeum Narodowego w Warszawie*, pod red. Doroty Folgi-Januszewskiej, Muzeum Narodowe w Warszawie, Warszawa 2000.
- Gacek 2001 Jerzy Gacek, *Medale, medaliony i plakietki polskie i z Polską związane, wytworzone do 1944 roku w zbiorach Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Katalog zbiorów*, Rzeszów 2001.
- Gadamska-Serafin 2011 Renata Gadamska-Serafin, *Imago Dei. Człowiek w myśli i twórczości Cypriana Kamila Norwida*, Sanok 2011.
- German 1984 Franciszek German, *Fryderyk Chopin i Zygmunt Krasiński*, „Rocznik Chopinowski” t. 16: 1984, s. 105-118.
- Giller 1875a Agaton Giller, *Karol Ruprecht. Szkic biograficzny*, Lwów 1875.
- Giller 1875b Agaton Giller, *Wspomnienie Mieczysława Paszkowskiego*, w: *Pisma Mieczysława Paszkowskiego*, Lwów 1875, s. 3-10.
- Gomulicki 1966 Juliusz Wiktor Gomulicki, *Dwa groby Nowida*, „Kierunki” 1966, nr 44, s. 5.
- Gomulicki 1983 Juliusz Wiktor Gomulicki, *Cztery groby Norwida*, „Odra” 1983 nr 9, s. 47-56.
- Gomulicki 1996 Juliusz Wiktor Gomulicki, *Kępa niezapominek. Przygoda z zagadkowym rękopisem Norwida*, Podkowa Leśna 1996.

- Grajewski 1972 Ludwik Grajewski, *Bibliografia ilustracji w czasopismach polskich XIX i początku XX wieku (do 1918 r.)*, Warszawa 1972.
- Gubernatis 1879 Angelo de Gubernatis, *Dizionario biografico degli scrittori contemporanei*, Florencja 1879.
- Gumowski 1925 Marian Gumowski, *Medale polskie z XXXIV tablicami*, Warszawa 1925.
- Halkiewicz-Sojak 1994 Grażyna Halkiewicz-Sojak, *Byron w twórczości Norwida*, Toruń 1994.
- Halkiewicz-Sojak 1998 Grażyna Halkiewicz-Sojak, *Wobec tajemnicy i prawdy. O Norwidskich obrazach „całości”*, Toruń 1998.
- Halkiewicz-Sojak 2010 Grażyna Halkiewicz-Sojak, *Nawiązane ogniwo. Studia o poezji Cypriana Norwida i jej kontekstach*, Toruń 2010.
- Hamerski 2013 Hamerski Wojciech, *Prze=rysowane z prze-pisanego. Przeczytać „Złoty Kubek” Teofila Lenartowicza*, „Teksty Drugie” 2013, nr 5, s. 245-247.
- Hartwig 2004 Julia Hartwig, *W objęciach świata*, Warszawa 2004.
- Heiland, Ludecke 1960 Susanne Heiland, Heinz Lüdecke, *Rembrandt und Nachwelt*, Leipzig 1960.
- Husarski 1934 Wacław Husarski, *Dwa artystyczne czasopisma*, „Tygodnik Ilustrowany” 1934, nr 2, s. 36-37.
- Hutten-Czapski 1957 Emeryk Hutten-Czapski, *Catalogue de la Collection des Medailles et Monnaies Polonaises*, t. III, Graz 1957.
- Ilustracja/Figuracja 1978 *Ilustracja/figuracja. VII Międzynarodowe Biennale Grafiki w Krakowie*, Kraków 1978.
- Inglot 1991 Mieczysław Inglot, *Cyprian Norwid*, Warszawa 1991.
- Iwanowski 1852 [Eustachy Iwanowski], *Matka Boska na Jasnej Górze Częstochowskiej, Królowa Korony Polskiej. Pamiątka z pielgrzymki odbytej w R. P. 1848 przez Eustachego Helleniusza*, Paryż 1852.
- Jakimowicz 1957 Irena Jakimowicz, *W kręgu rembrandtowskiej tradycji*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1957, nr 2, s. 121-150.
- Jakimowicz 1997 Irena Jakimowicz, *Pięć wieków grafiki polskiej*, Warszawa 1997.

- Jakóbczyk 2008 Stanisław Jakóbczyk, *Artystyczni sąsiedzi Norwida w Paryżu*, w: *Norwid – artysta. W 125. rocznicę śmierci poety*, red. Krzysztof Trybuś, Wiesław Ratajczak, Zofia Dambek, Poznań 2008.
- Janion 1972 Maria Janion, *Wiersze sieroce Lenartowicza*, „Pamiętnik Literacki”, 1972, z. 4, s. 87-115.
- Janion 2001 Maria Janion. *Purpurowy płaszcz Mickiewicza. Studium z historii poezji i mentalności*, Gdańsk 2001.
- Jankowski 1912 Józef Jankowski, *Pomnikowe wydawnictwo*, „Świat” 1912, nr 17, s. 7-8.
- Janson 1977 Horst Woldemar Janson, *Catalogues of the Paris Salon 1673 to 1881*, New York 1977.
- Janta 1956 Aleksander Janta, „*Nikt o tym nie wie, jak to trudno*”. *Na tropach pracy Norwida w Ameryce*, „Wiadomości” (Londyn) 1956, nr 560/561, s. 12.
- Janta 1962 Aleksander Janta, *Na tropach Norwida w Ameryce*, w: *Norwid żywy*, red. Władysław Günther, Londyn 1962, s. 71-85 (przedruk jako: *Na tropach Norwida*, w: Aleksander Janta, „*Przyjemnie zapoznać*”, Londyn 1972, s. 163-175).
- Jaworska 1972 Jadwiga Jaworska, „*Album Wileńskie*” i jego wydawca Jan Kazimierz Wilczyński w świetle korespondencji z Konstantym Świdzińskim, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” t. XVI, 1972, s. 289-405.
- Jaworska 1976 Jadwiga Jaworska, „*Album Wileńskie*” w zbiorach graficznych Muzeum Narodowego w Warszawie, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” t. XX, 1976, s. 213-404.
- Jaworski 1911 Franciszek Jaworski, *Medaliony polskie. Zbiór rodziny Przybysławskich*, Lwów 1911.
- Kadyjewska 2003 Anna Kadyjewska, *Norwidowskie rozmowy umarłych – dialog postaci i epok*, w: *Liryka Norwida*, red. Piotr Chlebowski, Włodzimierz Toruń, Lublin 2003, s. 277-300.
- Kalendarz Zofia Trojanowiczowa, Zofia Dambek, przy współudziale Jolanty Czarnomorskiej, *Kalendarz życia i twórczości Cypriana Norwida*, t. I: *1821-1860*, Poznań 2007; Zofia Trojanowiczowa, Elżbieta

- Lijewska, przy współudziale Małgorzaty Pluty, *Kalendarz życia i twórczości Cypriana Norwida*, t. II: 1861-1883, Poznań 2007; Zofia Trojanowiczowa, Zofia Dambek, Iwona Grzeszczak, *Kalendarz życia i twórczości Cypriana Norwida*, t. III: *Aneks. Bibliografia. Indeksy*, Poznań 2007 (w tekście pierwsza liczba po skrócie oznacza numer tomu, druga numer strony).
- Karczewski 1904 Waław Karczewski, *W sprawie portretów Krasieńskiego*, „Tygodnik Ilustrowany” 1904, nr 37, s. 704.
- Katalog zbioru rękopisów 1888 *Katalog zbioru rękopisów, dyplomów, rycin, map, atlasów, fotografii jako też osobistych dyplomów, adresów itp. pozostałych po śp. Józefie Ignacym Kraszewskim staraniem Franciszka Kraszewskiego uporządkował i spisał Michał Pawlik*, Lwów 1888.
- Kistelska 2010 *Nitki serdeczności. Wiersze i proza nagrodzone w VI Wojewódzkim Konkursie Literackim „Pod rękę z przyjaźnią” organizowanym przez Wojewódzki Ośrodek Kultury*, red. Anna Kistelska, Lublin 2010.
- Kleczyński 1934 Jan Kleczyński, *Norwid malarz*, „Kurier Warszawski” 1934, nr 24 (wyd. wieczorne), s. 3.
- Koławczkowski 1888 Koławczkowski Julian, *Wiadomości tycczące się przemysłu i sztuki w dawnej Polsce*, Kraków 1888.
- Kondratowicz 1989 Łucja Kondratowicz, *Cyprian Norwid – rzeźbiarz. Szkic informacyjny*, „Studia Norwidiana” 7: 1989, s. 63-82.
- Korespondencja Kroniki 1858 J.L., *Korespondencja Kroniki*, „Kronika Wiadomości Krajowych i Zagranicznych” 1858, nr 2, s. 2-3.
- Kossowski 1912 Stanisław Kossowski, *Krasieński a Norwid*, Lwów 1912.
- Kowalczykowa 1978 Alina Kowalczykowa, *Ciemne drogi szaleństwa*, Kraków 1978.
- Kowalczykowa 1994 Alina Kowalczykowa, *Romantyzm. Podręcznik dla szkół ponadpodstawowych*, Warszawa 1994.
- Krakowski 1978 Piotr Krakowski, *Ruiny i groby w sztuce preromantyzmu i romantyzmu*, „Folia Historiae Artium”, T. XIV: 1978, s. 103-130.

Krakowski

- Antykwariat Naukowy 2007 *114 aukcja antykwaryczna. 20 X 2007 godz. 11*, Krakowski Antykwariat Naukowy, oprac. katalogu Anna Stecka, Kraków 2007.
- Kraszewski 1858 Józef Ignacy Kraszewski, *Listy do Redakcji Gazety Warszawskiej*, „Gazeta Warszawska” 1858, nr 64, s. 3; nr 65, s. 1, 2.
- Kraszewski 1865 [Józef Ignacy Kraszewski], *Catalogue d'une Collection Iconographique Polonaise, composée des dessins originaux, gravures, xylographies, lithographies, illustrant l'histoire, la géographie, antiquités, costumes, mœurs, armes, meubles etc. de l'ancienne Pologne, de ses provinces et pays limitrophes*, Dresde 1865.
- Królikiewicz 1991 Grażyna Królikiewicz, *Spojrzenie okiem artysty*, w: Cyprian Norwid. *W setną rocznicę śmierci poety. Materiały z sesji poświęconej życiu i twórczości C. Norwida (27-29 października 1983)*, Kraków 1991.
- Królikiewicz 1993 Grażyna Królikiewicz, *Terytorium ruin. Ruina jako obraz i temat romantyczny*, Kraków 1993.
- Krzemieniecki 1958 Leon Krzemieniecki, *Cyprian Norwid a muzyka*, „Muzyka”, 1958, nr 1-2, s. 188-196.
- Krzemieniecki 1966 Leon Krzemieniecki, *Norwid a medalierstwo*, „Biuletyn Numizmatyczny” 1966, nr 13-14, s. 231-232.
- Krzemieniecki 1969 Leon Krzemieniecki, *Cyprian Norwid o numizmatyce i medalierstwie*, „Przegląd Humanistyczny”, 1969, nr 5, s. 23-38.
- Krzemieniecki 1972c Leon Krzemieniecki, *Cyprian Norwid medalier*, w: tegoż, *Romantycy o numizmatyce i medalierstwie*, Wrocław 1972, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1970, s. 59-64.
- Kto ty jesteś 2001 *Kto ty jesteś? znaki polskiej tożsamości narodowej w latach 1794-1918, katalog wystawy*, Muzeum Niepodległości, Warszawa 2001.
- Kubicka 2011 Anna Kubicka, *Obrazowość słowna i malarska u Norwida w kontekście symbolizmu*, w: *Symbol w dziele Cypriana Norwida*, red. Wiesław Rzońca, Warszawa 2011, s. 247-259.
- Kuik-Kalinowska 2001 Adela Kuik-Kalinowska, *Pisać czy przeżyć? Sztuki plastyczne w biografii Norwida*, „Topos” 2001, nr 6, s. 133-142.
- Kuik-Kalinowska 2002 Adela Kuik-Kalinowska, *Cypriana Norwida „Czarne kwiaty” i „Białe kwiaty”. Konteksty – poetyka – idee*, Słupsk 2002.

- Kuik-Kalinowska 2007 *Adela Kuik-Kalinowska, Norwid – artysta światła*, w: *Poeta i sztuka-mistrz. O twórczości poetyckiej i artystycznej Norwida*, red. Piotr Chlebowski, Lublin 2007, s. 341-354.
- Lamus 2000 *X aukcja książek i grafiki*, [LAMUS, antykwariaty warszawskie, Andrzej i Hanna Oselko], Warszawa 2001 [2 grudnia].
- Lamus 2001a *XI aukcja książek i grafiki*, [LAMUS, antykwariaty warszawskie, Andrzej i Hanna Oselko], Warszawa 2001 [2 czerwca].
- Lamus 2001b *XII aukcja książek i grafiki*, [LAMUS, antykwariaty warszawskie, Andrzej i Hanna Oselko], Warszawa 2001 [1 grudnia].
- Lamus 2006 *XXIII Aukcja Książek i Grafiki*, [LAMUS, antykwariaty warszawskie, Andrzej i Hanna Oselko], Warszawa 2006 [25 listopada].
- Lamus 2009 *XXIX Aukcja Książek i Grafiki*, [LAMUS, antykwariaty warszawskie, Andrzej i Hanna Oselko], Warszawa 2009 [28 listopada].
- Lamus 2009 *XXXIII Aukcja Książek i Grafiki*, [LAMUS, antykwariaty warszawskie, Andrzej i Hanna Oselko], Warszawa 2011 [26 listopada].
- Lamus 2017 *XLIV aukcja książek i grafiki*, [LAMUS, antykwariaty warszawskie, Andrzej i Hanna Oselko], Warszawa 2017 [27 maja].
- Lamus Heraldyczny 1937/8 *Antykwariat „Lamus Heraldyczny”. Katalog*, 1937, nr 8.
- Lenartowicz 1855 *Teofil Lenartowicz, Lirenka*, Poznań 1855.
- Lenartowicz 1861 *Zachwycenie i Błogosławiona. Przez Teofila Lenartowicza. Z ilustracjami Antoniego Zaleskiego*, Poznań 1861.
- Liryka i druk 1969 *Liryka i druk. Katalog wystawy książek Cypriana Norwida, książek o nim oraz norwidowskich druków okolicznościowych*, oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, [Warszawa] 1969.
- Literatura krajowa 1988 *Literatura krajowa w okresie romantyzmu 1831-1863*, t. II, red. Maria Janion, Maria Dernałowicz, Marian Maciejewski, Kraków 1988.
- Livret de l'Exposition 1865 *Livret de l'Exposition des Beaux-Arts de la ville de Nîmes*, 1865.
- Lorentowicz 1912 *Jan Lorentowicz, Krasinśki we Francji II*, „Tygodnik Ilustrowany” 1912, nr 8, s. 153.
- Łapigrosz 1858 *Łapigrosz. Szkice obyczajowe*, skreślił i tekstem objaśnił Artur Bartels, Paryż [1858].

Wykaz skrótów – Bibliografia

- Łapigrosz recenzja 1858 Wł., *Łapigrosz. Szkice obyczajowe skreślił i tekstem objaśnił A. Bartels. Kart 15 litografowanych w Paryżu u Lemeriera w 4-ce podłużnej*, „Biblioteka Warszawska” 1858, t. 1, s. 686-688.
- Łapigrosze 1954 *Łapigrosze*, rys. Cyprian Kamil Norwid, tekst: Artur Bartels, „Świat” 1954, nr 32, s. 12-13.
- Łapiński 1971 Zdzisław Łapiński, *Norwid*, Kraków 1971.
- Łysiak 2001 Waldemar Łysiak, *Wyspa zaginionych skarbów*, Chicago-Warszawa 2001.
- Maciejewska 2007 B. Maciejewska, *Ossolineum kupiło obraz Norwida*, „Gazeta Wyborcza” (Wrocław), 21 X 2007.
- Makowiecki 1969 Tadeusz Makowiecki, *Poeta malarz. Studium o Stanisławie Wyspiańskim*, Warszawa 1969.
- Makowski 1988 Stanisław Makowski, *Paryskie rysunki i rękopisy Norwida*, „Przegląd Humanistyczny” 1988, nr 8/9, s. 195-204.
- Malarstwo polskie 1975 *Malarstwo polskie od XVI do początku XX wieku. Katalog*, Muzeum Narodowe w Warszawie, Warszawa 1975.
- Malewska 1959 Hanna Malewska, *Żniwo na sierp*, „Nowy Świat. Dodatek tygodniowy Ogniwo” 1959, nr 2, s. 5.
- Marrené-Morzkowska 1900 Waleria Marrené-Morzkowska, *Symbolista sprzed pięćdziesięciu laty. Odczyt publiczny na dochód Osad rolnych*, „Wędrowiec” 1900, nr 16, s. 3-5.
- Maślanka 2007 Julian Maślanka, „*Umarli i żywi*” – *Album Teofila Lenartowicza*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” 2007, s. 279-296.
- Maślanka 2014 Julian Maślanka, „*Umarli i żywi*”. *Album Teofila Lenartowicza*, w: tenże, *Szkice z dziejów literatury i kultury. Idee – motywy – wartości*, Kraków 2014, s. 180-208.
- Materiały Zenon Przesmycki, *Materiały do twórczości malarskiej i rysowniczej Cypriana Norwida*, BN, rkps III 6330.
- Medalierstwo 1995 Teresa Bogacz, Barbara Kozarska-Orzeszek, *Medalierstwo na ziemiach polskich w XVI-XX wieku. Katalog wystawy*, Muzeum Sztuki Medalierskiej, Wrocław 1995.

- Melbechowska-Luty 1999 Aleksandra Melbechowska-Luty, *Zagadkowy obraz Cypriana Norwida*, w: *Romantyzm. Malarstwo w czasach Fryderyka Chopina*, [kat.], koncepcja wystawy i red. katalogu Agnieszka Morawińska, Warszawa 1999, s. 72-77.
- Melbechowska-Luty 2000 Aleksandra Melbechowska-Luty, *Kilka uwag o symbiozie sztuk Cypriana Norwida*, „Teksty Drugie” 2000, nr 5, s. 43-57
- Melbechowska-Luty 2001 Aleksandra Melbechowska-Luty, *Sztukmistrz. Twórczość artystyczna i myśl o sztuce Cypriana Norwida*, Warszawa 2001.
- Melbechowska-Luty 2001a Aleksandra Melbechowska-Luty, *Apologia adegradowanej kontemplacji. O dwóch Melancholiach Cypriana Norwida*, „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa”, 2001, nr 1-4, s. 526-535.
- Melbechowska-Luty 2004 Aleksandra Melbechowska-Luty, *Oprzeć głowę o mury klasztorne. Kronika bezdomności Cypriana Norwida*, „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa” 2004, nr 1-2, s. 54-66.
- Mikocka-Rachubowa 1993 Katarzyna Mikocka-Rachubowa, *Rzeźbiarze polscy w Paryżu 1830-1914*, w: *Między Polską a światem: od średniowiecza po lata II wojny światowej*, [materiały z sesji zorganizowanej przez Instytut Sztuki PAN w dniach 3-5 IX 1991], red. Mieczysław Morka, Piotr Paszkiewicz, Warszawa 1993, s. 171-199.
- Miłośnicy grafiki 2006 *Miłośnicy grafiki i ich kolekcje w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie. Cyprian Lachnicki, Leopold Meyet, Wiktor Gomulicki, Dominik Witke-Jeżewski, Seweryn Smolikowski, Kazimierz Woźnicki, Władysław Alojzy Strzembosz, Leopold Wellisz, Stefan Dembiński*, red. Anna Grochala, Warszawa 2006.
- Mrozińska, Sawicka 1977 *Polskie zbiory graficzne, t. 2: Grafika i rysunki polskie w zbiorach polskich*, red. Maria Mrozińska, Stanisława Sawicka, Warszawa 1977.
- Muzeum Narodowe Polskie 1906 *Muzeum Narodowe Polskie w Rapperswilu*, Kraków 1906.
- Nautilus 2010 *Aukcja nr 23: malarstwo, grafika, rysunek, wydawnictwa artystyczne*, Salon Antykwaryczny „Nautilus”, Kraków 2010.
- Norwid 1908 Cyprian Norwid, *Wybór poezyj*, wyd. Roman Zrębowski, Lwów 1908.

- Norwid 1934 *Dzieła Cypriana Norwida*, wyd. Tadeusz Pini, Warszawa 1934.
- Norwid 1953 Cyprian Norwid, *Vade-mecum*, przygotował Kazimierz Sowiński, Londyn 1953.
- Norwid 1956 Cyprian Norwid, *Okruchy poetyckie i dramatyczne*, oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1956.
- Norwid 1959 Cyprian Norwid, *John Brown*, „Nowy Świat. Dodatek Tygodniowy Ognio” 1959, nr 2, s. 7.
- Norwid 1963 Cyprian Norwid, *Do pani na Korczewie. Wiersze, listy, małe utwory prozą*, oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1963.
- Norwid 1966 Cyprian Norwid, *Dwa poematy miłosne*, oprac. i wstępem opatrzył Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 1966.
- Norwid 1967a Cyprian Norwid, *Kleopatra*, [Program Teatru Narodowego, 1967].
- Norwid 1968 Cyprian Norwid, *Pisma wybrane*, wybrał i oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, t. 1-5, Warszawa 1968.
- Norwid 1981 Cyprian Kamil Norwid, *Zvezden diament: izbrani stihotvoreniâ i poemi*, podbrała i prev. ot polski Andreana Radeva, Sofiâ 1981.
- Norwid 1983b Cyprian Kamil Norwid, *Wiersze*, oprac. Marian Dobrosielski, Białystok 1983.
- Norwid 1983c Cyprian Norwid, *Pisma wybrane*, oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, wyd. 3, Warszawa 1983.
- Norwid 1985 Cyprian Kamil Norwid, *Myśli o Polsce i Polakach*, wyb. Marian Dobrosielski, Białystok 1985.
- Norwid 1990 Cyprian Norwid, *Kolébka - pieśni. (Do społecznych ludowych pieśniarzy)*, Lublin 1990.
- Norwid 1992 *Norwid*, [katalog wystawy Galeria Sztuki Sceny Plastycznej KUL], red. katalogu Piotr Zieliński, Lublin 1992
- Norwid 1993b Cyprian Norwid, *Myśli*, oprac. Krzysztof Tur, Białystok 1993.
- Norwid 1997 Cyprian Norwid, *O muzyce*, oprac. Władysław Stróżewski, Kraków 1997.
- Norwid 2001 Cyprian Kamil Norwid, *Liryki wybrane*, oprac. Juliusz Wiktor Gomulicki, Warszawa 2001.

- Norwid 2002 Cyprian Kamil Norwid, *Pilgrim, ili posledniaja skazka. Stichotworenija, poemy, proza*, pieriewod s polskiego riedaktor-sostawitiel Andriej Bazilewskij, Moskwa 2002.
- Norwid 2002a Cyprian Norwid, *Czarne kwiaty i Białe kwiaty. Wydanie krytyczne*, oprac. Adela Kuik-Kalinowska, Słupsk 2002.
- Norwid 2004 Cyprian Norwid, *Vade-mecum*, trad. Christophe Jeżewski, Mon-tricher 2004.
- Norwid 2004a Cyprian Norwid, *Selected poems*, transl. Adam Czerniawski, intr. Bogusław Czaykowski, London 2004.
- Norwid 2008 *Norwid. Znaki na papierze. Utwory literackie, akwarele, grafiki, rysunki i szkice*, oprac. Piotr Chlebowski, Edyta Chlebowska, Olsza-nica 2008.
- Norwid 2008a Cyprian Norwid, *Godność powołania. „Przez wszystko do mnie przemawiałeś – Panie!”*. Wybór, red. Zofia Dambek, Poznań 2008.
- Norwid 2010 Cyprian Norwid, *Chopin – Szopen*, przedm. Jan Ekier, posł. Krzysztof Jeżewski, Warszawa 2010.
- Norwid 2020 Cyprian Norwid, *Le Prométhidion et Le Piano de Chopin*, étude de l'œuvre poétique par Michel Masłowski, pref. de Xavier Galmiche, Paris 2020.
- Norwid – artysta 2008 *Norwid – artysta. W 125. rocznicę śmierci poety*, red. Krzysztof Trybuś, Wiesław Ratajczak, Zofia Dambek, Poznań 2008.
- Norwid do pań 1999 *Norwid do pań na Korczewie*, oprac. Adam Buszko, Korczew 1999.
- Norwid. Rysunki 2001 *Norwid. Rysunki*, październik-listopad 2001, Warszawa 2001.
- Norwid żywy 1962 *Norwid żywy*, red. Władysław Günther, Londyn 1962.
- Nowe studia 1961 *Nowe studia o Norwidzie*, red. Juliusz Wiktor Gomulicki i Jan Zygmunt Jakubowski, Warszawa 1961.
- Ochalscy 2014 Maria i Andrzej Ochalscy, *Aukcja 34 (184). Kolekcja Zbigniewa Ryb-czyńskiego. Wtorek 20 maja 2014 o godz. 18 w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie, ul. Kredytowa 1, Dom Aukcyjny Okna Sztuki*, [Warszawa 2014].
- Okoń 1992 Waldemar Okoń, *Sztuki siostrzane. Malarstwo a literatura w Polsce w drugiej połowie XIX wieku. Wybrane zagadnienia*, Wrocław 1992.

- Okulicz-Kozaryn 2008 Radosław Okulicz-Kozaryn, *O wschodzie czy o zachodzie słońca? „Solo” Norwida*, w: *Norwid – artysta. W 125. rocznicę śmierci poety*, red. Krzysztof Trybuś, Wiesław Ratajczak, Zofia Dambek, Poznań 2008, s. 91-100.
- Pamiętnik wystawy
starych rycin 1914 *Pamiętnik wystawy starych rycin polskich ze zbioru Dominika Witke-Jeżewskiego, urządzonej staraniem Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości w roku 1914*, przedm. J. Weyssenhoff, Warszawa 1914.
- Pawlak 2020 Janusz Pawlak, „Komiks” Cypriana Kamila Norwida. Przyczynek do historii polskich historyjek obrazkowych., „AQQ. Magazyn Komiksów” 2002, nr 1 (26), s. 46.
- Piątek 1998 Joanna Piątek, *Z podwójnego tworzywa. O niektórych listach Norwida*, „Polonistyka” 1998, nr 10, s. 670-673.
- Piechal 1971 Marian Piechal, *Norwid. Rocznica Światowej Rady Pokoju*, „Widnokreśli” 1971, nr 9, s. 47.
- Pietrzak 2012 Agata Pietrzak, *Przyczynek do historii niezachowanej kolekcji Michaliny z Dziekońskich Zaleskiej (katalog rysunków ze zbiorów Biblioteki Narodowej)*, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, t. XLIII, 2012, s. 167-217.
- Pietrzak 2015 Agata Pietrzak, „Robiłem czasem aqua forti...”. *O rzekomych uniikatowych grafikach Norwida*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” t. XLVI, 2015, s. 69-81.
- Plucińska 2013 Dorota Plucińska, *Norwida koncepcja literatury. Obszary dyskursu i reinterpretacji: gatunki, kategorie, konwencje*, Pułtusk-Warszawa 2013.
- Plucińska 2015 Dorota Plucińska, *Czy Cyprian Norwid lubił koty? O motywie kota w utworach literackich i pracach plastycznych*, w: *Poezja i egzystencja. Księga jubileuszowa ku czci Profesora Józefa F. Ferta*, red. Wojciech Kruszewski, Dariusz Pachocki, Lublin 2015, s. 125-146.
- Pniewski 2002 Dariusz Pniewski, *Norwidowska ironia i „poważna karykatura”. Między grafiką a literaturą*, w: *Z ducha biblioteki. Literatura w interpretacji intertekstualnej*, red. Elżbieta Konończuk, Ewa Nofikow, Krystyna Sawicka, Białystok 2002, s. 148-165.

- Pniewski 2005 Dariusz Pniewski, *Między obrazem a słowem. Studia o poglądach estetycznych i twórczości literackiej Norwida*, Lublin 2005.
- Polacy 1979 *Polacy przez siebie samych odmalowani. Szkice fizjologiczne 1833-1862*, wstęp i wybór Janina Rosnowska, oprac. Cecylia Gajkowska, Kraków 1979.
- Polacy 1999 *Polacy pochowani na cmentarzu Montmartre oraz Saint-Vincent i Batignolles w Paryżu*, red. Andrzej Biernat i Sławomir Górzyński, Warszawa 1999.
- Polanowska 1998 Jolanta Polanowska, *Cyprian Norwid*, w: *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966r.). Malarze. Rzeźbiarze. Graficy*, t. VI, red. Katarzyna Mikocka-Rachubowa i Małgorzata Biernacka, Warszawa 1998, s. 135-150.
- Prorok niechciany 2001 *Cyprian Norwid. Prorok niechciany* [katalog wystawy], Warszawa: Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza 2001.
- Przesmycki 2005-2006 Zenon Przesmycki, *Z Norwidowskiego archiwum (1). Opis „Albumu Dybowskiego”*, oprac. Edyta i Piotr Chlebowscy, „Studia Norwidiana” 24-25(2006-2007), s. 95-192.
- Przybylski 1995 Ryszard Przybylski, *Cień jaskółki. Esej o myślach Chopina*, Kraków 1995.
- PWsz Cyprian Norwid, *Pisma wszystkie*, zebrał, tekst ustalił, wstępem i uwagami krytycznymi opatrzył Juliusz Wiktor Gomulicki, t. 1-11, Warszawa 1971-1976 (w tekście pierwsza liczba po skrócie oznacza numer tomu, druga numer strony).
- Reitzenheim 1860 Joseph Reitzenheim, *Les Monuments polonais à Paris. I: Cimetière Montmartre*, Paris 1860.
- Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego 1869 *Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu. Rok 1868*, Paryż 1869.
- Romantyzm 1975 *Romantyzm i romantyczność w sztuce polskiej XIX i XX wieku. Wystawa w salach Zachęty CBWA w Warszawie: październik-listopad 1975*, [katalog wystawy, oprac. Janusz Wałek], Warszawa 1975.
- Romantyzm 1999 *Romantyzm. Malarstwo w czasach Fryderyka Chopina*, koncepcja wystawy i red. kat. Agnieszka Morawińska, Warszawa 1999.

- Rostworowski 1977 Marek Rostworowski, „Jutrznia” – obraz Cypriana Norwida, w: *Ikonografia romantyczna. Materiały Sympozjum Komitetu Nauk o Sztuce Polskiej Akademii Nauk, Nieborów 26-28 czerwca 1975 r.*, red. Maria Poprzęcka, Warszawa 1977, s. 285-298.
- Rostworowski 1990 Marek Rostworowski, *Wędrowni Sztukmistrz. Dedykowane Norwidowi eseje o malarstwie polskim*, Warszawa 1990.
- Rudnicka 2007 Jadwiga Rudnicka, *Wieloaspektowość zainteresowania Norwida sztuką. Kalendarium*, w: *Poeta i sztukmistrz. O twórczości poetyckiej i artystycznej Norwida*, red. Piotr Chlebowski, Lublin 2007, s. 27-51.
- Ryszkiewicz, Dąbrowski 1965 Andrzej Ryszkiewicz, Jan Dąbrowski, *Szekspir w plastyce polskiej*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1965, s. 20.
- Rzepczyński 2002-2003 Sławomir Rzepczyński, *Melancholijny liryzm Norwida. Między „Czarną suitą” a litografią „Solo”, „Studia Norwidiana”* 20-21: 2002-2003, s. 3-16.
- Rzeźba polska 1973 *Rzeźba polska od XVI do początku XX wieku. Katalog zbiorów*, oprac. Dariusz Kaczmarzyk, MNW Warszawa 1973.
- Salamon-Radecka 2014 Agnieszka Salamon-Radecka, *Aneks do projektowanego katalogu prac plastycznych Cypriana Norwida czyli słów kilka o grafikach ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu*, „Roczniki Kulturoznawcze”, 2014, nr 3, s. 67-87.
- Salon de 1868 *Salon de 1868. 86e exposition officielle depuis l'année 1673. Explication des ouvrages de peinture, sculpture, architecture, gravure et lithographie des artistes vivants exposés au Palais des Champs Elysées le 1er Mai 1868* [Paris 1868].
- Seruga 1933 Józef Seruga, *Grafika Cypriana Norwida w zbiorach biblioteczno-muzealnych hr. Tarnowskich w Suche*, „Czas” 1933, nr 127, s. 4.
- Sienkiewicz 1946 Jerzy Sienkiewicz, *Norwid malarz*, w: *Pamięci Cypriana Norwida*, Warszawa 1946.
- Sienkiewicz 1970 Jerzy Sienkiewicz, *Rysunek polski od oświecenia do Młodej Polski*, Warszawa 1970.

- Sierżęga 2001 Paweł Sierżęga, *Obchody rocznicy unii lubelskiej na terenie Galicji w 1869 roku*, w: *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 15: *Działalność wywoleńcza*, red. Jadwiga Hoff, Rzeszów 2001, s. 146-199.
- Siewierski 2012 Henryk Siewierski, *Architektura słowa i inne szkice o Norwidzie*, Kraków 2012.
- Stempowski 1845 Leon Stempowski, *Żywoć Piotra Łagowskiego pułkownika wojsk polskich z portretem*, Paryż 1845.
- Sto pięćdziesiąt lat
malarstwa polskiego 1918 *Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego w szkicach. Katalog IX-ej wystawy Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości urządzonej wspólnie z Polską Macierzą Szkolną ze zbiorów Dominika Witke-Jeżewskiego w maju i czerwcu 1918 roku w Warszawie. Rynek Starego Miasta No 32 Kamienica Baryczków*, red. Wacław Husarski, Dominik Witke-Jeżewski i in.
- Straus 2011 Jan Straus, *Początki okładki i oprawy autorskiej. Historia polskiej okładki i oprawy wydawniczej*, cz. 2, w: *Maria i Andrzej Ochalscy, Dom Aukcyjny Okna Sztuki, Aukcja 22 (172)* [katalog], oprac. Piotr Szczęśny, współudział Tomasz Lenczewski, Jan Stanisław Partyka, [Warszawa 2011], s. 306-322.
- Strzałkowski 1982 Jacek Strzałkowski, *Słownik medalierów polskich i z Polską związanych 1508-1965 (Materiały)*, Warszawa 1982.
- Strzembosz 1904 Władysław Strzembosz, *Nieznany medalion Krasińskiego*, „Tygodnik Ilustrowany” 1904, nr 34, s. 653.
- Sudolski 2003 Zbigniew Sudolski, *Norwid. Opowieść biograficzna*, Warszawa 2003.
- Swieykowski 1905 Emanuel Swieykowski, *Pamiętnik Towarzystwa Sztuk Pięknych w Krakowie, 1854-1904*, wyd. 1, Kraków 1905.
- Symbol w dziele
Norwida 2011 *Symbol w dziele Cypriana Norwida*, red. Wiesław Rzońca, Warszawa 2011.
- Szczepański 1947 Stanisław Szczepański, *Norwid-plastyk*, „Głos Wielkopolski” 1947, nr 176, s. 3.

- Szmit-Naud 2012 Elżbieta Szmit-Naud, *Obraz olejny „Jutrznia” Cypriana Kamila Norwida – zagadnienia badawcze i konserwatorskie*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo”, XLIII, 2012, s. 129-166, il. 1-10 (przedruk z niewielkimi modyfikacjami jako: *Dzieje i konserwacja obrazu „Jutrznia” Cypriana Kamila Norwida*, „Czasopismo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” 2012, z. 23, s. 121-168).
- Sztuka warszawska 1962 *Sztuka warszawska od średniowiecza do połowy XX wieku. Katalog wystawy jubileuszowej zorganizowanej w stulecie powstania Muzeum 1862-1962*, t. II: *Od oświecenia do połowy XX wieku*, Warszawa 1962.
- Szymańska 2012 Ilona Szymańska, „Echo ruin”, „Scherzo”, „Solo” – graficzny trójgłos o sztuce życia w trzech litografiach Norwida z 1861 roku, „Studia Norwidiana” 30: 2012, s. 39-78.
- Szysko-Czyżak 2001 Anna Szysko-Czyżak, *Medale i medaliony polskie z XIX wieku w zbiorach Muzeum Okręgowego w Toruniu. Katalog*, Toruń 2001.
- Świadek epoki 1995 *Świadek epoki. Listy Elizy z Branickich Krasieńskiej z lat 1835-1876*, t. I: listopad 1835-czerwiec 1848 (listy nr 1-425), oprac. Zbigniew Sudolski, Warszawa 1995.
- Świadek epoki 1996 *Świadek epoki. Listy Elizy z Branickich Krasieńskiej z lat 1835-1876*, t. III: czerwiec 1853 - lipiec 1863 (listy nr 920-1539), oprac. Zbigniew Sudolski, Warszawa 1996.
- Teatru Norwida
fragmenty 1971 *Teatru Norwida fragmenty. Wystawa w 150-lecie urodzin. Katalog – pamiątka*, oprac. Ewa Makomaska, Teatr Wielki w Warszawie, Muzeum Teatralne, Warszawa 1971.
- Teka I *Rysunki i grafika C. K. Norwida*, Warszawa [1946] (kilka wersji różniących się zestawem ilustracji).
- Teka II *Rysunki i grafika Norwida*, Warszawa [1946].
- Teka III *Rysunki i grafika K. C. Norwida*, Warszawa [1946] (kilka wersji różniących się zestawem ilustracji).
- Tomaszewski, Weber 1990a Mieczysław Tomaszewski, Bożena Weber, *Chopin. Dziennik par image*, Warszawa-Kraków 1990.

- Tomaszewski, Weber 1990b *Fryderyk Chopin. A Diary in Image*, tekst Mieczysław Tomaszewski, wyb. ilustracji Bożena Weber, tłum. Rosemary Hunt, Warszawa 1990.
- Towarzystwo Historyczno-Literackie 2014 *Towarzystwo Historyczno-Literackie 2014 Towarzystwo Historyczno-Literackie, Biblioteka Polska w Paryżu: zarys historii i prezentacja zbiorów*, [red. Wiesława Kordaczuk, Elżbieta Kosieradzka, Ewa Rutkowska], Paryż – Warszawa 2014.
- Tradycja rembrandtowska 1956 *Tradycja rembrandtowska w grafice polskiej. Katalog wystawy*, oprac. Roman Zrębowski, Maria Rubczyńska, Łódź 1956.
- Trojanowiczowa, Lijewska 1999-2000 Zofia Trojanowiczowa, Elżbieta Lijewska, *Z prac nad kalendarzem życia i twórczości Cypriana Norwida*, „Studia Norwidiana” 17-18: 1999-2000, s. 141-273.
- Trybuś 2000 Krzysztof Trybuś, *Stary poeta. Studia o Norwidzie*, Poznań 2000.
- Umiński 1885 Piotr Umiński, *Medale polskie lub do Polski odnoszące się, tudzież medale znakomitych Polaków i ludzi Polsce zasłużonych w zbiorze Piotra Umińskiego, Sekretarza Kom. Archeol. Ak. Um.*, Kraków 1885.
- Uzupełnienie do katalogu 1964 *Uzupełnienie do katalogu wystawy „Sztuka Warszawska od średniowiecza do połowy XX wieku”*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1964, s. 521-547.
- W kręgu rembrandtowskiej tradycji 1961 *W kręgu rembrandtowskiej tradycji. Rysunki i grafika*, red. Irena Jakimowicz, Warszawa 1961.
- Wabik 2020 Artur Wabik, *Artur Bartels*, „Zeszyty Komiksowe” 2020, nr 29, s. 108-111.
- Wachowiak 2007 Katarzyna Wachowiak, *„Jutrznia” już w Ossolineum*, „Polska – Gazeta Wrocławska”, nr z 21 XII 2007.
- Walczyk, Woźniak 2006 Elżbieta Walczyk, Maria Woźniak, *Konserwacja spuścizny literackiej i artystycznej Cypriana Norwida ze zbiorów Biblioteki Narodowej*, „Notes Konserwatorski” 2006, nr 10, s. 144-159.

- Wawrzyniak 2010 *Muzeum im. Ks. Józefa Jarzębowskiego w Licheniu Starym. Fr. Józef Jarzębowski Museum in Licheń Stary*, red. Irena Wawrzyniak, Licheń Stary 2010.
- Węsierski 1974 *Kolekcja generała Jerzego Węsierskiego: katalog monet i medali*, oprac. Andrzej Białkowski i in., MNW, Warszawa 1974.
- Widacka 1985-1986 Hanna Widacka, *Grafika Cypriana Norwida*, „Studia Norwidiana” 3-4: 1985-1986, s. 153-180.
- Widacka 1996 Hanna Widacka, *Nieznany Norwid: grafika*, Warszawa 1996.
- Widacka 1996a Hanna Widacka, *Ogród miłości i 99 innych rycin*, Warszawa 1996.
- Wiercińska 1981 Janina Wiercińska, *Przeoczone ogniwo. Rzecz o Antonim Zaleskim*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1981, nr 4, s. 339-398.
- Wiercińska 1986 Janina Wiercińska, *Cztery Marie*, w: *taż, Sztuka i książka*, Warszawa 1986, s. 114-145.
- Więcek 1989 Adam Więcek, *Dzieje sztuki medalierskiej w Polsce*, Kraków 1989.
- Witkowska, Przybylski 1997 Alina Witkowska, Ryszard Przybylski, *Romantyzm*, Warszawa 1997.
- World of Science 1854 *The World of Science, Art. And Industry Illustrated from Examples in the New York Exhibitions, 1853-1854. With 500 illustrations. Under the superintendence of. C. E. Döpler*, ed. Benjamin Silliman Jr, Charles Rush Goodrich, New York 1854.
- Wosińska 2008 Joanna Wosińska, *Zobaczyć więcej, czyli o Norwidowskiej koncepcji spojrzeń ku niebu w kontekście „Assunty” oraz prac plastycznych poety*, w: *Norwid – artysta. W 125. rocznicę śmierci poety*, red. Krzysztof Trybuś, Wiesław Ratajczak, Zofia Dambek, Poznań 2008, s. 219-223.
- Wystawa obrazów 1857 M.A., *Wystawa obrazów w Krakowie*, „Dziennik Literacki” 1857, nr 54 (nr z 9 maja), s. 471-472.
- Wystawy dzieł sztuki 1956 *Wystawy dzieł sztuki zabezpieczonych przez ZSRR*, katalog oprac. K.W. Mitarewa i in., polską wersję oprac. Stanisław Brzostowski, Warszawa 1956.
- Zajączkowski 2020 Sławomir Zajączkowski, *Paryskie albumy Jana Wilczyńskiego*, „Komiks i My. Magazyn Komiksowy” 2020, nr 2 (12), s. 49-65.

- Zbiory Polskiego Muzeum
Narodowego 1928 *Zbiory Polskiego Muzeum Narodowego w Rapperswilu. Katalog XXV Wystawy Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości w kamienicy Baryczków*, Warszawa 1928.
- Zdziechowska,
Jakubowska, Jakubowski 1988 Zofia Zdziechowska, Ewa Jakubowska, Grzegorz Jakubowski, *Wybrane rysunki, akwarele i litografie z kolekcji Towarzystwa Historyczno-Literackiego i Biblioteki Polskiej*, [katalog wystawy, maszynopis powielany], Paryż 1988.
- Zielińska 2001 Elżbieta Zielińska, *Medale w zbiorach Biblioteki Elbląskiej*, w: *Biblioteka Elbląska 1601-2001. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej z okazji 400-lecia Biblioteki Elbląskiej, Elbląg 23 XI 2001*, red. Wiesław Długokęcki, Elbląg 2001, s. 77-93.
- Znaki państwa polskiego 2004 *Znaki państwa polskiego: herb, barwy, hymn. Katalog wystawy*, oprac. Stefan K. Kuczyński, Helena Wiórkiewicz, Muzeum Niepodległości, Warszawa 2004.
- Zrębowicz 1907a Roman Zrębowicz, *Z teki pośmiertnej Cypriana Norwida*, „Słowo Polskie” (wyd. popołudniowe), 1907 nr 309, s. 4.
- Zrębowicz 1907b Roman Zrębowicz, *Cyprian Norwid*, „Nasz Kraj: Tygodnik Ilustrowany” (Lwów) 1907, z. 20, s. 761-763.

*

BJ	Biblioteka Jagiellońska
bmw	bez miejsca wydania
BN	Biblioteka Narodowa
fot.	fotografia
fragm.	fragment
il.	ilustracja
k.	karta
Katalog	Edyta Chlebowska, <i>Cyprian Norwid. Katalog prac plastycznych</i>

Wykaz skrótów – Bibliografia

ML	Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie
MNK	Muzeum Narodowe w Krakowie
MNP	Muzeum Narodowe w Poznaniu
MNW	Muzeum Narodowe w Warszawie
mps	maszynopis
nlb	nieliczbowana, nieliczbowane
nr inw.	numer inwentarzowy
ol	olej
oł.	ołówek, ołówkiem
poz.	pozycja
poz. kat.	pozycja katalogowa
pł.	plótno, płótnie
publ.	publikacja, publikowane
rkps	rękopis
r	recto
rys.	rysunek
sygn.	sygnatura
tabl.	tablica
v	verso
zob.	zobacz

ŹRÓDŁA ILUSTRACJI

Biblioteka Elbląska im. Cypriana Norwida, poz. kat.: 995; Biblioteka Narodowa, poz. kat.: 909-918, 922-938, 940-959, 961-991b, 993, 994, 996-1012, 1015-1071, 1073-1083, 1085, 1087-1096, 1098, 1100 (s. 471), 1102-1117, 1119 (s. 525), 1121 (s. 545, 547), 1128; Biblioteka Naukowa PAN i PAU w Krakowie, poz. kat.: 1099; Waldemar Grzesik, poz. kat.: 1125 (s. 553); Jean Marc Moser @ SHLP/BPP, poz. kat.: 1120, 1130 (s. 573); Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu, poz. kat.: 1072; Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, poz. kat.: 960, 1100 (s. 473); Muzeum Narodowe w Krakowie, poz. kat.: 1084, 1086, 1097, 1123, 1124 (s. 543); Muzeum Narodowe w Poznaniu, poz. kat.: 1118, 1119 (s. 523, 527); Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, poz. kat.: 920; Piotr Ligier / Muzeum Narodowe w Warszawie, poz. kat.: 919, 921, 939a, 939b, 992, 1013, 1014, 1101, 1121, 1122, 1126, 1127, 1130, 1131; Andrzej Solnica, poz. kat.: 1125 (s. 551).

Cyprian Norwid. A catalogue of artistic works

Vol. V. Loose works 3

Summary

The publication is the first complete study in the form of an academic catalogue of the artistic works by Cyprian Norwid (1821-1883), one of the most outstanding authors in the history of Polish culture. The complete, seven-volume edition of the catalogue will include all that was drawn, painted or created in any other technique, that is, it includes drawings, watercolors, paintings and oil studies as well as graphic works, designs for sculptures and medallic works. Apart from the works that have been preserved, also ones that are considered lost, but were published during the artist's life or after his death, as well as works we only know by their titles or from even minor mentions will be included.

The catalogue will include both works with indisputable artistic value and rough sketches like notes in the form of drawings; and also, apart from loose compositions – works drawn on pages of sketchbooks and albums; moreover, drawings that are found in Norwid's artistic and journalistic texts, in his letters and notes.

The fifth volume of the catalogue contains the third, and at the same time last part of the chapter: Loose works, containing the remaining drawings and watercolors (not dated) and works in other techniques: graphics, oil paintings and sculptures. Each catalogue item contains complete information on the work, along with its complete bibliography and a color illustration.

Translated by Tadeusz Karłowicz

INDEKS PRAC PLASTYCZNYCH I UTWORÓW LITERACKICH NORWIDA

Zestawiła Edyta Chlebowska

Tytuły utworów literackich oznaczono skrótem [lit.]. Hasła zaopatrzone w paginy są tytułami przyjętymi w Katalogu, natomiast hasła z odsyłaczem zob. dotyczą alternatywnych tytułów stosowanych w literaturze przedmiotu.

Akt dziecka z barankiem zob. Dziecko z barankiem	Alleluja I 470
Akt męski zob. Studium aktu ślaniającego się mężczyzny, Zarys postaci męskiej	Alleluja II 474
Akt mężczyzny siedzącego z podkurczoną nogą prawą zob. Akt siedzącego mężczyzny	Alleluja (wersja pierwsza) zob. Alleluja I
Akt siedzącego mężczyzny 152, 154	Alleluja – wersja druga zob. Alleluja II
Akt zapaśnika 12	Amorek zob. Studium ręki w ruchu obrotowym
Album Aleksandra Dybowskiego 432, 476, 538	Arion 70
Album Orbis I 22, 210	Assunta (czyli Spojrzenie). Poema [lit.] 600
Album Orbis II 100	[Autobiografia artystyczna] [lit.] 436-438, 442, 444, 464, 465, 516, 520, 522, 524, 528, 532, 536, 540, 544, 554, 560, 570, 572
Albumik włoski 136, 198	
Alegoria Polski zob. Alleluja II	Badania naukowe Łapigroszów 484, 500
	Białe kwiaty [lit.] 588, 593

Indeks prac plastycznych

- Białe gołąb 14
Białe łabędź 16, 18
Biczowanie 20
Biografie spóźnione [lit.] 466
Bociany zob. Bociany i flamingi
Bociany i flamingi 22
Bociany i ibis zob. Bociany i flamingi
Brosza (spinka) z dwoma puttami i ze zwierciadłem zob. Brosza z dwoma puttami i ze zwierciadłem
Brosza (spinka) z mitologiczną sceną pasterską zob. Brosza ze sceną pasterską
Brosza z dwoma puttami i ze zwierciadłem 441, 456
Brosza ze sceną pasterską 441, 458

Cesia Ostrowska zob. Główka uśmiechniętego dziecka, Twarz uśmiechniętego dziecka I
Chart 24
Chłopak z ręką wyciągniętą przed siebie zob. Szkic postaci mężczyzny
Chłopczyk z psem zob. Chłopiec niosący psa
Chłopiec niosący psa 26
Chrystus na krzyżu zob. Pragnę...
Chrystus na krzyżu, pojony żółcią zob. Pragnę...
Chrystus na krzyżu (Pragnę) zob. Pragnę...
Chrystus nauczający zob. Jezus Chrystus nauczający
Chrystus odarty z szat zob. Chrystus z szat odarty
Chrystus w rozmowie z faryzeuszami I 28, 30
Chrystus w rozmowie z faryzeuszami II 28, 30, 32
Chrystus z szat odarty 34

Cela więzienna zob. Parla!
Czarne kwiaty 588, 593
Cztery szkice twarzy śpiącego dziecka zob. Studium twarzy śpiącego dziecka

Dante zob. Dante I, Dante II
Dante I 36
Dante II 38
Dante Alighieri zob. Dante I
De profundis zob. Jutrznia
Dialog umarłych: Rembrandt – Fidiasz 542
Dialog zmarłych (Rembrandt – Fidiasz) zob. Dialog umarłych: Rembrandt – Fidiasz
Dialogue des Morts: Rembrandt-Phidias zob. Dialog umarłych: Rembrandt – Fidiasz
Dionizos bawiący się z panterą zob. Dionizos z panterą
Dionizos z panterą 40
Dłoń według Rembrandta 42
Drapieżnik zob. Drapieżny ptak
Drapieżny ptak 44
Drobne szkice różne 46
Drzewko o rozłożystych konarach zob. Schemat ruchu dłoni
Dwa kartusze 48
Dwa szkice twarzy męskiej zob. Szkice twarzy
Dwie głowy 50
Dwie głowy dzików 52
Dwie głowy świń zob. Dwie głowy dzików
Dwie głowy żołnierza w hełmie zob. Szkic dwóch głów żołnierzy w hełmach
Dwór Łapigroszów 484, 494
Dygnitarze dworu Łapigroszów 484, 496
Dzieci bawiące się piłką 54, 56
Dziecko zob. Dziecko z barankiem

- Dziecko z barankiem 58
Dziewczyzna na cmentarzu
 zob. Alleluja I
Dziewczynka 60, 62

L'Echo des Ruines zob. Echo ruin
Echo ruin 516, 526, 581, 598
Eloe? Zob. Głowa młodej kobiety
 z gwiazdą nad czołem
Enfant endormi 580
Epilog 484, 512
Ewa zob. Studium postaci Ewy

Figure de caractère zob. Sybilla
Filantropia Łapigroszów 484, 504
Flamingi 22
Fortepian Szopena [lit.] 518
Fragment dachu z przybudówką zob.
 Szkic architektoniczny II
Fragment kamienicy z dwoma oknami
 zob. Szkic architektoniczny I
Fragment płaszcza zob. Studium szat
Fragment postaci w strojnym ubiorze zob.
 Szkice kostiumowe
Fragmentaryczne szkice 56
Fragmentaryczne szkice dwóch
 postaci 364, 366
Fragmenty sześciu aktów męskich 64, 66
Frontysepis do wydania poematów
 Teofila Lenartowicza *Zachwycenie*
 i *Błogosławiona* zob. *Zachwycenie*
 i *Błogosławiona*

Gałązka maku zob. Kwiaty
Głowa charakterystycznego
 mężczyzny 68
Głowa dziewczyny zob. Głowa
 w lewym profilu
Głowa konia zob. Studium konia IV

Głowa męska profilem zob. Głowa
 młodego mężczyzny z brodą
Głowa mężczyzny profilem w lewo 70
Głowa mężczyzny z zarostem 72
Głowa młodego mężczyzny z brodą 74
Głowa młodej kobiety z gwiazdą nad
 czołem 76
Głowa psa zob. Głowa psa z wywieszonym
 językiem
Głowa psa z wywieszonym językiem 78
Głowa starca czytającego zob. Popiersie
 czytającego starca
Głowa w lewym profilu 200, 202
Głowa wyżła 80
Głowy orientalne i inne szkice 82, 84
Główka zob. Głowa młodej kobiety
 z gwiazdą nad czołem
Główka kobieca 396, 398
Główka kobieca ołówkiem zob. Głowa
 w lewym profilu
Główka uśmiechniętego dziecka 86
Gołębie 88
Grupa osób bawiących się piłką 90
Grupa postaci w ruchu 92
Grupa trzech osób 94

Hamlet zob. Postać męska w stroju
 z XVII w.
Hiob I 96, 98

Il n'y avait point de logement pour eux
 dans l'hôtellerie zob. Nie było dla
 nich miejsca w gospodzie
Inicjał D 100
Inicjał litery A (wersja pierwsza) 441, 442
Inicjał litery A (wersja druga) 441, 446
Inicjał litery D 441, 444, 456, 458
Inicjał litery I 441, 454
Inicjał litery O zob. Inicjał D
Inicjał litery T (wersja pierwsza) 441, 448

Indeks prac plastycznych

Inicjał litery T (wersja druga) 441, 450

Inicjał litery W 441, 452

Inicjał O zob. Inicjał D

Inicjał Q 102

Inicjał Q o dekoracji roślinno-
plecionkowej zob. inicjał Q

Inicjał V 104

Jezus Chrystus nauczający 562

Jeździec na ośle 380, 382

Jutrznia 550, 552, 596, 598, 599

Karykatura otyłego mężczyzny 106

Kleopatra zob. Lady Makbet

Kobieta w sukni z turniurą i z wysokim
grzebieniem we włosach zob. Szkic
postaci kobiecej tyłem

Kobieta ze złożonymi rękami 108

Kobieta zwrócona w lewo 294

Kogut 110

Koła armaty lub wozu 112

Koła armaty (?) lub wózka (?) w zaprzęgu
zob. Koła armaty lub wozu

Kompozycja zob. Grupa postaci w ruchu,
Szkic popiersia kobiety w masce
balowej

Kompozycja figuralna zob. Młoda kobieta
naprzeciw tłumowi II

Kompozycja. Zwarta grupa postaci
w ruchu, związanych zabawą zob.
Grupa postaci w ruchu

Kondory zob. Orły

Koń zob. Szkic nóg końskich

Koń cyrkowy zob. Koń cyrkowy w biegu

Koń cyrkowy w biegu 114, 116

Koń i szkic postaci ludzkiej zob. Jeździec
na ośle

Koń w biegu 114, 114

Koń w galopie 136, 138

Koń w zaprzęgu 118

Koń z podniesioną tylną nogą 120

Kordecki na wałach Częstochowy zob.

Obrona Częstochowy

Kościółek na Litwie zob. Kościółek na
Litwie

Kościół na Litwie dziś! zob. Kościółek na
Litwie

Kościółek na Litwie 554

Krowa 122

Krzyż wśród roślinności 82, 84

Ks. Kordecki broni Częstochowy 428

Kwiaty 124

Lady Macbeth zob. Lady Makbet

Lady Makbet 558

La levrette zob. Chart

List do:

Chodźki Leonarda

z 17 sierpnia 1860 570

z 2 czerwca 1866 528, 532, 536

Czartoryskiego Władysława

z połowy grudnia 1861 524, 526

z lutego 1872 544, 546

Gałęzowskiego Seweryna

z lipca? 1860 570

Kastorego Ludwika

z sierpnia? 1860 570

Kraśnińskiego Karola

z sierpnia? 1860 570

Kuczyńskiej Joanny

z ok. 25 października 1868 464

Ludwika Nabelaka

z lata? 1868 528, 532, 536

z 22 sierpnia 1869 576

Pawlikowskiego Mieczysława

z maja-czerwca 1856 464

Potockiego Adama

z drugiej połowy 1855 436, 464,
479

- Rautenstrauchowej Łucji
z lutego 1868 536
- Ruprechta Karola
z 8 marca 1869 576
- Siemieńskiego Lucjana
z 14 marca 1857 550
- Sokołowskiego Mariana
z 7 grudnia 1861 522, 524
- Wójcickiego Kazimierza Władysława
z 27 stycznia 1869 464, 528, 536
- Zaleskiego Bronisława
z 2 listopada 1868 464, 532,
536, 540
z wiosny 1870 554
z lutego 1872 532, 536, 544
- Łwica 126
- Łapigrosze 484, 486
- Łapigrosze na kontraktach 484, 508
- Łodyga maku z owocem zob. Kwiaty
- Łuczniczy 128
- Madonna adorująca Dzieciątko zob.
Szkice ołówkiem
- Madonna z Dzieciątkiem i św. Janem 130
- Mała modląca się zob. Parabola o świecie
pod korcem
- Małpa człekokształtna zob. Zarys postaci
męskiej
- Małżonki Łapigroszów 484, 490
- Un Martyr zob. Sforza w więzieniu II
- Maszkaron 132
- Maszkaron uśmiechnięty 134
- Médaille à l'effigie de Zygmunt Krasiński
zob. Medalion Zygmunta
Krasińskiego
- Medal brązowy Zygmunta Krasińskiego
zob. Medalion Zygmunta
Krasińskiego
- Medalion Zygmunta Krasińskiego 570
- Mefisto zob. Mefistofeles
- Mefisto strojny (I) zob. Studium
karnawałowe
- Mefisto w stroju scholara zob. Mefistofeles
- Mefistofeles 136, 138
- Menelaos z ciałem Patrokla zob. Menelaos
z ciałem Patroklosa
- Menelaos z ciałem Patroklesa (?) zob.
Menelaos z ciałem Patroklosa
- Menelaos z ciałem Patroklosa 140
- Męczennik zob. Sforza w więzieniu II
- Mędrzec zob. Więzień z klepsydrą
- Męski akt zob. Studium aktu męskiego
tyłem
- Męski akt od tyłu zob. Studium aktu
męskiego tyłem
- Mężczyzna podtrzymujący rannego zob.
Na pobojuwisku III
- Mężczyzna podtrzymujący rannego i inne
szkice zob. Na pobojuwisku III
- Mężczyzna powalony wśród
fantastycznych stworów 142
- Mężczyzna ślaniający się do tyłu zob.
Studium aktu ślaniającego się
mężczyzny
- Mężczyzna w czapce zob. Popiersie
mężczyzny w czapce
- Mężczyzna w płaszczu narzuconym na
ramiona 144
- Mężczyzna w kapeluszu 60, 62
- Mężczyzna w płaszczu narzuconym
na ramiona 144
- Mężczyzna w stroju z XVII w. zob. Postać
męska w stroju z XVII w.
- Mężczyzna wśród fantastycznych stworów
zob. Mężczyzna powalony wśród
fantastycznych stworów
- Mężczyzna z kozłą bródką i rogami zob.
Mefistofeles

Indeks prac plastycznych

- Mężczyzna z rękami założonymi
do tyłu 146
- Młoda kobieta naprzeciw tłumowi zob.
Młoda kobieta naprzeciw tłumowi I
- Młoda kobieta naprzeciw
tłumowi I 148, 150
- Młoda kobieta naprzeciw
tłumowi II 148, 150
- Modlitwa dziecka zob. Parabola o świece
pod korcem
- Modlitwa wieczorna zob. Parabola
o świece pod korcem
- Mojesz karzący czciciela złotego cielca
zob. Złoty cielec
- Le Musicien inutile zob. Muzyk
niepotrzebny
- Muzyk niepotrzebny 540
- Na cmentarzu (Alleluja) zob. Alleluja I,
Alleluja II
- Na murach Jasnej Góry zob. Obrona
Częstochowy
- Na poboju zob. Na poboju zob. Na poboju zob. II
- Na poboju I 152, 154
- Na poboju II 156
- Na poboju III 158
- Nagrobek tzw. grobu członków Rządu
Narodowego z lat 1830-1831 zob.
Projekt dekoracji rzeźbiarskiej
tzw. grobu Towarzystwa
Demokratycznego Polskiego na
cmentarzu Montmartre
- Nie było dla nich miejsca
w gospodzie 424
- Obrona Częstochowy zob. Ks. Kordecki
broni Częstochowy
- Obrona Częstochowy (Ks. Kordecki broni
Częstochowy) zob. Ks. Kordecki
broni Częstochowy
- Obrona Jasnej Góry zob. Ks. Kordecki
broni Częstochowy
- Okładka *Lireńki* Teofila Lenartowicza zob.
Złoty kubek
- Oko 160
- On n'allume point une chandelle pour
la mettre sous un boisseau zob.
Parabola o świece pod korcem
- Oreste perseguitate dalle Furie zob.
Orestes
- Orestes 162
- Orły 164
- Paciorek dziecka zob. Parabola o świece
pod korcem
- Parabola o świece na wiadrze zob.
Parabola o świece pod korcem
- Parabola o świece pod korcem 462, 465
- Parla! 166
- Pasquino 168
- Pegasus 170
- Pegaz zob. Pegasus
- Pegaz drewniany zob. Pegasus
- Pegaz „zdegradowany” zob. Pegasus
- Pelargonie 172, 174
- Pies niemiec 176
- Pies odpoczywający I 178
- Pies odpoczywający II 180
- Pies podwózkowy 182
- Plakieta z profilem Zygmunta
Krasińskiego zob. Medalion
Zygmunta Krasińskiego
- Pobojowisko zob. Na poboju zob. III
- Pochodzenie Łapigroszów 484, 488
- Podróż Łapigroszów na kontrakta 484,
506
- Pojenie octem ukrzyżowanego
Chrystusa 184
- Pojenie żółcią zob. Pragnę...
- Pokłon Trzech Króli 186, 188

- Popiersie czytającego starca 190
Popiersie kobiece 16, 18
Popiersie mężczyzny w czapce 192
Popiersie młodej kobiety zob. Popiersie kobiece
Popiersie młodej kobiety z gwiazdą nad czołem zob. Głowa młodej kobiety z gwiazdą nad czołem
Posąg Madonny z Dzieciątkiem 441, 460
Postać kobieca 194
Postać kobieca zob. Lady Makbet
Postać kobieca (Lady Makbet; Zagadka) zob. Lady Makbet
Postać kobieca w okryciu z kapturem spiętym pod brodą zob. Z fresku
Postać kobieca w szatach do ziemi zob. Postać w szatach do ziemi
Postać kobieca z fresku 196
Postać kobieca z fresku we Florencji zob. Postać kobieca
Postać kobiety we wnętrzu zob. Lady Makbet
Postać męska powalona zob. Mężczyzna powalony wśród fantastycznych stworów
Postać męska w stroju z XVII w. 198
Postać mężczyzny owiniętego w płaszcz zob. Studium karnawałowe
Postać niewieścia zob. Z fresku
Postać w szatach do ziemi 200, 202
Potomstwo Łapigroszów 484, 492
Pragę... 468
Le Prisonnier zob. Sforza w więzieniu
Profil twarzy z otwartymi ustami 30, 32
Profil Zygmunta Krasińskiego zob. Medalion Zygmunta Krasińskiego
Projekt dekoracji rzeźbiarskiej tzw. grobu Towarzystwa Demokratycznego Polskiego na cmentarzu Montmartre 566
Projekt medalu Unii Lubelskiej 574
Projekt nagrobka zw. Grobem TDP lub Colonne brisée na cmentarzu Montmartre zob. Projekt dekoracji rzeźbiarskiej tzw. grobu Towarzystwa Demokratycznego Polskiego na cmentarzu Montmartre
Przebiecie boku Chrystusa zob. Pojenie octem ukrzyżowanego Chrystusa
Przebiecie boku Ukrzyżowanego zob. Pojenie octem ukrzyżowanego Chrystusa
Przy poległym zob. Na poboju I
Przypowieść o świecy pod korcem zob. Parabola o świecy pod korcem
Pythia 528
Pythonissa zob. Pythia
Pythonisse zob. Pythia
Quidam. Przypowieść [lit.] 584
Razem? och zbliżenie lub oddalenie zob. Zarys postaci z wyciągniętymi ramionami
Romantyk oświadczający się czarownicy 204
Rozmowa dwóch mężczyzn 206
Rozmowa umarłych [lit.] 544
Rysunek do dziejów Scytów zob. Scytowie III
Rzecz o wolności słowa [lit.] 579
Santa Maria Novella we Florencji. Z fresku zob. Postać kobieca z fresku
Scena z Fausta zob. Młoda kobieta naprzeciw tłumowi I
Schemat ruchu dłoni 208
Scherzo 520, 581, 598

Indeks prac plastycznych

- Scytowie I 210
Scytowie III 210
Sforza w więzieniu II
Skrzypek niepotrzebny zob. Muzyk
niepotrzebny
Ślaniający się mężczyzna (Umierający
niewolnik) zob. Studium aktu
ślaniającego się mężczyzny
Solo 522, 526, 581, 582, 594, 596, 598
Starzec dźwigający ciało młodzieńca zob.
Menelaos z ciałem Patroklosa
Starzec dźwigający martwe ciało
młodzieńca zob. Menelaos
z ciałem Patroklosa
Studia zob. Studia dłoni, twarzy, kolana
Studia aktów kobiecych zob. Studia aktu
Studia aktu 212
Studia dłoni, twarzy, kolana 214
Studia dzika zob. Studia świni
Studia fragmentów męskiej postaci 216,
218
Studia konia zob. Studia końskich zadów
Studia końskich zadów 220, 222
Studia męskich aktów 224
Studia męskiego aktu zob. Fragmenty
sześciu aktów męskich
Studia osadzenia głowy na szyi zob. Szkice
szyi II
Studia rąk zob. Studia rąk I, Studia rąk II,
Studia rąk III
Studia rąk I 226, 228
Studia rąk II 230
Studia rąk III 232
Studia świni 234
Studia uszu 236
Studium aktu zob. Studia aktu, Studium
aktu młodzieńca
Studium aktu męskiego tyłem 238
Studium aktu młodzieńca 240
Studium aktu ślaniającego
się mężczyzny 242
Studium anatomiczne mięśni
człowieka 244
Studium architektonicznego ornamentu
I 246
Studium architektonicznego ornamentu
II 248
Studium architektonicznego ornamentu
III 250
Studium architektonicznego ornamentu
z motywem rozety zob. Studium
architektonicznego ornamentu III
Studium do portreciku dziecka zob.
Studium portretowe dziecka
Studium kamiennego ornamentu
w średniowiecznej architekturze
zob. Studium architektonicznego
ornamentu II
Studium karnawałowe 252
Studium kobiecego aktu zob. Studium
postaci Ewy
Studium kompozycji figuralnej 254
Studium konia zob. Studium konia III,
Studium konia V
Studium konia I 256, 258
Studium konia II 256, 258
Studium konia III 260, 262
Studium konia IV 260, 262
Studium konia V 264
Studium konia, fragmentu szyi i przedniej
części tułowia zob. Studium
konia I
Studium konia ołówkiem zob. Studium
konia IV
Studium męskiego aktu zob. Studium
męskiego aktu VI
Studium męskiego aktu VI 266
Studium męskiej nogi 268

- Studium mężczyzny o skrzywionych ustach 270
- Studium mężczyzny ze skrzywionymi ustami zob. Studium mężczyzny o skrzywionych ustach
- Studium nogi 272
- Studium olejne zob. Lady Makbet
- Studium portretowe zob. Studium portretowe kobiety
- Studium portretowe dziecka 274
- Studium portretowe kobiety 276
- Studium portretowe młodej kobiety 278
- Studium postaci Ewy 280
- Studium postaci Ewy z fresku Rafaela „Grzech pierworodny” zob. Studium postaci Ewy
- Studium postaci mężczyzny w fartuchu 282
- Studium postaci robotnika zob. Studium postaci mężczyzny w fartuchu
- Studium postaci w długich szatach 284
- Studium postaci w długich szatach sfaldowanych na plecach zob. Studium postaci w długich szatach
- Studium rąk I 272
- Studium rąk II 286
- Studium ręki 288
- Studium ręki w ruchu obrotowym 290
- Studium starca zob. Szkic mężczyzny w kapeluszu
- Studium starca czytającego przez szkło powiększające zob. Popiersie czytającego starca
- Studium szat 292
- Studium średniowiecznego ornamentu zob. Studium architektonicznego ornamentu I
- Studium świni zob. Studia świni
- Studium trzech kobiet 294
- Studium twarzy młodej osoby w czasie snu zob. Studium twarzy śpiącego dziecka
- Studium twarzy śpiącego dziecka 296
- Studium zadumanego mężczyzny 298
- Sybilla 536, 538
- Sybille zob. Sybilla
- Szczególne upodobania Łapigroszów 484, 502
- Szkic zob. Krowa, Trzej mężczyźni siedzący przy stole
- Szkic architektoniczny zob. Szkic architektoniczny I, Szkic architektoniczny II, Szkic architektoniczny III
- Szkic architektoniczny I 300
- Szkic architektoniczny II 302
- Szkic architektoniczny III 304
- Szkic dekoracji architektonicznej 306
- Szkic dekoracji u góry z maszkaronem zob. Szkic dekoracji architektonicznej
- Szkic dwóch głów żołnierzy w hełmach 308
- Szkic dziecka 368, 370
- Szkic dziecka ołówkiem zob. Szkic dziecka
- Szkic głowy profilem zob. Szkic głowy w lewym profilu
- Szkic głowy w lewym profilu 310, 312
- Szkic konia zob. Studium konia II, Studium konia V
- Szkic końskiego zadu 220, 222
- Szkic końskiego zadu ołówkiem zob. Szkic końskiego zadu
- Szkic luźnej szaty 314
- Szkic męskich aktów 418, 420
- Szkic mężczyzny zob. Mężczyzna z rękami założonymi do tyłu
- Szkic mężczyzny w cylindrze 216, 218
- Szkic mężczyzny w kapeluszu 316

Indeks prac plastycznych

- Szkic nieczytelny zob. Zarys popiersia
Szkic nóg końskich 226, 228
Szkic popiersia kobiety w masce balowej 318
Szkic postaci I 320, 322
Szkic postaci II 320, 322
Szkic postaci do litografii „Solo” 526
Szkic postaci kobiecej tyłem 324, 326
Szkic postaci mężczyzny 328
Szkic postaci rycerza zob. Szkic postaci I, Szkic postaci II
Szkic postaci Rzymianina zob. Szkic postaci Rzymianina I
Szkic postaci Rzymianina I 330, 332
Szkic postaci Rzymianina II 330, 332
Szkic postaci Rzymianina z tabliczką w rękach zob. Szkic postaci Rzymianina II
Szkic postaci starca 334
Szkic postaci w ruchu 336
Szkic przechylonej postaci 400, 402
Szkic ręki 338
Szkic roślinny – łodyga maku z owocami zob. Kwiaty
Szkic roślinny – pelargonie zob. Pelargonie
Szkic stojącego psa [?] zob. Lwica
Szkic trzech postaci 340
Szkic zadu konia z tylnymi nogami zob. Szkic końskiego zadu
Szkic zamysłonego mężczyzny 186, 188
Szkice zob. Głowy orientalne i inne szkice, Studia fragmentów męskiej postaci, Szkice figuralne, Szkice głów i popiersia, Szkice męskiej postaci i popiersi, Szkice twarzy
Szkice aktów męskich 350, 352
Szkice brązową kredką zob. Szkice kostiumowe
Szkice drobne zob. Szkice drobne II, Zarys zadu konia
Szkice drobne I 342
Szkice drobne II 344
Szkice drobne, fragmentaryczne, z napisem „prawie” zob. Zarys zadu konia I
Szkice dwóch głów 346
Szkice dwóch mężczyzn 348
Szkice figuralne 350, 352
Szkice flamingów 22
Szkice fragmentu postaci w przykłąku i kobiety o uduchowionej twarzy zob. Szkice figuralne
Szkice głów i popiersia 354, 356
Szkice głów w nakryciach 358
Szkice kostiumowe 324, 326
Szkice męskich głów 360
Szkice męskiej postaci i popiersi 354, 356
Szkice młodych kobiet zob. Szkice drobne I
Szkice nóg i aktu 64, 66
Szkice nóg i aktu profilem w prawo zob. Szkice nóg i aktu
Szkice nóg męskich tyłem zob. Studia fragmentów męskiej postaci
Szkice ołówkiem 170, 172
Szkice osób 362
Szkice postaci ołówkiem zob. Fragmentaryczne szkice dwóch postaci
Szkice przenikające się wzajemnie zob. Hiob I
Szkice psów zob. Szkice psów I, Szkice psów II
Szkice psów I 364, 366
Szkice psów II 368, 370
Szkice psów: bernardyn i głowa charta zob. Szkice psów I
Szkice szyi I 372

- Szkice szyi II 374
Szkice twarzy 376
- Św. Józef szuka gospody zob. Nie było dla nich miejsca w gospodzie
Św. Mateusz Ewangelista ze swoim atrybutem, aniołem zob. Inicjał V
Świątynia w Paestum 472
Święty Józef Cieśla 426
Święty Józef z Dzieciątkiem zob. Święty Józef Cieśla
Świnia zob. Studia świni
- Tancerka w sukni z falbanami 378
Trzej mężczyźni siedzący przy stole 380, 382
Trzej mężczyźni siedzący przy stole i popiersie zamyślnego mężczyzny poniżej zob. Trzej mężczyźni siedzący przy stole
Trzy głowy męskie zob. Szkice głów w nakryciach
Trzy kobiety zob. Studium trzech kobiet
Twarz uśmiechniętego dziecka zob. Twarz uśmiechniętego dziecka I, Twarz uśmiechniętego dziecka II
Twarz uśmiechniętego dziecka I 384
Twarz uśmiechniętego dziecka II 386
Typ charakterystyczny zob. Studium mężczyzny o skrzywionych ustach
- Uszy zob. Studia uszu
- Vade-mecum [lit.] 593
Vendôme [lit.] 546
- W pracowni artyści 388
W pracowni artyści (malarz z modelką) zob. W pracowni artyści
- W termach zob. Studia męskich aktów
Wiadomości naukowe Łapigroszów 484, 498
Widok celi więziennej zob. Parla!
Widok zrujnowanej kapliczki wiejskiej zob. Kościółek na Litwie
Widzenie zob. Hiob I
Więzień zob. Więzień z klepsydrą
Więzień przykuty do ściany 390
Więzień z klepsydrą 392
Wskrzeszenie Łazarza 432
- Z fontanny w Perugia zob. Z fontanny w Perugii
Z fontanny w Perugii 394
Z fresku 396
Z fresku florenckiego 400, 402
Zabawa zob. Grupa postaci w ruchu
Zabawy Łapigroszów 484, 510
Zachwycenie i Błogosławiona 514
Zaduma zob. Studium zadumanego mężczyzny
Zagadka zob. Lady Makbet
Zapaśnicy zob. Akt zapaśnika
Zarys męskiej głowy 96, 98
Zarys męskiej głowy profilem w lewo zob. Zarys męskiej głowy
Zarys popiersia 310, 312
Zarys postaci kobiety wyciągającej dłoń zob. Zarys postaci z wyciągniętymi ramionami
Zarys postaci męskiej 404
Zarys postaci z wyciągniętymi ramionami 406
Zarys szyi I 408
Zarys szyi II 410
Zarys szyi III 412
Zarys szyi mężczyzny z osadzeniem głowy zob. Zarys szyi I

Indeks prac plastycznych

Zarys szyi z osadzeniem głowy zob. Zarys
szyi II

Zarys szyi z osadzeniem głowy, w lewo
zob. Zarys szyi III

Zarys twarzy profilem w lewo zob. Profil
twarzy z otwartymi ustami

Zarys zadu konia I 414, 416

Zarys zadu konia II 414, 416

Złoty cielec 418, 420

Złoty kubek 466

Zrzucony kapliczka zob. Kościółek
na Litwie

INDEKS NAZWISK

Zestawiła Edyta Chlebowska

W indeksie zrezygnowano z odnotowywania nazwisk: Maria Grońska, Zenon Przesmycki, z uwagi na to, że pojawiają się one w większości haseł katalogowych.

Abriszewska Paulina 582	Berville J. 552
Adamowicz Daria 579	Białkowski Andrzej 600
Ajschylos 162	Biegeleisen Henryk 466, 580
Anisimovets Yulia 278, 550, 558, 579	Biernacka Małgorzata 595
Annin Phineas E. 435	Biernat Andrzej 595
	Biliński Bronisław 166, 168, 470, 472,
580
Babiński Szczepan 546	Błociszewska 570
Bachórz Józef 170, 579	Bogacz Teresa 590
Bajko Jolanta 516, 579	Bohusz-Szyszkó Marian 558, 580
Bałaszewicz Jan Aleksander 574, 579	Bojko Monika 514, 580
Banach Jerzy 540, 579	Bolewski Marie de 464
Bartels Artur 477-486, 488, 489, 491,
493, 495, 496, 498, 500, 502,
504, 506, 508, 510, 512, 579, 589,
590, 599	Bomford David 42
Bartoszewicz Kazimierz 479	Borowiec Anna 425, 432, 470, 474, 516,
520, 534, 540, 544, 580
Bazilewskij Andriej 593	Borowy Waław 521, 570, 580
Becker Felix 570	Bredius Abraham 42
Bender Agnieszka 582	Brensztejn Michał 478
Bernhard Maria Ludwika 40	Brown John 592
	Bruyn Josua 42

Indeks nazwisk

- Brzostowski Stanisław 600
Burdziej Bogdan 528, 536, 580
Buszko Adam 593
Byron George Gordon 546
- Cedro Adam 580
Chardon Francis 477
Chełmiński Tomasz 82, 84
Chlebowska Edyta 38, 40, 162, 172, 184,
198, 210, 252, 254, 298, 392, 425,
426, 432, 433, 450, 452, 464-466,
468, 470, 472, 474, 502, 514,
516, 518, 520, 521, 528, 534, 536,
540, 541, 544, 550, 552, 556, 572,
580-582, 593, 595
Chlebowski Piotr 210, 581-582, 586,
589, 593, 595, 596
Chmurski Mateusz 432, 462, 464, 520,
536, 540, 544, 582
Chodźko Leonard 528, 532, 536, 570
Chomyn Igor 572, 574, 582
Chopin Fryderyk 472, 518, 584, 591,
593, 595, 598, 599
Cieśla-Korytowska Maria 524, 583
Consòni Nicola 280
Czarnocka Anna 524, 528, 534, 536,
570, 572
Czarnomorska Jolanta 586
Czartoryscy rodzina 424, 426, 428, 430,
432, 526
Czartoryska-Działyńska Izabela 424,
426, 432
Czartoryski Władysław 524, 526, 540,
544, 546
Czaykowski Bogusław 593
Czekalski Eustachy 508, 536, 583
Czerniawski Adam 593
- Dakowicz Przemysław 524, 583
- Dambek Zofia 466, 556, 579, 581, 583,
584, 586, 587, 593, 594, 600
Dante Alighieri 36, 38
Dąbrowski Jan 198, 596
Delaperrière Maria 534, 538
Dembński Stefan 585, 591
Dernałowicz Maria 589
Dębicki Z.L. 554, 583
Długokęcki Wiesław 601
Dobrosielski Marian 592
Dobrowolski Tadeusz 540, 583
Dobrzeńska Izabela 582
Doepler (Döpler) Karol Emil 435-438,
600
Domański Michał 128, 194, 430, 432,
546, 554, 583
Drouart Louis 477
Dubicki Jan 439
Dürer Albrecht 70, 582
Dybizbański Marek 582
Dybowski Aleksander 40, 254, 433, 436,
465, 467, 468, 476, 518, 526,
530, 534, 538, 558, 595
Dybowski Józef 40, 254, 558
Dziekońska Maria 430
Dziekońska Michalina zob. Zaleska
Michalina z Dziekońskich
Dziekoński Józef Bohdan 466, 467
- Eckhardtówna Joanna 426, 464, 583
Ekier Jan 593
Eschilo zob. Ajschylos
Esiodo zob. Hezjod
- Fabianowski Andrzej 524, 540, 541, 572,
583
Falkowski Stanisław 584
Falkowski Zygmunt 86, 286, 384, 430,
464, 468, 572, 584
Fert Józef 580, 594

- Fidiasz 542, 546
Fieguth Rolf 28, 30, 32, 34, 470, 472,
538, 562, 584
Flameng Léopold 515
Flaxman John 162
Florkowska-Frančić Halina 574, 584
Folga-Januszczyńska Dorota 433, 584
- G. Kazimierz 316
Gacek Jerzy 574, 584
Gadamska-Serafin Renata 464, 584
Gajkowska Cecylia 595
Galmiche Xavier 593
Gałęzowski Seweryn 570
Gasztowt Wacław 40, 254, 558
German Franciszek 572, 584
Ghiberti Lorenzo, właśc. Lorenzo di
Bartolo 284
Giller Agaton 574, 576, 584
Goethe Johann Wolfgang 136, 148
Gomulicki Juliusz Wiktor 86, 210, 252,
272, 274, 384, 386, 430, 437,
440, 464, 480, 481, 522, 524,
550, 554, 560, 566, 576, 583,
584, 589, 592, 593, 595
Gomulicki Wiktor 465, 472, 581, 585,
591
Goodrich Charles Rush 435, 600
Górska Konstancja 433, 465, 568, 572,
581
Górzyński Sławomir 595
Grajewski Ludwik 136, 430, 464, 524,
540, 572, 585
Grochala Anna 433, 585, 591
Grzeszczak Iwona 587
Gubernatis Angelo de 570, 585
Gumowski Marian 570, 574, 585
Günther Władysław 437, 580, 593
Guyski Marcei 574, 576
- Halkiewicz-Sojak Grażyna 524, 540,
546, 560, 582, 585
Hamerski Wojciech 466, 585
Hartwig Julia 172, 585
Heiland Susanne 546, 585
Herbert Zbigniew 140, 168, 170, 518,
546
Hezjod 162
Hoene-Wroński Józef 334
Hoff Jadwiga 597
Homer 162
Hunt Rosemary 599
Husarski Wacław 508, 540, 546, 585,
597
Hutten-Czapski Emeryk 574, 585
- Inglot Mieczysław 466, 518, 585
Iwanowski Eustachy 430, 431, 585
- Jakimowicz Irena 43, 433, 530, 534, 538,
546, 585, 599
Jakóbczyk Stanisław 558, 586
Jakubowska Ewa 508, 601
Jakubowski Grzegorz 508, 601
Jakubowski Jan Zygmunt 593
Jan Chrzyciel św. 130
Jan Ewangelista św. 468
Janion Maria 464, 466, 586, 589
Jankowski Józef 572, 586
Janson Horst Woldemar 540, 586
Janta Aleksander 436-440, 442, 444,
446, 448, 450, 452, 454, 456,
458, 460, 586
Jarzębowski Józef 532, 570, 600
Jaworska Jadwiga 477-479, 484, 586
Jaworski Franciszek 570, 572, 586
Jełowicki Teodor 544
Jerzmanowski 554
Jewitt Arthur 450
Jewitt Henry 435, 440, 450, 456, 458

Indeks nazwisk

- Jewitt Llewellyn 450
Jewitt Orlando 450
Jezus Chrystus 20, 28, 30, 34, 100, 130,
184, 186, 284, 426, 432, 468, 534,
562
Jeżewski Krzysztof 593
Jocelyn Albert H. 435
John Tadeusz 538
Józef św. 186, 424, 426
Juliusz Cezar 546
- Kaczmarzyk Dariusz 596
Kadyjewska Anna 544, 586
Karczewski Wacław 570, 587
Karłowicz Tadeusz 605
Kastory Ludwik 570
Kazimierz św. 40, 254, 532, 558
Kędzierska Aleksandra 581
Kirkpatrick K. 544
Kistelska Anna 464, 587
Kleczyński Jan 540, 544, 587
Klejman Jakub 554
Kleopatra królowa Egiptu 558, 560
Kluger Władysław 464, 544
Koc Barbara 540
Kołaczkowska Eugenia 472
Kołaczkowski Julian 470, 472, 570, 587
Kondratowicz Łucja 166, 566, 572, 574,
587
Konończyk Elżbieta 594
Kopera Feliks 532
Kordaczuk Wiesława 599
Kordecki Augustyn 428
Kosieradzka Elżbieta 599
Kossowski Stanisław 570, 587
Kowalczykowska Alina 252, 534, 572, 587
Kozarska-Orzeszek Barbara 590
Koźmian Jan 426
Koźmianowa 430
Koźmianowa Zofia z Chłapowskich 426
- Krajewski Seweryn 530
Krakowski Piotr 474, 516, 518, 587
Kraśnińscy 424, 465, 469
Kraśnińska Eliza z Branickich 598
Kraśniński Karol 570
Kraśniński Zygmunt 570, 582, 584, 587
Kraszewski Franciszek 587
Kraszewski Józef Ignacy 425, 464, 466,
472, 474, 476-479, 482, 484, 587,
588
Królikiewicz Grażyna 470, 472, 516, 518,
524, 554, 556, 588
Kruszewski Wojciech 594
Krzemieniecki Leon 540, 570, 572, 574,
588
Kubicka Anna 28, 30, 588
Kuczyńska Joanna 86, 384, 464, 465
Kuczyński Stefan K. 601
Kuik-Kalinowska Adela 286, 432, 452,
456, 460, 464, 521, 524, 528, 532,
536, 556, 558, 588, 589, 593
Kurek Jacek 582
- Lachnicki Cyprian 432, 585, 591
Lacoste Jean Louis Josepg Camille (Ainé)
428, 431
Lemercier Joseph 477, 590
Lenartowicz Teofil 466-468, 482, 514,
515, 522, 580, 585, 586, 589, 590
Lenczewski Piotr 597
Lesser Aleksander 465
Lewicki Jan Nepomucen 430
Lijewska Elżbieta 516, 520, 524, 528,
536, 544, 587, 599
Lorentowicz Jan 572, 589
Lubomirscy 550
Lüdecke Heinz 546, 585
Ludwik XII król Francji 534

- Łabęcka 82, 84
Łagowski Piotr Ludomir 566, 568
Łapiński Zdzisław 508, 590
Łazarz św. 432
Łopaciński Kazimierz 566
Łukasz Ewangelista, św. 424, 425
Łuszczewska Magdalena 568
Łysiak Waldemar 298, 590
- Maciejewska B. 550, 590
Maciejewski Marian 589
Makomaska Ewa 598
Makowiecki Tadeusz 524, 540, 590
Makowski Stanisław 532, 590
Malewska Hanna 540, 590
Maliszewski Krzysztof 582
Manetti Antoni 440, 460
Maria (Maryja, Madonna) 130, 174, 186,
424, 428, 430, 431, 440, 441,
460, 468, 585
Markowski Benedykt 522
Marrené_Morzowska Waleria 76, 136,
524, 590
Masłowski Michel 593
Maślanka Julian 468, 590
Mateusz Ewangelista św. 104
Mazur Aneta 582
Melbechowska-Luty Aleksandra 14, 16,
20, 24, 30, 36, 44, 76, 92, 110,
120, 124, 136, 140, 142, 156, 158,
166, 170, 172, 182, 224, 234, 252,
276, 286, 294, 298, 364, 388,
390, 418, 425, 426, 432, 450,
464, 466, 468, 470, 472, 474,
480, 484, 514, 516, 518, 520, 521,
524, 528, 532, 534, 536, 538,
540, 541, 544, 546, 550, 552,
554, 558, 560, 566, 572, 574, 591
- Mes. J 439
Meyer Leopold 585, 591
- Michał Anioł 128, 166
Michałowski Tadeusz 542, 544
Mickiewicz Adam 467, 586, 595
Mieczysławska Makryna 554
Mierzejewski Mikołaj 566
Mikocka-Rachubowa Katarzyna 566,
572, 574, 591, 595
Millin Danise-Armand 515
Mitarewa K.W. 600
Mitrydates IV Eupator 210
Morawińska Agnieszka 591, 595
Mrozińska Maria 540
- Nabielak Ludwik 528, 532, 536, 568,
574, 576
Napoléon I cesarz Francuzów 546
Neumann Aleksander 465
Neumann Wanda 465
Nitka Maria 550
Nofikow Ewa 594
Norwid Ksawery 526
- Ochalscy Maria i Andrzej 464, 593, 597
Okoń Waldemar 486, 502, 506, 593
Okulicz-Kozaryn Radosław 524, 594
Oleszczyński Antoni 430
Olszewski Andrzej K. 464
Omero zob. Homer
Orr John William 435, 438, 452
Osełko Andrzej 589
Osełko Hanna 589
Ossolińscy 550
Ostrowska Cesia 86, 274, 384, 386
Ostrowska Ludwika 86, 384
Otto Wacław 554
- Pachocki Dariusz 594
Partyka Jan Stanisław 597
Paszkowski Mieczysław 584
Patek Stanisław 130

Indeks nazwisk

- Pawlak Janusz 484, 486, 488, 594
Pawlik Michał 587
Pawlikowski Mieczysław 464
Pellegrino da Modena 280
Piątek Joanna 464, 594
Piechal Marian 212, 594
Pietrzak Agata 76, 198, 238, 244, 280, 594
Pini Tadeusz 592
Piotr Apostoł św. 514, 562
Pisano Giovanni 394
Pisano Nicola 394
Plucińska Dorota 46, 425, 516, 520, 594
Pluta Małgorzata 587
Pniewski Dariusz 516, 518, 520, 521, 524, 594, 595
Polanowska Jolanta 128, 196, 425, 426, 430, 432, 464, 466, 468, 470, 474, 514, 516, 520, 524, 528, 532, 536, 540, 544, 550, 554, 566, 572, 574, 595
Poprzęcka Maria 596
Potocki Adam 436, 464, 479
Przybylski Ryszard 466, 595, 600
Przybyśławscy 570
Pulliam Heather 100, 104

Radeva Andreana 592
Rafael właśc. Raffaello Santi (Raffaello Sanzio) 268, 280, 546
Rastawiecki Edward 465, 479
Ratajczak Wiesław 579, 581, 584, 586, 593, 594, 600
Rautenstrauch Łucja 536
Redfield William 452
Reitzenheim Joseph 566-568, 576, 595
Rembrandt van Rijn 42, 192, 542, 546, 585
Roberts W. 435, 460
Rosnowska Janina 595
Rostworowski Marek 540, 541, 546, 550, 552, 596
Rothertova Zofia 583
Rubczyńska Maria 599
Rudnicka Jadwiga 464, 524, 534, 536, 572, 574, 596
Rudolphi Frederic 440, 456
Ruprecht Karol 574, 576, 584
Ruszcycówna Janina 583
Rutkowska Ewa 599
Rybczyński Zbigniew 464, 593
Ryszkiewicz Andrzej 198, 596
Rzeczyński Sławomir 524, 580, 596
Rzońca Wiesław 581, 582, 588, 597

Salamon-Radecka Agnieszka 425, 426, 428, 430, 432, 464, 466, 516, 520, 544, 596
Sawicka Krystyna 540, 594
Sawicki Stefan 581
Semenenko Piotr 430
Seruga Józef 424, 425, 464, 466, 474, 596
Seweryn Agata 544, 546
Sforza Ludovico Maria 534
Siemieński Lucjan 550, 552
Sienkiewicz Jerzy 570, 583, 596
Sierżęga Paweł 574, 597
Siewierski Henryk 524, 597
Silliman Benjamin Jr 435, 600
Smolikowski Aleksander 562
Smolikowski Seweryn 585, 591
Sokołowski Marian 524
Sowiński Kazimierz 592
Stecka Anna 588
Stefanowska Zofia 583
Stempowski Leon 566, 568, 597
Sternschuss Adolf 544
Straus Jan 466, 482, 597
Stróżewski Władysław 592

- Strzałkowski Jacek 572, 597
Strzembosz Władysław Alojzy 430, 570,
572, 585, 591, 597
Suchodolscy Maria i Bogdan 540
Sudolski Zbigniew 425, 426, 430, 464,
466, 468, 474, 480, 514, 520,
524, 528, 532, 536, 541, 544,
546, 550, 556, 572, 597, 598
Swieykowski Emmanuel 550, 552, 597
Sykta Izabela 435
Szczepański Stanisław 432, 540, 544,
554, 597
Szczęsny Piotr 597
Szekspir William 560, 596
Szmit-Naud Elżbieta 550, 552, 598
Szopen Fryderyk zob. Chopin Fryderyk
Szretter Antoni Lech 566, 567
Szymańska Ilona 516, 520, 598
Szyszko-Czyżak Anna 574, 598

Świdziński Konstanty 586

Taranek Olga 579
Tasset Paulin Ernest 574, 576
Thieme Ulrich 570
Tomasz à Kempis 431
Tomaszewski Mieczysław 524, 598, 599
Toruń Włodzimierz 540, 541, 581, 586
Towiański Andrzej 467
Trębicka Maria 465, 469
Trojanowiczowa Zofia 516, 520, 524,
586, 587, 599
Trybuś Krzysztof 212, 579, 581, 584,
586, 593, 594, 599, 600
Tur Krzysztof 592
Tyszkiewicz Eustachy 482

Ucello Paolo 194
Umiński Piotr 574, 599

Varin Pierre-Adolphe 515
Villemessant Jean Hippolyte Auguste
Delaunay de 372
Vincidor Tommaso 280

Wabik Artur 484, 488, 502, 506, 599
Wachowiak Katarzyna 550, 599
Wagner Józef Bohdan 544
Wagner Wanda 544
Walczyk Elżbieta 178, 400, 562, 599
Wałek Janusz 595
Wawrzyczek Irminda 581
Wawrzyniak Irena 534, 570, 572, 600
Wawrzyniec św. 394
Weber Bożena 541, 598, 599
Wellisz Leopold 436, 585, 591
Weyssenhoff Józef 594
Węsierski Jerzy 574, 600
Whitney Elias James 435
Whittemore Henry 435
Widacka Hanna 280, 425, 426, 430,
432, 437, 456, 458, 460, 462,
464, 466, 468, 470, 472, 474,
480, 481, 483, 484, 486, 492,
495, 500, 508, 514, 516, 518, 520,
521, 524, 528, 532, 534, 536, 538,
540, 541, 546, 600
Wiercińska Janina 481, 514, 515, 554,
600
Więcek Adam 574, 600
Wilczyński Jan Kazimierz 465, 477, 479,
480, 586, 600
Wilson Joseph Miller 439
Wiórkiewicz Helena 601
Wiśniewski Jan 392
Witke-Jeżewski Dominik 204, 252, 528,
532, 536, 585, 591, 594, 597
Witkowska Alina 466, 600
Wodzińska Maria 581
Wojtasińska Dominika 582

Indeks nazwisk

- Wolski Stanisław 478
Wosińska Joanna 432, 600
Woźniak Maria 178, 400, 562, 599
Woźnicki Kazimierz 528, 532, 536, 583,
585, 591
Wójcicki Kazimierz Władysław 464, 528,
536
Wrześniak Małgorzata 582
Wyspiański Stanisław 590

Zabielin Iwan Jegorowicz 210
Zajczkowski Sławomir 464, 483, 484,
486, 502, 600
Zaleska Michalina z d. Dziekońska 198,
430, 470, 477, 594

Zaleski Antoni 514, 515, 554, 589, 600
Zaleski Bronisław 464, 532, 536, 540,
544, 554, 576
Zaleski Józef Bohdan 430
Zamoyski Stefan 428, 431
Zdziechowska Zofia 508, 601
Zielińska Elżbieta 572, 574, 601
Zieliński Piotr 592
Zrębowicz Roman 470, 472, 558, 560,
591, 599, 601
Zwierkowski Walenty 568

Żbikowski Piotr 583
Żmigrodzka Maria 580
Żwirkowska Elżbieta 581

SPIS RZECZY

Prace zachowane – Prace luźne	9
Rysunek i akwarela – Prace niedatowane	11
Grafika	423
Malarstwo olejne	549
Rzeźba	565
 Wykaz skrótów – Bibliografia	 579
Źródła ilustracji	603
Summary	605
Indeks prac plastycznych i utworów literackich Norwida	607
Indeks nazwisk	619

9788373106947